

GOLWG

Sion Ar y *Prës*

BYD

Set

L L Y F R yn cynnwys Briwfion oddi-
ar Fwrdd y Dylgedigion i'r Cymru
dymunol; ac yn dangos Gallu, Doe-
thineb a Daioni Duw, a Dyled Dŷn
yn y Creadigaeth.

Gan D. L. Ficar Llangatwg ym
Morganwg.

JOB. XXXVII. 14.

*Gwrando hyn Iob: saf ac ystyria ryfedd-
odau Duw.*

SALM. LXXVII. 12.

*Myfyriaf hefyd ar dy holl waitb; ac am
dy weithredoedd y ckwedleuaf.*

CAERFYRDDIN

Printiedig gan *Nicholas Thomas*, tros y
Awdr. MDCCXXV.

At y Darllenydd.

GAN fod yr Awdr ym mhell oddi.
Gwrth y Printwafg, mae amryw
Feiau wedi diangc y rhai mae'n deisyf
ar y Darllenydd addfwyn, wrth ei Yst-
yriaeth a'i ddyall ei hun, eu Diwygio.

Dalen 17 Llin 21 yn lle Zêl dar. Sêl.
Dal. 80 Llin 5 ar ôl Stafell ddeheu'r
Galon, darllen oddiyno i'r Ysgyfaint.
Dal. 321 Llin 14 yn lle 2, darllen 24.
Dalen 369 Llin 2 yn lle yr Haul dar.
llen y Byd.

Llythyr

Llyt
wyl

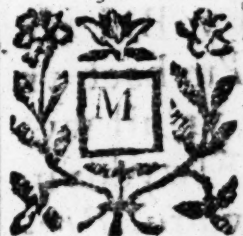
Y C

to gy
vngly
edda
edig
Derh
bwy
oedd
a Cha
F rb
mera
nag
neb y

Llythyr yr Awdr at ei Gydgenedl anwyl y Cymru.

Y Cymru anwyl,

I Dybiais y byddai hoff gen-
nych glywed son yn Gymraeg
am Ryseddodau Duw yn y
Creadigaeth, ac am hynny
mi gymmerais Boen, ond et-
to gyda llawer o Fodlonrwydd, i gasglu
yngyd allan o waith y Dysgedigion diw-
eddaraf hynodaf, yn enwedigol y Dysg-
edig Dr. Nieuwenryt, a'r Parchedig Mr.
Derham, y pethau mawrion ag y maent
bwy wedi eu deall ynghylch Gweithred-
oedd Duw, ac a wneuthum Ddesnyddieu
a Chasgliadau bucheddol oddi wrth y cwbl.
F'r bai hynny ag na bydd y Llyfr yn gym-
meradwyr ganthynt, nid oes Gyngor gwell
nag iddynt ei adael yn llonydd. Wrth y
neb y fo am farnu a chablu, byn a ddy-
wedaf

wedaf, Na farned nes dyall, dyalled a
 barned. *T mae amryw yn cablu yrbyn*
ni wyddant, ac yn cyfarth yrbyn ni ddy-
allant fel y Wraig oedd yn beio ac yn
cablu'r mîl am nâs gallai ei gyrraedd.
Gwn y bydd llawer o rai anneallgar yn
anghoelio amryw bethau gan eu rhyfedd-
ed, megis, Y gall ffurwyth un Hedyn
Mwstard o'i hau yn wastadol a mil yn
dyfod oddiwrth bob un fod mywn 20
Mlynedd yn fwy na lloneid y Bŷd o'r
Ddaear i'r Lleuad. Neu fod Pin bach yr
Wythnos gyntaf, a dau Bin yr ail wy-
thnos, a'i dwblu felly dros Flwyddyn,
yn ormod o Rent am holl Gymru. T pe-
thau byn a'r cyffelyb, ag sy'n hawdd eu
profi, ydynt mor anhygoel gan rai Denion
ag un bwr Bethyngkorph y Llyfr. Rhaid
yrw bod yn ddrys ystyriol cyn y gellir bod
yn dra gwybodol. Dymunwn i'r Oleg byn
ar weithredoedd Duw ddyfod a chwi fy
Nghyrgenedl annwyl i adnabyddiaeth
well a Berffeithrwydd Duw, ac felly i wa-
sanaethu Duw yn ddysalack gan fwr yn
âl ei Ewyllys. Yn awr ar i bob peth gyd
weithio

weith
 fu, y
 C

Llan
 12.

weithio er eich daioni tragywyddol chwi
fu, yw, ac a fydd Gweddï ac Ymdrech eich
Cydwladwr a'ch Gwasanaethwr

yn yr Arglwydd

Llangatwg Corph.

12. 1725.

Dafydd Lewys.

SION PRYS.

Swm

Swm a Threfn y Traethawd sy'n can-
lyri.

PEN. I. Am Dduw. Dalen I.

- Ad. 1. M Hanfod Duw.
Ad. 2. **A** Am Sicerwydd Duw.
Ad. 3. Am Ragluniaeth Duw.
Ad. 4. Am wafanaeth Duw.

PEN. II. Am Ysbryd. Dal. 18.

- Ad. 1. Am Nattur Ysbryd.
Ad. 2. Tyftiolaeth am Ysbrydion.
Ad. 3. Prosiadeu yn rhagor am ysbryd-
ion.
Ad. 4. Amryw Freuddwydion yn dan-
gos fod Ysbrydion.
Ad. 5. Am Ymddangosiad, a Gweithre-
diadeu Angelion neu Ysbrydion all-
an o'r Ysgrythur. [rydion
Ad. 6. Am Raddeu Angelion neu Ysb-
Ad. 7. Am Swyddeu Angelion da.
Ad. 8. Rhai petheu yn rhagor ynghylch
Angelion da a drwg.

Pen

PEN. III Am. Enaid Dŷn. Dal. 34

Ad. 1 Am Nattur yr Enaid.

Ad. 2 Am Enwau'r Enaid.

Ad. 3 Am fawr Gyrraedd ac Ardder-
chawgrwydd yr Enaid.

Ad. 4 Am anfarwoldeb yr Enaid

Ad. 5 Am Undeb yr Enaid a'r Corph.

Ad. 6 Am anwydau, Serchiadeu, a
Thueddiadeu'r Enaid.

Ad. 7 Am amrafael dueddiadeu dynion

Ad. 8 Cafgliad oddiwrth y cwbl yng-
hylch yr Enaid.

PEN. IV. Am Gorph Dŷn. Dal. 53.

Ad. 1 Am Nattur y Corph.

Ad. 2 Am y Dannedd.

Ad. 3. Am y Gwefuseu. (nau.

Ad. 4 Am y Ffynhonedd Poer yn y Ge

Ad. 5 Am y Tafod. chwyth

Ad. 6 am y Corn Llwnge a'r Corn

Ad. 7 Cafgliadeu oddiwrth y pethau
hyn

Ad. 8 Am waith y Genau yn sugno.

Ad. 9 Am y Cylla.

Ad. 10 am Llŷs y Cylla.

Ad. 11 Am y Coluddion a'r Cofn Jedyn.

Ad. 12 Ynghylch y maeth yn mynd
trwy

48 trwy'r Gwythienu llathog i'r Gal-
on, a thros y Gorph. (hyn.

Ad 13 Casgliadeu oddiwrth y Pethau

Ad. 14 Am y Galon.

Ad 15 Am Gaeadeu'r Galon.

Ad. 16 am nerth y Galon yn
tywallt v Gwaed dros yr holl Gorph.

Ad. 17 Casgliadeu oddiwrth y Pethau
hyn.

Ad. 18 Am anadliad Pibelleu, a Ffyn-
hones'r Ylgyfaint.

Ad. 19 Cant o Ledr-Ewynau yn rhei-
diol i anadlu.

Ad. 20 Heb Aŵyr y cwbl yn ofer.

Ad. 21 Casgliadeu oddiwrth y Pethau
hyn.

Ad. 22 Am ddiben anadliad.

Ad. 23 am jachusder yr awyr.

Ad. 24 Fod yr awyr yn gadael rhyw
beth yn y Gwaed.

Ad. 25 Casgliadeu oddiwrth y Pethau
hyn.

Ad 26 am wythienu'r Gwaed,

Ad 27 am Gylchdroad y Gwaed.

Ad 28 Cylchdroad y Gwaed mywn awr.

Ad 29 Casgliadeu oddiwrth y Pethau
hyn.

Ad

Ad

Ad

cy

Ad

gy

Ad.

Ad.

Ad.

R

Ad.

Ad.

h

Ad.

L

Ad.

Ad.

Ad.

Ad

Ad

Ad

Ad

Ad

Ad

Ad

E

ad

ad.

Ad 30 am amryw Dwyni idroï'r gwaed:

Ad 31 Y Pwls ni chlywir.

Ad 32 am waith y Gwythienu yn cydgyfarfod.

Ad 33 am ddefnyddieu'r Gwaed yn gyffredinol.

Ad 34 am Ffordd y Dwfr.

Ad 35 am y Bustl.

Ad 36 Plant yn dyfod o Lwynau ca Rhieni.

Ad 37 am y Gewyneu .

Ad 38 Casgliadeu oddiwrth y Petheu hyn.

Ad 39 Gewyneu wrth, ac allan o'n Llywodraeth ni.

Ad 40 Casgliad oddiwrth hyn.

Ad 41 am Ewyneu'r Canollur.

Ad 42 am Lestri'r Lympha.

Ad 43 am Ffynhóneu'r Corph.

Ad 44 am Bileneu'r Corph.

Ad 45 am Bilen dew'r Mhenrydd.

Ad 46 am yldwythdra Pileneu'r Corph.

Ad 47 am Ledr-Ewyneu.

Ad 48 am ryfeddol nerth y Lledr. Ewyneu.

ad 49 am yr Esgyrn.

ad 50 am Esgyrn y Pen.

- ad. 51* am afgwrn y Cefn,
ad. 52 am yr Esgyrn eraill a'r Cym-
 haleu.
ad 53 am ddechreuad yr Esgyrn.
ad. 54 am mor niweidiol yw Olew a
 Dwfr i'r Esgyrn.
ad 55 *Casgliad oddiwrth y cwbl.*
ad 56 am yr Olwg a'r Llygad.
ad 57 am gynheddfeu'r Llygaid oddi-
 fywn.
ad 58 *Casgliad oddiwrth y cwbl.*
ad 59 am un oedd â Llythyreneu yn
 ei Lygaid.
ad 60 am y Clust a'r clybod.
ad 61 am bibellu'r clust.
ad. 62 am wahaniaeth Offeryneu'r
 clybod mywn Hên ac Ifange.
ad 63 *Casgliad oddiwrth y Pethau byn.*
aa 64 Beth sydd iw ddyall wrth fôn.
ad 65 Hull offeryneu'r clybod yn an-
 fuddiol heb awyr.
Ad 66 am fawr a rhyfeddol North cer-
 ddoriaeth a Miwfig.
Ad 67 Cymhariaeth y clust a'r Llygad.
ad 68 am yr archwaeth.
ad 69 am yr arogliad.
ad 70 am y Teimlad.

ad 71 Casgliadeu oddiwrtb y cwbl a
lesfarwyd am y synhwyrâu oddiallan.

ad 72 am gymheffur allu y synhwyrâu.

ad 73 Ychydig Bethu'n rhagor am y
Galon, a'r anadliad, a'r Gwaed, ac
amryw Gyflyreu a Bywioliaeth Dyn-

ad 74 am agwedd y corph.

ad 75 am Ddull a Llun y corph.

ad 76 am Faintioli'r corph.

ad 77 am wneuthuriad amryw Ranneu
'r corph.

ad 78 am gyflead amryw Ranneu 'r
corph,

ad 79 am allu'r corph i ragflaenu, ac i
jachau clefydeu,

Ad 80 am Gyd-deimlad amryw Ran-
eu'r Corph.

Ad 81 am amryw Wynebeu, Llefer-
ydd, a Scrifen-law Dynion.

Ad 82 Casgliad oddiwr th y cwbl

Ad 83 am Stamen, neu Hedyn a Dech
reuad pob Creadur.

Ad 84 am Ffrwythlondeb rhyfeddol
rhai Dynion.

Ad 85 am Rifyddiaeth.

*PEN. V. Am y Bŷd ddaearol, yn en-
wedigol, Awyr, Goleuni a Phwys.*

Dalen 130.

*Ad 1 am y Môr o awyr sy'n amgyl-
chu'r Ddaear.*

Ad 2 am y Goleuni.

Ad 3 am Bwys.

*PEN. VI. Am y Bêl Ddwfr ddaearol
yn gyffredinol.*

Dal. 338

Ad 1. Am Lun y Ddaear a'r moroedd.

Ad 2 am Faint y ddaear a'r moroedd.

*Ad 3 am Gyffroad a Thrô'r Ddaear
a'r Moroedd.*

Ad 4 am Gyflead y ddaear ar moroedd.

*Ad 5 am ddosbarthiad y Ddaear a'r
Dyfroedd.*

Ad 6 am Lwyth y bŷd.

PEN. VII. Amy Ddaear yn neillduol.

[Dal, 145]

*Ad 1 Am amryw Dir neu Bridd y dda-
ear.*

Ad 2 am amryw Haneu'r Ddaear.

*Ad 3 am Ogofeu a Ffroce neu tanllyd y
Ddaear.*

*Ad 4 am Fynyddoedd a Dyffrynoedd
y Ddaear.*

ad

PEN. VIII. Am Bywiolion yn gyffredinol.

Dal 151.

Ad 1 Am Bum Synwyr Bywiolion.

Ad 2 am anadliad Bywiolion.

Ad 3 am Gyffroad Bywiolion.

Ad 4 am Gyflead bywiolion.

Ad 5 am Rif, neu Gyd. bwyfiad bywiolion.

Ad 6 am Ymborth Bywiolion.

Ad 7 am wisgad bywiolion.

Ad 8 am Drigfaneu bywiolion.

Ad 9 am hunan- and diffyniad bywiol.

Ad 10 am Genhedliad bywiolion.

Ad 11 Casgliad oddiwrth y cwbl.

PFN. IX. Am amryw Lwythau Bywiolion yn neu lludol; ac yn y lle cyntaf am yr anifeiliaid Pedair troeddiog. D 182.

Ad 1 am eu Hagwedd ogwyddol.

Ad 2 am benneu'r anifeiliaid Pedair-troeddiog. (troeddiog.

Ad 3 am Yddfeu'r anifeiliaid Pedair-

Ad 4 am Gyllaeau'r anifeiliaid Pedair-troeddiog.

Ad 5 am Galon yr anifeiliaid Pedair-troeddiog.

Ad 6 am wahanïaeth rhwng Din a'r

an

anifeiliaid Pedair - troedlog mywn
rhai Gewyneu.

Ad 7 Casgliad oddiwrth y cwbl.

Ad 8 am Ofn Dŷn ar yr holl Gread-
uriaid.

Ad 10 Gair neu ddau ynghylch bywyd
adifail.

PEN. X. Am Adar. Dalen 191

Ad 1 Am Gyffroad ac Ehediad adar.

Ad 2 am y Pen, y Cylla, a Rhanneu
eraill o adar

Ad 3 am Symmudiad ac ymadawiad
rhai adar.

Ad 4 am waith adar yn Gori.

Ad 5 Casgliad oddiwrth y cwbl.

PEN. XI. Am Bryfed. Dal. 202

Ad 1 Am bryfed yn gyffredinol.

Ad 2 am wneuthuriad Pryfed.

Ad 3 am Lygaid Pryfed a Phlŷf.

Ad 4 am Deimlwyr Pryfed

Ad 5 am Gyffroad Pryfed.

Ad 6 am am Cytrwystra Pryfed
ddiogelu eu hunain erbyn Gauaf.

Ad 7 am Ofal Pryfed ynghylch eu
rhai bach.

Ad 8 Casgliad oddiwrth y cwbl.

Pen

PEN. Am Ymlusgiad

^{xv}
Dal 215.

Ad 1 am eu Cyffroad,

Ad 2 am eu Gwenwyn.

Ad 3 Casgliad oddiwrth y cwbl.

PEN. XIII. Am Breswylwyr y Dyf-
roedd. Dalen 218.

Ad 1 Am Greaduriaid y Dwfr.

Ad 2 am anadliad Pylgod.

Ad 3 am waith Pylgod yn Nofio.

Ad 4 am hiliad Pylgod.

Ad 5 Casgliad oddiwrth y cwbl.

PEN. XIV. Am goed a llyfieu. 223.

Ad 1 Am amryw Ddefnyddiau a gwa-
fanaeth Coed a Llyfieu.

Ad 2 am eu gwneuthuriad.

Ad 3 am eu Rhinweddeu.

Ad 4 am Dyfiant Coed a Llyfieu.

Ad 5 am Felldith y Ddaear.

Ad 6 Rhagor am Goed a Llyfieu.

Ad 7 Casgliad oddiwrth y cwbl.

PEN. XV. am y Pedwar defnydd yn
fwy neillduol.

Ad 1 an natur yr awyr.

Ad 2 am bwys yr awyr.

Ad 3 am bwys yr awyr a'r Ddŷn.

casgliad

xvi.

ad 4 Casgliad oddiwrth hyn.

Ad 5 Profiad am wasg yr awyri.

ad 6 am bwys yr awyr ar Dŷ.

ad 7 am gymminwynafeu'r awyr.

ad 8 am Feteors yn yr awyr.

ad 9 Casgliad oddiwrth y petheu hyn

PEV. IX. Am y Dwfr. Dal 242.

Ad 1 am angenrheidrwydd Dwfr.

Ad 2 Nad yw Llyfieu ond Dwfr.

Ad 3 Mwyn, a bywiolion o Ddwfr.

Ad 4 Dwfr yn derchafu i'r awyr.

Ad 5 Dwfr yn DARTH yn yr awyr.

Ad 6 am Ddwfr Glaw.

Ad 7 Dwfr yn treilio'n darth.

ad 8 Casgliad oddiwrth hyn.

ad 9 am halen yr awyr.

Ad 10 am Nilus afon yr Aipht.

ad 11 Casgliad oddiwrth y Petheu hyn.

ad 12 am Gyflead y moroedd.

ad 13 am ddefnyddieu'r Moroedd.

ad 14 am Dywod y Môr.

ad 15 am Lanwad a Thraiad y Môr.

ad 16 am Ddyfroedd rhyfedd.

ad 17 Casgliad oddiwrth y cwbl.

PEN. XVII. am y Ddaear a'r pridd

Dal 26

Ad. Y Ddaear or cynhaliaeth pob peth

Ad 2 Casgliad oddiwrth hyn.

Ad 3 yr un pridd yn dwyn llawer peth.

Ad 4 Nad yw'r Ddaear yn cwbwl fethus.

Ad 5 Casgliad oddiwrth hyn.

Ad 6 Y Ddaear yn dwyn pob peth rh-eidiol.

Ad 7 Ddaear yn gron, a phwys pob Peth tua'i chanol.

Ad 8 am Ofgo'r Ddaear.

Ad 9 Fod y tir yn uwch na'r Dwfr

Ad 10 am Ranneu'r Ddaear.

Ad 11 Casgliad oddiwrth y Petheu hyn:

PEN XVIII am y Tân- Dal 282

Ad 1 am angenrheidrwydd y Tân-

Ad 2 Casgliad oddiwrth hyn.

Ad 3 Nattur y Tân yn anhyfbyys.

Ad 4 Casgliad oddiwrth hyn-

Ad 5 cyfoeth o dân yn y Bŷd-(holl dân

Ad 6 am y Rhagluniaeth fy'n rheoli'r

Ad 7 Na all Dwfr y Bŷd ddiffodd yr holl dân.

Ad 8 am y Phosphorus.

Ad 9 Casgliad oddiwrth hyn.

PEN. XIX. Am Pandora Gronyneu pob

Dofnydd, ynghyd ag amryw ddeddfeu natur

Ad 1 am Fandra Gronyneu'r Dwfr,

Ad 2 Casgliad oddiwrth hyn.

Ad am Ronyneu'r awyr, a'r tân a'r Goleuni.

Ad 4 am Fandra Gronyneu Copr pres a'r cyfryw betheu celyd,

Ad 5 Fod pob mân Ronyneu yn cadw eu Priodoliaethu pennodol.

Ad 6 Casgliad oddiwrth y petheu hyn.

Ad 7 am Ddeddfeu Gludiad.

Ad 8 am Ddeddfeu neillduad.

Ad 9 am Wthiad a Thynnad.

Ad 10 Y Cyffroad cyntaf, ac hefyd ei barhâd yn profi fod Duw.

Ad 11 am Bethau llifog.

Ad 12 am betheu Surion a chroyw.

Ad 13 Casgliad oddiwrth y cwbl.

PEN. XX. Casgliadeu bucheddol oddiwrth yr Olwg hon ar y byd. D 313

Ad 1 Fod Gweithredoedd Duw'n fawr yn rhyfeddol a rhagorol.

Ad 2 Fod gweithredoedd Duwiw chwilio allan.

Ad Fod gweithredoedd Duw yn amlwg i bawb.

Ad 4 Y dylai gweithredoedd Duw ein cymellni iw ogoneddu ef

293
Ad 6 Y dylai gweithredoedd Duw ein
cymell ni i ddiolchgarwch.

Ad 6 Y dylem wafanaethu Duw, yn
enwedigol ar ei ddydd.

PEN. XXI. *Am dair System y byd.* 320

Ad 1 am System Ptolomy.

Ad 2 am System Copernicus.

Ad 3 am y System newydd.

Ad 4 Casgliad oddiwrth hyn.

PEN. XXII *Am faint y nefoedd.* 325

Ad 1 Cymhariaeth yr hên gyfrif a'r
newydd.

Ad 2 am Faint y Cyrph nefol.

Ad 3 am Faithder y Nefoedd.

Ad 4 Ffordd arall i ystyried maithder
y Nefoedd.

Ad 5 Casgliad oddiwrth hyn.

XXIII. *Am Rifedi'r Cyrph nefol.* 335

Ad 1 Golwg gyffredin ar Rifedi'r
Cyrph nefol.

Ad 2 Fod y Sêr sefydlog yn Hauleu.

Ad 3 am Sêr Newydd.

Ad 4 Casgliad oddiwrth hyn.

PEN. XXIV *Am Gyflead y Cyrph nefol.*

Ad 1 am jawn bellder y Cyrph nefol
oddiwrth eu gilydd.

Ad 2 am jawn Gyflead yr Haul a'i Phl.

XX
nedeu'n enwedigol,
ad 3 Casgliad oddiwrth hyn.

PEN. XXV. *am Gyffroad y Cyrph nefol.* Dal 345

ad 1 Fod Cyffroad y Cyrph nefol yn dangos ac yn profi fod Duw.

Ad 2 Cywyr Droad y Cyrph nefol.

Ad 3 Trô diwrnodol y cyrph nefol.

Ad 4 Casgliad oddiwrth hyn.

Ad 5 Trô blunyddol y Cyrph nefol.

Ad 6 Trô blynyddol y Lleuaden.

Ad 7 Cyflymdra'r Cyrph nefol yn eu Trô o dautu'r Haul.

Ad 8 cyffondeb Troion y cyrph nefol.

Ad 9 Cometeu neu'r Sêr cynffonog.

Ad 10 Casgliad oddiwrth y crebl.

PEN. XXVI. *Am Ddull a Llun y Cyrph nefol.* Dal. 359

Ad 1 Am Gyffondeb yr holl cyrph nefol o ran eu Llun.

Ad 2 am Fynyddoedd y Ddacar a'r Lleuad.

Ad 3 casgliad oddiwrth hyn.

PEN. XXVII. *Am Buys a Sugn y Cyrph nefol.* Dal 363

Ad 1 am angenrheidrwydd Pwys a
Sugn yn y Bŷd.

Ad 2 Pwys a Sugn yn cadw'r holl Fy-
doedd rhag ymddryllio.

Ad 3 Pwys a Sugn yn cadw'r holl
Blanedeu yn eu cylchedd.

Ad 4 Cafgliad oddiwrth hyn.

Pen. xxviii. Am Oleuni a Gwres y
Bŷd. Dal 367

Ad 1 am Oleuni a gwrês yr Haul.

Ad 2 am Gyflead yr Haul.

Ad 3 am angenrheidrwydd Goleuni.

Ad 4 am wafanaeth y Lleuad i ni, ac
hefyd y Bydoedd iw gilydd.

Ad 5 am Leuadeu'r Prif Blanedeu yn
gyffredinol.

Ad 6 am Leuadeu, Dyddieu, a Thym-
horeu Iou.

Ad 7 am Leuadeu, Modrwy, Dyddieu,
a Thymhoreu Sadwrn.

Ad 8 Rhai Petheu rhyfeddôl yn rhag-
or ynghylch Goleuni.

Ad 9 cafgliad oddiwrth hyn:

PEN. xxix. Golwg fer ar y Gyrb
nesol. Dal 383

Ad 1 am Droion y Planedeu a'r Lleu-
aden

xxii

adeu.

Ad 2 am Bellder y Planedeu a'r Lleuadeu.

Ad 3 am Gyflymdra y Planedeu a'r Lleuadeu.

Ad 4 am drŵch yr Haul a'r Planedeu.

Ad 5 am amratael bwys perheu ar wyneb yr Haul a'r planedeu.

Ad 6 am Drô diwrnodol y cyrph nefol.

Ad 7 am Gyflymdra'r cyrph nefol. yn eu Trô diwrnodol.

Ad 8 am y Messur o Oleuni a Gwrês sydd ar wyneb yr Haul a'i Phlanedeu.

Ad 9 Yr amser y byddai'r prif Blanedau yn syrthio i'r Haul; a'r ail Blanedeu i'w prif Blanedeu.

Ad 10 casgliad oddiwrth y cwbl:

PEN. xxx. Casgliadeu bucheddol oddiwrth yr Oleg byn ar y Byd, yn enwedigol y Ffurfafen.

Ad 1 Fod Duw i'w weled yn ei waith.

Ad 2 Fod perffeithrwydd Duw i'w weled yn ei waith.

Ad 3 perthynas Duw i ni, a'n Dyled ninnu.

ad

Ad 4 Ffolineb Gau-Dduwiaeth.

Ad 5 Yr Olwg hyn ar y Bŷd i ddyfsgu
i ni ddibrisio Lleinieu bach o'r
Ddaear.

Ad 6 Rhoddwn ein Serch a'r Betheu
netol.

Ad 7 Y CLOAD.

LLYFRAU a osodwyd allan gan yr
Awdr ac ar werth gyda'r Llyfrhwn.

Flores Poetarum Britannicorum. 4d

Gemineu Doethineb. 6d

Llythyr at Drigolion y Bŷd ynghylch
eu Heneidieu. 3d

Pregeth ar Ddiolchgarwch cyhoeddus,
Mehes. 7. 1716.

Bwyd Enaid. 3d

SION PRYS.

SION PRYS.

GOLWG ar y

BYD.

PENNOD I. Am DDUW.

Adnod 1. Am Hanfod Duw:

YLED Dŷn yw adnabod
Duw; ac y mae ef i'w
adnabod mywn dwy
Ffordd, sef yn ei Air ac
yn ei Waith; ië y mae
ef yn ei Air yn ein dan-
fon ni at ei Waith, ac yno i yfdyried ei
Allu, ei Ddoethineb, a'i Ddaioni. Han-
fod ysbrydol perffeith o honaw ei hun

A

YW

yw Duw, yn dragywyddol ac yn anfeidrol mywn Gallu, Doethineb a Daioni. Y mae Gair Duw yn dangos, 1. Fod Duw yn Dragywyddol. Erioed a hyd Byth, a hynny o honaw ei hun, 2. Ei fod ef yn Anghyfnewidiol. 3. Ei fod ef yn Hollbresenol. 4. Ei fod ef yn Hollalluog. 5. Ei fod ef yn Hollwybodol. 6. Ei fod ef yn Hollddaionus. 7. Ei fod ef yn Anfeidrol Berffaith. Y mae'r Gair yn dangos hefyd fod Duw i'w welled yn ei waith. Medd St. Paul, *Rhuf. i. 20.* *Ei anweledig bethau efer creaduriaeth y byd, wrth eu byslyriedyn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg, sef ei dragywyddol allu ef, a'i Dduwdo, hyd onid ydynt yn ddiesgus.* Medd Duw yn *Esay 40. 26.* *Dyrchfwrch eich llygaid i fynu, ac edrychwch prwy a greoddy rhaibyn, a ddwg eu llu bwynt allan mewn rhifedi, efe a'i geilw bwynt oll wrth eu henwau; gan amllder ei rym ef, a'i gadarn allu, ni phalla un.* Y mae chwech Peth yn dangos Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn y Sêr. 1. Eu mhaint, yn llawer mwy na'r Ddaear hon. 2. Eu Rhif, yn amlach nag y gellir eu rhifo.

3. I
 Bw
 cad
 llef
 Hu
 chy
 Job
 no
 yfd
 thro
 gyh
 ddy
 Arg
 yw
 ynfy
 geth
 sy'n
 en s
 Dyd
 nôs
 yma
 bwy
 ar,
 yriv
 fafe
 Hat
 Dyf

3. En Buanrwydd, yn llawer cynt na
 Bwlet Canon. 4 Gwirdeb eu Troad. yn
 cadw eu Ffyrdd. 5. Eu Rhinwedd, yn
 lleshau'r Ddaear a'u Thrigolion. 6. Eu
 Hufudd-dod, yngwneuthur yn ôl Gor-
 chymmyn Duw. Y mae Duw yn Llyfr
 Job, Pen. 38. 39, 40, 41. yn galw ar-
 no ef, ac arnom ninneu, i weled ac i
 yfdyried ei Berffeithrwydd ef yn ei wei-
 thredoedd: a'r rhai ni wnant hyn, a
 gyhoeddir yn y Salmeu yn Ffoliaid di-
 ddyall. Ps. 92. 5, 6. -*Mor fawredig o*
Arglwydd, yw dy weithredoedd dwfniawn
yw dy feddylieu. Gwr annoeth ni nys, a'r
ynfydni ddyall hyn. Y mae pob peth yn pre-
gethu Duw. Ps. 19. 1, 2, 3, 4. Y Nefoedd
 sy'n dadgan gogoniant Duw; a'r ffurfaf-
 en sy'n mynegi gwaith ei ddwyllaw ef.
 Dyddi ddydd a draetha ymadrodd: a nôs i
 nôs a ddengys wybodaeth. Nidoes jaith nac
 ymadrodd, lle ni chlyburwyd eu lleferydd
 breynt. Eu llinin a aeth trwy'r holl Ddae-
 ar, a'i geiriau hyd eithafoedd byd. Yfd-
 yriwn ymma: 1 Fod y Nefoedd a'r Ffur-
 fafen a'i lluoedd yn Bregethwyr. 2. Eu
 Hathrawjaeth; Gogoniant Duw. 3. Eu
 Dyfalwch; Dydd a Nos. 4. Eu Dysgei-

A

diaeth

(4)

draeth; ym mhob Jaith. 5. Eu Teithiad; ym mhob lle. 6. Eu Haelioni; y cwbl yr Rhâd. Gan fod Duw mor rhyfeddol ym mhob Peth, gadewch i ni geisio ei adnabod ef, ei ofni, ei garu, ei glodfori, a'i wafanaethu ef yn ffyddlon hyd y Diwedd.

Ad. 11. Am Siccrwydd Duw.

Nid oes achos fod neb heb Siccrwydd am Dduw, canys y mae pob peth yn dangos ei fod ef. 1. Y mae ei Air. 2. Y mae ei waith. 3. Y mae ei Ysbryd. 4. Y mae ei Raglunjaeth. 5. Y mae Gwaith ei Râs ar ei Bobl. 6. Y mae Cydwybod pob Dŷn. Nid oesdim yn amlyccach na'r Haul, ac ettonid oes dim agos yn fwy anhylbys i ni na hi. Felly nid oes dim yn haws ei weled na Duw, na dim yn anhaws ei amgyffred nag ef. Wrth edrych ar y Bŷd, ac ydyried y cywairrwyddsydd yntho, ni a allwn wybod yn hawdd fod rhyw undoeth wedi ei wneuthur ef. Meddwl, 1. Dy fod yn cael *Watch* yn y Maes, 2. A honno yn dangos yr Orjeu, a'r Munudeu, a Pyddjeu 'r Mis, 3. Ac ynthi ryw Ro-

deu wedi eu cymhwyso yn Gywrain,
 i'w gilydd. 4. Ac etto heb un o honynt
 yn gallu troi, heb fod y cwbl yn troi,
 5. Ai bod wedi eu wneuthur o Brês,
 fel na rydent, 6. Ai spring o Ddur, am
 mai dyna 'r Fettel oreu at hynny,
 7. A Gwydr gloyw ar ei hwyneb, i
 weled trwyddo, heb orfod ei dynnu,
 8. Ac Allwedd fach yngrhōg wrthi
 i'w doddi i gerdded, 9. A Thwll
 bach odditanu i dderbyn yr Allwedd,
 10. A'r cwbli gyd o ychydig faint, er
 mwyn ei dwyn yn haws; meddwl hyni
 gyd meddaf, a bydd hawdd iti wybod
 fod rhyw un doeth wedi ei gwneuthur.
 Y mae llawer mwy o Gywrainrwydd na
 hyn ym mhob Creadur, ym mhob per-
 chen Bywyd, ym mhob Gwybedyn, ac
 ym mhob Aelod o Ddŷn; a hyn fy'n
 dangos, fod Duw Galluog, Doeth, a dai-
 onus wedi ein gwneuthur. Ni wn i beth
 nas gall y Dŷn hwnnw debyg, a dyby-
 go fod hyni gyd o Siawns. Mae'n rhaid
 fod Duw tragywyddol, yr hwn a roes
 Ddechreuad i bob Peth; canys pe bua-
 safai un Amser ddim, ni buasai ddim
 Byth, canys ni all dim wneuthur

dim. Pwy a dybygai wrth weled Llong neu Felyn, neu Delyn, neu Lyfr eu bod o fiawns? Pwy na chyhoeddai hwnnw yn Ffôl, a dybiau hynny? A llawer amgenach na hyn, yw pob un o weithredoedd Duw. Ceisiwn weled Duw ym mhob peth, y mae ef yn ein gweled ni ym mhob lle.

Ad. III. Am Ragluniaeth Duw.

Cyn i'r Arglwydd wneuthur Dŷn, fe wnaeth bob peth yn gyntaf yn barod iddo. 1. Fewnaeth y Bŷd yn Dŷ iddo. 2. Yr Haul yn Oleuni iddo. 3. Ffrwythau'r Ddaear yn Fwyd iddo. 4. Llawer o bethau eraill er cyflur iddo. 5. Ac yn ebrwydd ar ei ôl, Gwraig yn Ymgeledd iddo, ac i lenwi'r Bŷd. Rhyfedd fel y mae'r Arglwydd yn ei Ragluniaeth, wedi cymhwyso Pethau i'w gilydd! nid oes dim gan Dduw wedi ei wneuthur yn ofer. Y mae pob peth i'w Ddiben a'i Ddefnydd anghenrheidiol, er na bôn ni yn fynych yn canfod, na'r Diben na'r Anghenrheidrwydd. Y mae'r Arglwydd byth etto yn Llywjo'r Bŷd. Nidoes dim yn y Bŷd yn bôd ond

trwy ei Raglunjaeth ef, ie gymmaint a
 charreg yn pwyfo tua'r Ddaear. Pan y
 gwelom Long yn dytod dros y Môr,
 ac yn unjawn i mywn i Borthladd, ni
 a wybyddwn fod Dynion ynthi, er na
 bôm yn eu gweled; felly y mae Duw i'w
 weled yn Trefnu 'r Bÿd. Ysdyriwn mai
 'r Arglwydd, 1. A wnaeth y Bÿd. 2.
 Sy'n cynnal y Bÿd. 3. A brynodd y
 Bÿd. 4. Sy'n trefnu 'r Bÿd. 5. A farn
 y Bÿd. 6. Ac a ddylai gan hynny gael
 Gwasanaeth y Bÿd. Rhoddwn ein hun-
 ain i wasanaeth Duw, a bwrjwn ein hu-
 nein ar ei Raglunjaeth ef. Y mae Rhag-
 lunjaeth Duw yn cyrraedd pob peth,
 ym mhob lle, bob amser. Nag ofnwn
 ddim mywn un Trallod, mae Duw yn
 gweled, mae Duw yn Gwybod. Meddai
 un Gŵr, Duw a'i Raglunjaeth, yw fy
 Etifeddjaeth. Y mae Duw yn ei Raglun-
 jaeth, 1. Yn rhagwybod pob peth. 2.
 Yn cynnal pob peth. 3. Yn gwneuthur
 rhyw bethau. 4. Yn goddef rhyw be-
 thau. 5. Yn attal rhyw betheu. 6. Yn
 dyfod â phob peth yn y Diwedd i'w Og-
 oniant ei hun, a Daioni ei Bobl. Medd
 Duw Dadg. 2. 10. *Nag ofna ddim o'r*

petheu yrydwyt i'w dioddef: Wele, y Cyth-
 raul a fwrwrai o bonoch chwi i garchar,
 fel y'ch profer; a chwi a gewch gystudd
 ddeng niernod. Bydd ffyddlon hyd angau,
 ac mi roddaf i ti goron y byrwyd. Yfdyri-
 wn ymma, 1. Mai'r Cythraul yw'r a-
 chos o Gystuddieu 'nfyfnych. 2. Y gall
 y Dynjon goreu ddioddef y petheu gwae-
 thaf. 3. Fod yr Arglwydd yn gadel i'r
 Cythraul flino ei *Bobl*, er mwyn eu pro-
 fi. 4. Na ddylai Pobl Dduw ofni dim
 ac a all ddigwydd iddynt yn y *Byd*, 5.
 Fod Duw yn ffrwyno'r Cythraul, fel
 pan chwennycho flino pawb, ni chaiff
 flino ond rhai; pan chwennycho fwrw
 i Uffern, ni chaiff fwrw ond i Garchar;
 pan chwennycho gystuddio byth, ni
 chaiff ond cystuddiodrô. 6. Fod yn rhaid
 bod yn ffyddlon hyd Angeu. 7. Add-
 ewid Duw i'r cyfryw, set Coron y Byw-
 yd. Medd Duw yn *Hof.* 2. 8, 9. Ac ni
 wyddai bi mai myfi a roddais iddi yd a
 Gwîn ac olew; ac a ambeais ei barian a'i
 baur, y rhai a ddarparasant bwy i Faal,
 am bynny y dychwelaf, a chymeraffy yd yn
 ei amser, a'm gwîn yn ei dymmor; a dy-
 gaf ymmaith fyngwlad a'm llân a gudd-

iau ei noethni hi. Ysdyriwn ymma, 1.
 Mai Duw yn ei Raglunjaeth yw Awdwr
 a rhoddwr pob Daioni, sef yd a Gwîn,
 ac Olew, ac Arian, ac Aur, a Gwlân a
 Llin. 2. Nad yw llawer o Ddynjon o
 herwydd eu Hanyfdirjaeth yn gwybod
 hynny. 3. Fod Dynjon yn chwannog
 jawn i gamarferu Donjau Duw. 4. Fod
 yr Arglwydd yn bygwth am Gamarfer-
 iad ei Drugareddeu, eu cymmeryd hwynt
 ymmaith. Fel hyn trwy ei Raglunjaeth
 y mae'r Arglwydd yntrefnu'r Bÿd; ond
 ym mhob cyflwr fe fydd yr Arglwydd
 gyda'i Bobl. *Esay 43. 1, 2. Ond yr awr
 hon fel hyn y dywed yr Arglwydd dy grea-
 wedwr di, Jacob, a'tb luniwr di, Israel,
 ni nag ofna; canys gwaredais di: gelwais di
 erbyndy enw; eiddos fi ydwynt. Pan elych
 trwy'r dyfroedd, myfi a fyddaf gyda thi;
 a thrwy'r Afonydd, fel na lifant drosot:
 pan rodiech trwy'r tân, ni'tb losgir; ac
 ni ennyn y Fflamarnat. Ysdyriwn ymma,
 1. Mai'r Arglwydd yw'n Creawdr a'n
 Perchen. 2. Fod Ffordd y Nefoedd, yn
 Ffordd galed jawn, sef trwy Ddwfr a
 Tân. 3. Na ddylai eiddo Duw er hyn-
 ny, ofni dim ar y Ffordd hon. 4. R
 bydd*

bydd yr Arglwydd gyda'i Bobl ym
 mhob cyflwr; sef yn y Dwtr a'r Tân ac y
 iw gwaredu. Ac felly yfdyriwn ein Gai
 Perchen, ein Ffordd, ein Dyled, a'n cy-môr,
 flur. *Ni a reyddom medd Paul, Rhufon;*
8. 28. Fod pob peth yn cydweithio er lunj
daioni, i'r rhai sy'n caru Duw. Medd Faint
Dafydd, Ps. 119: 71, 76. Da yw i minus.
fy ngbystuddio; fel y dysgwn dy ddedd fau ryw
Cyn fy ngbystuddio yr oeddwn yn cyfeilio Duw
ni: ond yn atwr cedwais dy air di. Mafan y
 'r Arglwydd yn ceryddu Dynjon er eddiw
 Daioni. Medd Esay 27. 9. *Trwy byon; a*
y glanheir anwiredd Jacob; a dymmrth
 'r hell ffrwyth tynnu ymmaith ei bechodunja
 Medd yr Apostol yn yr Heb. 12. 6. *Synt, a*
T neb y mae'r Arglwydd yn ei garu, y mae 13.
yn ei geryddu, ac yn y flangellu pob mabwyd,
dderbynio. Eithr os heb gerydd yr ydybren a
o'r bon y mae pawb yn gyfrannog, yn a h Pen. 9
stardiaid ydyb, ac nid meibion, Medd
 Paul 1 Cor. 11. 32 *Eithr pany'n bernir, y* Ad.
ceryddir gan yr Arglwydd, fel na'n damm O mor
gyda'r byd. Ymfodlonwn i bob peth wnaeth
 ddigwyddo ini trwy Raglunjaeth Duw mor do
 Hyderwn ni'n wastad ar ei Raglunjaeth wa
 iaeth ef, er na bôm yn ei hamgyffre

l ym
r Tân ac yn wir nis gallwn ni; canys medd y
yn ein Gair, Ps. 77. 19. Dy ffordd sydd yn y
n cy-môr, a'th lwybrau yn y Dyfroedd mawr-
Rhufon; ac nid adwaenir dy ôl. Y mae Rhag-
bio e lunjaeth Duw, 1. Yn Ddirgel. 2. Yn
Medd Faith. 3. Yn Rhyfeddol. 4. Yn Ddaio-
v i minus. 5. Yn Sicc. Y mae gennym am-
ddfauryw o Eſampleu hynod am Raglunjaeth
feilior Duw, yn yr ysgrythur, Blwyddyn gy-
Masan y bu Haman yn bwrw Coelbren am
er eddiwrnod happus i ddifetha'r Juddew-
rey byon; ac o'r diwedd wedi cael Diwrnod
lymwrth ei fodd, dyna'r Dydd, trwy Rag-
echodunjaeth Duw, a fu'n Dderchafiad idd-
. 6. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000. 2001. 2002. 2003. 2004. 2005. 2006. 2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019. 2020. 2021. 2022. 2023. 2024. 2025. 2026. 2027. 2028. 2029. 2030. 2031. 2032. 2033. 2034. 2035. 2036. 2037. 2038. 2039. 2040. 2041. 2042. 2043. 2044. 2045. 2046. 2047. 2048. 2049. 2050. 2051. 2052. 2053. 2054. 2055. 2056. 2057. 2058. 2059. 2060. 2061. 2062. 2063. 2064. 2065. 2066. 2067. 2068. 2069. 2070. 2071. 2072. 2073. 2074. 2075. 2076. 2077. 2078. 2079. 2080. 2081. 2082. 2083. 2084. 2085. 2086. 2087. 2088. 2089. 2090. 2091. 2092. 2093. 2094. 2095. 2096. 2097. 2098. 2099. 2100. 2101. 2102. 2103. 2104. 2105. 2106. 2107. 2108. 2109. 2110. 2111. 2112. 2113. 2114. 2115. 2116. 2117. 2118. 2119. 2120. 2121. 2122. 2123. 2124. 2125. 2126. 2127. 2128. 2129. 2130. 2131. 2132. 2133. 2134. 2135. 2136. 2137. 2138. 2139. 2140. 2141. 2142. 2143. 2144. 2145. 2146. 2147. 2148. 2149. 2150. 2151. 2152. 2153. 2154. 2155. 2156. 2157. 2158. 2159. 2160. 2161. 2162. 2163. 2164. 2165. 2166. 2167. 2168. 2169. 2170. 2171. 2172. 2173. 2174. 2175. 2176. 2177. 2178. 2179. 2180. 2181. 2182. 2183. 2184. 2185. 2186. 2187. 2188. 2189. 219

O ddim heb ddim y gwnaeth yr Arglwydd nefol,
Y Bŷd i gyd a'i Luoedd mawr rhyfeddol.

Gwell edrych ar Dduw yn wastad, nag
ar Gyrn y Lleuad. A wafanaetho Dduw
mywn Cellwair, a ddemnir o bryffur, yr
hyn a ofnom ei ddywedyd ger bron Dy-
nion, a ddylem ofni ei feddwl ger bron
Duw. Os na chymmerwn ni Amser i
wafanaethu Duw, ni chymmer Duw am-
ser i'n hachub ninneu. Na thwylliwn
ein hunein, nisgellir twyllo Duw. Medd
*Paul, Gal. 6. 7. Na thwyller cwbi, Ni
watworir Duw: canys beth bynnag a bauo
dyn, bynny befyd a fêd efe.* Meddwl di
am Dduw i'w garu, ac fe feddwl Duw
am danat titheu i'th gadw. Y mac ef
ym mhob lle, yn canfod pob dim, yn
gallu pob peth, ac yn barod i achub
pob Dyn. Gwafanaetha di Dduw, a Duw
a'th wafanaetha ditheu. Adnebydd dy
hun i ofni Duw, ac adnebydd Dduw
i'w garu ef. Pe bai Dynjon yn adnabod
Duw yn well, nhwy a'i hofnent ef yn
fwy, ac a'i gwasanaethent ef yn ddy-
falach. Tebygwn weithiau nad yw rhai
Dynjon yn ein Hamser ni, yn credu y
pum Pwngc cyffredinol, a gredwyd er-
ioed

oed gan yr holl Genhedloedd; sef, 1.
 Fod Duw. 2. Ei fod ef iw wasanaethu:
 3. Fod Enaid anfarwol gan ddyn. 4.
 Fod Da a drwg yn y Bvd. 5. Fôd byd
 arall i wobrwyo. Y mae'n rhy am-
 lwg fod llawer jawn yn ein mysg ni
 1, Erjoed heb yfdyried hyn. 2, Ac am
 hynny heb wybod cymmaint a hyn. 3.
 Heb gredu hyn. 4. Heb geisio byw yn
 ôl hyn. Ofn Duw yw Dechreuad Doe-
 thineb, a Chariad Duw yw Cyflawnder
 y Gyfraith. Rho dy hun yn gwbl-gyfan
 i Wasanaeth Duw. 1. Adnebydd ei Ew-
 yllys ef. 2. Gwna ei Ewyllys ef. 3.
 Gweddia am ei Gymmorth ef. 4. Diolch
 addo am ei Gariad. 5. Hydera arno Y-
 nghrist. 6. Hiraetha am Berffeithrwydd:
 O mor afressymol, yw i ni ddibrissio'r
 Duw sy'n ein cynnal ni, ac aall ein torri
 ni. Medd Moses, Deut. 15. 4. *Ar ôl yr Arglu-*
wydd eich Duw yr ewch, ac ef a ofnwch,
a'i orchymynjon ef a gedwch, ac ar ei
lais ef y gwrandewch, ac ef a wasanae-
thwch, ac wrtho ef y glynwch. Ac medd
 Samuel, 1 Sam. 12. 24. *Tn unig ofn-*
wch yr Arglwydd, a gwasanaethwch
ef mywn gwirionedd a'ch bell galon, ca-
nys

mys gwelwch faint a wnaeth efe eröch.
 Rhown ein hunain i wafanaeth Duw, a
 byddwn Filwyr ffyddlon iddo ef. Rhaid
 i Griston fod fel Milwr. 1. Rhaid i Fi-
 lwr gael ei Ddewis a'i Llisto. 2. Rhaid
 iddo gael ei ddyscu. 3. Rhaid iddo gael
 ei Arfogi. 4. Rhaid iddo ddisgwyl am
 Wrthwynebion a Chaledi. 5. Rhaid
 iddo ufuddhau a dilyn ei Gapten. 6.
 Rhaid iddo fod yn lew ac yn ddiofn.
 7. Rhaid iddo gadw ei Le. Fel hyn y
 mae gyd â'r Cristjon. Ni ddylai Milwyr
 Duw ymladd â'i gilydd, canysun Corph
 neu Eglwys ydynt. Yfdyriwn, 1. Jesu
 Grist yw'r Pen. 2. Gweinidogion yw'r
 Llygaid. 3. Gwrandawyr yw'r Clust
 ieu. 4. Sŵyddogion a Llywodraethwyr
 yw'r Dwylo. 5. Deiljaid yw'r Traed
 6. Tosduri a chariad-brawdol yw'r Ge-
 yneu. Rhown ein hunain yn gwbl
 Jesu Grist, canys efe a'n Machniodd
 Gaethiwed tragywyddol. Jesu Grist yw
 Cyfryngwr a Machniwr y Cyfammo
 newydd, 1. Duw yw'r Gofynwr. 2. N
 ni yw'r Dyledwyr. 3. Pechodeu yw
 Dyled. 4. Jesu Grist yw'r Machniwr
 5. Y Cyfammod newydd yw'r weith

red
 rwy
 ter
 cym
 enw
 o F
 cael
 a Di
 ewi
 om a
 Pan
 ein
 bydd
 oedd
 'n b
 nhw
 Crea
 o Off
 jad at
 der a
 fudd-
 ddo'r
 y byd
 ymma
 2. Ga
 gall

red, yn ôl pa un y rhoes Crist fodlon-
 rwydd i Dduw. Ni a ddylem bob Am-
 ter ystyried Gweithredoedd Duw, i'n
 cymmell ni i'w wafanaethu ef, ond yn
 enwedigol, 1. Pan y bôm yn ddi Deimlad
 o Fawrhydi Duw. 2. Pan y bôm yn
 cael ein blino gan Feddyljeu amheus
 a Didduw. 3. Pan y bôm yn ammetu Add-
 ewidjon Duw. 4. Pan y bô Anhyder yn-
 om am ein Cynhaljaeth corphorol. 5.
 Pan y bôm yn chwennych mawrhygu
 ein Rhagorfreintjeu cyfammodol. Os
 byddwn yn jawn yfdyrjed Gweithred-
 oedd Duw, 1. Yna fe fydd ein Caloneu
 'n barottach i glodforu Duw. 2. Yna
 nhwy fyddant wedi eu tynnu oddiwrth y
 Creadurjaid at Dduw. 3. Yna fe fydd mwy
 o Ofn Duw. 4. Yna fe fydd mwy o gar-
 jad at Dduw. 5. Yna fe fydd mwy o Hy-
 der ar Dduw. 6. Yna fe fydd mwy o U-
 fudd-dod a gwafanaeth i Dduw. Ps 24. 1. Ei-
 ddo'r Arglwydd y Ddaear, a'i chyflawnder;
 y bŷd, ac a breswylia ynddo. Yfdyriwn
 ymma, 1. Mai eiddo Duw yw pob peth.
 2. Gan mai eiddo Duw yw pob peth, y
 gall ef roi i'r neb y mynno, a chym-
 meryd

meryd oddjwrth y neb y mynno. 3. Gan mai eiddo *Duw* yw pob peth, mai gan *Dduw* y mae i nigeisio beth bynnag fo'n eisieu. 4. Gan mai eiddo *Duw* yw pob peth, mai i *Dduw* y mae i ni ddiolch am bob peth fydd gennym. 5. Gan mai eiddo *Duw* yw pob peth, mai *Duw* a ddylem ei wafanaethu yn y mwynhad o bob peth. Gan 6. mai eiddo *Duw* yw pob peth, y bydd gwae i'r rhai sy'n mwynhau eiddo *Duw* i bechu yn ei erbyn ef, Os mynnwn wneuthur Gwafanaeth i *Dduw*, rhaid ceisio Goleuni *Duw*, a help *Duw*, a bod yn ofalus rhag diffodd yr Ysbryd. Rhaid gofalu am hyn, fel am dân yr Allor gynt. Ysdyrjwn, 1. Daeth Tân o'r Nefoedd yn y Tabernacl a'r Deml. *Lef.* 9. 24. 2 *Chron.* 7. 1, 2. Rhaid oedd cadw'r Tân hyn wedyn yn ennynnu'n wastadol ar yr Allor. 3. Rhaid oedd offrymmu a llosgi Oen ar yr Allor, foreu a hwyr yn wastad. 4. Rhaid oedd i rai wiljed Nos a dydd i gadw'r Tân yn llosgi. 5. Rhaid oedd arfer y Tân hyn yng Wafanaeth *Duw*. 6. Cafodd *Nadab* ac *Abihu* eu llosgi eu hunain, am arfer Tân dieithr *Lef.* 10.

12. Grâs
a'i g
Rhaf
foreu
Rhaf
a'r Y
i arf
Peth
thau
dithi
wafa
ys D
Duw
iwn,
2. T
Rhod
Yr E
5. Y
wydi
6. Y
Sacr
Duw
gydw
10.
digor

12. Yn gyffelyb i hyn, 1. Rhaid ceisio Grâs o'r Nefoedd. 2. Rhaid ei gadw a'i gynhesu wedyn yn wastadol. 3. Rhaid trwy Râs roi Aberth Gweddi, foreu a hwyr yn wastad o'r lleiaf. 4. Rhaid gwilied yn wastad ar y Galon, a'r Ysbryd, a'r Bywyd. 5. Nid oes le i arfer dim yng Wafanaeth Duw, ond Pethau Duw. 6. A ddelo â Pethau dieithr i wafanaeth Duw, a fell-dithir. Rhaid gwneuthur pob peth yng-wafanaeth Duw, yn ôl Rheol Ewyllys Duw. Ief ei Air. Y Bibl yw Ewyllys Duw, neu Destament Jesu Grist. Ysdyriwn, 1. Jesu Grist yw'r Testamentwr. 2. Yr Etifeddion yw'r Saint. 3. Y Rhoddion yw Grâs a Gogoniant. 4. Yr Ecseciwtor yw'r Ysbryd Sancteidd. 5. Y Tyfion yw'r Duwjolion, y Prophwydi, Yr Apostolion, a'r Merthyron. 6. Yr Ewyllys yw'r Bibl. 7. Zêl yw'r Sacramentau. 8. Y Drychjolwr yw Duw. 9. Y Cwrt yw'r Nefoedd a'r gydwybod; sef y Cwrt uchaf a'r isaf. 10. Y Term yw Tragwyddoldeb. Nid digon i ni gyfrif ein huncin yn Bobl ac

ya

yn weision i Dduw; mae'n rhaid i niad-
nabod ei Ewyllys ef, a gwneuthur ei
waith ef, cyn y gallom ddisgwyl am
ei wobr ef.

Ofer dweyd ein bod o'r Eglwys,
Heb ymroi i fyw yn gymmwys:
Mae'n rhaid gweithjo yn y winllan,
Cyn cael mynd i'r Nefoedd wiwlan.

PEN. II. Am Ysbryd.

Ad. 1. Am Nattur Ysbryd.

MAE amryw fath o Ys-
brydion. Y mae Duw yn
Ysbryd, eithr Ysbryd an-
teidrol ym mhob Perffeith-
rwydd yw ef. Efe yw
'Tad yr Ysbrydoedd. *Heb. 12. 9.* Y
mae Ysbrydion neu Angylion; ac y mae
Enaid Dŷn yn Ysbryd. *Ysbryd* yw Han-
fod ddyallus anghorphorol, ac anfarwol.
angh

Anghorphorol yw'r hyn sy'n meddwl
 ac yn dirnad; canys ni all Corph wn-
 euthur un o'r ddau. Y mae Gair Duw
 a Rheffwm; yn profi fod y cyfryw Han-
 fod. Anfarwol sydd raid i'r peth hyn-
 ny fod, ag sy'n bur ddigymmysg, ac
 nas gellir eu rannu. Y mae *Ysbryd* yn
 cynnwys Bywyd, Dyall, Ewyllys, a
 Theimlad. Pwy a'wyr beth yw Dyall,
 a Gallu *Ysbryd*, a'r modd y mae'n Dir-
 nad, ac yn gweithio ar betheu corph-
 orol. Ni wyddom ni, 1. Pa Ddeddfeu
 naturiol sydd ym mysg Ysbrydion. 2. Pa
 sawl Rhyw sydd o honyn. 3. Pa Ffyrdd
 sydd ganthynt i Ddirnad. 4. Pa fodd y
 maent yn hyfbyfu eu Meddylieu i w-
 gilyd l. 5. A oes ganthynt fath o Gyrph.
 6. Pa fodd y maent yn gweithio ar
 betheu corphorol. 7. A oes Ysbrydion
 yn yr Awyr, yn eu Helfen eu hunain
 heb law Angylion da a drwg, ac En-
 eidieu Dynion, megis y Tylwyth tēg.
 8. A ydyw Eneidieu annuwiol yn troi
 'n debyg i'r Cythreuliaid. 9. Pa fath
 Greaduriaid sydd uwch law'r Awyr,
 yn yr Ehangder mawr, tēg, a disglaïr.

10. A'i yno mae'r Nefoedd a'i Thri-
olion. 11. Pa fath Allu, a Dyall, a
chyffroad, ac Anwydeu sydd gan Ysb-
rydion. 12. Pa fath Attaliad a Rhwy-
streu sydd arnynt. Etto er hyn i gyd,
gallwn fod mor sicr, fod Ysbryd, a bod
Corph. Ni wyddom ni beth yw Syl-
wedd y naill na'r llall, ond yn unig eu
Priodoliaethau. Y mae Corph yn beth
ag sy'n llenwi, yn pwyfo, yn cymmeryd
eu Rannu, ei Gyffroi, ac hetyd o ryw
Lun a Lliw, a'r cyffelyb. Felly eil-
waith y mae *Ysbryd*, yn beth sy'n Byw,
yn Gyffroi o hono ei hun, yn meddwl,
yn Dirnad, yn Cosio, yn Serchu, a'r
cyffelyb. Y mae mor sicr fod rhyw
Beth yn Meddwl, a bod rhyw Beth i'w
Weled. A'r Peth sydd i'w Weled, nis
gall ef ddim Meddwl. Ond ni wyddom
ni beth yw 'r Sylwedd, neu'r Pêth
hynny, ym mha un y mae 'r Priodol-
iaethau hyn yn bod, ac yn sefyll.

Ad. 11. Tystiolaeth am Ysbrydion.

Er cymmaint fu, ac y sydd o *Salucaid*,
y rhai sy'n gwadu fod *Ysbrydion*, etto

y mae digon o bethau, ac o Resymmeu yn profi ac yn dangos fod Tsbryd. 1. T mae pob peth yn dangos fod Duw, ac Tsbryd tragywyddol, anfeidrol yw Duw. 2. Y mae'r ysgrythur yn dangos fod Tsbrydion da a drwg. 3. Y mae gennym ddigon o Hanesion sicr am Ysbrydion. Ond ni soniaf fi yn awr am rai pell, na rhai hên, ond yn unig am un diweddar ac agcs

Tm Mblwyf Llangeler yn Sir Gaer-fyrddin, Mai 21. 1719. y dechreuodd Tsbryd, yr hwn bfyd a barhaodd dros bîr Amser, i dafu Cerrig o dautu i rai ag oedd yn dyrnu yn y Maes yno. Dydd Fou y Sulgwyn y dechreuwyd dyrnu, o dautu 8 y boreu, ac y dechreuodd ynteu dafu Cerrig. Un o'r Dyrnwyr yn gyntaf a welodd Garreg yn desgyn ar y llawr-dyrnu. Tr ail Garreg a ddesgynnodd ar Glun Morwyn v Ty, nes ydoedd Clais arni. Ac ymmhen ychydig, llanwasant y Llawr-dyrnu a'r Twyn oddiamgylch; yr hyn a wnaethant lawer gwaith wedi hynny. T Dyrnwyr a roisant beihio eu Gwaith, ac a aethant i edrych prwy oedd yn eu tafu bwynt; ond ni allasant weled neb. Dydd

Gwener y Forwyn pan oedd yn yr Ardd,
 a darawyd dair gwaith. Fe darawyd
 rhai o'r Plant, nes iddynt fyned allan o'r
 Ty. Fe ddaeth llawer ynghyd i weled y
 Rhyfeddodeu hyn. Tr oedd parwb ag oedd
 yn dyfod, yn cael gweled digan o Gerrig
 yn desgyn. Dydd Sadwrn fe darawyd y
 Forwyn, ac un o'r Dyrnwyr. Tr oedd rhai
 Cerrig yn chwyrru, ac megis Cleisieu ar
 amryw o honynt. Y Cerrigni welid nes
 byddent yn desgyn, a phan godid hwynt,
 byddai eu Hôl ar y llawr, megis pe bu-
 asent yno Flwyddyn o'r blaen. Fe ddaeth
 Pawl mawr yn groes ar Ffenestr, heb
 neb gweledig yn dyfod ag ef Rhai ni
 chredent, nes ddanfôn Cenhâdon i weled,
 ac i gyrchu rhai o'r Cerrig adref iw
 Tai. Fe gyfodwyd Cyff mawr o Bren o'r
 Cwrt i ben y Ty, ac fe ddesgynnodd mywn
 man arall. Dydd Sul fe ddaeth llawer
 iawn ynghyd i weled; ac amryw o hon-
 ynt oedd yn Tyngu, ac yn Rhegu, ac yn
 Siarad yn gabledus ac yn ysgafn. Fe
 ddesgynnodd Cerrig mawr ar y Lofft yn
 y Ty, ond ni welent hwynt nes desgyn-
 nent. Fe darawyd Bar haearn o'r Ffe-
 nestr allan, ac fe blygwyd Bar arall fel
 bach

Back Tsdarn; ac a dorrwyd y Gwydr
yn friwision mân. Gwedi nôs fe ddaeth
Cerrig i'r Gwelyeu, a Chlorieu 'r Ffenestr
a aethant i'r Lofft, a gorfu ar Dylwyth
y Tŷ godi o'i Gwelyeu; a mynd i Dy
Cymmydog. Nid oedd ond y Cerrig yn
llawn yn y Tŷ, ac oddiamgylch iddo. Nôs
Ferchur, fe losgwyd yr Tsgubor, a'r Lla-
fur, a llawer o Bethau eraill. Yr oedd ef
bob Dydd yn taflu 'r Cerrig, ond nid
bob Awr. Yr oedd ef weithieu yn eu ta-
flu cynted ag y gellid eu rhifo; a'r rhan
fwyaf o honynt yn Cerrig Afon; a rhai
o honynt yn 6 Pwys neu ragor o Brey-
seu. Daeth Cymmydogion yngkŷd un Nof-
waith, i Weddio ar Dduw yn y Tŷ ac
ni buyno fawr o Stŵr y Nôs honno. Lla-
wer o Bethau'n rhagor a wnaeth ef, ond
o'r diwedd fe ddarfu ac a beidiodd.

Fe debygai un, na byddai raid yng-
hymru dros ein Hamser ni, wrth un
Hanes arall i ficerhâu i Ddynion fod
Tsbrydion, a'i bod yn gwneuthur llaw-
er o betheu gweledig yn y Bîd; ond
etto er hyn i gyd, y mae, ac fe fydd
llawer o Saduceaid yn ein plith, y rhai
syn

[24)]

fy'n gwadu fod *Ysbryd*, na Duw chwaith
yn eu Calonnau. Ni bu yn y Lle ymma
fawr o Ddiwgiad ar ôl hyn, mwy nag
o'r blaen.

Tn awr rwy'n gweld heb lai,
Na waeth beth wnair i rai,
Nhwy lynant wrth eu Bai,
Tra fyddant byw;
Er cael Cynghorion Sant,
A Rhyfeddodeu Gant,
Ni bydd diin Serch na Chwant,
At Bethau Duw.

Pan ddaeth Cymdogion clŷd
I alw ar Dduw ynghŷd,
Fe be diodd ynteu o hŷd
Dros Nofwaith lawn;
O Dymma yn ddi lai
Annogaeth i bob rhai;
Weddio Duw 'n eu Tai,
Tn ddyfâl iawn;

*Ad. III. Prosiadeu yn rhagor am
Ysbrydion.*

Y mae'r hyn a elwir y *Second Sight*, neu
Gweyll oleg, yn *Dystiolaeth* gref am
Ysbryd

waith
ymma
y nag

nt,

r am

neu
t am
yd

Ysbrydion. Mae'r peth hyn yn Gyffredin ym Mhartheu Scotland. Bydd Ysbryd, ag a fo'n anweledig i eraill, yn Portreïadu o flaen rhai Dynion, Bethu abfennol, neu Bethu i ddyfod. Nid yw'r Rhôdd hyn ond gan rai. Y mae rhai yn cael eu rhybuddio a'i helpi gan Ysbrydion, ac eraill yn cael eu perchen. nogi gan Ysbrydion, ac eraill yn cael Profedigaethu mawrion oddiwrth Ysbrydion, ac eraill yn cyfammodi ag Ysbrydion, megis Dewiniaid. Llawer o Hanefion sicr sydd gennym ni am y cyfryw Bethu, y rhai a ddigwyddasant ym mhob Oes hyd Heddyw. Ni raid i mi yn awr fôn am ragor, gan fod cynnifer o honynt iw gweled yng Waith y Dyfgedigion. Ond pe na bai gennym ond un o'r fath yn cael ei phrofi yn jawr, fe fyddai'r un hynny yn ddigon i brofi'r Pwng yr wyf i arno, sef, fod Ysbryd.

Ad.

Ad, IV. Amryw Freuddwydion yn dangos fod Ysbrydion.

Y mae amryw fath o Freuddwydion, Breuddwydion oddiwrth Dymmer Corph, Breuddwydion oddiwrth Ofal, a Breuddwydion oddiwrth Ysbrydion. Pan y bo Dŷn yn cael Golwg yn eu Gwsg ar betheu i ddyfod, ag a fo'n gwbl anhyfbys iddo, y mae'n sicr fod y peth yn dyfod oddiwrth Ysbryd. Yn y Fl. 1690. Gwr yn Iwerddon a freuddwydiodd, fod Carwr iddo ar Fynyddyn Wiltshire, yn cael ei Ysbailio a'i Ladd gan ddau leidr. Dibunodd a chysgodd drachefn, a chafodd yr un Olwg. Ysgrifennodd at ei Garwr, ac a ysbyfodd iddo pa fath rai oedd y Lladron, wrth eu Mbaint, eu Gwêdd,, a'i Dillad; gan ddymuned arno gymmeryd gofal amdano ei bun. Ymmben ychydig ar ôl hyn, y Gwr a laddwyd, ar Lladron a ddalireyd wrth y Llythyr, a bu'n fodd i ddyfod a nhwy i Gosbedigaeth. Buont mewn Sibedeu ar y Fforddi Lundain. *Aubrey's Miscellanies.*

Mae gennif, medd Mr. Flavel, gyflawn
 yn yr Hanes hon. Yr oedd
 yr Dduwio, ag oedd mywn mawr ofid
 am ei Dd a'i Fam oedd yn Llundain yn
 amser y Plâ. llawer llythyr a ddanfonodd
 i Lundain, a llawer Gwedd trost-
 i'r Nefoedd. O'r diwedd efe a freu-
 ddwydiodd, ei fod mywn Stafell yn Gwe-
 ddi trostyt, a'r Haul a'r Lleuad yn
 ddangos iddo ar y Pared; ond ym
 mhen ychydig fe aeth yr Haul yn ddu
 fel Penglog mawr; a'r un moddy Lleuad
 ym mhen ychydig wedyn. Ar hyn efe
 ddeffrôdd mywn dychryn mawr; ac ym
 mhen Pyshefnos bu farw ei Dd o'r Pla,
 a'i Fam eilwaith ym mhen y Mîs. Yr
 oglwyddes Seymor a freuddwydiodd
 bod yn cael Nyth Aderyn a elwir y
 Finch, a naw o rai bach yntho. A chyn-
 i'r Blant a fu iddi o Farll Win-
 daster Entw prwy un oedd Finch. Dr.
 Halley mywn Breuddwyd a gafodd ber-
 waith Olwg a'r St. Helens a Sêr y
 Deheu, cyn iddo fynd i'r Daith fawr
 ar y bonno; yr hyn a adroddodd o flaen y
 Royal Society. Yr mae'r Petheu hyn yn
 dangos fod Tsbrydion.

*Ad. v. Am Ymddangosiad, a Gweithbre
iadeu Angelion neu Tsbrydion allan
o'r Tsgrythur.*

Y mae'r Ysgrythur yn llawn jaw'n ar
y Peth hyn, Angel a ymddangosodd
Hagar. *Gen. 16.* Tri Angel yn Rhith
Gwyr i Abraham. *Gen. 18.* Dau
Lot yn yr un modd. *Gen. 19.* Ange
a alwodd ar Hagar. *Gen. 21.* Ac fell
ar Abraham. *Gen. 22.* Angel a ym
ddiddanodd â Jacob mywn Breudd
wyd: *Gen. 31.* Ac un a ymddangosod
i Fofes yn y Berth. *Ecf. 3.* Angel
aeth o flaen Byddin Israel. *Ex. 14.*
Angel gyfarfu â Balaam ar y Ffordd
Num. 22. Angel a lefarodd wrth ho
Bobl Israel. *Barn. 2.* Angel ymddi
ddanodd â Gedeon. *Barn. 6.* Ac
Manoah a i Wraig. *Barn. 13.* Ange
ymddangosodd i Elias. *1 Br. 19.* Ange
aladdodd yng Wersyll yr Assyriaid
185000. 2 Br. 19. Angel a safodd
wrth Lawr dyrnu Ornan. *1 Cro. 21.*
Angel a ymddiddanodd â'r Proffwy
Zecharia

Zachariah . Zec. 1. Angel a Ragfynegodd Enedigaeth Joan Fedyddiwr, i Zacharias yr Offeriad, *Lu. 1.* Yr Angel Gabriel anfonwyd at Fair Sanctaidd. *Lu. 1.* Angel ymddangosodd i'r Bugeiliaid. *Lu. 2.* Angel ymddangosodd i'r Ddwy Fair wrth y Bedd *Mat. 8.* Angel agorodd Ddrws y Carchar Bedrac eraill. *Act. 5.* Angel a ymddiddanodd â Chornelius *Act. 10.* Angel a waredodd Bedr allan o'r Carchar eilwaitn. *Act. 12.* Satan ymddangosodd i Jesu Grist iw demptio ef, a dynny yn fynych. *Mat. 4.* Llawer yn rhagor a allwn gasglu, ond digon yw i brofi ymddangosiad *Tsbyrdion* gynt. Yn awr gan eu bod yn ymddangos gynt mor fynych, ni wn i pam y mae mor anhawdd gan rai goelio, eu bod yn ymddangos weithieu etto.

Ad. vi. Am Raddeu Angelion neu Tsbyrdion.

Y mae'n debygol jawn fod Graddau ym mysg *Tsbyrdion*, ond bod y Peth yn dywyll i ni. y mae rhai yn dala

fod 9 Grâdd o Angelion da; sef, 1. Angelion. 2. Arch-Angelion. 3. Tywyfogaetheu. 4. Awdurdodeu. 5. Lluoedd. 6. Galluoedd. 7. Throneu. 8. Seraphiaid. 9. Cherubiaid. Ac hefyd fedyddwyd rhai fod naw Gradd o Angelion drwg. Tebygol gennit nad oes neba wyr, pasawl Rhyw na Grâdd fydd o honynt, ond yn unig fod Graddau yn eu mysg; canys yr ydym yn darllen, *Eph.* 6. 12. am Dywyfogaetheu, Awdurdodeu, a Bydol Lywiadwyr. Ac am Dywyfog Llywodraeth yr *Aweyr.* *Eph.* 2. 2. Ac am Beeizebub, Pennaeth y Cythreuliaid. *Mat.* 12. 24. Ac am Satan a'i Angelion. *Dadg.* 12. 7, 8, 9. Ac hefyd am Angelion ac Arch-Angelion; ac am Fichael, un o'r Twwyfogion pennaf. *Dan.* 10. 13. *Jud.* 9. Y mae'r petheu hyn yn dangos fod Graddau yn eu mysg, a bod rhai o honynt yn uwch, neu'n is na'i gilydd.

Am

Ad. VII. Am Swyddeu Angelion da.

Y mae'r Angelion yn Ysbrydion gwaf-
 anaethgar, i. Y maent yn disgwyl wrth
 Dduw, yn gosod allan ei Ogoniant, yn
 dadgyddio ei Ewyllys, yn rhagfynegi
 pethau i ddyfod, ac yn dial ei Lid ar
 yr Annuwio. *Gen. 19.* 2. Y maent
 yn gweini i Jesu Grist, ac yn ei add-
 oli ef, yn rhagfynegi ei Gnawdoliaeth,
 yn anrhydeddu ei Enedigaeth, yn ei
 waredu rhag *Herod*, yn eigynnorthwyo
 gan demptiwyd gan Ddiafol, ac yn yr
 Ardd yn gweini iddo ar ei Adgyfodiad,
 i Esgyniad, ac yn y Diwedd y maent
 ddyfod gyd âg ef i farnu'r Byd, ac
 galglu'r Efreu i w llosgi, a'r Gwenith
 i w ysgubor. 3. Y maent yn gofalu am
 Bobl Dduw, yn eu hachub, ac yn eu
 iadw, yn sefyll dros Grist a'i Eglwys,
 yn erbyn Satan a'i Angelion, yn cast-
 llu o dautu'r Seintieu, ac yn ei hyff-
 orddi, yn Gweddio trostynt, ac yn eu
 iwallu, ac yn y Diwedd yn dwyn eu
 iencidieu i'r Nefoedd.

Ad

*Ad. VIII. Rhai Petheu yn rhagor
ynghylch Angelion da a drwg.*

Y mae un Angel yn ddigon abl fel y
tybir, i ddinistrio 'r Bŷd, a'r cwbl o'i
fywn, ie i dynnu 'r Haul a'r Lleuad,
a'r Sêr o'i hamryw Leoedd, os caiff
ond arch, neu Gennad Daw. Yr oedd
yr hên Deidieu yn gyffredin yn medd-
wl, y byddai i'r nifer a syrthiodd o
Angelion, gael ei wneuthur i fynu o
Ddynol-ryw, Tebig rhai fôd yr *Ang-*
elion da, yn amlach na'r rhai drwg,
o gymmaint ag yw Dynion drwg yn
amlach na'r rhai da. Pechod y Diafol
medd rhai oedd, na fynnai i'r ail Ber-
fon o'r Drindod, er mwyn Jechydw-
iaeth Dŷn, gymmeryd Cnawd; gan y
byddai i'r Nattur ddynol trwy hynny
gael ei dyrchafu uwch law eiddo *Ang-*
elion. Y mae Llîd Diafol yn fwy na
Ddoethineb ef oni bai hynny ni wr-
thwynebai ef bobl Dduw fel y mae
gan nad yw, trwy hynny, ond mwyn-
hau eu Gogoniant hwy, a'i Farnedig-
aeth ei hun. Y mae'r Diafol yn dra

doeth, ond nid yn gwbl Ddoeth; nagê,
 nid yw ei Ddoethinebef, ond Cyfrwy-
 fra i wreothur drwg. Y mae'n dra
 Alluog, ond nid yn Holl Alluog, y mae
 Un cryfach nag ef. Y mae Gwybod.
 aeth Ysbrydion yn Naturiol, yn Ddad-
 guddiol, ac yn Brofiadol. Yn awr gan
 fod Angelion ac Ysbrydion, yn Gread-
 uriaid mor ardderchog; pa mor ardd-
 erchog a gogoneddus yw'r Daw yr
 hwn a'i gwnaeth, ac sy'n eu Llywod-
 raethu hwynt. Oni ddylai'r cyfryw
 un gael ei ofni, ei garu, a'i Wafanae-
 thu?

PEN. III. Am ENAID Dŷn.

Ad. I. Am Nattur yr Enaid.

R Enaid sy'n Sylwedd ysb-
rydol, yn cynnwys Bywyd,
Dyall, Ewyllys, a Theim-
lad; ac yn bywiocau, ac
yn rheoli Corph dynol.
Y mae'n sicr ein bod ni
n byw, yn dyall, yn ewyllysio, ac yn
teimlo, neu'n mwynhau; a bod y Gallu-
oedd hyn yn rhyw Sylwedd, canys dim,
ni all ddim. Ac y mae'n sicr hefyd, nad
y Corph sy'n gwneuthur hyn; canys ni
all Corph o hono ei hun, na byw, na
dyall, na gweled, na chlywed, na dir-
nad, na gwneuthur un peth arall; gan
hynny rhaid i'r Galluoedd hyn, fod
yn tarddu oddiwrth ryw Sylwedd ysb-
rydol, neu anghorphorol. T' mae'r En-
aid yn Greadur nad oes o'i fâth ef yn
weled

weledig yn y Bŷd hwn. Y mae Pwerau,
 Galluoedd, a chynheddfau mawrion
 yntho. **T** mae yntho Ddyalldwriaeth,
 yr hon a ellir ei galw, Llygaid yr En-
 aid. Ac eilwaith Gydwybod, yr hon
 yw Goruwchwilwraig yr Enaid, yn
 mynegi beth a wnair, a pheth ni wnair.
 Hefyd y Farn, yr hon sy'n barnu yr
 hyn a ddél i'r Enaid. **T** Dyfais yr hon
 sy'n edrych ym mlaen, ac yn canfod yr
 hyn a fydd. **T** Côt, yr hwn sy'n edrych
 yn ôl, ac yn canfod yr hyn a fu. **T**
 Meddwl, yr hwn fydd megis yn dwyn
 yr Enaid i bob Lle, ac yn chwilio pob
 Peth ym mhob man. Nid yw'r holl All-
 uoedd hyn, ond megis Canghennau o'r
 Dyalldwriaeth. **T** olaf yr Ewyllys, yr
 hon yw Llywodraethwraig yr Enaid.
T mae hefyd yntho Allu i Deimled
 Poen, ac i Fwynhau Pleffer, oddiwrth
 yr hyn y mae Bodlonrwydd, ac Anfod-
 lonrwydd yn codi, ynghyd ag amryw
 Serchiadeu. Nid yw'r Enaid yn cael
 bywyd oddiwrth y Corph, ond y Corph
 oddiwrth yr Enaid; neu'n hyttrach Gy-
 froad; canys nid yw Defnydd daearol
 ll yn byw. Tra fo'r Enaid mywn
 C 2 corph

Corph, ni all weithio ond trwy Offer-
yneu'r Corph; ac fel y bo'r Offeryneu,
felly y bydd y Gwaith. Pan êl yr En-
aid o'r Gorph, bydd berffaith jaw'n o
ran ei Alluoedd naturiol. Bydd gantho
Ffordd i weled, i glywed, ac i ddirnad
nas gwyddom ni oddiwrthi, fel y mae
gan *Ysbrydion* eraill. Rhyfedd jaw'n fel
y gall Dŷn yn ei Enaid, olygu peth ab-
senol, fel pe bai yn Bresennol; Peth
nad yw, na bu, ac na bydd, fel pe
bai! Y mae amryw Dybieu ynghylch
Dechreuad yr Enaid. 1. Rhai a fynnant
ei fod trwy Genhedliad a thraddodiad.
2. Rhai a fynnant ei fod yn cael ei en-
nilla'i Genhedlu gan Angelion. 3. Rhai
a fynnant fod yr holl Eneidieu wedi eu
Creu gan Dduw yn y Dechreuad, o
ac ynghyd, 4. Rhai a fynnant ei fod
yn cael ei Creu, a'i dywallt i'r Corph
gan Dduw yn ddigyfrwng.

Ad. 11. Am Enweu'r Enaid.

Mywn Corph fynychaf, y mae'n cael
ei alw yn Enaid; ac allan o Gorph y
Ysbryd. Weithieu wrth yr Enaid y mae

ni ddyall m^{ath} o Fywyd; ac felly y mae tri m^{ath} o Enaid; sef, Enaid Tyfol, Enaid teimladol, ac Enaid rhesymol. 1. Enaid tyfol yw bywyd Pren, a'r cyfryw; ac nid oes ymma ond Tyfiant. 2. Enaid teimladol yw Bywyd Annifail; ac y mae ymma Dyfiad a Theimlad. 3. Enaid rhesymol yw Enaid a Bywyd Dŷn; ac ymma y mae'r tri, sef, Tŵf, Teimlad, a Rheswm. Feddyallir wrth yr Enaid weithieu, amryw bethu eraill, trwy f^{ath} o ymadrodd, na raid i mi s^{on} am danynt yn awr.

Ad. III. Am farwr Gyrraedd, ac Ardderchawgrydd yr Enaid.

Y mae'r Enaid yn Ddelw Duw, ac yn rhyfeddol yn gosod allan ei Allu, ei Ddoethineb, ai Ddaioni ef, os ystyriwn ni ei Gynheddfeuardderchawg ef, sef Gyrraedd a chynwysiad ei Ddyalldwriaeth, ebrwydd-dra ei Feddwl, cyfrwystra ei Ddyfais, Gallu ei Ddoethineb, Llywodraeth ei Ewyllys, Maithder ei Gôf, a Gafael ei Serch; ac mywn gair ei Nattur ddwyfol ef, ai weithrediadeu.

Yr ydym yndarllen am Gôf rhyfeddol
 amryw Ddynion, megis *Seneca* ym
 mysg eraill, yr hwn a ail-adroddai
 ddwy Fil o Enweu, yn y modd y clyw-
 ai. Peth rhyfedd iawn, ac iddala fy-
 lw arno, yw amryw Dueddiadeu Dyn-
 ion, er Daioni cyffredinol y Bŷd. Rhai
 a'i Cariad at un fath o Gelfyddyd, ac
 eraill at Gelfyddyd arall. Rhai am un
 Peth; ac eraill am beth arall. A
 phob un yn dilyn ei Ffordd, trwy bob
 Poen gyda Phleffer. Peth rhyfeddol
 eilwaith, ac iw ystyried, yw Gallu 'r
 Enaid i Ddyfaisio. Y mae'n Beth rhy-
 fedd, fod Dŷn wedi Dyfaisio cynnifer
 o bethau, cynnifer Ffordd i fyw, cyn-
 nifer o Gelfyddydeu, cynnifer o Ddet-
 nyddieu i bob Peth, fel nad oes dim
 agos, nad yw ef wedi taro wrtho. He-
 fydd y mae hyn iw ystyried a'i gydna-
 bod fel Trefniad Duw; sef, fod Petheu
 tra rheidiol wedi eu cael allan yn gyn-
 nar; eithr eraill yn ddiweddarach; a
 rhai heb eu cael etto; megis *Perpetual*
Motion, a'r Ffordd i Hedfan, a rhyw
 Betheucyffelyb; a hyn nid o ran eu bod
 yn

anha
 falae
 wrth
 ur,
 Chy
 Oes
 oedd
 euni
 fod y
 ion.
 feifi
 eith
 hon
 a H
 fod
 gyd
 wer
 y D
 cyn
 ieu
 'r D
 ie o
 yn a
 oedd
 yn h
 gwn
 a G

anhawfaech, neu heb eu ceisio yn ddyfalach, ond o ran na fynnai Duw, oddiwrth ba un, fel y tyftia'r Ysgrythur, y mae pob Doethineb, a Medr, a Chywrainrwydd yn dyfod. Y mae'r Oes hon yn rhagori llawer ar yr Oesoedd gynt, mywn Gwybodaeth a Gol-euni. Bob yn ychydig y gwelodd Duw fod yn dda ddadguddio Petheu i Ddynion. Fe ddarfu i'r Doethion gynt Ddyfeisio, a chael allan lawer o Betheu, eithr nid pob Peth. Fe ddarfu i un o honynt wneuthur Eryr Pren, yr hwn a Hedfanodd allan o'r Ddinas i gyfarfod â'r Emprwr, ac a ddychwelodd gyd ag ef yn ôl hyd at y Pyrth. Llawer Dyfais ryfedd gyd â hyn oedd gan y Doethion gynt; ac etto buwyd yn hîr, cyn cael allan Rinweddeu, â Defnyddieu'r *Magnet*, sef y Garreg sy'n tynnu'r Dûr atti, ac yn troi at y Gogledd; ie os ydoedd ei Thynnad yn hybys yn amser *Plato*, ac *Aristotl*, etto nid oedd ei Throad hyd yn Hwyr. Buwyd yn hîr cyn Dyfaisio *PRINTIO*, a gwneuthur Cloccieu, a Spien-ddrycheu a Gynneu, ynghyd â Chant o betheu

eraill, y rhai nad oeddent ddim yn anhwfach na llawer o Bethau a Ddyfeiswyd, ond yn unig nad ydoedd Duw yn mynnu. Mae'r Arglwydd yn arferol o ganlyn Dyfaisieu hynod, â throion mawrion yn y byd, megis ar ôl *Printio* y bu i Grefydd gael ei Diwygio, a Gwybodaeth ei thannu dros y Gwledydd. Felly yr ydys yn gobeithio, y bydd i wybodaeth ryfeddol yr Oeshon, agor Drws o Dderbyniad i'r Esengyl, gyda'r Cenhedloedd a'r Pâganieid, gan eu bod yn dechreu rhyfeddu, a derbyn Dysgeidiaeth y Gwledydd ymma y Dyddieuhyn, ac os na byddwn ni byw yn Gyfattebol i'n Goleuni, gall ein Goleuni a chwbl fynd at eraill. Yn awr gosodwn yr holl bethau hyn yng-hyd, ac ni allwn lai na chanfod Gallu, Doethineb, a Daioni Duw. A bydded i ni arfer pob Dawn a Gallu, yn gwbl yn ei Wafanaeth ac iw Ogoniant ef.

Ad. iv. Am Anfarwoldeb yr Enaid.

Nid oes neb yn ammeu fod gantho Enaid; sef fod yntho ryw Beth yn Byw, yn Dyall, yn Ewyllysio, ac yn Teimlo; ac hefyd yn Trefnu 'r Corph: Ond y Peth iw Brofi yw hyn, a ydywy Rhan fywiol hon o Ddŷn yn Anfarwol. Y mae'n haws profi trwy *Philosophy*, fod Eneidieu Anfarwol gan Ddynion, na phrofi bod Ysbrydion eraill. Y mae'n hawdd profi fod Ysbrydion yn ymddangos, ond nid yw mor hawdd profi nad Eneidieu Dynion ŷnt. Nis gall Dŷn fod yn siccrâch o ddim na bod gantho Enaid. Y mae'r Ysgrythur yn helaeth yn dangos am Anfarwoldeb yr Enaid, ac yn gosod o'i flaen ef Ddedwyddwch a Thrueni tragywyddol. Y mae hefyd amryw Resymeu yn profi ei Anfarwoldeb ef, megis, 1. Y mae'n Hanfod bur, sylml, ddigymmysg, gan ei fod yn ysbryd. Marwolaeth yw Dattodiad petheu cymmysgedig, a lle ni bo cymmysgedd, nis gall fod Dattodiad, na chwaith Marwolaeth. 2. Y mae Cydsyniad pawb ym mhob

mhob Oes, yn Rheffwm cryf am Antar-
 woldeb yr Enaid. Y mae pawb yn cyt-
 tuno, oddieithr ambell un Balch, ac
 anystyriol, a fo wedi Prïodi ei Blëffer-
 eu, a boddi mywn Trachwanteu. Y
 mae'r Indiaid a'r Paganïaid yn gwybod
 am Anfarwoldeb yr Enaid, a Bÿd arall.
 3. Y mae ymddangosiad rhai oddiwrth
 y Meirw, yn profi Anfarwoldeb yr
 Enaid. Y mae gennym ddigon o Esam-
 pleu sicr am hyn, *Samuel* a ymddan-
 gosodd i *Saul*, fel y tyftia'r Yfgrythur.
 i *Sam.* 28. *Moses* ac *Elias* a ymddan-
 gosânt i'r Apostolion, yn ymddiddan-
 â Christ. *Math.* 17. 3. Y mae *Deifes*
 yn y Ddammeg, *Lu.* 16. yn meddwly
 gallai un ddychwelyd oddiwrth y meirw;
 ac nid yw *Abraham* yn amneuo'r Peth,
 ond yn unig yn haeru, na thyciai i
 droi Dynion cyndyn anystyriol. Nid
 yw'n dweyd fod y Peth yn ammhossibl,
 fel y dywedodd o'r blaen am Dramwy
 o'r Nefoedd i Uffern, ac o Uffern i'r
 Nefoedd; ond fod caledwch y rhai a
 esgeulufant Foddion Gràs yn gymmaint,
 nas gall hyn er hynnotted, na dim arall
 yn gyffredin eu dychwelyd; *Jesu Grist*

Adgyfododd oddiwrth y Meirw, ac
ymddangolodd i amryw rai, amryw
weithieu. A llawer o'r Sainc a ymdd-
angosafant oddiwrth y Meirw ar ei
Adgyfodiad ef. *Mat. 27. 52, 53.* Yr
m yn cael sicrwydd am ymddangosiad-
u oddiwrth y Meirw, ym mhob Oes
Gwlâd. F'nae yng Waith y Dyfgedig-
on, laweroedd o Hanesion sicr iw gwe-
ed, tel nad rhaid i mi yn awr fôn
ond am ychydig; er y gallwn ddyfod a
digon i brofi ymddangosiadeu agos bob
blwyddyn. F' mae Mr. *Glanvil*, Mr.
Flavel, ac eraill yn fôn am ymddangosiad
Mr. *George Sydenham*, i'r Capten *Willi-*
am Dyke, ym mhen 6 Wythnos ar ôl
i Farwolaeth. Fe ymddangosodd Sr.
George Villiers, dair gwaith yn rhyfedd
w Was Mr. *Parker*, er rhybuddio ei
ab, y *Durw o Buckingham*, ond ni
hymmerodd Rybudd, ac am hynny efe
laddwyd ym mhen ychydig wedyn,
el y dywedasai'r *Tsbryd*. Un o'r petheu
i weddar hynottaf o'r fath hyn yw,
ymddangosiad Mrs *Veal* i Mrs. *Bara-*
raph yn hwyr Amser ganol Dydd; yr
hon

honâ eisteddodd, ac a chwedleuodd
 agos i ddwy Awr. Y mae'r Wraig hon, fynny
 yn Wraig Fonheddig grefyddol jawm gemm
 y mae'r Hanes iw gweled, yn Llyf holl
Drelincount ynghylch Marwolaeth. 2 ryw
 mae'r Dr. *Stern* yn dweyd, ei fod ef yn 'n fa
 beth cyffredin yn ynysoedd *Scotland* 5. Y
 i rai ddyfod at eu Cyfeillion a fo'n 'n. fa
 marw, i ddeifis arnynt eu cyfarfod myn
 hwynt ar ôl eu marwolaeth, y Pryd lwg
 a'r Llé y fônt yn enwi, ac yn gyfar yn d
 tebol nhwy a ddônt, a nhwytheu a gân ydig
 yn fynych chwedleua â nhwy. 4. Yma Ena
 Dychweliad Eneidieu iw Cyrph drach olrw
 esn oddiwrth y Meirw. yn profi An iaid
 farwoldeb yr *Enaid*. Y mae'r Tsgryth thiau
 ur yn fôn am amryw a ddaeth yn ôl Cyrr
 oddiwrth y Meirw, i fyw drachefn yn Y m
 y Bôd. 1. Mab y weddw o Sarepta. main
 Br. 17. 2. Mab y Sunamites 2 Br. wol
 3. Mab y weddw o Naim. Lu. 7. thre
 Gŵr o Fedd *Elizeus*. 2 Br 13. 3. Merc ei S
 Jairus, Mar. 5. 6. Tabitha. Act. 9 profi
 7. Eutychus Act. 21. 8. Lazarus, Joan 6. Y
 11. Y mae hyn yn dangos fod y peth Duw
 nid yn unig yn bosibl, ond hefyd yn neu
 fyn a Bô

fynych yn bôd; ac am hynny nid oes
 gennym achos, i anghoelio 'n gwbl yr
 holl Hanesion fydd gennym am y cyf-
 ryw beth. Ac os hyn sy'n bod, y mae
 'n fawr yn profi Anfarwoldeb yr Enaid.
 5. Y mae gwaith Dewiniaid, yn syrthio
 'n farw pan fynnant, a'i Heneidieu yn
 mynd allan o'i Cyrph, ac yn cael Go-
 lwg ar Bethau oddiallan yn y Bôd, ac
 yn dyfod yn ôl drachefn ym mhen ych-
 ydig Orieu, yn dangos Anfarwoldeb yr
 Enaid; neu o'r hyn lleiaf, ei Nailldu-
 olrwydd Hanfodol. *Baxter.* Dewin-
 iaid ynt yn mynd iw Cyfarfodydd, wei-
 thiau yneu Cyrph, weithieu allan o'i
 Cyrph, wrth ei Cyffes eu hunain. *Glan.*
 Y mae gwaith y Diafol yn sefyll cym-
 maint am eu Heneidieu, ar ôl eu Mhar-
 wolaeth yn y Bôd, ac yn mynnu gwei-
 thred Ysgrifennedig oddiwrthynt, wedi
 ei Selio â'i Gwaed, yn dangos ac yn
 profi, fod eu Heneidieu yn Anfarwol.
 6. Y mae Gwirionedd a Chyslawnder
 Duw, yn profi Anfarwoldeb yr Enaid;
 neu o'r hyn lleiaf, ei fod i gael Bywyd
 a Bôd mywn Byd arall. Y mae Duw

Gyfiawn, ac fe wna Gyfiawnder. Ac yfedd
 mae ef wedi addaw Gwobr i'r Da, a gallu
 bygwth Cosp ar y Drwg. Ond nid yw'r glwy
 Drwg a'r Da, yn cael bob Amser yn Reola
 ol eu haeddiant ymma; ac am hynny Corp
 y mae'n rhaid bod Lle, ac Amser arall erail
 i wobrwyo. Yn awr y mae'r holl Beoddia
 theu hyn yn dangos ac yn profi, fod an I
Enaid, neu ysbryd Anfarwol rhyfeddol Dwy
 mywn Dŷn; a bod yr hwn a'i gwnaeth elyb.
 ef yn dra Galluog, Doeth, a Daionus; thai
 ac am hynny iw Ofni, iw Garu, a'i negis
 Wafanaethu. eu, y

Dymma brofi yn ddigonol
 Fod yr *Enaid* yn Anfarwol;
 O dangoswn yn ein Bywyd,
 Ein bod yn credu hynny hefyd.

Ad. v. Am Undeb yr Enaid a'r Corph.

Creadur ardderchawg a rhyfeddol jawni
 yw'r *Enaid*. Rhyfedd yw'r Clwm a'r
 Undeb sydd rhyngtho a'r Corph!
 Rhyfedd fod Meddwl yn ddiogel wrth
 Dywarchen! Rhyfedd nas gellir ei deim-
 lo, ac etto ei fod ef yn Teimlo! Rhy-
 fedd

Ac yfedd ei fod ef, ac yntef yn Feddwl, yn
 Da, a gallu Cyffroi Corph! Y mae ef yn Ar-
 yw'r glwydd ar y Corph, ond etto heb gwbl
 er yn Reolaeth arno. Y mae rhyw Ranneu or
 ynny Corph tan ei Reolaeth ef, â Rhanneu
 arall eraill heb fod felly. Y mae'r Rhanneu
 Be-oddiallan, sy'n perthyn at weithred,
 , fod tan Llywodraeth yr Ewyllys; megis y
 eddol Dwylo, a'r Traed, a'r Tafod, a'r cyff-
 naeth elyb. Ond y Rhanneu oddifywn, y
 onus; rhai sy'n perthyn yn bennaf at Fywyd
 a'i megis y Galon, Ysgyfaint; y Gwythien-
 eu, y Cylla, y Coluddion a'r cyfryw,
 mid ynt gan yr *Enaid* iw harfer yn ôl ei
 ewyllys ei hun. nis gall Dŷn fyw neu farw
 gan fynno. Y mae Dŷn yn Byw wrth
 Ewyllys Duw, ond yn Gweithio wrth
 ei ewyllys ei hun. Y mae Llywodraeth
 y Galon, a'r Gwaed, a'r Bywyd wedi
 eu cadw gan Dduw, megis yr ei Law
 i hun, fel y byddai i ni ddisgwyl
 wrtho ef yn wastad am ein Bywyd;
 Ond y mae Llywodraeth y Tafod, a'r
 Dwylo, a'r Rhanneu oddiallan i'r Corph,
 an Reolaeth ein Hewyllys ein hunein,
 el y bo i ni eu harfer os mynnwn
 yng

yngwafanaeth ein Creawdwr. Nid yw
 'r Enaid hefyd yn gallu Teimled, trwy
 bob rhan o'r corph; megis yr Ewyn-
 edd, y Blew, y Gwallt a'r esgyrn eu
 hunein: Ie y mae'r Ysgyfaint yn treul-
 io mywn rhai Dynion, heb wybod
 oddiwrthi; a'r Mhennydd ynteu, fel y
 gwyr Meddygon, addioddef llawer heb
 Deimled Poen. Y mae Cariad, a thu-
 eddrwydd mawr yn yr *Enaid* at ei Gorph
 yn fyw ac yn farw; a dymma ungwa-
 haniaeth mawr rhwng yr Enaid ag
 Pfbryd arall. *Yn* y Diwedd nhwy gânt
 en cyfylltu 'n dragywydd; sef yr *En-*
aid a'r Corph; ac wedyn ynghyd fwyn-
 hau Duw gyd âg Angelion, neu ddio-
 ddef Poen gyda Chythreuliaid byth.

Ad. vi. Am Anwydeu, Serchiadeu, a
Thueddiadeu 'r Enaid.

Y mae yn yr *Enaid* amryw Serchiadeu,
 a Thueddiadeu iw gymnell et i wneu-
 thur pob peth yn ddifinder; ie gyda
 Hyfrydwch a Hoffder os na bydd e
 yn cael ei orchfygu. Dymma 'r Serch-
 iadeu yn cael

adeu, sef Cariad a Chafineb, Llawen-
 ydd a Thrifwch, Chwant a Ffieidd-
 iad, Ofn a Hyder, Gobaith ac Anobaith,
 a Digofaint. Y mae'r rhai hyn megis
 Breichieu'r Enaid, â pha rai y mae'n
 ymdrin â phob Peth, yn tynnu atto,
 ac yn bwrw oddiwrtho; ac y maent yn
 perthyn i'r Ewyllys, ac yn ei dilyn
 fel Morwynion. Y mae'r Tueddiadeu,
 a'r Gogwyddiadeu eilwaith, y sydd yn
 yr Enaid, yn sawrion ac yn rhyfedd;
 ond y maent i gyd megis yn dibennu
 mywn un, sef hwn, Daioni iddo'i hun.
 Y mae Tueddiad naturiol pob Cread-
 ur, at ei Ddaioni ei hun; er y bydd yr
 Ysgrybliaid, o herwydd eu Hannyall-
 garwch; a Dynion o herwydd eu Llyg-
 redigaeth, a'i Hanystyriaeth yn bennaf,
 yn camgynmeryd eu Daionj. Y mae
 Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn
 ymddangos ymma, a'n Dyled ninneu
 i'w Ofni, i'w Garu, a'i Wasanaethu.

*Ad. vii Am Amrafael Dueddiadeu
 Dynion.*

Gen fod Dynion â'r un fath Gyrph,
 yn cael eu Maethu â'r un fath ymborth.

ac hefyd âr un fâth Serchiadeu yn eu
 Hereidieu; onid oes Rhagluniaeth, a
 Doethineb mawr yn ymddangos, yn eu
 gwaith yn bod o amryw Dueddiadeu, o
 ran Galwedigaethu yn y Bÿd, gan fod
 hynny mor anghenrheidiol at fyw yn
 tho, pan nad yw pob Dÿn Alluog, i
 ddarparu pob peth buddiol, a rheidiol
 iddo 'i hun? Ac eilwaith, lle bo'n gof-
 yn eu bod o'r un rhyw Dueddiad, y
 maent felly. Y mae pob un yn ceisio ei
 Ddaioni ei hun, a thrwy ddoeth Rag-
 luniaeth, yn gwneuthur er Daioni eu
 gilydd, er na bônt yn eu anicanu, o'r
 hyn Heiaf ond rhai. Y mae'r un rhyw
 Dueddiad mywn Dynion gan mwyaf,
 at ymgynnal, at Genhedlu, ac mewn
 Cariad at eu Plant; ond nid yw Dyn-
 ion o'r un Dueddiad mywn petheu er-
 aill, fel y mae'n dda nad ynt. Pe by-
 ddai bawb am ddilyn Dysgeidiaeth, ple
 byddai Crefftwriaeth; a phe bai bawb
 am Grefftwriaeth, ple byddai Hwsmon-
 aeth, a phe na bai neb am Hwsmonaeth,
 ple byddai Bywyd y Bÿd? Y mae Dyn-
 ion yn amrywio yn eu Tueddiadeu, fe

y maent yn eu Hwyrnebau; fel nad oes
 neb o'r un Brŷd, na fawr o'r un Du-
 eddiad. Yn mhellach, y mae Ofn An-
 geu, yn un o'r Anwydau cryfaf mywn
 Dŷn, ac etto er hynny, y mae mâtth o
 Lewder, a Syched am Anrhydedd a
 Gogoniant, yn peri i rai Dynion ddi-
 brisio eu Bywyd a chwbl, a thrwy hyn-
 ny wafanaethu Rhagluniaeth. Ac etto
 yn rhagor, er cymmaint vw'r Perigl a'r
 Gofid, wrth ddwyn a Magu Plant, y
 mae'r fâth Dueddiad crŷf at Genhedl-
 iad, ag fy'n pwyso 'r cwbl i lawr, fel
 y bo i'r Bŷd gael ei gynnal, yr hyn yn
 sicr nis byddai, gan gymmaint a chyn-
 nifer yw'r Gofidieu fy'n canlyn y Peth;
 oni bai fod Duw wedi gosod, y fath
 Dueddiad crŷfrhyfeddol mywn Dynion
 at Genhedliad. A rhyfedd etto, fel y
 mae Duw wedi cymhwyso a hyfaddasu
 Dynion iw gilydd. Yn aw onid yw
 Gallu, Doethineb, a Daion! Duw, a
 Dyled Dŷn, yn ymddangos yn amlwg
 yn yr holl Betheu hyn?

*Ad. viii. Casgliad oddiwrth y crebly
yngbylch yr Enaid*

Os bydd i ni jawn ystyried Hanfod a
Phérfffeithrwydd Duw, a Chynheddfeul
ac Anfarwoldebein Heneidieu 'n hun-
ein, nis gallwn lai, debygaf, nag ofni
Duw, a gofalu am ein Heneidieu. Ond
pan na bo Dŷn yn adnabod Duw, na'r
Enaid, ni bydd iddo nag ofni 'r naill,
na gofalu am y llall. Gwreiddin yr
holl Annuwioledeb, a'r holl Ddrygioni,
a'r holl Fydolrwydd, a'r holl Ddirmyg
ar Grefydd, a'r holl Ragrith, a'r holl
Falchder, a'r holl Halogrwydd, a'r holl
Dwyli, a'r holl Anghariad ag fy'n ein
plith, yw Anwybodaeth Dynion o
Dduw, a'i Heneidieu. Adnebydd Dduw
a phecha ynei erbyn os baeddi. Ad-
nebydd dy Enaid, a dibrisia ef os gelli.
Gan ein bod ni wedi derbyn Eneidieu
perfffeith oddiwrth Dduw; bydded i ni
wafanaethu Duwyn berfffeith, a'n Hen-
eidieu.

PEN. IV. Am GORPH Dŷn.

Ad. 1 Am Nattur y Corph.

NID yw Corph Dŷn, mwy
 na Chyrpheraill ond Dae-
 ar, ac o'r Ddaear, ac yn
 cael ei borthi â phetheu
 Dacarol, hyd nes elo dra-
 chefn i'r Ddaear, ac yn Ddaear. Ond
 etto, y mae'n dra rhyfedd o ran ei
 Wneuthuriad, ac yn hynod yn dangos
 Gallu, Doethineb, a Daioni Duw. Da
 y gallai 'r *Salmydd* ddywedyd *Pf. 139.*
14. Ofnadwy a rhyfedd y'm gwnaed. O'r
 Cywrainrwydd fydd â'r Gorph Dŷn! O
 mor rhyfedd yw pob Rhan o honol! Y
 mae llawer mwy o Gelfyddyd yn ym-
 ddangos mywn un Aelod, nag y fydd

mywn

mywnungwaith o eiddo Dynion. O fel
y mae Dŷn a Phethau oddiallan. wedi
eu cymhwyso iw gilydd gadewch i ni
ystyried pob Rhan o Gorph Dŷn, fel y
delom i weled, ac i ogoneddu Gallu;
Doethineb, a Daioni Daw yntho.

Ad. II. Am y Dannedd.

Gan fod yn rhaid i Ddŷn tyw wrth
Ymborth, a'r Ymborth ynma ei barâ-
toi, trwy ei gnoi a'i talu, cyn cael ei
Lês; y mae'r Dannedd yn dra rhyf-
edd, wedi eu gosod yn y Geneu i gy-
flawni hynny. Y mae'r Dannedd yn
Esgyrn celyd jawn, megis wedi eu
gwydro oddiamgylch, o ran nad oes un
Bilen yn eu cylchu; megis o dau tu
Esgyrn eraill, iw cadw rhag Awyr a
phob gwlybwr: y rhai fydd niweidiol
jawn i'r holl Esgyrn, gan y buasai'r
cyfryw Bilen yn rhwystro un i gnoi a
bwyta. Y mae'r dannedd blaen yn gym-
mwys i dorri; a'r lleill, sef y Cŷl Dda-
nedd i falu'r Bwyd, gan fod y nail
yn llymion, a'r Lleill yn cirwon. Y
mae'r Dannedd yn tyfu hyd y Diwedd

gan fod traul arnynt wrth fwyta. Y
mae hyn yn amlwg, gan fod y Dant a
afo ynghyfer Dant a gollwyd, yn mynd
yn hwy na'r lleill. Y mae'r Dannedd
hefyder Prydferthwch yr Wynebpryd,
ac yn fawr yn helpu'r Ymadrodd. Y
mae'r Dannedd yn cael eu cyfrif yn 32.
Ynawr onid yw Gallu, Doethineb a
Daioni Duw yn ymddangos yn y Peth-
eu hyn?

Ad. III. Am y Gwefuseu.

Pwy a all ystyried Gwneuthuriad a
Gofodiad y Gwefuseu heb ryfeddu? Ac
hefyd eu Troad mywn cynnifer Ffordd?
Y maent yn agor i dderbyn y Bwyd,
ac yn caead iw gadw ym mywn, i gael
ei fwyta. Y maent yn helpu Dŷn i yni-
adroddi, a'r Plentyn i Sugno. Y maent
yn Poeri allan, ac yn yfed i mywn. Y
maent yn harddu'r Wyneb, ac yn ca-
dw'r Genau. Ac onid yw Gallu, Doe-
thineb, a Daioni Duw etto yn amlwg
yn y Pethau hyn?

*Ad. iv. Am y Ffynhoneu Poer yn y
Geneu. Glands.*

*T*mae'n beth rhyfedd, fod cynnifer o
Ffynhoneu Poer yn y Genau, i wlychu,
i dyneruaci dochi'r Bwyd, fel y cnoer
ac y llyngcer yn haws; ac hefyd i'w
dreulio yn y Cylla, gan fod Rhinwedd
ryfoddol mywn Poer, i bcri beth ferwi
a gweithio.

Ad. v. Am y Tafod.

Rhyfedd, a rhyfedd jawn yw'r Tafod.
Nid oes yntho nag Aisgrwn, na chym-
mal, ac etto nid oes un Llun na's gwna,
nag un Ffordd na's try. *T*mae'r Ta-
fod yn trefnu'r Sŵn, neu'r Anadl i'w
dyfod allan o'r Genau, ac felly yn
llefaru, ac yn hysbyfu'r Meddwl. *T*
mae hefyd yn archwaethu Blâs Bwyd
a Diod, ac yn rhoi i ni Hyfrydwch
yntho, oni bai hynny byddai bwyta yn
Ofid, a byddai Dynion yn ddiog i'w
wneuthur, nes byddai'r Corph yn gwae-
lu. *T*mae'r Tafod hefyd yn troi'r bwyd
wrth ei fwyta, ac ynei ddanton i'w
lyngcu.

Ad.

*Ad. VI. Am y Corn llwngc, a'r Corn
chwyth.*

Rhyfedd fel y mae'r Corn llwngc yn derbyn y Bwyd o'r Geneu, ac yn cael ei agor â chwech Gwyn, fel Cŵd â chwech Llaw, i'w ollwng i'r Cylla. Y mae'n beriglus i'r Bwyd fynd i'r Corn-chwyth, gan hynny y mae Drws yn agor, ac yn caead arno. Wrth lyngau, y mae'r Bwyd yn ei wasgu ynghyd, ac felly yn mynd trosto, ac wedyn y mae'n agor i'r Anadl gerdded.

*Ad. VII. Casgliadeu oddiwrth y Pe-
theu hyn.*

Yn awr bydded i Ddŷn ystyried yr holl Bethau hyn ynghyd, cynnifer ydynt, ac mor anhepgorol i'r Bywyd, ac mywn cyn lleied Lle y maent, llai na llêd Llaw, ac ni all ef lai na chyd. nabod, a rhyfeddu Gallu, Daethineb, a Daioni Duw.

Ad

Ad. VIII. Am waith y Geneu yn Sugno.

Pa Glôl a gafodd, y rhai a Ddyfaifodd
 Offeryn, a'r y cyntaf i wneuthur Gwag-
 ter, trwy sugno 'r Awyr allan o ryw le
 neu Lestr! A pha mor rhyfedd y mae'r
 Geneu wedi ei gymhwyso at hyn o beth!
 A pha ryfeddach na'r cwbl, fod Plant
 bach pan y genir, ynghyd â Chread-
 iaid eraill, yn medru gwneuthur hyn,
 ie erioed er y Dechreuad, cyn i neb
 Dynion ddyfod i ddyall Nattur y
 Gwaith! A pha mor rhyfedd, hefyd, fod
 Ffordd i'r Anadl gerdded trwy'r Ffro-
 neu, tra fyddir yn sugno, na rwy-
 strer y Gwaith! Wedi gwneuthur Gwag-
 ter yn y Geneu, y mae Pwys yr Awyr
 oddiallan, ynghyd â Phetheu eraill, yn
 gwasgu'r Llaeth o'r Ffion yno, er
 Maeth a Chynhaliaeth Dŷ ac Anifa-
 il. Yn awr y neb ni wêl Allu, Doeth-
 ineb, a Daioni Daw yn y Petheu hyn,
 ni wêl ef ddim. Ac os ydym yn eu
 gweled, pa mor rhwymedig ydym iw
 garu, ac iw wasanaethu ef!

Ad

Ad. ix. Am y Cylla

Pe bai'r Cylla yn gul, fel y Corn-llwng
 a'r Coluddion eraill, y rhai ynt i gyd
 yn un; a phe bai'r Bwyd yn mynd trwy
 'r Cylla, mor fuan a thrwy'r lleill, ni
 chai ddim ddigon o Amser i dreulio, *fer-
 wi* ac i ddigoni, fel y byddai iddo roi ei
 Ffrwyth: gan hynny y mae'r Cylla yn
 fawr, ac yn ddwfn, a'i ddau Ben yn
 uchel, fel y gallo gadw'r Ymborth dros
 dro i dreulio. Ac hetyd, yr hyn sy'n
 dra rhyfedd, tra fo'r Cylla yn llawn,
 y mae ei Ben pellaf yn uwch; ond pan
 laeso'r bwyd, trwy dochi a threulio
 yntho; y mae'r Pen hynny yn gostwng,
 fel y bo haws i'r bwyd fyned ym-
 maith. Yn y Cylla hefyd, y mae llawer
 o Ffynnoeu i ddwyn Gwlybwr, at dochi
 a threulio'r bwyd; a llawer o Linyn-
 eu i w dynnu nghyd i w arllwys. A
 ydyw'r Petheu hyn i gyd heb ddoeth
 Ragluniaeth?

Ad. x. Lys y Cylla.

Gan fod Petheu Egr a Siarp weithieu
 iw

iw cymmeryd gyda'r ymborth, ac hefyd
 mywn Phfygwriaeth; ac o ran y gall-
 ai 'r Petheu hyn o herwydd eu Hegr-
 wydd wneuthur niwed; y mae'r Cre-
 awdwr wedi trefnu Llŷs i fod o dau tu
 'r Cylla iw ddiogelu; a Pheth fel Bre-
 thyn felfed iw gadw yno, rhag iddo
 gael ei ddwyn ymmaith gyd â'r Bwyd.
 Ac onid yw hyn yn dangos Gallu,
 Doethineb, a Daioni'r Creawdwr?

Ad. XI. Am y Coluddion a'r Cefndedyn.

Y Bwyd wedi cael ei ferwi yn y Cylla,
 sy'n cael ei ddwyn i'r Coluddion, iac
 yno y mae'r Firwyth a'r Maeth yn cael
 eu neillduo, i'r Gwythiencu Llaethog,
 yn y Cefndedyn; a'r rhan arall sef y
 Soeg, sy'n cael ei ddwyn trwy'r Col-
 uddion, y rhai hefyd sydd wedi eu
 cymhwyso 'n rhyfeddol, iw wasgu a'i
 yrru yn y blaen trwyddynt. Ac yn th-
 ynt hefyd y mae amryw Ffynhoneu iw
 hireiddo, a'r rhai hynny hefyd yn fwy
 ac yn amlach tua'r Diwedd, fel y mae
 'r Peth yn ddiffwrwythach, ac yn sych-
 ach. Yn awr pe bai'r Coluddion yn
 fyrach

fyrach nag y maent, fe â'r Ynborth
 trwyddynt, cyn y cair Gwythienau
 Llaethog sugno 'n llwyr y Ffrwyth a'r
 Maeth attynt; gan hynny y mae'r Col-
 uddion agos yn chwech hyd Gŵr, ac
 wedi eu cydio wrth y Cefndedyn, iw
 cadw yn eu lle, fel y byddo'r Ffordd
 trwyddynt yn rhwyddach; hefyd y mae
 crychni ynthynt, fel nad elo'r Ymborth
 trwyddynt yn rhy ebrwydd, cyn y
 cair y Ffrwyth allan yn gwbl. Y mae
 hefyd amryw Gilfacheu ynthynt, yn
 ddiammeu i gadw'r rhan ddiffwrwyth
 o'r Ymborth, fel na orfyddo ar Ddyn-
 ion fyned i arllwys eu hunain yn rhy
 fynych. Yn unig Coluddyn yr Eistedd-
 fod sy'n union, fel na bo ir Priidd gael
 ei rwystro mwyach yn ddiachos. Heb
 law gallu 'r Coluddion eu hunain i
 ymorllwys, y mae Llinyneu o dautu'r
 holl Fola, iw dynnu ynghyd, ac i was-
 gu 'r holl Goluddion, iw harllwys yn
 twy nerthog os bydd achos. Ond etto
 y mae un Peth, sy'n ryfeddach na'r
 cwbl; sef hyn, nad oes un Fodfedd o'r
 holl Goluddion, o'r Cylla i'r Eistedd-
 fod

fod wrth Ewyllys Dŷn, ond y Coludd-
yn union yn unig sy'n arwain i'r Eistedd-
fod; a'r Rheffwm o hyn, wrth bob
Teb, goliaeth yw, fel na bo raid i Ddŷn
fynd bob Awr, ond y gallo fynd i
arllwys ac i efmwyth-hau ei hun pan
fynno. *In* awr a oes dim Gallu, Doeth-
ineb, a Daioni yn ymddangos yn yr
holl Bethau hyn? A oes dim Gwasa-
aeth yn ddyledus ar Ddŷn?

*Ad. XII. Am y Maeth yn mynd trwy'r
Gwythienu llathog ac eraill i'r Gal-
on, ac felly gyda'r Gwaed tros yr
holl Gorph.*

In awr wedi hebrwng Soeg yr ymborth
hyd allan, nyni a drow'n yn ôl at Faeth
y Corph yr hwn fydd fel Llaeth yn
y Gwythienu llathog yn y Cefnded-
yn. Oddiymma y mae'n cael ei ddwyn
i fâth o Gerwyni bychain, lle mae
Pibellau yn dyfod â math o Ddwfr a
elwir *Lympha* i gyfarfod âg ef, ac we-
dyn y maent yn cael eu dwyn i fynu
gyd âg Aſgwrn y Cefn, i Wthienfawr
y'n mynd ar Gwaed i'r Galon. *Ffina*

y mae un peth rhyfeddol jaw'n i gra.
ffu arno, sef fod am ryw Dafodeu, neu
Ddryleu bach yn caead, yn y Bibell
sy'n dwyn y Maeth gyd âg Afgwrn y
Cetn i fynu, fel na bo iddo droi yn ôl.
Ar man y mae yn mynd i mywn i un
o Wythienu mawr y Gwaed, y mae
Tafod yn agor i'w ollwng ef i mywn,
eithr yn caead gyda Ffrwd y Gwaed
fo'n mynd heibio i'r Galon. Y mae
llawer o'r fath hyn ym mhob man yn
y Corph. Y mae'r Caeadeu hyn yn
anghenrheidiol jaw'n yn y Bibell hon,
os ystyriwn nad oes dim Llinyneu
ynthi, fel yn y Coluddion, i wasgu ac
i yrru'r ymborth yn y blaen; ond yn
lle hynny fod Arteri ymma ac accw yn ei
chroesi, ac yn ei gwasgu wrth guro, ac
felly'r Maeth, gan na chaiff fynd yn
ôl, sy'n gorfod mynd yn y blaen, ie i
ynu.

*Ad. xiiii. Casgliadeu oddi wrth y
petheu hyn.*

*Yn awr onid yw'n amlwg fod Amcan
a Bwriad, a Doethineb mawr yn y
Petheu hyn? Gan fod ein Bywyd ni yn*

sefyll ar yr holl betheu gweinïon hyn;
 y rhai â all yn hawdd iawn amharu
 a mynd allan o'u Lle, ond heb neb iw
 helpu os ânt; onid oedd Rheffwm gan
 y *Salmydd* i ddweyd, *Pf. 139. 14.*
Ofnadwy a rhyfedd y'm gwnaed? Onid
 yw'n ofnadwy fod ein Bywyd ni'n sef-
 yll ar y fath betheu gweinïon? A che-
 fyd yn rhyfedd, heb law eu rhyfedd-
 ol Waith, eu bod yn parhau Drigain
 neu Gant o Flynyddeu heb amharu,
 gan na faif Melyneu, a Chloccieu, a'r
 cyfryw betheu nemmawr o Amser heb
 fynd allan o'i Lle, er ei bod o gryf-
 ach Defnydd?

Ad. XIV. Am y Galon.

Yn awr yr ydym wedi dyfod at y Ga-
lon, y gyntaf yn byw a'r olaf yn marw,
yr hon sy'n derbyn y Gwaed i mywn
o'r Gwythienu, ac yn ei dywallt all-
an eilwaith i'r Arterieu, i fynd ag ef
dros yr holl Gorph. T'mae ynthi ddwy
Stafell, sef yr un Ddeheu a'r un Aflwy:
ir un Ddeheu y mae'r Gwaed yn dy-
fod i mywn o'r holl Gorph, ac wedyn

sydag

âgergyd y Galon, y mae'n cael ei dyw-
allt i'r Arteri sy'n mynd âg ef i'r Yf-
gyfaint, ac oddiyno y mae'n dyfod
yn ôl trwy Wythien yr ysgyfaint
ac yn disgyn i'r Statell Affwy
yn y Galon; yna y mae'r Galon gyd â
phob ergyd, yn ei daflu i'r Arteri fawr,
sy'n mynd âg ef dros yr holl Gorph.

Ad. xv. Am Gaeadeu 'r Galon.

Y mae Tafod bach, yn Caead ac yn
Agor, ar bob un o Wythienu a Phib-
elleu 'r Galon. Y mae'r caead, oddi-
fywn ar bob un or Pibelleu sy'n tyw-
allt i'r Galon, ac oddiallan ar y rhaſ
sy'n derbyn or Galon. Y mae dwy
Wythien yndyfod â'r Gwaed i'r Statell
Ddeheu, a'r Caead ar bob un o fywn
i'r Galon, rhag i'r Gwaed gael ei daflu
yn ôl, pan fo'r Galon yn ymwasgu yng-
hŷd, iw dywallt i'r Arteri'r ysgyfaint.
Y mae'r Caead yn yr Arteri hon
yn y gwrthwyneb, oddifywn iddi hi,
rhag i'r Gwaed fo yn thi hi ddisgyn yn
ôl. Y mae Caead Gwythien yr ysgyf-
aint, sy'n dyfod â'r Gwaed i'r Statell
Affwy, o fywn i'r Galon, rhag i'r gwaed
E. gael

gael ei dywallt yn ôl, tpan for Galon
yn ymwasgu i'w daflu i'r Arteri fawr,
fy'n ei ddwyn dros yr holl Gorph. Y
mae Caeadhoneilwaith oddi fywn iddi
hi ei hun, rhag i'r Gwaed droi'n ôl.
Ac fel hyn hefyd, y mae llawer iawn
o Gaeadeu, ar holl Wythienu a Phib-
ellu'r Corph. Y mae'r Gwaed naill
Ffordd yn agor, a Ffordd arall yn
caead y rhai hyn.

*Ad. xvi: Am Nerth y Galon yn tywallt
y Gwaed dros yr holl Gorph.*

Y mae yn rhaid bod y Galon, yn tyw-
allt y Gwaed gyda Nerth mawr, gan
ei fod yn rhedeg trwy'r Arterieu dros
yr holl Gorph; ac eilwaith wrth yr
un Nerth yn dyfod i'r Gwythienu;
ac felly o un i'r llall nes delo drachefn
i'r Galon, a hyn o leiaf 24 o weithieu
yn yr Awr, ie lawer yn rhagor fel y
myn rhai. Y mae Borelli eawog yn
dangos, fod Nerth y Galon ar bob er-
gyd, yn gyfattedbol i Bwys rhai Miloedd
o Bwyfeu: Ac y mae Calon Dŷn, yn
thoi mwy na 3 Mil o'r cyfryw Erg-
gydion

ydion yn yr Awr, a hynny Ddydd a
Nôs, yn cyfgu ac yn neffro, dros Dri-
gein neu Gant o Flynyddoedd.

*Ad. xvii. Casgliadeu oddiwrth
Petheu y hys.*

Yn awr gan nad yw Llinyneu'r Galon
ond meinion a gweinion, rhyfedd iawn
nad ynt yn blino nac yn methu, yn y
fath Waith nerthog a dyfal, gan fod
Gwthi a Gewyneu'n Haelodeu ni, y
rhai sydd lawer ffurfach, yn blino mor
ebrwydd! Gan fod ein Bywyd ni yn
sefyll ar hwylusder cynnifer o Datod-
eu a Chaeadeu bach, rhyfedd iawn ein
bod ni wedi byw cyhyd! Gan fod pe-
theu mor ddistadl yngolwg Dŷn, ac
ynthynt eu hunain, yn cynnal ein Byw-
yd gyhyd Amser, ie yn wir y tu hwnt
i'r hyn a allai neb ddisgwyl oddiwrth
y cyfryw betheu, gwelwn fod Duw, ai
fod ef yn Alluog, Doeth, a Daionus, a
bod ein Bywyd ni yn ei Law ef, a
bod arnom ni ei Ogoneddu ai Wafan-
aethu ef.

*Ad. XVIII. Am Anadliad, Pibellu
a Ffynhoneu 'r Ysgyfaint.*

Y mae'r Ysgyfaint, i ba un fel y clyw-
fom, y mae'r Gwaed yn dyfod or Ga-
lon, ac o ba un y mae'n mynd yn ôl
drachefn, yn Sugno 'r Awyr i mywn
yn wastadol, ac yn ei Hanadlu allan, a
hyn tra fo *Bywyd* yn parhâu, yn gym-
maint nas gall Dŷn fyw Awr, heb hyn
o Waith. Heb law'r Bibell sy'n dyfod
â'r Gwaed i mywn a'r llall sy'n mynd
âg ef allan, y mae Pibell yr Anadliad
yr hon fydd yn rhedeg rhwng y ddwy
hyn, a'i hamryw Raneu trwy'r holl
ysgyfaint. Y mae eilwaith trwy ddoeth
drefniad, amryw o Ffynhoneu yn yr
Ysgyfaint i'w dyfrhau ai hireiddio, gan
ei bod yn dra darostyngedig i fychu
wrth Anadlu yn wastadol.

*Ad. XIX. Cant o Ledr-Ewne neu yn rheid-
iol i Anadlu. Muscles.*

Y mae Cant o Ledr.Ewne neu yn cael
eu harfer, pan yr elom i Sugno, neu

i anadlu yn grŷf. Y mae Trigein yn cael eu harfer, wrth dynnu'r Anadl i mywn, a Daunaw-ar-hugain wrth Anadlu allan, heb law'r Canolfur, neu'r *Diaphragma*, y pennaf or cwbl, yr hwn sy'n ddau neu dri.

Ad. xx. Heb Awyr y cwbl yn ofer.

Rhyfedd fel y mae'r Arglwydd wedi cymhwyso petheu iw gilydd! Er bod yr Ysgyfaint fel megin wedi ei chymhwyso i Anadlu, etto heb Awyr wedi ei chynnyfsgaeddu a Phwys ac â Spring, i daro i mywn iddi, pan gaffai fel Megin ei hagog, buasai'r cwbl yn ofer. Ond y mae pob un o honynt wedi eu cymhwyso, a'i cyfaddasu fel hyn iw gilydd. Y mae'r Awyr mor Anghenrheidiol at Fywyd, fel nas gallai Ddŷn fyw Awr mywn Stafell hebddi, pe byddai wedi ei Sugno allan.

Ad. xxi. Gasgliadeu oddiwrth y Petheu hyn,

Gan fod yr Ysgyfaint fel Megin, ac nad oes gan Ddŷn gwael ddim iw wneuth-

ur at gynnal ei Fywyd, ond ei hagog,
 a disgwyl am i'r Awyr ddyfod i mywn,
 fel y Cardottyn tlawd yn disgwyl, yn
 ystyn ei Law, ac yn agor ei Gŵd i
 dderbyn y Rhodd, neu'r Gardod; onid
 oes gantho achos i ryfeddu, ac i glod-
 fori Daioni Duw tu ag atto, yn ei ddiw-
 allu ef yn y peth hyn, gynnifer Mil-
 oedd o weithieu yn y Dydd, a hynny
 gyhyd Amser, ac ynteu mor anniolch-
 gar? Y mae Anadl pawb yn Llaw
 Dduw. Medd Dan. 5. 23. *Ac ni an-
 rhydeddaist y Duw, y mae dy Anadl di
 yn ei Law, a'th boll ffyrdd yn eiddo.*
 Aët. 17. 5. *Ac nid â dwylo dynion y
 gwasanaetbir ef, fel pe bai arno eisieu
 dim, gan ei fod ef yn rhoddi i bawb Fyw-
 yd, ac Anadl, a phob peth elli.* Esay 42. 5.

Ad. XXII. Am Ddiben Anadliad.

Nid yw'n ddigon hysbys i'r Dysgedig-
 ion, beth yw diben Anadliad gyd â
 bod er Lleferydd; p'un ai oeri'r Gwaed,
 neu ei gymmysgu âg Awyr, neu ryw
 beth arall; ond hyn sydd yn ddigon
 ficer, nad oes byw hebddo a bod y Gwaed

wedi ei drefnu i ddyfod i'r Ysgyfaint
iw gyfarfod ef, a hynny lawero weith;
ieu yn yr Awr dros yr holl Fywyd.

Ad. xxiii. Am jachuster yr Aweyr

Yn awr nid yw ddigonat gynnal ein
Bywyd ni fod Awyr, a hon yn bwyfig,
ac o Natur Spring, ond y mae'n gofyn
eibod hefyd yn jachus, ac o jawn Dym-
mer; canys yn yr Awyr, ac o'r Awyr,
y mae Plaeu a Heintieu yn dyfod, ac
yn rhedeg dros Ddynion. *Fe Ddarfu*
i Wr dysgedig y tu draw i'r Môr yn
Amser y Chwarren, osod Celyrnaid o
Ddwfr yn agored i'r Awyr dros Nofw.
aith, heb ddim ar ei Wyneb, ond etto o
fywn Tŷ, ac erbyn y Boreu yr bedd Hân
deneu o ryw Hyfen ar ei Wyneb, o amryw
Lirwieu, yr byn pan dynnwyd ai rodli
i Gŵ a'i lladdodd mywn ychydig Orieu,
Wrth hyn y mae'n amlwg, pa mor
beryglus yw'r Awyr pan fo yn hein-
tus.

*Ad. xxiv. Fod yr Awyr yn gadael
rhyw Beth yn y Gwaed.*

Y mae'r Awyr sy'n dyfod i mywn i'r
Ysgyfaint wrth Anadlu, yn gadael rhyw
Beth yn y Gwaed; gan os bydd i Ddŷn
fefylli lle bo Sawr Oyl Tŵrpant yn
grŷt, fe fydd peth or unrhyw Sawr
gan ei Dlwfr ef: gan hynny y mae
'r Awyr yn yngymysgu â'r Gwaed yn
yr Ysgyfaint, ac wedyn yn yn mynd
gyd â'r Gwaed dros yr holl Gorph,
ac felly bydd rhan o'r Peth fyddo yn
dyfod i'r Gwaed, yn cael ei naillduo
gyd â'r Dwfr i'r Bledren.

*Ad. xxv. Casgliadeu oddiworth y Pe-
theu hyn.*

Gwelwn yn awr fod ein Bywyd ni yn
Llaw arall, sef yn Llaw Dduw yr hwn
sy'n cynnal y Môr mawr hyn o Awyr,
yn mha un yr ydym nia Chreaduriaid
eraill yn byw; fel y Pysgod yn y Mor-
oedd. Gwelwn ein Rhwymedigaeth i
fod yn ddiolchgar iddo am gynnal ein
Bywyd gyhyd Amser, a chynnal yr

Awyr hon yn ei hiawn Dymmer, er
cymmaint o DARTH atiach yn wasdadol
i'n dyrchafu i fynu iddi, gan nad
oes neb a all ei hiachâu, os unwaith y
llygra.

Ad. XXVI. Am Wythienau'r Gwaed.

Y mae dau fath o Wythienau Gwaed,
set yr Arterieu a'r Gwythienau. Y
mae'r Arterieu yn mynd â'r Gwaed
o'r Galon dros yr holl Gorph, a'r
Gwythienau yn dyfod âg ef yn ôl dra-
chefn. Y mae un o'r rhain gyda'r llall
gos trwy'r holl Gorph. Y mae'r Ar-
terieu yn wastad yn curo gyda'r Gal-
on, ac yn gorwedd tan y Gwythienau
eraill, y rhai nid ynt yn curo. Y mae
r Arterieu yn dechreu yn y Galon, a'r
Gwythienau eraill yn darfod yno. Y
mae'r Arterieu yn dechreu yn un fawr,
ac wedyn yn mynd yn Gangheneu llai
wrth danner dros y Gorph; a'r Gwyth-
ienau eraill yn mynd yn fwy-fwy wrth
dynnu tua'r Galon, ac yn darfod yn
ddwy. Y mae'r Gwaed yn yr Arterieu
yn rhedeg o Bibelleu mwy i rai llai,
ond

ond yn y Gwythienu o rai llai i rai
mwy; ac am hynny nid oes achos gym-
maint o Nerth, i ddyfod âg ef yn ôl
ag fydd iw dafu allan.

Ad. xxvii. Am Gylch droady Gwaed.

T mae'r Gwaed yng Nghorph Dŷn yn
Cylchdroi, ac yn rhedeg oddiamgylch
yn wastadol, tra fo bywyd yntho. mi rof
i chwi amcan am ei yrfa ef. *T* mae dwy
Wthien fawr, un oddifry, a'r llall oddi-
obry, yn dyfod â'r Gwaed i mywn i
Stafell Ddeheu'r Galon; oddiyno gyd â
chorc y Galon, y mae'n cael ei dafu
i'r Arteri sydd yn mynd âg ef i'r ysg-
yfaint; oddiyno gyd â Gwythien yr
Ysgyfaint, y mae'n dyfod yn ôl i Staf-
ell affwy'r Galon, o ba le eilwaith
gyd âg Ergyd y Galon, y mae'n cael
ei dafu i'r Arteri fawr, sy'n mynd âg
ef allan dros 'r holl Gorph: ac wedyn
y mae'n dyfod i Flaen y gwythienu
ac yn mynd o un i'r llall, ac yn dyfod
ynghyd o bob *Aelod*; nes elo o'r di-
wedd yn ddwy afon fawr ac felly yn ôl

stafell

deheu 'r Galon drachefn. Y neb a
 elai'r Gwaed yn troi yn Nghynffon
 lyfywen, trwy Spien-Ddrych a elwir
microscope; ac a ystyriai pa mor nerth.
 Gwaed, ac mor wyllt y mae'n dyfod allan
 Wythien, ni amheuai ef ddim o'r
 etheu hyn.

Id. XXVIII. Pa mor synych y mae'r
 Gwaed yn troi oddi amgylch mywn
 Awr.

wybod hyn ystyriwn, 1. Mai rhwng
 5 a 24 Pwys, y fydd o Waed mywn
 Dŷn, o 12 Wns yn y Pwys. 2. Fod
 Stafell Affwy 'r Galon, yn ddigon i
 gynnwys dwy Wns. 3. Fod y Galon
 ar bob Ergyd wrth ymwasgu ynghyd,
 yn taflu 'r ddwy wns hyn o waed i'r
 Arteri fawr yr hon wrth lenwi a chwy-
 ddo yn wastad, sy'n gweuthur y
 Pwlsis. 4. Fod 60 Pwls mywn Munud,
 ac telly 3600 mywn Awr; ac yn ôl
 hyn 7200 Wns o waed, neu 600 Pwys,
 yn mynd trwy'r Galon mywn Awr.
 5. Yn gymmaint a bod hyn yn fwy
 o Waed o lawer, nag y fydd mywn
 un Dŷn, y mae'n canlyn fod yn rhaid

bod yr un gwaed, yn mynd oddiamgylch chael
 24 gwaith yn yr Awr; ie 576 gwaith Odyn
 mywn Diwrnod a Nofwaith, wrth gy ni all
 rif 25 Pwys mywn Ddên. 6. Y ma dd, P
 Dr. *Moulin*, Dr. *Lister* ac eraill y mys of
 tybied nad oes o Waed pur mywn Ddên
 ond o dautu 'r ugeinfed ran o'i Bwy d. xx
 ac os felly, y mae 'r Gwaed yn rheo
 eg trwy'r Galon, fwy na Chant mae
 weithieu yn yn yr awr. Ond bydde Gal
 y Peth fel y mynno, ficer yw, ei fo ddiuc
 yn troi oddiamgylch yn dra mynych dd y
 Arter

*Ad. xxix. Casgliadeu oddiwrth y Peth
 eu hyn.*

Yn awr bydded i Ddên ddwys ystyn
 ied; Chwidr-droad y Gwaed, a mawr
 North y Galon a'r Arterieu, sy'n e
 dywallt trwy gynnifer o Wythienu
 Phibelleu, a hynny dros Bedwar-ugei
 neu Gant o Flynyddeu; ac hefyd p
 mor hawdd, y gallai un Peth o gynnif
 er fynd allan o'i Le; a pha mor an
 hawdd, ie mor amhosibl a fyddai
 gosod y tâth Beth yn ei Le drachefn
 a hyn i gyd yn cael ei wneuthur yn ei
 Gorph, heb ei Gynghor na'i Help ef
 na

Michael gwybod oddiwrtho; bydded
 Odyn meddaf, ystyried hyn i gyd oll,
 ni all et lai na gwaeddi gyd â'r Salm
 Y madd, Ps. 139. 14. Clodforaf dy di,
 raill ymys ofnadwy a rhyfedd y'm gwnaed.

Ad. xxx. *Am Amryw Dwyni i droi'r
 Gwaed.*

mae un Twyn yn Stafell Ddeheu
 bydded Galon, yn attal y gwaed fy'n disgyn
 ei foddiuchod, rhag curo yn ôl y gwaed
 ynychdd yn efgyn oddiobry; Ac yn yr
 Arteri fawr, ym mhen ychyd
 y Petl ôl dyfod o'r Galon, y mae amry
 Dwyni yn troi'r gwaed i'r Canghen
 ystyngroes, rhag iddo fyned heibio iddy
 anawrhy lwyr gyd â'r Ffrwd, gan a
 y'n e'r Arteri yno mor ehang. Yn awr
 neu d oes oes Trefniad doeth yn ymd
 -ugei angos ymma? a rhwymedigaeth a
 yd pddynion i fod yn Ddiolchgar.

Ad. xxxi. Y Pwls ni Chlywir.

Er bod y Galon yn tywallt y gwaed
 yn e gyda Nerth mawr, ac er bod yr Ar-

ieu yn ymwasgu yn gryf iw yrru y
y blaen, ac hefyd er ei fod yn rheo
eg trwy'r Corph fel Ffrwd gref, etto
Dŷn iach ni chlyw ddim oddiwrth
cwbl, oddieithr iddo deimlo ei Bwl
a'i Fŷs. Ymma eilwaith y mae Doeth
ineb, a Daioni Duw yn ymddargos
gan iddo eingwneuthur ni yn Anheim
ladwy o'r Petheu hyn, fel na rwystrio
ni yn ein Myfyrdodeu a'n Hachosion.

*Ad. xxxii. Am waith y Gwythien
yn cyd-gysarfod.*

nych iawn yn y Corph y mae Ar
yn cyfartod Arteri, a Gwythien yn
cyfartod Gwythien, fel y gallo
d, os digwydd fod Torriad neu
fstr naill Ffordd, fynd a dyfod
dd arall. Ymma etto y mae Rhag
eth Duw, a'n Dyled ninnu yn
langos yn amlwg.

*Ad. xxxiii. Am Ddefnyddieu'r
Gwaed yn gyffredinol, a naillduad
amryw Eri.*

mae'r Gwaed er llawer o Ddefnydd-
u, megis, i. Er Naillduad cynnifer
rhyw

rru y
 n rhe
 f, et
 wrth
 Bw
 Doeth
 Hargos
 nheim
 vystric
 hosion
 bieneu
 ae Ar
 ien yn
 gallo
 ad neu
 dyfod
 Rhag
 eu yn
 ieu'r
 llduad
 nydd-
 nnifer
 rhyw

rhyw Eri, naill ai rheidiol, iw cadw
 yn y Corph, neu ynteu afreidiol, ac
 elly iw harllwys allan. 2. Er Maeth
 Corph. 3. Er Cyffroad y Lledr-
 Gwynneu. Y mae mât h o Ddwfr a elwir
Lympha, yn cael ei naillduo oddiwrth
 gwaed. mywn llawer iawn o fanneu
 yn y Corph; y Bustl yn yr Afu; mât h
 o Sudd arall yn y *Pancreas*, ac mywn
 aneirif Ffynhoneu hefyd; mât h o
 Eri yn y Cylla, y Coluddion, y Llygaid,
 Clustieu, y Geneu a lleoedd eraill.
 Y mae math o Eri ysbrydaidd jawn yn
 cael ei naillduo yn yr ymhennydd, ac
 wedyn yn rhedegar hyd y Gwynneu,
 roi Teimlad a Chyffroad yn bennaf
 i'r holl Gorph. Y mae'r Cerrig etto
 yn naillduo'r Hâd er cynnal y Bôd,
 ar Broneu'r Llaeth, er maethu'r Plen-
 tyn, a'r Areneu y Dwfr a Halltrwydd
 y Gwaed. Hyn sy'n rhyfedd jawn, fod
 y Corph yn treulio cymmaint bob
 Dydd mywn Tarth anweledig, trwy
 Dylleu'r Croen, a'r Anadliad, ag y mae
 ef trwy'r holl Ffyrdd gwelldig, eraill

Ad. xxxiv. Am Ffordd y Dwfr.

Y mae yr hyn a yfir yn mynd i'r Cylla, ac oddiyno i'r Coluddion, oddiyno i'r Cefndedyn, oddiyno i fynu i Stafell Ddeheu yr Galon, oddiyno yn ôl i Stafell Aflwy'r Galon, oddiyno i'r Arteri fawr, ac oddiyno i'r Areneu, lle mae'r Dwfr yn cael ei naillduo oddiwrth y Gwaed, ac wedyn y mae'n mynd oddiyno trwy amryw Bibelleu i'r Bledren, ac oddiyno allan. Nid oes un Ffordd i ddîm fynd o'r Cylla i'r Areneu, ond trwy yr Galon gyd â'r Gwaed. Fe ddaw rhyw betheu a yfir, trwy Ddynion weithieu mywn hanner awr, ond gwych fod Gwthi i gaead y Bledren, fel na bo i'r Dwfr redeg pan na fynnir. Gwelwn Ddoethineb a Daioni Duw, a'r Dyled ninneu ymma.

Ad. xxxv. Am y Bustl.

Y mae yr Bustl er daioni'r Corph, yn enwedigol er Gwasanaeth yr Ymborth, yn y Cylla ar Coluddion. Y mae yn

oddiamgylch yn y Corph, ac yn dychwelyd yn ôl drachefn. Y mae rhai Creaduriaid heb Fustl iddynt, megis y *Morlô*, y *Ceirw*, a'r rhai fydd â Charn cyfan ganthynt, megis y Ceffyl a'r cyffelyb. Yn awr onid yw Gallu, Doethineb, a Daioni Duw, yn ymddangos yn yr holl betheu hyn, fef Trefniad y Gwaed, a phob Geri, yr Hâd y Llaeth, y Dwfr, y Bustl, ac amryw betheu eraill?

Ad. xxxvi. Plant yn dyfod o Lwyneu eu Rhieni.

Y mae'r Sgrythur yn dywedyd fod Plant yn dyfod o Lwyneu eu Rhieni, yr hyn nis gwyddai neb y pryd hynny yn dda, mai telly yr oedd; gan hynny y mae hyn yn profi fod y Sgrythur trwy Ysbrydoliaeth Duw, gan ei bod yn mynegi gynt, y peth na wybuwyd erioed hyd yn awr yn hwyr, pan y cafwyd fod y Gwaed yn trol oddiamgylch yn y Corph. A llawer o betheu o'r fath hyn y fydd i ddalw sulw arnynt yn y Sgrythur. Gen. 35.

Gen. 35: 11. *Brenhinoedda ddaru allan
o'th Lwyneu di.*

*Ad. xxxvii. Am y Gewyneu
Nerves*

Fel y mae'r Arterieu, yn mynd â'r
Gwaed o'r Galon dros y Corph, a'r
Gwythienu yn dyfod âg ef yn ôl,
felly y mae'r Gewyneu yn dwyn rhyw
fath o Sudd o'r Mhennydd dros yr
holl Gorph, i roi Cyffroad a Theim-
lad i'r holl Aelodeu. Rhai a fyn mai
rhyw fath o Wynt neu *Spirit* yw ef
fy'n mynd cynted a Melltten trwy'r
Gewyneu, gan mor ebrwydd yw Cyff-
road yr Aelodeu: ond nid hyn fydd
debyccaf.

*Ad. xxxviii. Casgliadeu oddiwrtb
y Pethau hyn.*

Gwelwn a rhyfeddwn Allu, Doethineb,
a Daioni Duw, yng Wneuthuriad Corph
Dŷn. Pa gynnifer Rhyw o Bibelleu
fydd yntho; pa gynnifer o Arterieu i
ddwyn y Gwaed allan, pa gynnifer o
Wythienu i ddyfod âg ef i mywn; pa
gynni!

gynnifer o Ewyneu i ddwyn Sudd o'r
Mhennydd, i roi Cyffroad a Theimlad
i'r holl Aelodeu, i'r Llygaid, i'r Clust-
ieu, i'r Geneu ac i'r holl Gorph! Gan
nad oes un gronyn o'r Corph heb Ar-
terieu, gwythienau, a gwynau o ryw
Faint, gellir dweyd eu bod megis yn
anneirif; ac etto nid oes un o'r Pib-
elleu hyn mor fach, nad oes math o
Ffrwd yn rhedeg trwyddi.

*Ad. xxxix. Gwynau wrth, ac allan
o'n Llywodraeth ni.*

A all neb weld heb ryfeddu fod *Gwynau* o'r un Corph, o'r un Fâth, o'r
un Defnydd, ac o'r un agwedd, ac etto
heb fod o'r un Ufudd-dod? Y mae *Gwynau*
Mwydyn y Cefn, yr hwn sy'n
dyfod o'r tu blaen i'r Mhennydd, wrth
Lywodraeth ein Hewyllys ni, i gyff-
ro, neu i beidio a Chyffro y Rhaneu
oddiallan i'r Corph, megis y Breich-
ieu, a'r Clunieu, ar cyfryw, ond y
gwynau eraill sy'n dyfod o'r tu ôl
i'r Mhennydd, ac yn cyffro Rhanneu
oddifywr

oddifywn i'r Corph, a hynny tra fo
Bywyd yn parhâu, megis y Galon, y
Cyllâ, y Coluddion, yr Arterieu, a'r
cyffelyb, nid ynt wrth Lywodraeth ein
Hewyllys ni. Y rhai sydd at Fywyd,
sydd gan Dduw yn ei Law ei hun;
ond y rhai sydd at Weithred sydd yn
ein Dwylo ni.

Ad. XL. Casgliad oddiwrth hyn.

Ai fel hyn y mae? Gan hynny yn
waftad Cydnabyddwn Dduw, Disgwyl-
iwn wrth Dduw, Clodforwn Dduw,
Gwasanaethwn Dduw. Tra fo Duw
yn gosod y Gewyneu oddifywn ar
waith, at gynnal ein Bywyd ni, gos-
odwn ninneu yrhaioddiallan ar waith,
at ddyrchafu ei ogoniant ef. Pa mor
afressymol, yw disgwyl i Dduw gynnal
ein Bywyd, i bechu yn ei erbyn!

*Ad. XLI 1. Am Ewyneu 'r Canolfur
Midriff.*

Gan fod yn rhaid wrth hwn i Anadlu
'n Grŷf, i ganu, i lefaru 'n uchel, neu
waeddi, y mae Gewyneu rai yn mynd

iddo, ag fydd tan Lywodraeth ein
Hewyllys ni, y mae'n cael ei Gyffro
â Gwynneu eraill, fel y Galon, y rhai
nad ynt tan ein Llywodraeth ni, Ac
fel hyn hefyd y mae yng Ngholudd-
yn union yr Eisteddfod. Onid yw
Doethineb, a Daioni Duw, yn ymddan-
gos ymma, a'n Dyled ninneu?

Ad. XLII. Am Lestri'r Lympha.

Fel y mae'r Gwaed yn mynd trwy'r
Arterieu, dros y Corph, ac yn dyfod
yn ôl drachefn trwy'r Gwythienu,
felly yr ydys yn tybied, fod math o
Sudd yn cael ei naillduo oddiwrth y
gwaed yn y Mhennydd, ac yn cael ei
ddwyn trwy'r gwynneu dros yr holl
gorph, ac wedyn trwy Lestri'r Lympha,
yn cael ei ddwyn yn ôl i'r gwaed dra-
chefn; ac felly yn cyflawni math o
Gylchdroad yn y Corph. Y mae Llestri
neu Bibelleu'r Lympha, yn mynd trwy
amryw Ffynhoneu, neu Glands, ac
ynthynt hefyd y mae anneirio Gâe-
adeu bach.

Ad. XLIII Am Ffynbonâu 'r Corph.
Glands

Y mac'r rhain er mawr Leshâd i'r Corph, ond nid yw eu holl Ddibenion yn hysbys. Rhyfedd iawn gan fod y **G**waed yn beth diflas fod yr hyn a naillduir oddiwrtho ganthynt, mywn amryw faneu o'r Corph, o amryw Flâs. hyn a naillduir yn yr arenneu, fydd Hallt; felly hefyd y Chwys, a Dagreu 'r Llygaid. Yn yr Afu y naillduir y Bustl Chwerw. Yn y Broneu Llaeth melus, Poer yn y Geneu. Ac felly yn gyffelyb betheu eraill yn y Corph, a phe bai'r Naillduaeth ymma yn methu mywn un Man agos, byddai Marwolaeth yn canlyn ond odid. Rhyw Beileneu ydynt yn aml yn y Corph, a'r arterieu, a'r Gwythienu. a'r Gerwynneu, a Phibelleu 'r Lympha yn dwyn iddynt, ac etto heb sawr o Gyffroad na Theimlad ynthynt.

Ad. XLIV. Am Bileneu'r Corph.
Membranes.

Er nad hysbys eu holl Ddefnyddieu,
etto

ette sicr ei bod yn gwasanaethu, I orchuddio rhyw faneu, megis yr Ais. 2. I wneuthur Llestri yn y Corph, megis Gwythienu a Choluddion. 3. I gydio rhai petheu, megis y Cefndedyn a'r Coluddion. 4. I rannu Celloedd yn y Corph, ac i wneuthur y caeadeu yn yr holl Wythienu. 5. I fod er Help i Deimlo, fel y tybia rhai. 6. I fod yn Rhwymynon yn fynych, pan fônt yn Bibelleu, i dynnu ynghyd, fel y gyrrer yn y blaen yr hyn fo ynthynt, gan fod rhai o honynt â Llynynau cryfion trwyddynt.

*Ad. LXV. Am Bilen dew'r Mhennydd.
Dura Mater.*

Gan fod yr holl Ewyneu yn dyfod o'r Mhennydd, a'r Bilen hon yneî gwisgo oll, yr ydys yn tybied ei bod yn gwasgu 'r Sudd iddynt, yr hwn fydd fel *Twrpant*, ac felly ei bod yn gwneuthur Cyffroad ynthynt, tebyg i'r hyn fydd yn y Coluddion, ac nad yw'r Cyffroad ymma yn gwbl oddiwrth y Galon.

*Ad. XLVI Am Tŷdwythdra Pileneu'r
Corph.*

Y mae'n hawdd i ni weled, fod yn anghenrheidiol i'r holl Bileneu hyn fod yn ystwyth; ac felly y maent. A'r hwn ni wêl Allu, Doethineb, a Daioni mawr yn yr holl Bethau hyn, ni wêl eiddim. Llauer! o Bethau'n rhagor ymma y fydd iw hyftryied, megis Tewdra'r Corph, y Bloneg, y croen a'r cyffeyb, y rhai ni soniaf fi yn awr am danynt; canys digon gennif fi ddala fulw, ar rai o'r Petheu hynodaf yng Nghorph Dŷn.

Ad. LXVII Am Ledr-Ewyrneu Muscles.

Trwy y rhai hyn yn bennaf y mae Dŷn yn Cyffro, yn Ymfymmud, ac yn Gweithio. Y maent wedi eu cyfaddasu yn rhyfedd at eu Gwaith. Y maent yn fynych yn mynd trwy eu gilydd, fel Edef trwy Grau'r Nodwydd, i ragflaeni anghymmwyfter yn y Corph. Y maent agos yn llawn trwy'r holl Dŷn

Y maent yn dra rhyfedd wedi eu cym-
 hwyfo at y Cymhaleu. Rhaid i'w Nherth
 fod yn wastad yn fwy na'r Pwys a fônt
 yn godi, neu'n gyffro, ie weithieu law-
 er yn fwy na Chan cymmaint, gan ei
 bod megis yn tynnu 'r Fraich ferafi'r
 Daff; ond etto ymma y mae Doethineb
 mawr, gan eu bod trwy hyn yn rhag-
 flaenu llawer o anghymwyfter, ac yn
 gwneuthur y Troad yn llawer cyflym-
 ach. Y maent yn dra rhyfedd yn y
 Traed a'r Dwylo, ie y maent ynthynt
 yn gryn gyffelyb, fel y gall rhai wei-
 thieu, wrth achos mawr, ddyfod i ar-
 fer eu Traed yn lle Dwylo. Er rhy-
 fedded yw hyn, etto y mae'n wir, gan
 fod Gŵr mywn Man yn bwy'r Amser, yr
 bwn a aned heb Freichieu na Dwylo, ac
 er bynny a wna'i bob peth a'i Draed
 agos, ag a wna'i Dŷn arall a'i Ddwylo.
 Efe a Sgrifenai a'i Draed yn gyflym, ac
 yn dra rhagorol, ac a wna'i beirieu eraill
 yn rhyfeddol. Y mae'r Wypneb yn cael
 i gynnal i fynu yn dra hynod, a dau
 i'r Lledr-Ewyneu hyn yn cyd-bwyfo
 eu gilydd; canys os bydd i un o honynt
 ymollwng

ymollwng, fe fydd i'r llall dynnu'r
 Wyneb ar Dro. A rhyfedd yw **Nerth**
 y **Lledr-Ewne**u ym mhob Dŷn, ond
 llawer rhyfeddach mywn rhai Dynion.
 Fel yr ŷm yn darllenam Wŷr nerthol
 gynt, megis *Sampson* ac eraill; felly y
 mae rhai etto weithieu iw gweled. Un
William Foy o Gent, a gododd 21 Cant o
Blwm • flaen y Brenin William, ac a
 dynnodd Geffyleu mawrion ar ei ôl, er
 eu gyrru Ffordd arall, ac befyd a dor-
 rodd Rasseu cryfion feltorri Edef. Pe fu
 yn mynd oddiamgylch o dautu'r *Flwydd*
 yn 1701. i ddangos ei Nerth. Nid oedd
 ef ddim Dŷn mawr, ond ei fod ef yn
 Ddŷn cyfan.

*Ad XLVIII, Am rhyfeddol Nerth y Lledr-
 Ewne.*

Rhyfeddol iawn fod y fath Nerth ag
 y fydd, mywn *Gewyneu* bychain o
 Gnawd Dŷn neu Anifail. Pan y bo
 Dŷn yn dala ym mron 60 Pwys ar ei
 Fraich, y mae *Gewyn* y Fraich, yn
 hwna elwir *Deltoides*, yn arfer Nerth
 o 60 Mil o Bwyseu. Pan y bo Dŷn o

o Gant a hanner o Bwyfeu, yn neidio
 megis dwy Droedfedd i fynu, y mae'r
 Gwyneuw yn rhoi Nerth 300 mil o
 Bwyfeu. Y mae'r Galon ar bob Ergyd,
 wrth dywallt y Gwaed dros yr holl
 Gorph, yn gosod allan Nerth Can Mil
 o Bwyfeu. Y mae *Borelli* enwog yn
 dangos ac yn profi yr holl betheu hyn.
 Yneb na choelio'r petheu hyn; Gwrth-
 broted hwynt, neu Dawed. Y neb a'i
 coelio hwynt, gan eu bod wir er rhyf-
 edded ynt, mawryged Allu, Doethineb,
 a Daioni Duw y Creawdwr, y mae'n
 rhaid bod Gweithredoedd Duw yn
 rhyfeddol; nage oni byddant uwch law
 ein Dyall ni, ni chyfrifir mo honynt
 yn Weithredoedd Duw, na chwaith yn
 iawn yn rhyfeddol.

Ad. XLIX. Am yr Esgyrn.

Yn awr er cymmaint o Gelfyddyd, a
 Doethineb sy'n ymddangos yn yr hyn
 a lefarwyd ynghylch y *Corph*, etto bu-
 afei'r cwbl yn ofer, ac fel Sach neu
 Gŵd gwlyb, oni buasei i'r *Creawdr* ei
 gynn-

gynnylgaeddu ef eilwaith ag Esgyrn ce-
lyd fychion.

Ad. L Am Esgyrn y Pen.

Y mae llawer o Ddoethineb yn ymdd-
angos yn Esgyrn y Pen, 1. Gan fod
Mhennydd yn beth tyner a hawdd ei
niweidio, a'n Bywyd yn sefyll arno, y
mae Phiol o Aisgwrn yn ei gadw, fel
y Benglog. Dyn fydd â'r Mhennydd
mwyaf o'r holl Greaduriaid, canys y
mae ef mywn rhai yn 4 neu 5 Pwys,
a chymmaint ddwywaith a Mhennydd
Ych. 2. Nid yw'r Benglog o un Aisg-
wrn, ond y mae Cydiadeu yntho, fel
y gallo gymmeryd ei wasgu, a chilio
peth ar yr Enedigaeth, oni bai hynny
gallai'r Fam a'r Plentyn yn fynych
gael eu difetha. 3. Y mae'r Tynerwch
ymma yn lleihau, fel y mae'r Plentyn
yn cynnyddu mywn Oedran, oni bai
hynny byddai niweidiol; ac wedyn
Defnydd penaf y Cydiadeu hyn, yw
cynnal Cymundeb rhwng Pileneu'r
Mhennydd â'r Benglog. Mywn Plen-
tyn Geni y mae Agoriad ar y Coryn
lle

lle mae'r Cydiadeu 'n cyfarfod, heb
ddim ond Pilen arno, fel y gellir teim-
led a bŷs y Rhaneu oddifywn yn cu-
ro, ond ym mhen Amser y mae'n cae-
ad yn Aſgwrn caled. 4. Er bod y Ben-
glog yn Aſgwrn caled, etto y mae yn-
tho amryw Dylleu, i fod yn Ffyrddi
Fwydyn y Cefn, a Llestri'r Gwaed,
a'r Gewyneu eraill, ac amryw Bibelleu.
5. Yn y Clustieu y mae llawer o Droir-
on a Thylleu, wedi ei gwneuthur
mywn Esgyrn mor gelyd a Chraig, i
dderbyn Offeryneu'r Clybod. 6. Yn
Aſgwrn y ddwy Rudd, y mae Tŵll i'r
Awyr fynd o'r Trwyn i'r Ysgyfaint;
heb hyn ni allai un Plentyn yn hawdd
Sugno, na Dynion mwy chwaith gadw
Gwlybwr yn hîr yn ei Geneueu. Lla-
wer o Bethau bychaingyda hyn y fydd
iw hystyried yn y Pen, ond etto nid
oes un o honynt heb fod iw Ddefnydd
anghenrheidiol. Oes dim Amcan a
bwriad yn ymddangos yn yr holl be-
thau hyn? Oes dim Gallu, Doethineb
a Daioni yn ymddangos ynthynt? Oes
dim Diolchgarwch a Gwasanaeth yn
ddyledus am danynt?

Ad. LI. Am Afgwrn y Cefn.

Y mae'r Afgwrn hyn yn dra hynod, gan fod cynnifer o Gymhaleu yntho, nad oes o'i bâth mywn un Afgwrn arall, nac achos wrthynt. Y mae Tŵll yn rhedeg trwyddo a thrwyddynt, i'r Mwydyn gael ei gadw, yr hwn fy'n debyg o'r Mhennydd, ac oddiwrth ba un y mae Sudd yn cael ei ddanfoni i'r Gewyneu. Rhy faith fyddai adrodd yr holl betheu hynod y fydd yn yr Afgwrn hyn. Y mae'r ddau Gymmal uchaf yn amrywio oddiwrth y lleill i gyd, gan fod yr Ail fel Pin, neu Begwrn, a'r llall ynghyd â'r Pen yn troi arno.

Ad. LII. Am yr Esgyrn eraill a'r Cymhaleu.

Llawer o Gywrainrwydd a Doethîneb y fydd iw gweled yn yr Esgyrn eraill a'r Cymhaleu; megis, 1. Fod yr Esgyrn yn gelyd ac yn Sychion, er mwyn cynnal y Corph. 2. Fod yr Esgyrn yn gau, fel na bônt yn rhy drymion.

fod

4. Fod Tŵll yn rhedeg trwyddynt i'r Môr. 4. Fod yr hwn fydd mywn Credur byw fel Olew, yn yr Esgyrn rhag ychu gormod a branhâu; ac yn mynd i reiddio 'r Cymhaleu. 5. Fod hefyd fynhoneu Dwfr yn y Cymhaleu, gan ad oes dim well trwy brofiad, na'r dau ynghyd i lyfnhau aci wneuthur yn llithrig. 6. Fod Esgyrn y Dannedd yn galettach na'r holl Esgyrn eraill. 7. Nid yw 'r Dannedd mywn blant Geni, gan y byddent niwddiol wrth Sugno; ond eu bod yn ysfod, fel y bo'r Cylla 'n dyfod yn bl i dreulio Bwyd crŷf. 8. Fod y Cymhaleu wedi eu cymhwyso, a'i cyd-oynghyd yn rhyfeddol, i droi a phlygu.

eraill

Ad. LIII. Am Ddechreuad yr Esgyrn.

Y mae Dechreuad yr Esgyrn yn rhyfddol, ie y tu hwnt i Ddyall Dŷn, gan eu bod o Wlybwr, ac mywn Gwlyb- Esgyrn yr yn cael eu gwneuthur mor gelyd: Nid ynt ar y cyntaf ond rhyw Lŷs yr yn el Edef Sydan, yna yn Ewyneu, ion. 3. c wedyn yn Esgyrn celyd. Y mae'r d Swaith yn rhyfedd, gan fod Ysbryd

Duw yn ei gymmeryd, i ddangos byr-
dra ein Dyall ni. Pr. 11. 5. Meg
nas gwyddost ffordd yr Ysbryd, na ph
fodd y ffurfbeir yr Esgyrn yngrbôth
feichiog; felly ni wyddost Waitb Duw
yr hwn sydd yn gwneuthur y crebl. Ni wy
ddom ni pa fodd y mae Esgyrn Cyw yn
cael eu ffurfio yn yr Wy.

*Ad. LIV. Am mor Niweidiol yw Olew
a Dwfr i'r Esgyrn.*

Er bod Olew a Dwfr fel y clywsoch
yn dra anghenrheidiol i'r Esgyrn a
Cymhaleu, etto nid oes dim fel y gwy
Meddygon yr Oes hon, yn fwy niweid
i Afgwrn noeth nag olew a Gwlybwr
Ac am hynny y mae'r Salmydd trwy
Ysbrydoliaeth, yn cyffelybu Melldith
Duw i Olew a Dwfr i'r esgryn. Ps. 109
18. Gwisgodd felldith fel Dilledyn,
ki n ddaeth fel dwfr iw feton, ac fe
Olew iw esgryn. Gan nad oedd hyn
yn hysbys yn yr Oes honno, mae'r
amlwg fod y Salmydd yn llefaru trwy
Ysbrydoliaeth.

Ad. LV. Casgliad oddiwrtb y crebl.

Gan ein bod wedi cael y fath Olwg
atnom ein hunain; gan fod cymmaint
o Allu, Doethineb a Daioni yn ym-
ddangos yn ein Gwneuthuriad ni, gan
ein bod ni wedi ein gwneuthur mor
ofnadwy a rhyfeddol; gan ein bod ni
wedi cael ein cynnal, a'n cadw hyd
yn hyn; ofnwn, clodforwn, carwn
gwafanaethwn ein Gwneuthurwr a'n
Cynhaliwr.

Ad. LVI. Am yr Olwg a'r Llygad.

Yn awr yr ydym yn dyfod at y Syn-
hwyreu oddiallan; ac ô mor rhyfedd
yw'r Olwg! Y mae Byd o Ryfeddod-
eu yn ymddangos yn y Llygad. Y mae
ei Wneuthuriad oddiallan yn dra rhy-
fedd, ond nid dim at ei Gynheddfeu
oddifywn. Y mae arno Len neu
Glawr iw gadw rhag niweid, a hwn
yn caead ac yn agor yn gyflym rhyf-
eddol, sef yr Amrant. 2. Fel na bo hwn
yn rhy ysfwytth; ond fel y gallo fod

yn gyflymach, y mae yntho fâth o
 Ewyn cornaidd. 3. Y mae'r Llygad
 yn cael ei amgylchu âg Esgyrn celyd
 i'w ddiogelu. 4. Y mae Aeleu uwch
 ben y Llygaid, i gadw'r chwys rhag
 deisgyn iddynt. 5. Rhag i'r Llygaid
 fychu gormod, y mae Ffynhoneu yn
 y naill Gîl i bob un i'w Dwfrhau. 6.
 Rhag iddynt fod yn tywallt Dagreu
 'n wastadol, y mae Ffordd i'r Dwfr
 hyn fynd i'r Ffroeneu. 7. Fel y bo
 iddynt gael eu hireiddo a'i glanhau'n
 wastod, y mae'r Amranteu yn taro yng-
 hŷd yn fynych. 8. Rhag i'r Olwg trwy
 hyn gael ei rhwystro, y maent yn
 cyflawni hyn yn ebrwydd rhyfeddol.
 9. fel na orfyddo arnom droi'n Penau
 gyda phob Golwg, y mae Llinyneu i
 droi 'r Llygaid. 10. Fel na bo dim
 yn eisieu, y mae'r Llygad yn grwn,
 ac mywn Tŵll cyffelyb, fel y gallo droi
 ym mhob Ffordd, a Thewdra wrth ei
 gefn, fel y gallo droi'ngynt ac yn haws.

*Ad. LVII. Am Gynbeddfeu'r Llygaid
 oddifywn.*

Y mae'r Llygad wedi ei gyfaddasu 'n
 rhyfeddol

rhyfeddol i'r Goleuni a'r goleuni iddo yn-
 teu. y mae ymma betheu rhyfeddach nag
 y gall yr Annyfgedig eu dirnad, er mwyn
 pa rai yn bennaf yr wyf yn Sgrifennu.
 Gan hynny mi af heibio iddynt, oddi-
 eithr ychydig. Y mae'r Llygad yn
 gyffelyb i Stafell dywyll, a fo wrth un
 Tŵll bach, a megis Gwydr Spectal ar-
 no, i ollwng y Goleuni i mywn; a'r
 neb a ddalio Bappur Gwyn neu Liein,
 gyferbyn a'r Gwydr hyn, heb fod yn
 rhy bell nac yn rhy agos, a gaiff wel-
 ed Lliw a Llun pob peth arno, ag a
 fo oddiallan yngolwg y Gwydr. Da fod
 yr Haul yn tywynnu ar y Gwrthddry-
 chau, ond nid ar y Gwydr. Y Ganwyll
 yw'r Tŵll bach yn y Llygad ym mba
 un hefyd y mae peth tebyg i Wydr,
 i'r Goleuni fynd trwyddo; ac fel na
 bo i ry fach na gormod o Oleuni fynd
 i mywn, y mae hwn yn cyfyngu, neu
 'n agor fel y bo 'r achos, Pan y bo
 Dŷn mywn Goleuni mawr, y mae 'n
 cyfyngu, fel na bo i ormod fynd i
 mywn; ond pan yrelo Dŷn yn ebrwydd
 oddiyno i le lled dywyll, ni wêl ef
 ddim agos dro, nes bo i'r Ganwyll

eilwaith agor. i ollwng mwy o Oleu-
ni i mywn, gan ei fod mor deneu agwan.
Rhyfeddol etto, fod y Llygad yn ga-
llu tynnu'r Gânwyll, a'r rhan oddiall-
an weithieu yn nês i mywn, weithieu
ym mhellach, a gwneuthur y Gwydr
weithieu yn wastottach, weithieu yn
grynach, yn gymmwys fel y bo 'r ach-
os gogyfer a gweld yn nês neu ym mhe-
llach. Rhyfedd hefyd, gan fod pob Peth
yn tyfu mywn Dŷn, nad yw'r Gwydr
yn y Llygad, yn tyfu nac yn mwy-
hâu dim, o ran bod yr Olwg yn sefyll
ar ei Faint a'i Agwedd.

Ad, LVIII. Casglad oddiwrth y cwbl.

Yn awr onid yw Gallu, Doethineb a
Daioni Duw yn ymddangos yn yr
holl betheu hyn? Gan fod Duw wedi
rhoi i ni Lygaid i ganfod pob peth,
ceisiwn ninneu ei ganfod ef ym mhob
peth, a'i ogoneddu ef am bob peth ym-
mhob lle. Yr ydym heb Lygaid ysb-
rydol, os nad ym yn cantod Gallu,
Doethineb, a Daioni Duw yn ein fly-
aid corphorol.

Ad

Ad.

*Tn y
i Lun
oedd
lefoda
Debe
Geiri
neu
Fy N
peth
yn bi
a Ew
1701*

Ad.

*Os o
hefyd
than*

*Ad. LIX. Am un oedd â Llythrenneu
yn ei Lygaid.*

*Tn y Flwyddyn 1701. y daeth Plentyn
i Lundain o'r tu draw i'r Môr, yr hwn
oedd o dautu Saith Flwydd Oed, ac na
lefodd oll er pan y Ganed. Yn ei Lygad
Deheu o dautu 'r Ganwyll, yr oedd y
Geirieu hyn yn Lladyn myron Llythren-
neu mawr; sef, MEUS DEUS.
Fy Nuw. Ac yn y Llygad Affre, yr un
peth yn Hebraeg; sef, ADONI. Bu
yn bîr yn Llundain, i barh ei weled ag
a Ewyllysiau, Post Angel for March,
1701.*

*Digon digon o Ryfeddod,
Yw ein bod yn gallu canfod;
Etto mae y cyfryw betheu,
Yn rhyfeddach amryw weithieu.*

Ad. LX. Am y Clustieu a'r Clybod,

*Os oedd y Llygaid yn rhyfeddol, felly
hefyd y mae'r Clustieu. Pe buasei'r
rhan oddiallan i'r Clust o Bilen ysd.
G.3 wyth*

wyth, fe fuasei'n cwympto i lawr dros y Tŵll, ac yn rhwystru'r Sŵn; pe buasei o Afigwrn caled, buasei'n anghymmwys wrth orwedd, ac ar brydieu ac achosion eraill: ond yn awr y mae ef o fâth o ledr, yr hwn a gymmer ei walgu, ac cilwaith a naid iw le drachefn.

Ad. LXII. Am Droion a Phibellu'r Clust.

Y mae'r Clust yn llawn Troion, Pibellu, a Llinyneu. Y mae Pibell yn cerdded rhwng y Clust a'r Geneu, gan fod rhai yn clywed yn well â'r Geneu yn agored; rhai â Mŵg Tobacco yn dyfod allan trwy'r Clust. O herwydd y Bibell hon y dywedir, fod rhai yn clywed â'r Geneu'n unig. Y mae peth o'r Awyr sy'n dyfod i'r Geneu, yn mynd i'r Clust; ond nis gall yr Anadl sy'n dyfod allan, fyned yn hawdd. Y mae'r Anadl sy'n dyfod o'r Ysgyfaint yn rhy laith, ac am hynny y mae'r Tŵll sy'n mynd o'r Geneu i'r Clust, wedi ei gynhwysfelly, fel yr el heibio. Mawr yw Doethineb a Threfniad

Daw ym mhob peth. Os y Bibell hon
a gae, ni chlyw 'r Clust hynny ddim,
onis egir drachefn. Y mae Ffynhonneu
yn y Clust, yn magu Cŵyr melun
chwerw a gwyddn, fel na bo na rhy
fych na rhy wlyb; ac hesyd y mae 'r
Blew a'r Cŵyr gwyddyn chwerw hyn,
yn cadw 'r Clust rhag i Bryfedach
fynd i mywn.

*Ad. LXII. Am Wahaniaeth Offeryneir
'r Clybod mywn Hên ac Ifangc.*

Y mae rhyw betheu yn y Clust yr un
modd mywn Hên ac Ifangc, a rhyw
betheu heb fod felly, ond yn wastad
yn gymmwys fel y bo'r achos yn gof-
yn. Er bod yr holl Esgyrn yn tyfu,
etto y mae rhai o Esgyrn bach a Phi-
belleu 'r Clust, yr un faint mywn Hên
ac Ifangc, mywn Plentyn a Henddyn;
gan pe na byddent, y byddei pob llais
yn cyfnewid, fel y byddent hwytheu
yn tyfu, a hynny a fyddâi rwystr
nawr, yn enwedig i Blant, i adnabod
betheu wrth eu llais. Eilwaith lle bo
achos yn gofyn, y mae Gwahaniaeth

yn y Clust rhwng Hên ac Ifange. Y
 mae Pibell y Clust yn agored mywn
 Dŷn o Oedran hyd Bilen y Drwm
 ond pe bai'n agored mywn Plentyn
 cyn ei Eni, byddaigormod o laithder
 yn mynd at y Bilen hon, fel nas gwna
 ei Gwasanaeth; ac am hynny y mae
 Bibell hon yn gaeedig mywn Plentyn
 Geni; ond bob yn ychydig ym mhen
 Dyddieu wedyn, y mae'n cael ei char
 thu, a'r Plentyn yn dyfod i glywed
 yr hyn o'r blaen nid oedd, ac nis gallai

*Ad. LXIII. Casgliad addiwrth y
 Petheu hyn.*

Gwelwn ac ystyriwn, fel y mae'n
 Arglwydd ei hun yn cymmeryd Ach
 lysur oddiwrth y Clust, i argyhoeddi
 Dynion anystyriol o'i Berffeithrwydd
 Ps. 94. 8. 9. *Rstyriwch chwi rai*
Annoeth ym mysg y bobl: ac ynfydion, pa
brŷd y dyellwch? Oni chlyw'r hwn
blannodd y glust? oni wel yr hwn
luniodd y llygad.

*Ad. LXIV. Beth fydd iw Ddyall
zerth Swn.*

Wrth Swn y mae i ni ddyall, 1. Cyff-
road yn y Cyrph oddiwrth ba rai y
bydd y Swn yn codi, yr hwn eilwaith
sy'n gwneuthur Cyffroad, a math o
Grŵd yn yr Awyr, a honno eilwaith
yn cyffro Offeryneu'r Clybod, trwy
daro i mywn i'r Clust. A hwn fef y
cyffroad hyn, a elwir gan y Dysgedig,
y Swn cyntaf. 2. Y Feimlad, neu'r
Dirnad a weithir ynom ni trwy'r
cyfryw Gyffroad. Dynma'r hyn a el-
wir, yr ail Swn. Nid oes i ni dybied
am yr hyn a fôm ni yn glywed, ei
fod ef yn y Cyrph, neu'r Awyr oddi-
amgylch, canys nid oes ynthynt hwy
ddim ond math o Gyffroad: megis pan
fo Pin yn pigo, nid oes i ni debyg fod
y Poen yn y Pin, ond yn unig ei fod
yn achos o hono trwy'n Feimlad ni.
Felly yr hyn yr ydym yn ei alw Llais,
fydd yn cael ei gyfrif yn dechreu yn
y Clust, trwy'r cyfryw Gyffroad yn yr
Awyr, er nad yw yn briodol nag yn
berffaith yn llais, hyd nes Dirnadir

ac y cydnabyddir ef gan yr Enaid, y
hwn fydd wedi eu Uno â'r Corph
mywn modd Annyalladwy. Ac fe
hyn y gellir cyfrif un Sŵn mywn
cyrph oddiallan, ac un arall yn y clust
ond yn bennaf y mae ef yn yr Enaid
trwy ei waith ef yn Dirnad ac yn
cydnabod.

*Ad. LXV. Holl Offeryneu 'r Clybod
yn anfuddiol heb Awyr.*

Yn awr, fel y mae'r holl Gywrainrw-
ydd ar y Llygad, yn anfuddiol heb
Oleuni, felly hefyd y mae'r holl Gyw-
rainrwydd ar y Clust, yn anfuddiol
heb Awyr: gan hynny y mae'r Creaw-
dwr wedi gosod Bŷd o Oleuni yn yr
Haul, a Môr o Awyr o dautu'r Dda-
ar. O mor dda y mae 'r Awyr hon
yn gwafanaethu i Fyw, ac i Anadlu
ynthi, ac hefyd i wneuthur Sŵn a
llais er anrhaethol leshâd dynol Ryw!
Am hynny gallaf ddywedyd gyd â'r
Salmydd, Ps. 107. *Onn Foliannent yr
Arglwydd am ei ddaioni a'i ryfeddodau
i Feibion Dynion!*

*LXVI. Am fawr a rhyfeddol Nertl
ac Effaith Cerddoriaeth a Miwsig.*

mae gan Sŵn a llais, yn enwedigol
an Fiwsig, fawr Afael ar y Serchiad-
u; ac un Rheffwm medd rhai yw, am
od y fâth Gymmundeib, rhwng Gew-
neu'r Clybod, a'r rhai penaf fy'n
erthyn i'r Serchiadeu. Yr ydym yn
arllen am amryw a jachawyd o rai
Clefydeu â Miwtig yn rai yn ddiwedd-
r Amser. Y mae rhai yn fâth Feistri
Cerdd, ac y gwnant yn fynych i un
awenhâu a thrifthâu, wylo a chwer-
hin pan fynnont, nes mynd mywn
Llewyg. Tr ym yn cael Hanes Pryf
rwenwynig rhyfeddol ag sydd yn Italy,
ac a elwir Tarantula, yr bren pan fra-
bo Ddŷn, a bair iddo golli ei hun, a
bolli ei fywyd oni chaiff Feddyginiaeth;
ac nid oes un yn bod ond Miwsig, ac
mae'n rhaid i'r Dôn fod yn ôl Lliw.
Pryf a frathodd. Nid yr un fâth Dôn
a jachâ bob un. Diammeu tod Miwsig
yn beth rhyfeddol, ac yn beth rhag-
orol, er bod Ffoliaid yn ei Gamarfer.

Y mae Llawenydd y Nefoedd yn cael ei ofod allan yn tynych wrth Fiw a Cherddoriaeth. Y mae Miwfig yn gwneuthur llawer, tuag at lonuddu llonni'r Ysbrydoedd, a dyfod â Dymmer i jawn Dymmer; ac o herwydd hynny'r oedd y Proffwydi gynt yn ei arferu Proffwydo. Medd *Eliseus*, 2 Br. 3. 15. *Ond yn awr dygwch i mi Gerddor. A phan ganodd y Cerddor, daeth Llaw'r Arglwydd arno ef.* 1 Sam. 10. 5.

Ad. LXVII. Cymbariaeth y Clust a'r Llygad

Y mae Gwaith Duw yn rhyfeddod yn y ddau; ond etto, 1. Y mae Gwaith y Clust yn fwy Annialladwy. 2. Y mae'r Llygad yn gweld yn gynt ac yn mhellach, nag y mae'r Clust yn clywed. 3. Fe all y Llygad weithio ar arall, trwy hysbylu rhyw Paint o Dymmer yr Ysbryd; ond ni all y Clust ddim ond derbyn. 4. Y mae Gweled fynyachaf yn rhoi mwy o Fodlonrwydd a Siccrwydd na Chlywed; ac Esamply yn drech na chyngor. 5. Y mae'r hwn a Enir yn Fyddar, yn wastad yn Fudhefyd

efyd, yn unig o eifieu Geirieu ac En-
 eu; gan hynny y Clust yn benaf yw
 orth Gwybodaeth. 6. Y Llygad sydd
 enaf at Betheu naturiol, ond y Clust
 Dd benaf at betheu ysbrydol, canys
 ydd sydd yn dyfod trwy Glywed;
 am hyn y maent yn cael eu cyffel-
 ou i *Fair a Martha*, y Clust i *Fair*,
 Ger i *Fartha*.

10. 5. *Ad. LXVIII. Am yr Archwaeth neu
 'r Blâs.*

St a' y darfu i'r Creawdwr, ein cynnyf-
 eddu ni â Llygaid a Chlustieu, i
 eddol a chlywed, felly hefyd â Gallu i
 waith chwaethu a blasu Bwyd a Diod, fel
 2. Y gallem ni gyflawni'r Gwaith anghen-
 nt ac eidiol hyn heb Flinder; ie gyda hyf-
 st yn dwch: canys oni buasai hyn, buaf-
 eithio Bwyta ac yfed yn Ond, fel Bwyta
 int o Stymnog, neu gymmeryd Physy-
 Clust iaeth; ac o herwydd hynny blas-
 weled yn esgeuluso, naill ai'r Amser, neu
 wydd Messur. Ac felly hefyd y mae yn
 sampl Heneidieu a'n Myfyrdodeu: pe na
 r hwn na Phleffer na Phoen i ni oddi-
 n Fud th unrhyw Beth, ni byddem am
 hefyd

unrhyw Beth yn fwy na'r llall, ac y ganlynol ni byddem fawr gwell hanner Marw. Trefnus iawn hefyd fod yr Archwaeth ymma yn y Genlle mae'r ymborth gyntaf yn cael gymmeryd, ac nid mywn un lle arall Wrth y Synwyr ymma hefyd, yr ym yn Dirnâd Melus a chwerw, llawer o Natturiaeth yr ymborth. ydys yn tebyg fod *Llestri* ac Offeryeu'r Archwaeth, neu'r *Blâs*, yn holl Eneu, ond yn enwedigol yn Nhieu bach, a Garwineb y Tafod.

LIX. Am yr Arogliad.

Y mae'r Synwyr hyn yn y Trw a'r Ffroeneu; ac er Bod holl Afgw y Pen yn galed, etto yn dra rhyfelyb, y mae Afgwrn y Trwyn a'r Arogl fel Gwagr yn llawn Tylleu, fel y g'r Arogl fynd i mywn gyda'r Aw canys os bydd i un attal ei Anad ni all ef ddim arogl. Doeth ynteu, gan fod Gwynt, ac Arogl a Drewllyd yn yr Awyr, fod y wyr hyn yn y Lle, y mae'r Awyr wastadol yn

ac y tramwy; ac hefyd uwch ben y Ge-
 ll neu, i roi i ni Amcan am Nattur y
 hefyd wydd. Wrth ystyried yr holl Be-
 Geneheu hyn, y mae gennym achos i lef-
 cael yn gyda'r *Salmydd*, ac i ddywedyd,
 e arall. 104. 24. *Mor lliosog yw dy weith-*
yr ydoedd, O Arglwydd gwnaethost breynt
erw, ll myron Doethineb: llawen yw'r Ddae-
rth. Yr o'th gyfoeth.

fferyn *Ad. Lxx. Am y Teimlad.*

yn Nh Y mae'r Arglwydd etto wedi ein
 od. gynyfsgaeddu ni â Synwyr arall, sef
 Teimlad; a hwn fydd o ddau fâth;
 ill ai'n Gwaith ni yn teimled Poen,
 hyn fydd trwy'r holl Gorph; neu
 Trwy teu ein gwaith ni yn teimled Peth-
 Afw oddiallan, megis Brwd ac Oer,
 rhyfeyner a Chaled, Llyfn a Garw, a'r
 Arogl ffelyb, yr hyn fydd yn y Croen,
 el y gall enwedig yn y Tetheu bach, trwy
 r Awrai y mae chwys a Tharth y Gorph
 Anadwyfod allan. *Gallwn ddyall* pa mor
 th jaesiol yw'r Synwyr, sef y Teimlad
 rogl ystyriwn yr hyn a ddigwyddodd i rai
 d y Sycollodd et. Un wedi colli'r Teimlad
 Awyr cyffroâd yn y naill Ochr wrth ei
 stadod yn rhy agosat Dân, a'i llosgodd

yn druenus cyn gwybod oddiwrtho.
Gallwn ddala sulw etto, fod y Teim-
lad mwyaf yn y Rhaneu rheitriaf ei
fod megis Pen y Byffedd, Tor y Llaw,
Blaen y Tafod, ar Gwefuseu.

LXXI. *Casgliadeu oddiwrth y Cwbl a
lesarweyd ynghylch y Synbwyrau oddi-
allan.*

Yn awr bydded i Ddŷn ond ystyried
ei Synhwyreu oddiallan, eu rhyfedd-
ol Waith, a'i rhyfeddol Ddefnydd, ac
ni all eflai na chydabod Gallu, Doeth-
ineb, a Daioni Duw ynthynt. Y rhai
hyn yw Pum Porth yr Enaid, trwy
ba rai y mae Gwybodaeth yn dyfod
i mywn: ac o Gymmaint o Wybodaeth
fy'n dyfod i mywni'r Enaid, trwy bob
un o'r Pyrth hyn! Y mae'r Olwg yn
rhoi i ni Wybodaeth am y Nefoedd
a'r Ddaear, a'r Goleuni; Llunieu a
Lliwieu a Llyfreu a phetheu eraill heb
Rifedi. Y mae'r Clybod yn dwyn i ni
Wybodaeth am Dduw, ac am Feddyl-
ieu eu gilydd, a phob peth arall, trwy
Sŵn a Llais, a chyfryngiad yr Awyr.
Y mae'r Archwaeth yn rhoi i ni Wyb-
odaeth

odaeth am bethau wrth eu Blâs; ac
 hefyd Bleffer yn ein Bwyd. Felly
 eilwaith yr Arogliaid, sy'n rhoi i ni
 Ysbyrwydd ein Arogl, Sawr, a Gwynt
 pob beth, er mawr Lês a Diddanwch
 i ni. Ac yn olaf, y mae'r Teimlad, yn
 mynegu i ni am yr hyn oll a gyffyr-
 ddo â ni, ynghyd â'i Natturiaeth â'i
 Dymmer. Onid yw'r holl Synhwyrâu
 hyn er mawr Ddefnydd a Llethad i
 i Ddŷn? Ac etto nid ŷnt hwy ond
 Offeryneu'r Enaid, trwy ba rai y
 mae ef yn Dirnad Petheu oddiallan
 tra fyddo yn y Corph. Nid ŷnt hwy
 oll ond yf un Cnawd, ac yn cael ei
 maethu â'r un Bwyd; ac ni all Cnawd
 byth, na Gweld, na Chlywed, nac
 Archwaethu, nac Arogl, na Theim-
 lo. Peth rhyfeddol jawn yw bod yr
 un Bara, yn mynd yn Offeryniweld yn
 y Llygad, i glywed yn y Clust, i
 arogl yn y Trwyn, i archwaethu
 yn y Geneu, ac i deimled yn yr holl
 Gorph. Onid yw'r Gwaith hyn iw
 rhyfeddu, a'i Awdriw addoli, a'i Ber-
 chen iw berchi? Yr hwn â'i holl Syn-
 hwyrâu

hwyreu oddifywn ac oddiallan, na
allo Ddirnad Llaw Dduw, ac Enaid
anghorphorol mywn Dŷn, buasai gwell
iddo fod hebddynt. Etto y mae i ni
ddala fulw, nad oes un o Synhwyrâu
Dŷn oddiallan, heb fod yn rhagorach
mywn rhyw Greaduriaid eraill.

*Nos Aper auditu præcellit, Aranea tactu,
Vultur odoratu, Lynx visu, Simia gustu.*

*Ad. LXXI. Am gymbessur Allu y
Synhwyrâu.*

Ystyriais a rhyteddais yn *synych* yn dra
gostyngedig, nid yn unig ryfeddol waith
a Defnydd y Synhwyrâu, ond hetyd eu
cymhesurwydd. Pe buasai'n Synhwyrâu
oddiallan, yn graffach neu yn bylach,
ni buasent mor fuddiola Chymhessur.
Pe buasai'n Llygaid fel y Spier Ddry-
cheu a elwir *Microscopes*, buasem yn
canfod Miloedd o Greadurieid bych-
ain na wyddom yn awr oddiwrthynt,
ond buasai hyn yn gweithio. Atgal-
rwydd ynom at lawer o'r Petheu go-
reu, megis at Gaws; pan y buasem
yn canfod y *Gwyddon* yn Greaduriaid
mawrion

blewog yntho; fel Gŵr unwaith ag
 oedd yn edrych trwy *Ficroscope* arnynt;
 yr hwn a dynnoddei Law yn chwim-
 mwith mywn Ofn, pan welodd un o
 honynt yn cwympto, nes ydoedd yr
 holl Gwmpni yn chwerthin: ac hefyd
 nis gallafem ganfod dim a fuasai uwch
 Modfedd neu ddwy oddiwrthym, neu
 yn fwy nag un o Dywod y Môr. Eil-
 waith pe buasai'n Llygaid fel y Spien
 Ddrycheu a elwir *Telescopes*, buafem
 yn canfod Bydoedd mawrion yn y Sêr,
 a Miloedd o honynt na welsomerioed;
 ond yn lle hynny ni welssem ein hun-
 ein, na'i gilydd, na'n Ffyrdd, na'n
 Gwaith. Hefyd pe buasai'n Harogliad
 fel y mae mywn rhai Cŵn, buasai sawr
 pob Dŷn, pob Creadur, a phob Peth
 yn llenwi ynom yn wastad, ac yn ein
 blino drachefn. Hefyd pe buasai'n
 Harchwaeth yn llawer cryfach nag y
 mae, hawdd dyall na buasai ond chwa-
 negu 'n Gofid. Eilwaith, pe buafem
 yn gallu clywed pob Peth ym mhell
 ac yn agos, yn gyftal ag y clywir o
 bell trwy Gorn mywn Clust, ni chaw-
 fem yn hawdd, ac yn jawn feddwl am

am ddim gan y Twrddan; canys buaf-
em yn wastad fel mywn Marchnad,
ac ynghanol Drymeu a Gyneu. Yn
olaf, pe buasai'n Teimlad ym mhob
man dros y Corph, fel y mae mywn
rhyw faneu, yn enwedig yn y Llygad,
buasai'n ofidus arnom i orwedd ar
Blyf. Fel hyn ni a welwn, pe buasai
'n Synhwyreiu oddiallan yn fwy, na fu-
asent mor fuddiol. Y mae'n hawdd i
ni ganfod etto, nad da oedd eu bod
yn llai, gan mor ddrwg a gofidus gen-
nym, yw eu bod yn methu dim. Yn
awr gan hynny ystyriwn, cydnabydd-
wn, clodforwn, a mawrygwn Allu,
Doethineb, a Daioni Duw, yr hwn
a gymhesurodd fel hyn ein Synhwy-
eu i ni yn y modd goreu.

*Ad. LXXIII. Tychydig hetheu 'n rhagor
am y Galon, a'r Anadliad, a'r Gwaed, ac
amryw Gyflyreu, a Bywioliacth Dynion.*

Pa beth sy'n peri i'r Galon guro tra-
fo Bywyd yn parhau, y sy'n Ddirge-
lwch mawr. Rhai sy'n tybied, fod ei
Gewyneu yn ei thynnu ynghyd, a
Phwys a Nerth yr Awyr yn ei hagon

Y D
Nid
fâch
haro
nês
acho
Dyn
ail, a
fach
mhel
ir yn
Ysgy
nofia,
weith
Amca
gair y
felly,
neu n
gis yn
mae F
y gwa
ngir g
Wyt
hên G
Cread
nailldu
fam.

Y Dŷn dewraf fydd a'r Galon leiaf.
 Nid yw Calon y Llew ond Calon
 fach jaw'n. Y mae Calon Anifail yng-
 hanol ei Gorph, ond Calon Dŷn fy'n
 nê's at ei Goryn, nag at ei Draed, a'r
 achos o hyn, fel y tybir yw, am fod
 Dŷn yn sefyll yn fwy union nag Anif-
 ail, ac am hynny y byddai yn anhaw-
 sach i'r Galon dywallt y Gwaed ym
 mhell i fynu. Ysgyfaint Plentyn a En-
 ir yn farw, a sodda mywn Dwfr; eithr
 Ysgyfaint Plentyn a Enir yn fyw a
 nosia, pe bai ond Anadlu chwech o
 weithieu. Wrth hyn y gellir gwybod
 Amcan, am Blant Menywod drwg a
 gair yn farw, a tyddant wedi eu Geni
 felly, fel y byddant hwy yn haeru,
 neu na fyddant. Y mae'r Gwaed me-
 gis yn Ffynnon Bywyd corphorol. Y
 mae Ffordd ryfedd gan rai i hebrwng
 y gwaed, o un Creadur i'r llall os hebry
 ngir gwaed o wythien Ci Ifanc i mywn
 i Wythien hên Gi, fe wna hynny'r
 hên Gi yn fwy bywiog. A'r un modd
 Creaduriaid eraill. Y mae tair Ffordd
 naillduol i Dŷn fyw. 1. *Tugbroth* ei
 Fam. Ymma y mae'n cael ei faethu
 H 3 uwy

trwy ei Fogail: a phe bai'n bosibl
 iddo Ddirnad, fod yn rhaid iddo ddy-
 fod i'r Bŷd hwn, efe a ryfeddai ac a
 ofnai. 2. *Tn* y Bŷd ymma, lle mae
 gantho angenach Ffordd i fyw, nag o'r
 blaen. *T* mae'nofni mynd oddiymma
 ac yn rhyfeddu pa fodd y gall ef fyw
 mywn moddarall. 3. Mywn Bŷd ar-
 all. *Y* mae'r Ffordd i fyw yno yn
 rhagori cymmaint ar hon, ag yw hon
 ar y Ffordd o'r blaen. *T* mae Dŷn yn
 ddieithr i'r Ffordd hon, fel yr oedd
 ar y cyntaf i Ffordd y Bŷd hwn; ac
 etto y mae un cyn wired a'r llall. An-
 ystyriaeth yw'r achos o Anwybodaeth
 ac Anwybodaeth, o Anymroad, ac An-
 ymroad o Golled.

Ad. Lxxiv. Am Agwedd y Corph.

Tstyriwn Gorph Dŷn ym mhob ystyr,
 ac ni agawn weld ei fod ef ym mhob
 peth yn y modd goreu. Os ystyriwn
 ei Agwedd ef, sef, yn sefyll yn union
 i fynu, bydd hawdd i ni weld a dy-
 all, nad oes un Ffordd Well, Odid-
 occach, Deheuach, na Chymhwysach
 iddo

iddo, gogyfer a chyflawni ei Achosion
yn y Bŷd.

Ad. Lxxv. Am Ddull a Llun y Corph.

Tstyrirwn Ddull a Llun y Corph, ac
ni a welwn fod hyn eilwaith yn y
modd goreu. Pe buasai Dŷn yn Bylg-
odyn, yn ymlusgiad, yn Bedairtroed-
iog, neu yn Aderyn Rheffymol, ni
buasai mor gymmwys iw Achosion yn
y Bŷd. *T* Llun fydd yw'r Llun goreu.

Ad. Lxxvi. Am Faintioli'r Corph.

Tstyrirwn etto Faintioli 'r Corph, ac
ni a gawn weled ei fod yn gyfattebol
i Achos Dŷn yn y Bŷd. Pe buasai la-
wer yn llai, buasai yn rhy fach, ac
te fuasai Dŷn yn cael ei ddamsangdan
Draed gan bob Creadur, ac ni buasai
'n gymmwys i gyflawni ei Achosion. Pe
buasai lawer yn fwy, buasai'n ormod,
ac ni fuasai digon o ymborth iddo, ac
hefyd buasai yn rhy drwm i'r Cread-
uriaid, ac felly yn anghymmwys i'r
bŷd

bŷd hwn ar lawer cyfrif; eithr yn awr
 y mae yn y modd goreu. Er bod
Cewri gynt, a rhai etto, er hynny yn
 gyffredin, y mae **Dŷn** o amgylch yr
 un Faint er y Dechreuad. Nid oedd
 y **Cewri** ond **Dynion** rhyfedd ym mhob
Oes, yr oedd *Goliab* yn 12 Troedfedd
 agos, ac amryw yn 9 Troedfedd. *N*
 ydyn yn darllen am rai yn perthyn i
Emprwr China yn 15 Troedfedd. *M*
 ffurodd **Mr. Derham** Wyddyl tan 20
 Oed yn, 7 Troedfedd 8 Modfedd; a
Menyw yn 7 Troedfedd 3 Modfedd.
Y mae Brenin *Prussia* yn awr wedi
 mynnu Gard o Wŷr, ag fy'n 8 Troed-
 fedd 2 Fodfedd bob un, a rhai 'n rha-
 gor. Fel y bu rhai mawrion, felly y
 bu rhai cryfion jawn ym mhob **Oes**
 hyd Heddyw.

*Ad. XXXVII. Am Wneuthuriad amryw
 Raneu'r Corph.*

Ystyriwn Wneuthuriad amryw Raneu
 'r Corph, ac ni agawn weled fod pob
Peth yn y modd goreu. **Y** mae pob
Rhan o'r Defnydd cymhwysaf, ac yn
 y

y "mo
 Goble
 oli'r
 fondel
 cyn bo
 Gwafa
 yr ac
 rywio
 ac am

Ad.

Yst
 Corph
 gyd y
 gwell
 mae?
 y Ta
 Traec
 wysaf
 di eu
 afu iv

Ad. I
flac

Tstyri
i rag

y modd cymhwysaf, heb ddim yn
 Gobleraid, eithr y cwbl yn gyfatted-
 ol i'r achos. *R* mae Cydffurfiad a chys-
 sondeb rhwng Corph Dŷn ac Anifail,
 cyn belled ag y bo'r Achos ei swydd a'i
 Gwafanaeth yn gofyn, ond os bydd
 yr achos a'r Gwafananaeth yn am-
 rywio, felly y bydd yr Aelodeu,
 ac amryw Raneu'r Corph.

*Ad. LXXVIII. Am Gyflead amryw
 Raneu'r Corph.*

Ystyriwn Gyflead amryw Raneu'r
 Corph, ac ni a gawn welod eu bod i
 gyd yn y Lle a'r Môdd goreu. Ple
 gwell fod unrhyw Beth na'r man lle
 mae? *R* mae'r Pen, y Clust, y Llygad,
 y Tafod, y Breichieu, y Galon, y
 Traed, a'r cwbl yn y Lleoedd cymh-
 wysaf. *R* mae holl Raneu'r Corph we-
 di eu cyfleu, eu cymhwyso, a'i cyfadd-
 asu iw gilydd yn rhyfeddol.

*Ad. LXXIX. Am Allu'r Corph i rag-
 flaenu, ac i Jachâu Clefydeu.*

Ystyriwn Allu a chymwystr y Corph
 i ragflaenu, ac i jachâu clefydeu, ag
 ni

a gawn Achos i ryfeddu, ae i ganmol
 Gallu, Doethineb, a Daioni Duw. Y
 mae'n Synhwyreu oddiallan yn gwaſ-
 anaethu i ragflaenu Drygeu, ac y mae
 Nattur oddifywn yn dra rhyfedd ym
 mhob Ffordd, yn gweithio Drygeu
 allan. Y mae Nattur weithieu, yn
 bwrw Petheu niweidiol allan o'r Corph
 mywn Ffyrdd anarferol a rhyfeddol.
 Y mae Cerrig Eirin, a'r cyffelyb yn
 torri allan weithieu trwy Gyrph rhai
 wedi bod 5 neu 8, neu 10 Mlynedd
 yn y Corph. Y mae Clefyd weithieu
 yn dwyn un arall ymmaith gyd âg ef.
Daniel Fraſer oedd Fud a Byddar, hyd
 y 17 o'i Oedran; A'r Amſer hynny
 ar ôl Twymyn, yr oedd yn dirnad
 rhyw Gyffroad yn ei Mhennydd, ac
 â'r ôl hynny, fe ddaeth i glywed ac i
 lefaru.

*Ad. Lxxx. Am Gyd-Deimlad amryu
 Raneu'r Corph.*

Tstyriwn Gyd-Deimlad, cyffondeb a
 chynghanedd yr holl Gorph, ac ni a
 gawn weled ei fod ef mor rhyfeddol

budd
 rheid
 yn C
 Cyd-
 12.
 a ofo
 yn y
 y Lly
 rhaid
 wrth
 Eith
 fel m
 aeloc
 A ph
 aeloc
 ddef
 y ma
 Ac
 redi
 rhyv
 Ran

Tsty
 a Sg

buddiol. Y mae pob Rhan yn anghen-
rheidiol, a phob Rhan yn Cyd-Deimlo,
yn Cydotalu, yn Cydlaŵenhâu, ac yn
Cyd-ddioddef. Medd St. Paul, 1 Cor.
12. 18, 24, 25, 26. Yr awr hon Duw
a osododd yr aelodeu, bob un o honynt
yn y Corph, fel yr ewyllysiodd efe. Ni all
y Llygad ddywedyd wrth y Llaw, Nid
rhaid i mi wrthyt: na'r Pen chwaitb
wrth y Traed, Nid rhaid i mi wrthych.
Eitbr Duw a gyd-dymberodd y corph,
fel na byddai angbydsod, eitbr bod i'r
aelodeu ofalu'r un peth dras eu gilydd.
A pha un bynnag ai dioddef a wnâ un
aelod, y mae'r holl aelodeu yn cyd ddio-
ddef; ai anrbydeddu a wneir un aelod,
y mae'r holl aelodeu yn cyd-lawenhâu.
Ac fel hyn y mae cyd-deimlad cyff.
redinol yn y corph; ac etto y mae
rhyw Gydnaws neillduol rhwng rhyw
Raneu o hono.

*Ad. LXXXI. Am amryw Wynebeu,
Lleferydd a Sgrifen-Law Dynion.*

*Tslyriwn amryw Wynebeu, Lleferydd
a Sgrifen-Law Dynion, ac ni a gawn*

Achos i ryfeddu Gallu, Doethineb, a
 Daioni Duw. O gynniser Wyneb, Llef-
 erydd, a Sgrifen-Law fydd yn y Bŷd,
 yn agos, ac yn debyg iw gilydd, ac
 etto yn amrywio, fel na bu, nad oes,
 ac na bydd un yn gwbl gyfan fel y
 llall! O mor anghenrheidiol yw'r
 Peth i fod felly! T mae'r Peth yn dda,
 yn gymmwys, ac yn oreu ar lawer
 cyfrif. Heb hyn ni byddai na'n Per-
 soneu, na'n Meddianeu'n ddiogel. T
 mae Dynion iw hadnabod wrth eu
 Hwyrnebeu yn y Goleuni, wrth eu
 Lleferydd yn y Tywyllwch, ac wrth
 eu Sgrifen-Law yn absenol, ac ar ôl
 eu Marwolaeth. Rhyfeddwn a chlod-
 forwn Ragluniaeth Duw.

*Ad. LXXXII. Casgliad oddiwrth y
 cwbl.*

Tn awr wedi cymmeryd Golwg fel
 hyn ar Ddŷn, a chael fod pob Rhano
 hono, ynghyd â phob Peth sy'n per-
 thyn iddo, wedi eu gwneuthur yn y
 modd goreu, heb ddim yn gobleraid, a
 eithr y cwbl yn dra chywraint, gwel-
 wn nad yw ef ddim yn Beth wedi ei
 wneuth

wneuthur o Siawns, onid gan Greaw-
 dwr Galluog Doeth, a Daionus; yr
 hwn gan hynny a ddylai gael ei ofni,
 ei garu, a'i wafanaethu. Os ydyw
 Dŷn, fel yr haera'r *Atheist*, neu'r
 Didduw, wedi ei wneuthur o Siawns,
 paham na bai Tai, a Llongeu, a'r
 cyffelyb, yn cael eu gwneuthur o
 Siawns hefyd, gan eu bod yn llawer
 haws? Na fydded i ni gymmeryd ein
 rheibio gan Ddiafol, a'n dallu gan
 ein Plessereu a'n chwantau drwg felly,
 fel y bo i ni gyfrif Gwneuthuriad y
 Creadur penaf yn y Bŷd, i beth na
 wnaeth ef Greadur erioed: eithr bydded
 ini yn hyttrach gyda *Dafydd* waeddi
 allan a dywedyd, *Clodforaf dydi, can-
 ys ofnadwy a rhyfedd y'm gwnaed;
 rhyfedd wr dy weithredoedd, am Hen-
 aid a ŷyr hynny yn dda.*

*Ad. LXXXIII. Am Stamen, neu Hed-
 yn a Dechreuad pob Creadur.*

Y mae'n sicr meddant fod pob Dŷn,
 a phob Creadur byw yn dyfod o *Sta-
 men* neu Hedyn; yn yr hwn y bydd
 yr

yr holl Gorph ar Aelodeu, wedi eu
 dirwyn i fynu fel Edef mywn Pellen,
 er na bydd ond cymmaint a Thyw-
 odyn. Y mae'n sicr yn awr, nad oes
 un Creadur yn cael ei genhedlu gan
 yr Haul, neu gan wrês a Llaithder yn
 unig, a'r cyffelyb, fel y tybiodd rhai
 gynt, ond y mae pob Creadur bach a
 mawr, o bob Rhyw, yn cael ei genhed-
 lu rhwng Gwryw a Menyw, ac yn dy-
 fod o *Stamen*. Tybir fod y *Stamen*, y
 Bellen neu'r Hedyn ymma yn y Fen-
 yw, a bod mywn Gwraig o ddautu
 ddeugein o honynt, ond bod yr hyn
 sy'n ei gyffro, ac yn ei agor, ac hef-
 yd yn rhoi Cyfraith a Deddf i'r corph
 yn ôl pa un y bydd yn cael ei wis-
 goâ Chnawd, yn dyfod oddiwrth y
 Gwryw. O herwydd y Ddeddf hon
 y mae, fod yr hyn fydd yn awr yn
 Wenith, pan fwyteir gan Anifail, yn
 mynd yn Gnawd Anifail; a'r Anifail
 ymma eilwaith pan fwyteir gan Ddŷn,
 yn mynd yn Gnawd Ddŷn. Ac felly y
 mae mywn Petheu eraill. Y mae
 Corph pob Creadur byw yn dyfod o
Stamen, a choed a Llyfieus o Hedyn,
 ond

ond r
 ofion
 cyffel
 y mo
 myw
 yll ja
 o Fy
 ym m
 y ma
 yr H
 gos
 y del
 fedrw
 myw
 Addf
 eu c
 fod
 al ag
 heb

Ad

Thon
 Faua
 Gwra
 honyn

ond nid oes dim yn dyfod trwy Ach-
osion damweiniol, megis Llygriad a'r
cyffelyb, yn gyfan ac yn gwbl. Eithr
y modd y mae Bywyd yn dyfod
mywn Dŷn ac Anifail, fydd yn dyw-
yll jaw'n. Rhai fy'n tybied fod mât
o Fywyd gwan, neu rinwedd fywiol,
ym mhob *Stamen* er y Dechreuad, fel
y mae Bywyd Pren a Llysfieuyn yn
yr Hedyn, ond nad yw yn ymddan-
gos ac yn actio, hyd nes delo, ac fel
y delo ei Offeryneu corphorol i Add-
fedrwydd. Y mae'n sicr fod yr Enaid
mywn Plentyn yn dyfod i actio yn ôl
Addfedrwydd a Hwyldeb ei Offeryn-
eu corphorol. Paham nas gall Bywyd
fod mywn, *Stamen* heb actio, yn gyst-
al ag y gall Tân fod mywn carreg
heb wiês na Goleu.

*Ad. LXXXIV. Am Ffrwythlondeb
rhyfeddol rhai Dynion.*

Thomas Greenhil o Lundan oedd y
fauaf o 39 o Blant i'r un Gŵr a
Gwraig, ond nid wyf yn dyall i un o
bonynt fyw i Briodi. Nicholas Hooks o
gonway

Gonway, Wr Bonheddig, oedd y Ffaust
 o 41 o Blant iw Dād a'i Fam; a Thād
 27 o Blant ei hunan. Tr ydys yn fôn
 am Bentref yn Spain o Gan Teulu neu
 ragor, wedi dysod i gyd o'r un Gŵr, ac
 yntef ei hunan yn fyw. Tr ym yn clywed
 am un oedd yn feichiog yn nâr Mlwydd
 Oed. Post Angel for 1701. Tn y Flwy-
 ddyn 1722. y ganed Plentyn i VVraig
 yn 86. Oed. Yr ydys yn fôn am rai
 a esgorodd ar lawer o Blant ar unwaith;
 Sonir am un a esgorodd trwy Farn Duw,
 ar 365. ond diammeu os gwir y Peth,
 nad oeddent ond bychain iawn. Y mae
 llawer yn gweled eu pummed Cenbed-
 laeth. Un Mrs. Honeywood o Gent a
 welodd ei phummed Cenbedlaeth, er nad
 oedd ond 93 yn Marw, yn y fl. 1620. Bu
 âddi 16. o Blant ei hunan, 114 o Wyrion,
 228 o Orwyrion. Gallai hŏn arter yr
 hên Ymadrodd hyn; Cyfod Ferch, a
 dŏs at dy Ferch, canys y mae Merch
 ei Mherch hi, â Merch fach iddi.
 Dymma'r Wraig y sonir am dani yn
 Nbrugaredd a Barn, iddi daflu'r Glaf
 Diod yn erbyn y Pared, pan oedd tan
 amheuan, ac ni thorrodd.

Ad. Lxxxv. Am Rysyddiaeth.

Gan y bydd gennif Achos i fôn am Rifeu a Symeu mawrion yn tynych, mi roddaf Dablen i'r Anghyfarwydd ymma, yr hon a'i hyfforddia ef, os bydd ond medru rhifo Swm o 6 Ffigren, i rifo un rhyw Swm, hyd at 60 Ffigren. Y 6 Ffigren olaf ynt gynnifer o Uneu, 6 nesaaf ynt gynnifer o Filiyneu, a'r 6 nesaaf at hynny ynt gynnifer o Biliyneu; ac felly yn y blaen.

Noniliyneu	Ochliyneu	Septiliyneu
999999.	999999,	999999,

Secstiliyneu	Cwintiliyneu	Cwatiliyneu
999999,	999999.	999999,

Triliyneu	Biliyneu	Miliyneu
999999	999999,	999999,

Uneu
99999,

OPEN. V.

Am y BYD DAEAROL, yn enwed-
igol Awyr, Goleuni, a Phwys.

EDI sôn fel hyn am Ddŷn, y
Llywodraethwr, mî soniaf
ychydig etto am ei Dŷ
ef, sef y Byd. Gan fod Ga-
llu, Doethineb, a Daioni Duw yn ym-
ddangos yn y naill yn fel y llall. Fe
greodd Duw Ddŷn, wedi gwneuthur
ei Dŷ ef, sef y Byd yn gyntaf yn bar-
od; ac hefyd ei drefnu, ei drwsio, a'i
gynnyfsgoeddu a phob peth angen-
rheidiol. Ni soniaf yn awr, ond am y
Ddaear a'i Pherthynaseu, lle mae Dŷn
wedi ei ofod i gyfaneddu. Y mae tri
Pheth megis oddiallan i'r Ddaear, ac
etto yn berthynaseu iddi; sef Awyr,
Goleuni a Phwys.

*Ad. 12. Am y Môr o Awyr neu'r
Atmosphere sy'n amgylchu'r Ddaear.*

Y mae Môr o Awyr yn amgylchu'r Ddaear a'r Moroedd, er nad yw yn weledig. Nid yw Pwys yr Awyr mywn Cymhariaeth â'r Dwfr, ond fel un i Fih, ac etto y mae 18 Pwys o Awyr ar bob Modfedd Scwâr. Ac wrth hyn y mae Pwys yr holl Awyr o dau tu'r Ddaear, yn 8 Triliwn o Bwyfeu Troy. Y mae hyn yn dangos fod yr Awyr yn cyrraedd ym mhell i fynu, ac etto y mae rhai Mynyddoedd yn y Bÿd, mor uchel, nas gellir yn jawn anadlu, na byw yn hir arnynt. Fe gymmer yr Awyr eigwafgu a'i thewhâu, a'i chynnwys mywn llai o Le nag y bydd bryd arall: ond ni all Dÿn nac Anifail fyw mywn Awyr ry dew na rhy deneu. Y mae'r Awyr tua'r Ddaear yn cael ei gwasgu ynghyd gan ei Phwys ei hun, ac am ei hun; ac am hynny y mae'n dew i wated, ac yn deneu i fynu, canys y mae o Nattur Spring. Pe bai ei Phwys

yn cael ei gymmeryd ymmaith, cad-
 wai gymmaint o Le ag yn awr 13 Mil
 o weithieu. Y mae'r Awyr yn dra
 angenrheidiol er Bywyd, Jechyd, Cyf-
 fur, a Gwaith yr holl Ddaear. Heb
 hon nis gall y Creaduriaid ar y Ddaear,
 nac yn y Dyfroedd fyw. Nis gall
 y rhan fwyaf o Greaduriaid fyw heb-
 ddi uwch hanner Munud, na'r Cre-
 aduriaid eraill ond ychydig amser. Heb-
 ddi nis gall Coed a llyfieu fyw na thyfu.
 Hebddi nis gall yr Adar Hedfan, na'r
 Pysgod Nofio. Hebddi nis gellir cly-
 wed Sŵn, na gwneuthur Miloedd o
 Bethue eraill. Hebddi nis gellir cael
 Gwynt na Chymmylleu, na Gwlith, na
 Glaw; y rhai fel y gwyr pawb sy'n
 dra angenrheidiol. Heb Wynt byddai
 'r Awyr yn bwdr, yn llygredig ac yn
 afiach; ac heb Wlith na Glaw, byddai
 'r Ddaear yn fych, ac yn ddiffwrwyth.
 Nid yw Gwynt ond Efrwd yr Awyr.
 Y mae'r Awyr yn cydymbwyso, a
 phan fo rhan o honi yn Teneuhâu,
 ac yn ysgafnhâu trwy Wrês, neu ran
 arall yn trymhâu trwy Oerfel, Tarth,
 Cymmylleu a Glaw, neu ryw beth cy-
 ffelyb

ffelyb; bydd yn dechreu ffrydio wrth
 ei Phwys, o un man i'r llall. Nid yw
 'r Cymmyleu a'r Glaw ond Tarth, a'r
 Tarth ond Pledrenni bach anweledig
 o Ddwfr, neu Laithder trwy Wrês
 yr Haul, neu'r Ddaear, neu bob un;
 a chan fod y Tarth, neu'r Anwedd
 hyn yn ysgafnach na'r Awyr, y mae
 'n dyrchafu i fynu fel Corc i wyneb
 y Dwfr. Ond pan gydio'r Tarth, neu
 'r Pledrenni bach hyn eilwaith yng
 hyd, trwy Wasgu'r Oerfel, a mynd yn
 drymmach na'r Awyr, dônt i lawr yn
 Wlith, neu'n Law, yn Eira, neu 'n
 Gessail. Ni soniaf yn awr ond ychyd-
 ig yn unig yn y cyffredin am Drefn-
 iad a Gwasanaeth Petheu, gan feddwl
 mywnlle arall i ddala sulw mwy ma-
 nol ar eu Nhatturiaethau. Onid yw
 Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn
 awr yn amlwg Ynghread, Trefniad, a
 Gwasanaeth yr Awyr? Oni ddylem
 ni gan hynny ofni, rhyfeddu, caru,
 clodfori, addoli a gwasanaethu y fath
 Greawdr.

Ad. II. Am y Goleuni.

O mor rhyfeddol, mor anghenrheidiol
 ac mor gyflurus yw'r Goleuni i holl
 Greaduriaid y Byd! Pa Fywyd, pa
 Gyflur, a pha Wafanaeth hebddol!
 Eithr yn awr trwy hwn y Creadur
 cyntaf, am ei fod yn angenrheitiol, y
 gall pob Creadur byw fynd ymma a
 thraw, a gwneuthur ei Waith; ac y
 gall Dŷn weled Gogoniaant a Rhyfedd-
 odeu Duw yn y Nefoedd a'r Ddaear.
 Y mae Pedwar Peth enwedigol i'w
 hystyried a'i rhyfeddu yn y Goleuni.
 1. Ei Gyflymdra, yn dyfod mywn 7
 neu 8 Munud oddiwrth yr Haul att-
 om ni, yr hyn fydd ger llaw Dau Can
 Mil o Fillediroedd bob Moment; neu
 gymmaint a Phum Cant Trô o dautu
 'r Ddaear bob Munud. *Pe* buasai 'n
 dyfod ond *cyn* gynted a Bwlet o Canon,
 o dautu 6 Milldir bob Munud, buasai
 o dautu 25 o Flynyddeu yn dyfod
 attom ni; ac 20 o Flynyddeu, *pe*
 buasai 'n dyfod *cyn* gynted a Sŵn o
 dautu 10 Milldr. bob Munud. Yn awr

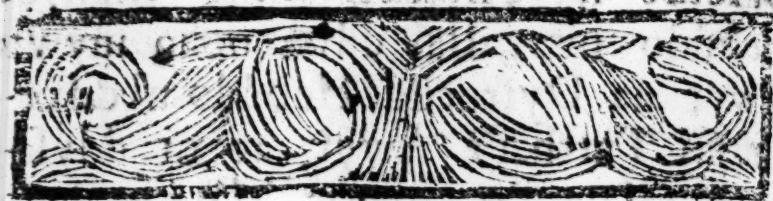
pe buafai 'r Goleuni fel hyn, ni buaf-
 ai mor wafanaethgar. Ni buafai 'n
 jawn yn Goleuo, nac yn gwresflogi. 2.
 Ei Dannad, ei Gyrraedd, a'i Helaeth-
 der. Y mae'n mynd i Ddiben Byd, i
 Bellder anffellurol, y tu hwnt i Ddyall
 Dŷn. Oni bai ei Dannad tra rhyfedd-
 ol, nis galleu ni ddin gweled Petheu
 pell. Eithr yn awr trwy hyn yr yni
 yn gweled y Sêr pell y rhai sydd mor
 belled, fel y mae'r Goleuni er cyflym-
 ed yw, gyhyd yn dyfod oddiwrthynt
 attom ni, ag y byddir yn mynd i'r
West Indies, yr hyn fynychaf fy'n 6
 Wythnos. 3 Ei Liwieu. Yr ydys yn
 dyall yn awr, nad yw pob Lliwieu
 ond amryw fath o Oleuni. Nid yw
 Lliw Côch' ond Goleuni Côch; a
 Lliw Glâs, ond Goleuni Glâs; ac fe fly
 Lliwieu eraill. Nid oes ond Saith o
 Brif Liwieu, ac nid yw'r lleill ond
 Cymmysgedd o'r rhai hyn. Rhyfedd
 yw'r Nattur y sydd mywn un Peth, i
 ddychwelyd un Mâth o Oleuni; a
 pheth arall, i ddychwelyd mâth arall
 o Oleuni; a hyn yw'r Achos fod
 Petheu o amryw Liwieu. Nid yw Du

ond Tywyllwch a Gwyndra ond cymysg perffaith o bob Lliwieu. Ac O mor dda yw bod amryw Liwieu yn y Bŷd! 4. Ei wressogrwydd. Y mae'r Goleuni naill ai yn Dân, neu ynteu yn dwyn llawer o Dân gyd âg ef, i gynheflu 'r holl Fŷd. Ac O pa fâth Fŷd fyddai ymma heb Dân na Goleuni! Onid yw Gallu, Doethineb a Daioni Duw yn ymddangos ymma? Ac oni ddylem ni ofni, caru, a gwasanaethu y fâth Greawdr.

Ad. III. Am Bwys, Gravity.

Wrth Bwys yr ydwyf yn dyall Tueddrwydd a Chwypmp pob Cyrph tua chanol y Ddaear. Y mae Pwys pob peth yn wastad yn gyfattebol iw Ddefnydd, a'i bellder, ond nid ei Faint. Fe gwypmpai pob peth cyn gynted a'i gilydd, ie'r plufyn fel y plwm, oni bai fod yr Awyr yn attal petheu ysgafn, a hynny yn ôl eu Hysgafndra Yn awr y mae'r Pwys hyn o fawr Wasanaeth yn y Bŷd. Hebdo ni safai 'r Ddaear

Ddaear, na Phetheu eraill ynghyd.
 Hebddo nis gallai ddim nofio mywn
 Awyr na Dyfroedd. Hebddo ni ddyr-
 chafai Tarth i'r Awyr, ac ni ddyfg-
 ynnai Glaw i'r Ddaear. Mâth o Sugn
 yn y Ddaear yw'r Pwys ymma, yr
 hyn fydd hefyd yn y Cyrph nefol, ie
 ym mhob Corph arall, yn ol mawredd
 ei Ddefnydd a'i Bellder. Tybir ei fod
 yn Beth nas gall darddu oddiwrth
 Gorph, ac am hynny ei fod yn cael
 ei wneuthur, naill ai gan Duw ei
 hun, neu ynteu gan ryw Hantod
 ysbrydol tano. Y mae rhai petheu er-
 aill hefyd o'r un Nattur. Y mae'r Sugn
 neu'r Pwys ymma, mor angenrheidiol
 yn y Bŷd, fel y mae'n gwbl anhepg-
 orol. Yn ôl ei bwys y mae pob Peth
 yn tynnu tuag at ganol y Ddaear, ac
 O mor fuddiol a gwasanaethgar yw'r
 Ddeddf hon yn y bŷd! Yn awr onid
 yw Gallu, Doethineb a Daioni Duw,
 a Dyled Dŷn yn ymddangos ymma?
 Yn awr od oes y fath Waith rhyfedd-
 ol oddiallan, pa beth fydd oddi fywn?

PEN. VI.

Am y *BEL DDWFR DDAEAROL*
yn gyffredinol.

Mae'r Bêl, neu'r Glôb
Ddwfr-ddaearyl hon yn
dra rhyfeddol, ac yn dra
Chywraint. Edrychwn er-
ni ym mhob Lle, chwil-
iwn hi ym mhob man, mesurwn hi
ym mhob Ffordd, ac ystyriwn hi ym-
mhob môdd, ac ni a gawn weled ei
bod hi yn dangos Gallu, Doethineb,
a Daioni Duw ei gwneuthurwr. Ie mor
bell yw'r Gwaith oddiwrth Ammher-
ffeithrwydd, fel pa oreu y dyallir,
mwyaf y rhyfeddir. Wrth edrych
trwy *Ficroscope*, ar y gwaith teccaf
eiddo Dŷn, megis Nodwydd Ddur,
bydd yn ymddangos yn arw ac yn
gobleraid

obleraidd; eithr Gwaith Nattur fydd
 yn ymddangos yn dêg ac yn hyfryd.
 Mi gaf yn awr gymmeryd Golwg ar
 Bêl hon yn y Cyffredin, ac ystyr-
 ed, 1. Ei Llun. 2. Ei Mhaint. 3.
 Ei Chyffroad. 4. Ei Chyfflead. 5. Ei
 Dosbarthiad i Dir a Dwfr. 6. Ei
 Llwyrth.

ROL

*Ad. 1. Am Lun y Ddaear a'r
 Moroedd.*

Glôb y mae'r Tir a'r Dwfr yn gwneuthur
 yn Bêl gron, neu yn agos a bod felly,
 o fywn i 64 o Fillediroedd. Nid
 w'r Twyni a'r Panteu fydd yn y Bêd,
 ond fel Llwch ar Wyneb Bwl. Yn
 yr y mae bod y Bêd yn grwn yn
 oreu ar lawer cyfrif, megis, 1. Yn
 Cynnwyssawr. 2, Yn fwy Cyd-
 wys o ran y Canol. 3. Yn oreu o ran
 Dyfodiad ac ymadawiad Gwrês a Gol-
 uni. 4. Yn oreu o ran Gwynt a
 Ffrwd yr Awyr, ynghyd â llawer o
 Bethau eraill. Yn awr ni a welwn
 bod gwaith y Bêd yn bod yn grwn,
 yn dangos Gallu, Doethineb, a Daio-
 ni

oni Duw, Rhyfeddwn a chlodforw
ei Ddoethineb.

*Ad. II. Am Faint y Ddaear a'r
Moroedd.*

Y mae'r Ddaear yn Bêl fawr jawn
yn cynnwys ynthi o Ddefnydd o dau
tu 260000 Miliwn o Fillediroedd Seif
nig Swâr. Y mae o dautu 8 Mil o
Drwch, 24 Mil o Gwmpas, 200 Mil
iwn o Wyneb. Corph rhy fawr
ddim llai na Duw ei wneuthur. H
bwysa o dautu 20000 Cwatiliwn o
bwysu, yn ôl Nattur Pwys gyda ni
Byddai Dŷn ym mron 4 Blynedd yn
rhoi Trô o dautu'r Ddaear, a'i fod
ef yn trafaelio 20 Milldir bob Dydd.
Y mae Gallu, Doethineb, a Daioni
Duw yn ymddangos yn y Petheu hyn
ac yn galw arnom ni iw ofni, iw og
oneddu, a'i wasanaethu ef.

*Ad. III. Am Gyffroad a Thrô
Ddaear a'r Moroedd.*

Y mae gan y Ddaear ddau fâth o gos at
Drô, sef Trô Diwrnodol ar ei Pheg
yn

neu ei hun, o dautu *Fîl* o Filldiroedd
 bob Awr, yn gwneuthur Ddŷdd a Nôs;
 Thrô Blynnyddol o dautu 'r Haul,
 nghylch 56 Mil o Filldiroedd bob
 Awr, yn gwneuthur Hâf a Gauaf.
 A hyfbys yw pa mor angenrheidiol yw
 bob un o'r rhain i Ddŷn ac Anifail.
 Mae'n dra rhyfedd fod y Ddaear
 yn troi mywn dwy Ffordd, mor eb-
 wydd, dros gyd Amser, ac heb fynd
 dim allan o'i Lle, a'r cwbl heb gael
 ddirnad gan Ddŷn. Y mae corph
 mor fawr, yn troi morebrwydd, mor
 ywir, mor llefiol, ac hefyd dros gyd
 amser, yn dangos Gallu, Doethineb,
 Daioni Duw, y Troŵr; ac hefyd
 Ddyled Dŷn y Presswylydd, iw glod-
 ori, iw ogoneddu, a'i wafanaethu ef.

*Ad. iv. Am Gyflead y Ddaear a'r
 Moroedd.*

Y mae'r Ddaear hon wedi ei Chyf-
 eu yn dra chymunwys, mywn perth-
 nas i'r Haul Ffynnon ei Gwrês a'i
 Soleuni, heb fod yn rhy bell na rhy
 gos atti, na chwaith at y Planedau
 r Sêr eraill. yr oedd Miloedd o Le-
 oedd

oedd eraill yn y Ffurfasen i'r Ddaear
 fod ynthynt heb law hwn, ond y
 oeddynt oll naill ai rhy bell neu rh
 agos i'r Haul, neu'r Sêr eraill; ga
 hynny ymma y mae Rhagluniaeth
 ddoeth ddaionus Duw yn ymddango
 iddo Gyfleu'r Ddaear yn yr unig L
 goreu, a chymhwyso a chyfaddasu
 Cyrph ninneu i'r cyfryw Gyfleu
 Pe buafem yn nesaſ yr Haul, buafem
 yn cael ein Llosgi, neu'n Sychu y
 ormod, gan fod ychydig o'i Phelyd
 hi ymma yn Llosgi, ie pan grynho
 ond Modfedd o hono ynghyd myw
 Llosg-Wydr. A phe buafem ym mha
 llach oddiwrth yr Haul eilwaith
 buafai'n rhy Oer arnom, a buafem
 yn Rhewi ac yn Sythu. Onid y
 Gallu, Doethineb, a Daioni Duw y
 ymddangos ymma? Ac oni ddylai ei
 Diolchgarwch, ein Cariad, a'n Gwa
 anaeth ninneu ymddangos hefyd?

*Ad. v. Am Ddosbarthiad y Ddaear
 a'r Dyfroedd.*

Y mae Dosbarthiad y Tîr a'r Dw
 wedi ei gyfaddasu yn dra rhyfeddo

at Ddefnyddieu ac Achosion y Bŷd,
 er bod rhai yn haeru, nad yw'r Bŷd,
 ond aflunlaidd ac annhrefnus; a phe
 bai felly, byddai ddifai i Bechadur-
 iaidd rhyfygus. Nid oes na rhy fach na
 gormod o Dir na Dwfr. Y maent yn
 Cydbwyfo 'i gilydd, ac yn rhyfeddol
 yn gwafanaethu Achosion eu gilydd.
 Nid oes gormod o Foroedd, fel y tyb-
 ia rhai, gogyfer a chynnal Tarth,
 Cymmyleu, a Glaw yn wastadol; ac
 hefyd i dymheru Oerfel un Wlad, neu
 Wres un arall. O'r Moroedd yn ben-
 nat y mae'r Dwfr yn dyfod i'r Awyr, o'r
 Awy i'r ddaear o'r ddaear ymae'n dyfod
 allan yn ffynhonneu, ac na ymae'n mynd
 yn Afonydd i ddyfrhâu'r Gwledydd, er
 Llês a Daioni Dyn ac Anifail, a rhai
 o honynt mywn modd rhyfeddol, sy'n
 eael Lle a Chwyrp i redeg rhwng y
 Brynieu, dros 3 neu 4 Mil o Filledir-
 oedd, cyn mynd yn ôl i'r Môr dra-
 chefn. Y mae *Danubius* yn rhedeg 2,
 a *Nilus* 3 Mil o Fillediroedd, a rhai
 ragor yn y bŷd. Y mae Gallu, Doeth-
 ineb, a Daioni Duw, a Dyled Dyn yn
 ymddangos yn amlwg yn y Petheu hyn.
 Ad.

Ad. VI Am Lwyth y Bÿd.

Y mae'r Bêl Ddwtr Ddaearol hon, wedi ei chynnyfgaeddu yn llawn â phob Creaduriaid, o bob Rhyw, o bob Mâth, ac ym mhob Lle, er Gwafanaeth eu gilydd, a Daioni'r cwbl. Y mae'r Awyr yn llawn, a'r Ddaear yn llawn, a'r Moroedd yn llawn, Y mae pob Creaduriaid, wedi eu cymhwyso a'i cyfaddasu 'n rhyfeddol iw Lle a'i Cyflwr. Nid oes un Lle yn Wâg, nac un Peth yn ofer, er na byddwn ni yn adnabod eu Diben a'i Defnydd angenrheidiol bob Amser. Y mae'r Creaduriaid gwaethaf er rhyw Ddaioni. Y mae'r Bÿd wedi ei Lenwi, a'i Drefnu a'i Drwfio gan Dduw yn y modd goreu yn dra rhyfeddol, fel nad oes na rhy fach na gormod yntho; a hyn fy'n dangos Gallu, Doethineb, a Dai- oni Duw; ac hefyd y Diolchgarwch a'r Gwafanaeth fy'n ddyledus ar Ddŷn iddo.

PEN. VII.

Am y DDAEAR yn Neillduol.

EDISŏn am y Bêl Ddwfr
Ddacarol yngyffredinol,
mi soniat ychydig etto
am y Ddacar yn neilldur-
ol; ond y mae'r Gwaith
mor Rhyfedd, fel nas gwn pa fodd i
ddechreu, pa fodd i fyned rhagof, na
pha fodd i ddibennu. Er hynny er
nwyn dywedyd ychydig am deni, mi
soniaf am, 1. Ei hamryw Dir, neu ei
ei hamryw Bridd. 2. Ei hamryw Ha-
neu, 3. Ei Gogofeu a'i Ffroeneutan-
lyd. 4. Ei Mynyddoedd a'i Dyff-
ynoedd.

Ad.

K

Ad. 1. Am amryw Dir, neu Bridd y Ddaear.

Y mae'r Ddaear yn cynnwys ynthi, amryw Fâth o Dir neu Bridd, er Cynhaliaeth a Gwasanaeth amryw fâth o Greaduriaid. Y mae Coed a Llysfieu, a Phetheu Difywyd eraill, yn caru eu hamryw Diroedd; ac felly hefyd amryw Fâth o Greaduriaid byw. Y mae rhyw Bethau am Dir gwressfog, eraill am Dir Oer; Rhai am Dir fych, eraill am Dir Gwlŷb, Rhai am Dir caled, eraill am Dir tyner, a Thir rhydd. Ac fel hyn y mae'r Arglwydd trwy ei Allu, ei Ddoethineb, a'i Ddaion, wedi trefnu a chymhwyso amryw Bridd y Ddaear, iw ddibenion a Ddefnyddieu angenrheidiol. A hyn ddylai ein cymmell ninneu iw ryfeddi iw glodfori, a'i wasanaethu ef.

Ad. 11. Am amryw Haneu'r Ddaear

Wrth amryw Haneu'r Ddaear, yr wyf yn dyall ei hamryw Ofodiadeu a hamryw Wythienu, megis c Fŵyn

Glô, a Thywod, achlai, a Thir rhwth,
 r cyfryw Bethu, y rhai fydd yn gor-
 wedd tan eu gilydd, ac yn dra defny-
 diol er Gwasanaeth y Býd. O rai o'r
 Haneu hyn, yr ydys yn cael Aur ac
 Arian i drefnu'r Býd; o eraill Brês a
 Haiarn, a'r cyfryw betheu, i wneuth-
 ur Llestri ac Offeryneu, o eraill fodd
 i Adeiliadu; o eraill Achles i Diroedd;
 o eraill Dàn; o eraill Physygwriaeth;
 ac o eraill Ffynhoneu a Dwtr, yng-
 hŷd â Miloedd o Bethu angenrheid-
 iol heb law hyn. Yr Amser y gosod-
 wyd yr amryw Haneu hyn, oedd yn
 y Dechreuad, ac mywn rhan ar y
 Diluw, pan y darfu i bob Peth fynd
 i wared wrth ei Bwys, ac yn ôl ei
 Nattur. Yr ydys yn tebyg fod y Mwyn
 yn ei Wythienu, a'r Cerrig o bob
 mâtth yn y Ddaear, mywn rhyw Fes-
 sur yn tyfu. Rhagluniaeth fawr gogyf-
 er a jawn drefnu'r Býd hwn, yw bod
 Dynion wedi gosod y fath brîs ar
 Aur ac Arian. Y mae'r Aur yn beth
 mwyn jawn, ac a gymmer ei yrru
 a'i ystyn yn rhyfeddol. Gellir ystyn
 Wns o hono i Gant neu ddau o Fill-

diroedd. Y mae Perffeithrwydd Duw
a Dyled Dŷn yn ymddangos yn y
holl Bethau hyn.

*Ad. III. Am Ogofeu a Ffroeneu
tanllyd y Ddaiar.*

Y mae yn y Ddaiar Ogofeu mawrion
a Thân yn ennynynthynt yn fynych
ac yn gwneuthur Daiar-grynfaau; ac
oni bai fod Ffroeneu mywn Mynydd-
oedd tanllyd, i'r Tân hya ddyfod all-
an, byddai'r Ddaear-grynfaau yn am-
lach, yn fwy, ac yn fwy eu Drwg; ac
etto y mae'r Tân fydd yn y Ddaear
er Defnyddieu a dibenion angenrheid-
iol. Tybir fod cymmundeb rhwng
Mynyddoedd tanlyd â'i gilydd trwy'r
Ddaear. Yn ddiammeu y mae pob peth
yn y Ddaear, ar y Ddaear, ac ym mhob
Creadur, iw ddefnydd â'i ddiben angen-
rheidiol, er na bôm ni bob Amser yn
adnabod ei ddefnydd. Y mae Perffeith-
rwydd Duw a dyled Dŷn yn ymdda-
gos ymma etto.

Ad. IV. Am Fynyddoedd a Dyffrynoedd y Ddaïar.

Er nad yw'r Mynyddoedd a'r Bryn-
neu ynghyfrif rhai ond annhrefnus
ac anfuddiol; etto y maent yn dra
doeth iw dibenion angenrheidiol; me-
gis. 1. Y maent er Harddwch. Y mae
r Dyffrynoedd yn Hardd i edrych ar-
nynt o ben y Mynyddoedd, 2. Y maent
yn ddefnyddiol er cynnal ac adferu
flechyd. Y mae'r Wl d oddiamgylch
r Mynyddoedd, yn jachusach na'r
Trefydd, a'r Dyffrynoedd isel fynych-
af. 3. Y maent er Cysgod a Chyn-
hesrwydd Haf a Gauaf. 4. Y maent
er dwyn amryw Fâth o Goed a Lly-
fieu: ie Llyfieu'r Mynyddoedd yn
fynych yw'r rhai mwyaf o'u Rhyw.
5. Y maent er magwriaeth a chyn-
aliaeth amrw fath o Anifeiliaid, o
Adar, ac o Bryfed. 6. Yn y mynydd-
oedd, y mae pob math o Fwyn yn
ael ei fagu a'i gadw; neu o'r hyn
leiat, oddiyno y mae'n hawsaf ei gael
f allan. 7. O'r mynyddoedd a'r bryn

ieu y mae'r Ftynhoneu yn tarddu allan, a'r Afonydd yn caeleu Dechreuad. Ac oni bai fod Mynyddoedd a chodiad Tir, ni byddai Afonydd na Dwfr yn rhedeg. A thrwy Ragluniaeth ddoeth yn ddiammeu, y mae'r *Tir* uchaf ym mhob Gwlad, ym mhellaf oddi wrth y Môr, fel y bo cwymp yn wastad i'r Afonydd. Ac heb ddoeth Ragluniaeth, ni buafainna Bryn na Mynydd, gan fod Tueddrwydd naturiol yn y Pridd i fod yn wastad, pan oedd y Dwfr ar y cyntaf, yn cael ei Loyw a'i neillduo oddiwrtho. 8. Y mae'r mynyddoedd a'r Brynieu, yn gwnedthur y Ddaear yn amlach ac yn hel-aethach ei Hwyrneb, a hynny ei Daioni Dŷn ac Anifail. Ac fel hyn y mae pob Peth yn y modd goreu, o gallwn ni ond jawn ddirnad a chyd-nabod; ac felly yn gosod allan Allu-Doethineb, a Daioni Duw, ynghyd a'n dyled a'n Rhwymedigaeth ninneu i'r Ryfeddu, i'r glodfori, a'i wasanaethu ef.

PEN. VIII.

Am FYWIOLION yn gyffredinol.

EDI sôn am y ddaiar
fel hyn yn y cyffredin, mi
sonias ychydig etto am ei
Thrigolion. Ei Thrigolion
sydd o ddau fâth, sef Byw-
iolion, ac Anfywiolion; Creaduriaid
byw a Chreaduriaid difywyd. Ynghylch
Bywiolion yn gyffredinol mi sonias
am y ddeg Peth hyn; sef 1. Eu Syn-
hwyreu. 2. Eu Hanadliad. 3. Eu
Cyffroad. 4. Eu Cyflead. 5. Eu Rhif.
6. Eu Hymborth. 7. Eu Gwisgad. 8.
Eu Trigfaneu. 9. Eu Hunan ymddiff-
yniad. 10. Eu Cenhedliad.

Ad. 1. Am Bum Synwyr Bywiolion.

Y peth cyntaf iw ystyried mywn
K A bywol

bywiolion yn gyffredinol, yw eu Gallu i Weled, i Glywed, i Arogli, i Archwaethu, ac i Deimlo; ynghyd âg Offeryneu'r Pum Synwyr hyn; ac hefyd y modd rhagorol, y mae'r Synhwyreu a'r Offeryneu hyn, wedi eu cyfaddasu at Gyflwr a Gwneuthuriad pob Rhyw o honynt. R' mae ystyr-iaeth y Peth hyn ei hunan, yn ddigon i ddangos Gallu Doethineb a Daioni Duw. Heb y Synhwyreu hyn, ni buasai Creadur byw fawr gwell nag un Difwyd; canys beth a dalfai i Creadur fyw, ac ymfymmud, ac etto heb wybod ble i fyned, beth iw wreuthur, beth i'w fwyta, na pha bryd na phafodd i ymgadw rhag Periglon.

1. Un o'r Pum Synwyr yw'r Olwg, neu'r Llygad; ac y mae ei Waith ef yn rhyfeddol yn mhob Creadur. R'f-yriwn, 1. Ei Agwedd; sef, yn Grwn; canys dymma'r Llun goreu gogyfer a gweled, a chael ei droi. R'na Llygaid rhai Creaduriaid heb fod yn grynion, ond nid heb Achos. 2. Ei Gyflead; sef, yn y Pen, y lle mwyaf ymmwys ar lawer cyfrif. Gallasai fod

Gallu yn y Llaw, neu yn y Droed, ond
 Archid mywn un Lle mor Gyfaddas a'r
 Pen. Y mae ef mywn rhai Creaduriaid,
 wedi ei ofod ym mlaen, mywn eraill
 i weld oddiamgylch, ac hefyd yn ôl;
 yn wastad yn gymmwys yn ôl Bywiol-
 iaeth, ac Achos pob un. 3. Ei Gyff-
 road; sef i fynu ac i wared, draw ac
 ymna: ie'r *Cameleon* all droi un
 Llygad ym mlaen, a'r llall yn ôl;
 ac edrych âg un i fynu a'r llall i lawr.
 A'r Creaduriaid hynny nas gallant
 droi eu Llygaid, fydd wedi eu helpu
 mywn rhyw Ffordd arall, megis â
 Llygaid yn sefyll yn fawr allan, a'r
 rhain weithieu, sef mywn rhai Cre-
 aduriaid megis y Clêr, yn Ddarneu,
 ac felly yn gwasanaethu fel Mil o
 Lygaid. 4. Ei Faintion. Y mae maint
 y Llygad ym mhob Creadur yn ôl eu
 Achos. Gwelwn hyn yn y *Wadd*, yr hon
 fydd â'i Llygad yn fach jawr, gan fod ei
 holl Waith a'i Hachos dan y Ddaear.
 5. Ei Rifedi; yn wastad yn ddau ym
 mhob Creadur, eithr mywn rhai
 Creaduriaid yn llawer ragor. A rhyf-
 eddol yw hyn, nad yw'r Olwg, neu'r
 Gwrth

Gwrthddrych ond Un trwy Ddau Ly-
gad. Y mae Pedwar Llygad gan *Falu-*
oden, sef Un ym mhob Corn, a Phed-
war, neu Chwech, neu Wyth gan
Gorryn; a Miloedd iw cyfrif gan Glêr.
Ei Raneu. Y mae yntho amryw Ran-
eu, a'r rhain wedi eu cyfaddasu yn
rhyfeddol iw gilydd. Y mae ymma fwy
o Bethen, nag y gellir yn hawdd eu
hadrodd na'i dirnad. Hefyd mi son-
iais ryw faint am y Llygad o'r blaen
mywn Dŷn: Y mae Gwaith y Gan-
wyll yn agor, ac yn caead, gogyfer a
gollwng mwy neu lai o Oleuni i mywn,
mywn rhai Creaduriaid yn fwy na'i
gilydd. Câth all dasu ei Chanwyll
yn gryn agored, ac am hynny all
ganfod yn y Tywyllwch, neu wrth
ychydig o Oleuni. Ac felly llawer o
Creaduriaid eraill, ag sy'n gorfod he-
la eu Hymborth mywn Geleuni a
Thywyllwch. Hefyd y mae Llygaid
Câth, a rhai Creaduriaid Nôs, â rhyw
Fâth a Messur o Lewyrch ynthynt.
Y mae rhai Dynion a ganfyddant
mywn cryn Dywyllwch, ac a welant
y Llythyreneu, lle na welo eraill mor
llyfr

Llyfr. Y mae *Grisial*, neu *Wydr* y *Llygad* yn rhyfedd iawn o amryw *Haneu*, a phob *Hân* o *Un Edefyn*, wedi eu *Gweu mywn* modd ddieithr, heb fod *Un Edefyn* yn croesi'r llall. Y mae *Miloedd* o'r *Haneu* hyn yn *Llygad* *Peb*.
 7. Ei *Ddiogelwch*, y mae *Diogelwch* y *Llygad* yn gyfattedbol iw *Ddefnydd* mae'n cael eu *ddiogelu* yn fawr o herwydd bod ei *ddefnydd* a'i wasanaeth yn fawr. Y mae'n cael ei *ddiogelu* â gysgryn, ac â chlorieu ac hefyd mywn rhai *Creaduriaid* â *Philen*, yn enwedigol *Pysgod*, y rhai nid oes *Clorieu* *Llygaid* ganthynt. A'r *Creaduriaid* hynny nad oes ganthynt *Ddiogelwch* arall iw *Llygaid*, y mae ganthynt *Allu* iw cymmeryd i mywn iw *Cyrph*, megis y *Malwod*, a'r *Wadd* hefyd mywn rhyw *Fessur*. Y mae *Llygaid* rhai *Creaduriaid*, megis *Clêr* ac amryw *Bryfed*, mor gelyd fel na raid iddynt wrth *Ddiogelwch*.

2. *Synwyr* arall yw'r *Clybod*. Fel y mae *Dau Llygad* gan *Fywiolion*, felly hefyd y mae ganthynt *Ddau Glust*, nid yn unig er mwyn *Gweled* a *Chlywed* yn well, ond hefyd mywn *Ffordd* o *Ragddarbod*, fel os digwydd colli un

y bo Un cilwaith yn ôl, gan eu bod
 mor Angenrheidiol ac Anhpegorol.
 Rhodd ragorol i Fywiolion, yw'r
 Synwyr hyn, sef y Clybod; a chyn y
 gall ef fôd, y mae'n rhaid bod y Clust
 a'r Awyr wedi eu cyfaddasu iw gilydd
 mywn modd rhyfeddol. Y mae'r Clust
 a'r Clybod ym mhob Creadur, wedi
 eu rhoddi a'i trefnu iddo yn gym-
 mwys yn ôl ei Achos a'i Amgylechiad.
 Gan fy mod i wedi fôn am y Petheu
 hyn o'r blaen, byddaf tyrach yn awr
 arnynt. Dŷn a Enir yn Fyddar, fydd
 hetyd yn Fud yn wastad, gan na bydd
 gantho ddim Geirieu nac Enweu. Ond
 y mae Duw yn fynych, yn rhoi Rhôdd
 rhyfeddol i'r cyfryw rai, i ddirnad
 mywn Ffordd arall. Dyall rhai yr
 hyn a lefaru eraill wrth graffu ar eu
 Gwefuseu yn Cyffro, neu wrth olod
 Llaw ar eu Geneueu. Y mae ganthynt
 Ffordd yn awr iddyfgu'r cyfryw rai,
 fel y mae rhai o honynt yn Ddyfsg-
 edig. Yr ydys yn tebyg fod Pysgod yn
 clywed. Fe glyw y rhai sy'n mynd
 dan Ddwfr, yr hyn a lefarir ar y lan;
 ac fe glywir ar y Lan Glôch yn canu
 yn

on y Dwfr. Y mae llawer Ffordd i
 wneuthur Sŵn, ond nid heb Awyr.
 Y mae Sŵn yngwneuthur rhyw Fâth
 o Gyffroad a chrŷd agos ym mhob
 Peth; megis yn y Ddaear, mywn Cre-
 aduriaid, mywn Tai ac Adeiliadeu.
 Sŵn Ergyd Canon yn agos, a ddryll-
 ia 'r Ffenestri Gwydr. Y mae Sŵn
 yn rhedeg o dauu 10 neu 12 Mill-
 dir mywn Munud. Y mae Gwynf
 cryf yn gwneuthur peth Gwahaniaeth.
 Y mae'r Corn Llafar iw glywed dros
 4 neu 5 Milldir; a rhai Clŷch dros 24;
 a Sŵn Canon weithieu iw glywed
 dros Gant neu ddau o Fillediroedd. Pa-
 nelfaf i'r Gogledd, neu'r Deheu, mwy-
 afa phellaf yr â'r Sŵn.

3. Synwyr arall yw'r Arogliaid;
 trwy ba un y mae Bywiolion yn saw-
 ri Arogl pêr a drewllyd, ac yn der-
 byn y tARTH rhyfeddol hynny, y sy'n dyr-
 chafu oddiwrth Bethu, ac nad yw
 iw ddirnad trwy Un Synwyr arall; a
 hyn hefyd sydd er eu mawr Lês a'i
 Daioni. Rhyfeddol gyhyd y tywallt
 rhai Petheu eu Harogl, heb golli dim
 yn eu Pwys, yr hyn sy'n dangos fod

y Gronyneu hynny yn fân jawn. Y mae'r Synwyr hyn yn y Trwyn ym mhob Creadur, ac yn fwy neu'n llai ym mhob Un yn ôl ei Achos. Rhyfeddol fel y sawra Pysgod eu Hymborth yn y Dwfr, a rhai Adar eu Hymborth yn y Dom, a Chŵn ôl Troed Dŷn ac Anifail.

4. Synwyr arall yw'r *Archwaeth*, neu'r Blâs, yng Ngeneu yr holl Fywiolion, trwy ba un y maent yn diriad eu Hymborth, ac yn cael Hyfrydweh yntho; ac felly y mae ef yn y lle mwyaf cymmwys a phriodol. Y mae'r ymborth cyn mynd i'r *Cylla* yn mynd tan Brawf Tri Synwyr, set y Golwg, yr Arogliaid, a'r Archwaeth; a'r rhain fy hedyd wedi eu cyfleu ger llaw eu gilydd.

5. Synwyr arall yw'r *Teimlad*, yr hyn sydd yn yr holl Fywiolion, ac yn sefyll yn y Gewyneu ac ym mhob Man o'r *Corph*, tel y bo i bob man fod yn Deimladwy o'r hyn fo Niweidiol. Y mae'r Synwyr hyn yn fawr jawn mywn rhai, canys dywedir fod rhai a adnabyddant *Lirieu* wrth ei Teimlad.

yn

Yn awr
ion yw
Synwyr
ysdyr
nydd. 2
hyn, y
dim o
rhaid i
ddirna
Duw,
ein D
hunain
otni, i
athu e

Ad.

O holi
yw Un
Cread
Cydbw
wer D
'r Gw
ffro 'r
a all
Dŷn e
yngu

Yn awr ni a welwn tely mae Bywiol
 ion wedi eu cynnysgaeddu â Phum
 Synwyr, y rhai sy'n rhyfeddol os
 yfdyriwn eu Hofferynau neu eu Def-
 nydd. Y mae gwneuthuriad y Petheu
 hyn, y tu hwnt i Allu a Doethineb
 dim ond Duw; ac am hynny y mae'n
 rhaid i ni wadu'n Synhwyreu, neu
 dderiad Gallu, Doethineb a Daioni
 Duw, a phob un o honynt, ac hefyd
 ein Dyled a'n Rhwymedigaeth ein
 hunain i'w adnabod, i'w ryfeddu, i'w
 ofni, i'w garu, i'w glodfori a'i wasan-
 athu ef.

Ad. II. Am Anadliad Bywiolion.

O holl Weithrediadeu Bywyd, hwn
 yw Un o'r rhai pennaf; ac nid oes
 Creadur Byw hebddo, neu ryw Beth
 Cydbwys iddo. Y mae Anadliad i la-
 wer Diben, ond yn enwedigol i yrru
 'r Gwaed trwy 'r Ysgyfaint, ac i Gy-
 ffro 'r Galon. Rhyfedd gynnifer Llais
 a all Creadur Byw, yn enwedigol
 Dŷn ei wneuthur, wrth agor neu gyf-
 yngu ei Bibelleu Llafar. Y mae rhai

a lefarant heb Dafod. *r* mae ymma
 Un Peth rhyfedd jaw'n ag sy'n dang.
 os Amcan a Bwriad y Creawdwr, fef
 fed Efordd i'r Gwaed droi trwy'r
 Galon heb fynd i'r ysgyfaint, tra fo'r
 Creadur yn ygrôth, ond wedyn pan dde-
 lo i Anadlu, y mae'r Efordd, hon yn cael
 ei chaead i tynu, oddieithr mywn rhai
 Creaduriad, sy'n byw mywn Dwfr a
 Thîr, ac eraill sy'n oygu megis yn
 fferw dros hir Ddyddieu; ac yn wir
 rhai Dynion, y rhai a allant aros dan
 Ddwfr dros hir Amser, ac eraill ag a
 adfywiant wedi cael eu Crogi. *Y* mae
 Offeryneu'r Anadliad ym mhob Cre-
 adur, wedi eu cyfaddasu iw Achosa'i
 Efordd i fyw. Tybir fod rhyw Fath
 o Anadliad gan Bysgod. *Y* mae eu
 gwaith yn agor eu Peneu, ac megis yn
 Dyhâu; yn rhoi achos i debyg hynny.
 Gwaith yw Anadlu, ag sy'n rhaid i
 Creadur byw ei wneuthur, Ddydd a
 Nôs yn wastadol dros ei fywyd. *Duo*,
 medd St. Paul, *Act: 17. 25.* Sy'n rho-
 ddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob
 peth oll.

Ad

Ad.

Pe bu
 Gallu
 mywn
 Creaw
 adur
 ôl ei
 neu ra
 i Nof
 eu Sy
 Achos
 yn Eh
 ac he
 heb u
 ddiffy
 'r Cre
 wedi
 feddo

Ad

Fel
 gaedd
 hefyd
 onus

Ad. III. Am Gyffroad Bywiolion.

Pe buasai Bywiolion heb Gyffroad, a Gallu i Ymsymmud, nhwy a fuasent. mywn Cyflwr truenus; eithr y mae'r Creawdr, wedi cynnyfgaeddu pob Creawdr Byw, a Gallu i Ymsymmud yn ôl ei Achos. Rhai i Redeg ar Ddwy neu ragor o Draed; rhai i Hedfan; rhai i Nofio, a rhai i ymlusgo. Rhai yn hwyr eu Symmudiad, gan na fydd ganthynt Achos i fynd ym mhell. Rhai eraill yn Ehud, gan y bydd ganthynt Achos; ac hefyd gan y byddant yn ofnus, ac heb un Ffordd arall yn jawn i Ymddiffyn eu hunein. Ac fel hyn y mae'r Creawdr Galluog Doeth, a Dalonus, wedi cynnyfgaeddu Bywiolion yn rhyfeddol, â Gallu i Ymsymmud.

Ad. IV. Am Gyflead Bywiolion.

Fel y mae'r Creawdr wedi cynnyfgaeddu Bywiolion yn Ddoeth, felly hefyd y mae wedi eu Cyfleu yn Ddai onus. Y mae'r Byd yn llawn fel na

oes un Lle yn wâg. Y mae'r Ddaear yn llawn, a'r Awyr yn llawn, a'r Mo-roedd i yn llawn. Ond yr hyn fy'n fwyaf yn dangos Rhagluniaeth Duw ymmyw, fod Creaduriaid pob Lle yn am-lwg wedi eu darparu a'i cymhwyso iddo. Y mae pob Lle yn llawn, a phob Creadur wedi ei gyfaddasu a'i gymhwyso yn rhyfeddol, yn ddoeth, ac yn Ddaionus iw Le.

Ad. v. Am Rîf, neu Gydbwysiad Bywiolion.

Ni all y Ddaear gynnal ond ei Llwyth. Pe bai ei Thrigolion yn Ddau, neu'n Dri, neu'n Gan cymmaint, byddai raid iddynt Drengu a Difetha eu gilydd. Gan hynny y mae Rhagluniaeth Duw yn ei Waith yn cadw'r Dast yn Gydbwys. I'r Diben hyn y mae'r Creadur, wedi Penderfynu Bywyd pob Rhyw o Greaduriaid i'r cyfryw hŷd, a'i Heppiliad i'r cyfryw Rifedi, ac a'i gyfateb i'w Defnydd a'i Gwasgarnu yn y Byd. Y mae Einioes rhai Creaduriaid yn hir, ond eu Heppiliad yn

fach a
lerwi.
fawr, c
byddar
Anifeil
luniaet
uriaid
eu He
mae un
Troedf
te ladd
ond nid
Y mae
Dŷn, y
Achos
y cynt
mwyn
hi a fy
Byd ei
hawyd
ddyw.
cyntaf,
wi'n e
awr, et
ond U
Oes yn
Bedwa

fach ac am hynny nid ŷnt yn Gor-
 lenwi. Y mae eraill a'i Heppiliad yn
 fawr, ond eu Heint e yn ffrorian y
 byddant yn Ymborth i Ddŷn, neu
 Anifeiliaideraill. A rhyfedd yw Rhag-
 luniaeth Duw yn hyn, fod y Cread-
 uriaid mwyaf Gwafanaethgar, yn fawr
 eu Heppiliad, eithr eraill yn llai. Y
 mae un Aderyn a elwir *Cuntur*, yn 16
 Troedfedd o flaen un Aden i'r llall, ac
 fe ladd Wartheg, a Phlant 12 Oed,
 ond nid oes fawr ohonynt mywn Gwlâd.
 Y mae Rhagluniaeth wedi mesur Oes
 Dŷn, yn gyfattebol i amryw Amser ac
 Achos y Bŷd, yn rhyfeddol jawn. Ar
 y cyntaf yr oedd yr Oes yn hŷr, er
 mwyn llenwi'r Bŷd, yna ar y Diluw
 hi a fŷrhawyd; ond pan y cafodd y
 Bŷd eilwaith ei lenwi, yna hi a fŷr-
 hawyd eilwaith, fel y mae y Dydd he-
 ddyw. Pe buasai'r Oes yn fer ar y
 cyntaf, ni buasai'r Bŷd yn cael ei len-
 wi'n ebrwydd; pe byddai gyhyd yn
 awr, efe a'i gorlenwid. Pan nad oedd
 ond Un Gŵr a Gwraig, yr oedd yr
 Oes yn 900; ond pan yr oedd Trineu
 Bedwar o wŷr a Gwragedd, nid oedd

hi fawr uwch 300. Yna hi a ddaeth i
 80 a 70, fel y mae yn awr, oddieithr
 ambell un, megis hên Mr. Parr o Sir
 y Mwythbig, yr hwn a fu fyw 152 a
 9 mis; ac hefyd Mr. Henry Jenkins o
 Sir York, yr hwn a fu fyw, 169. Cra-
 ffwn ar Ragluniaeth Duw yn hyn, fod
 cynnifer o Feibion ag o Ferched yn
 cael eu geni, oddieithr ychydig ragor
 o Feibion, gogyfer a Rhyfel, a'r Môr,
 a'r cyfryw achosion; ac hefyd fod cyn-
 nifer yn marw ag sy'n cael eu geni,
 oddieithr ychydig ragor yn cael eu
 geni, gogyfer a Marwolaetheu mawr-
 ion, a gorefgyn a chyfaneddu rhai
 Gwledydd newydd. Y mae megis Un
 Dŷn o bob Pedwar a Enir yn Priodi,
 ac megis Pedwar yn cael eu geni, ac
 yn dyfod oddiwrth bob Priodas. Y
 mae yn y Deyrnas hon, o dautu 50
 Mil yn Priodi bob Blwyddyn. Y mae
 yn Llundain o dautu Filiwn o Ddyn-
 ion, ac yn Lloegr a Chymru o dautu
 12 Miliwn; ac yn y Bŷd o dautu 400
 Miliwn, ac wedi bod er y Dechreu-
 ad o dautu 20000 Miliwn, ac Yng Nghy-
 mru ddigon o Le i roi Bedd i bob un

ohony
 cymm
 llawer
 oes di
 hefyd
 gis cyn
 ar i
 ganly
 megis
 fedd o
 yn Llu
 Mlyne
 nedd.
 ei Wa
 hyn. M
 30. T
 drallo
 threng
 ollyng
 yr adn

Ad

Y m
 ymdd
 Bywic
 104.

ohonynt ar unwaith a digon o le i lawer
 cymmaint, sefyll yn wrthwyneb i dŷb
 llawer o Atheistiaid, a haerant nad
 oes digon o Le iddynt yn y Bŷd. Ac
 hefyd ni phwyfai un Corph, ond me-
 gis cymmaint a'i Hyd a'i Lêd o'r Ddae-
 ar i Droedtedd o Ddyfnder; ac yn
 ganlynol ni phwyfent i gyd oll, ond
 megis Hân o wyneb y Wlâd i Droed-
 fedd o Ddyfnder. *T* mae rhai Dynion
 yn *Llundain*, yn dyblu yn yr Oes bob 40
 Mlynedd; ac yn Wlâd bob 300 Mly-
 nedd. *T* mae llaw Dduw yn amlwg yn
 ei Waith, yn cydbwyso Bywiolion fel
 hyn. Medd y Salmydd, Ps. 104. 29,
 30. *Ti a guddi dy wyneb, bwytheu a*
drallodir: dygi ymmaith eu hanadl, a
threngant, a dychwaelant i wllwch. Pan
ollyngych dy ysbryd, y creir bwynt, ac
yr adnewyddi wyneb y Ddaear.

Ad. vi: Am Ymborth Bywiolion.

Y mae Rhagluniâeth Duw etto yn
ymddangos, yn ei waith yn Porthi
Bywiolion. Medd y Proffwyd, Ps.
104. 27, 28. T rhai hyn oll a ddisgwi-
lant

iant wrthyt, am roddi iddynt eu bwyd
 yn ei bryd. A rodddech iddynt a gasglant:
 agori dy law, a diwellir hwynt a Da-
 joni. Ps. 145. 15, 16. Llygaid pob
 peth a ddisgwyliant wrthyt, ac yrydwynt
 yn rhoddi eu bwyd iddynt yn ei bryd; Gan
 agoryd dy law, a diwallu pob peth byw
 a' th ewyllys da. Y mae Rhagluniaeth
 Duw yn ymddangos ymna mywn
 amryw Bethu. 1. Ystyriwn pa Rag-
 luniaeth yw bod y fâth Fyð o Fyw-
 iolion, yn cael eu porthi ym mhob
 Lle, bob Amser. Cynnifer Rhyw o
 honynt, yn gofyn cynnifer Rhyw o
 Ymborth, a hynny yn yr Awyr, ar y
 Ddaear, ac yn y Dyfroedd. 2. Yst-
 yriwn pa Ragluniaeth yw bod Messur
 yr ymborth yn gyfattebol i'r Bwy-
 awyr. Ym mhob Lle y mae Digon,
 ie Llewndid, ond nid gormod mywn
 un Lle, fel y bo iddo lygru a niweidio
 'r Byd. 3. Pa Ragluniaeth yw bod
 amryw fâth o Fywiolion, yn ymhyf-
 rydu mywn amryw fâth o Ymborth.
 Rhai mywn Porfa neu wellt, rhai
 mywn Llafur neu Td, rhai mywn Cig,
 a rhai mywn Pryfed. Rhai yn y Peth
 hys

hyn, eraill mywn Peth arall. Pe buafai 'r holl Fywiolion am yr un rhyw ymborth, o bosibl ni buafai ddigon. Ond yn awr y peth a adewir gan un, a gymmerir gan y llall. Y peth sy'n wenwyn i un, sy'n ymborth i'r llall; a'r Peth sy'n Ddaewllyd gan un, sy'n hyfryd gan y llall. Ac fel hyn y mae pob Peth yn cael ei arfer, a phob Creadur yn cael ei borthi; ie 'r holl Anfeiliaid gwylltion, a'r Adar, y rhai nid ynt yn hau nac yn medi, na chantynt Gêll nac *Tfugubor*. *Lu 12. 24.*

4. Ystyriwn pa Ragluniaeth yw bod pob Llê, yn dwyn ymborth priodol a chynmwys iw Drigolion. *T* mae 'r Ddaear yn dwyn yd a Llysiu. *T* mae Rhinwedd ryfeddol mywn Bara, nid yn unig i borthi, ond hefyd i nerthu 'r Cyllai dreulio pob ymborth. *T* mae 'r Awyr a'r Dyfroedd yn llawn Pryfed, y rhai sy'n ymborth i Creaduriaid eraill. Nid yw'r Hyfen o amryw Liwieu, y sydd ar wyneb Dwfr brwnt yr Hâf, ond Lluedd o Bryfed yn magu, os edrychir arno trwy *Microscope*.

Y mae pob Creaduriaid yn cael eu Hymborth, a llawer o honynt, os nad y cwbl yn ymborth i w gilydd. 5. Ystyriwn pa Ragluniaeth yw bod pob Creadur wedi ei drefnu a'i gymhwyso i gymmeryd ac i gasglu ei ymborth. Rhai i dyllu Coed a Cherrig. Rhai i fugno Gwaed, megis Clêr a Gwybed, a Phryfed eraill, y rhai ynt i gyd yn Wrywod, ac yn Fenywod, a digon o wahaniaeth rhyngthynt. Rhai i bigo, rhai i gnoi. Rhai i hela eu Hymborth yn y Llaidd a'r Dom. Y Creaduriaid sydd â dau Bâr o Ddannedd ganthynt, sef i fynu ac i wared, sydd wrth un Cylla, ond y rhai sydd wrth un Pâr o Ddannedd, neu heb un, sydd â Thri Chylla. Nid yw'r Dannedd ond mât h o bileneu wedi *caledi*. rhyfedd fod y dannedd ym mhob Creaduriaid, yn dyfod erbyn y bo'n rhaid wrthynt, ac nid yngynt. Y mae Dannedd rhai Pysgod yn y Geneu, Dannedd rhai yn y Gwddf a Dannedd rhai yn y Cylla. Nid yw'r Corn-Llwg ym mhob Creadur yn gyfattebol i Faînt y Corph, ond yn wastad yn gyfattebol i'r Achos.

Rhyf-

rhyfedd yw'r Gallu fydd yn y Cylla
 n enwedigol mywn, rhai creaduriaid,
 dreulio Petheu fo'n anhawdd iawn.
 ebygid. Y mae Nifer a Maint Cyll-
 eu, ynghyd a'r Galla hyn ynthynt i
 reulio'r Ymborth, yn wastad ym
 rhob Creadur yngyfattebol iw Achos.
 nghylla y rhan fwyaf o Adar, sef yn
 Lafog, y mae Cerrig cornellog by-
 chain, i helpu torri, a threulio'r Y-
 orth. Y mae gwaith rhai Anifeiliaid
 yn enoi eu Cil, a hynny pan foat yn
 gorphwys, er mwyn paratatoi'r Bwvd
 yn well i roi Maeth, ynghyd â Threfn
 Rhaneu oddifywn gogyfer a hyn o
 Waith, yn Bethu iw rhyfeddu. Y
 mae gwaith yr ymborth yn cael eu
 ddwyn i'r Gwaed, a'r Gwaed yn cael
 ei droi oddiatngylch yn wastadol, i
 maethu'r holl Gorph, yn Bethu iw
 rhyfeddu eilwaith. 6. Ystyriwn pa
 Ragluniaeth yw bod y fath Ffordd gan
 Fywiolion i ennill eu Hymborth. Y
 mae rhai Creaduriaid yn ennill eu
 Hymborth wrth eu Buanrwydd, rhai
 wrth eu Nerth, rhai wrth eu Ffroen,
 rhai wrth eu Golwg, rhai wrth eu
 Glewder

Glewder, a rhai wrth eu Cyfrwystr
Y mae llawer o Sôn am Gyfrwystr
'r Llwynog, a rhai Creaduriaid eraill
na soniafffi yn awr am danynt. Y mae
llawer Ffordd, a Medr Creaduriaid
ennill eu Bywyd, yn hyfbys i bar
ac yn ymddangos beunydd. Y mae
Creawdr wedi rhagddarbod yn rhy
eddol dros Greaduriaid lfeingc, trw
osod y Serch naturiol hynny ag sydd
ym mhob Creaduriaid tuag at eu Plan
a'i Heppil, yn eu Natturiaeth. Pa fat
Wyddor ryfeddol arbennig yw hon
wedi ei phlannu ynthynt gan y Cre
awdr! Trwy hon y maent gyda hyfry
dwch yn eu magu, heb brisio am ddin
Poen, nac ofni dim Periglon, i'r Cre
aduriaid mwyaf ofnus brŷd arall. A
fe ddywedir fod y cariad hyn yn cae
ei dalu yn ôl gan rai Creaduriaid i
Rhieni drachefn pan fônt yn hên. Y
mae hefyd Dueddrwydd naturiol rhy
feddol mywn Creaduriaid lfeingc.
yn ofyn am y Deth ac i bigo, neu
wneuthur y fo'n perthyn iddynt, cy
gynted ag y delont i'r Bŷd. Y mae
Creawdr hefyd wedi rhagddarbod yn
rhyfeddol

rhyfed
na al
fer, na
mae e
lly, fe
Le c
ail Dy
wrth
wi yn
Lwyth
aduria
ryw F
Anadl
mae'r
dros
chynh
iol i d
Prŷd.
maent
ion w
hir A
Ergyd
mog, f
oddie
dros
1696,
Caer.

rhyfeddol dros y Creaduriaid hynny,
 na allant gael eu Lluniaeth bob Am-
 ser, na byw yn jawn yn y Gauaf. Y
 mae eu cyrph wedi eu gwneuthur fe-
 lly, fel y gallant gysgu mywn rhyw
 Lecunnes ag yr elont iddo, hyd yr
 ail Dymmor, heb fod yn rhaîd iddynt
 wrth Fwyd na Lluniaeth. Gallwn en-
 wi ymma lawer o Adar, ac agos holl
 Lwyth y Pryfed adenog, a rhai Cre-
 aduriaid eraill, y rhai allant fyw am-
 ryw Fisoedd heb Fwyd, ac hefyd heb
 Anadliad, neu wrth ychydig jawn. Y
 mae'r Creawdr hefyd wedi darparu
 dros eraill, trwy eu cynnyfsgaeddu â
 chynheddf, ac a Thueddrwydd natur-
 iol i ddarparu iddynt eu hunain mywn
 Pryd. A'r rhai nad yw hyn ynthynt y
 maent tan ofal Dŷn, Y mae rhai Dyn-
 ion weithieu, yn byw heb Fwyd dros
 hir Amser. Un *Martha Taylor*, o achos
Ergyd ar ei Chefn, a gollodd ei Stym-
 mog, felna chymmerodd farwr Luniaeth,
 oddieithr ychydig Ddiferion âg Aſgell,
 dros 13 Mis. Yn y Blynnyddeu 1693-
 1696, ac 1697. y cysgodd Gâr ger llaw
 Caer-Faddon, dros amryw wythnosfeir
 ynghyd

ynghyd, heb farwr Luniaeth. Yn gyffell-
yb i hyn y bu'r Ferch o Lan-Gollen, yn
Sir Ddinbych, ym mhen Blynnyddeu wedyn.

Ad. VII. Am Wisgad Bywiolion.

Y mae'r holl Fywiolion wedi cael eu
gwifgo yn dra rhyfeddol, ac hefyd yn
wastad yn gyfardebol iw Lleoedd a'i
Hachosion. Rhai â chrwyn tewon ee-
lyd, rhai a chregin, rhai â Phlyf, a
rhai â Blew. Y mae eu Gwisgoedd oll
yn dra chywraint, eithr y mae Gwis-
goedd rhai o honynt mor wychion, na
wisgwyd Solomon yn eu holl Ogoniant
yn gyffelyb iddynt, Dyn yn unig sy'n
cael ei eni yn Noeth, am ei fod ef
wedi ei gynnyfsgaeddu â Rheffwm a
Moddion i ddarparu drost'oi hun. Yn
awr wrth ystyried Byd o Fywiolion
fel hyn yn cael eu Gwisgo, pob un
yn gymmwys yn ôl ei Achos a'i El-
fen, a allwn ni ammeu Doethineb y
Gwisgwr?

Ad. VIII. Am Drigfaneu Bywiolon.

Fel y mae Dŷn wedi ei gynnyfsgaeddu
 Rheffwm a Dyall, ac hefyd â Modd-
 on, megis Coed a Cherrig a Phethau
 eraill, i Adeiliadu iddo'i hun Drig-
 faneu yn ôl ei Achos; felly hefyd y
 mae'r Creaduriaid Direffwm, wedi eu
 cynnyfsgaeddu â rhyw Fath o Gynneddf
 a Thueddrwydd naturiol rhyfeddol,
 adeiliadu iddynt eu hunein Drigfan-
 eu i wafanaethu eu Hâchosion. O mor
 rhyfeddol y Medr rhai Creaduriaid
 adeiliadu iddynt eu hunain! Dyn yn
 unig o herwydd ei Ddyall a'i Reffwm,
 a all chwanegu ei Fedr; eithr y Crea-
 duriaid eraill, y rhai sy'n gwneuthur
 pob Peth yn ôl eu Tuedd naturiol,
 iddynt yr un modd yn awr a chynt;
 fel er y Dechreuad. Nid oes dim mwy
 o Fedr gan Anifail yn awr na chynt,
 eithr y mae Medr naturiol rhai Crea-
 duriaid iw ryfeddu. Y mae rhai Pry-
 fed, ag a fedrant osod mân Bethau yng-
 hŷd i Nofio arnynt; ac eraill fo a'i
 Hymborth yng waelod y Dwfr, a
 fedrant

fedrant olod cerrig yn eu Llestri bach
 iw tynnu i lawr. Pa mor rhyfedd y
 Medr Corryn wneuthur Gwê o'i Gorph
 ei hun! Yn awr wrth ystyried yr holl
 Bethau hyn, ni a allwn gynhwyso
 Geirieu Solomon at yr holl Fywiolion
 Rhessymmol ac Anressymmol, a dywed-
 yd Dibr. 2. 6. Yr Arglwydd sy'n rhoi
 doethbined, allan o'i eneu ef y mae Gwy-
 bodaeth a dyall yn dyfod.

*Ad. ix. Am Hunan - Ymdiffyniad
 Bywiolion.*

Y mae Dŷn o herwydd ei Ddyall
 a'i Resswm, yn cael ei Eni heb Ar-
 feu Ymddiffyniad, gan y gall ef o her-
 wydd hynny ddarparu iddo'i hun;
 eithr y Creaduriaid eraill, y rhai nid
 oes Resswm ganhynt, sy'n cael eu cyn-
 nyfsgaeddu yn rhyfeddol ag amryw
 fâth o Arfeu a Tharianeu naturiol i
 ymddiffyn eu hunein, a hynny yn ôl
 eu hamryw Leoedd a'i Hachosion.
 Rhai â chrwyn diogel, rhai â chreg-
 in, rhai â chyrn, rhai ag Esgyll llym-
 ion a Drain pigog, rhai â chrafanger,
 rhai â Phigeu, a rhai â cholynneu; rhai
 all

ll ymddiffyn eu hunein trwy newid
 u Lliw, megis y *Cameleon*; rhai trwy
 Hedfan, a rhai trwy Redeg, a rhai
 trwy nosio; rhai wrth fynd dan Ddwfr,
 rhai wrth fynd o'r Dwfr, a rhai wrth
 wio'r Dwfr, rhai all ymddiffyn eu
 hunein yn y Tân, trwy ei ddiffodd â
 hyw fâth o Sudd o'i Cyrph eu hun-
 in; rhai wrth eu Ffroen, eu Clust,
 eu eu Llygad a ragwetant, ac a rag-
 aenant Beriglon; rhai a ymddiffyn-
 nt eu hunein trwy eu cyfrwstra, me-
 is y Llwynog, yr *Tsgysfarnog*, ac eraill;
 rhai trwy eu Llais, megis chwynnu;
 rhai trwy wneuthur garw Lûn arnynt
 u hunein, megis Gwrychio; rhai trwy
 Odredod eu Tom a'i Biswel, fel yr
 dym yn clywed am amryw; ac eraill
 trwy Foddion eraill. Y mae Pysgodyn
 elwir y *Siark*, yr hwn sy'n dra distr-
 ywgar; ac onj bai fod yn gorfod arno
 roi ar ei Gefn wrth sglyfaethu, ni
 yddai nemmawr o Bysgodyn a ddian-
 ai rhagddo. Er cymmaint yw Ffordd
 Creaduriaid i ymddiffyn eu hunein,
 to mae Ffordd a Medr Dîn yn fwy iw
 orchfygu yn ôl ei Achos. Ie er cym-
 maint

maint yw Medr un Creadur i ymgadw,
y mae Medr Creadur arall yn gym-
maint i ddala, cyn belled ag y bo
Angenrheidieu Bywyd yn gofyn.

Ad. x. Am Genbedliad Bywiolion.

Y mae'n dra hyfbyys yn awr, fod pob
Creadur byw yn cael ei genhedlu
rhwng Gwryw a Menyw, ac nad oes
un yn dyfod trwy un Ffordd arall, i
gymmaint a *Gwybedyn* neu *Nedden*. A
rhyfeddol jawn yw'r modd y maent
wedi eu cymhwyso, a'u cyfaddasu i'w
gilydd, gogyfer a chynnal eu Rhyw.
Y mae ambell Ryw o Greaduriaid, a
phob un o honym yn Wryw, ac yn
Fenyw; megis Mwydon a Gelod, Llyn-
ger a Malwod. Ceir gweled Malwod
yn ceiliogi'r naill y llall ar unwaith;
a Mwydon a Phen un at Gynffon y
llall, ac felly yn ceiliogu eu gilydd.
Tebyg rhai y gall y rhai hyn gan
hynny geiliogu eu hunein. Y mae'n
Fenyw yn yr holl Fywiolion gan mwy-
af yn derbyn oddiwrth y Gwryw, ac
wedyn y mae'r Creadur yn cael ei
ffurfio

ffurfio Ynghorph y Fam, ac yn yr Wy;
 eithr Pysgod nid ynt yn derbyn odd-
 iwrth eu gilydd, ond y mae Hâd y
 naill a'r llall yn cyfarfod yn y Dwfr,
 lle mae'r Pysgod bach yn gael eu ffur-
 fio. Ond etto nid yw holl Greadurlaid
 y Moroedd fel hyn, canys y mae rhai o
 honynt yn bwrw eu rhaibach ac yn rhoi
 sugn megis y mae rhai Morfilod; ond nid
 oes gan y Morfil ond Un ar y Tro.
 Y mae Creadurlaid yn cael eu Cen-
 hedlu mywn llawer Ffordd a modd, i
 ddangos fod Duw wedi gwneuthur pob
 peth yn ôl ei Ewyllys ei hun. Y mae
 pob Creadur byw gan mwyaf yn dy-
 fod o Fola'r Fenyw; eithr y mae Cre-
 adur bach yn America a elwir y *Pîpal*,
 tebyg i Lyffaint, a'i rai bach yn dy-
 fod allan o'i Gefn. Y mae amryw Be-
 theu hynod iw hystyried Tnghened-
 liad, Eppiliad, a Meithrinad Bywiol-
 ion. i. Tffryriwn eu Doethineb nat-
 uriol rhyfeddol, yn dewis y Lleoedd
 cymhwylaf, i osod eu Hâd, eu Hwyeu,
 a'i rhai bach ynthynt; a'r modd tref-
 nus y maent yn eu gosod, ac hefyd y

M cymhwyl

cymhwylder y fydd Ynghyrph llawer
o honynt, i wneuthur Lle mywn
Goed, neu Ddail, neu betheu eraill i
osod eu Hwyeu, neu eu rhai bach yng-
hadw. Y mae holl lwyth y Plŷf yn
rhyfedd jawn yn y Petheu hyn. Hâd
rhai o honynt hwy yw'r Nedd bach
y fydd ar hyd Flew Ceffyleu; a'r Pry-
fed fydd Ynghysnau Gwartheg, ac yn
Ffroeneu Defaid, ac ar hyd Ddail, ac
hefyd mywn Dail a Ffrwytheu. Y
mae eu Hwyeu yn mynd yn gyntaf yn
Bryfed, Fegeiod, ac wedyn Blŷt. Plyf-
yn, rhyfeddol jawn yw'r *Ephemeron*,
yr hwn nid yw'n byw, uwch 5 neu
6 Awr, sef o 5 neu 6 Brydnhawn,
hyd 11 o Nôs; ac yn hynny o Amser,
nid yw'n gorphwys a Chenhedlu ei
ryw ar hyd wyneb y Dwfr. Y mae ei
Wyeu neu ei Hâd ef, yn mynd i wae-
lod y Dwfr, ac yno wedyn mywn Am-
ser yn tath o Fegeiod, ac wedyn
yn blŷf, ac wedyn fel y clywch yn
ebrwydd yn marw. Cyffelyb jawn i hyn
yw Dŷn gwael. 2. Ystyriw neu gwaith
yn deŷis yr Amser cymhwyfaf i Gen-
hedlu, ac i fagu. Y mae rhai yn wir
yn

yn Cenhedlu bob amser, fef y rhai fydd
 a'i lluniaeth yn helaeth iw gael bob
 Amser, neu dan ofal Dŷn; eithr eraill,
 y rhai fydd yn newid eu Gwlad, neu
 mewn Prinder, neu mywn Oerfel, neu
 'n Cysgu, sy'n wastad yn disgwyl ac
 yn achub eu Tymmor. 3 *Tfyrion* y
 rhifedi pennodol y mae pob Rhyw o
 Greaduriaid yn Cenhedlu, yr hyn sy'n
 wastad yn gyfattebol i Achos y Bŷd,
 a'i Gallu nhwytheu iw mhagu. T mae
 'n Amlwg y gall rhai Creaduriaid, fef
 Adar, Ddodwy mwy neu lai, yn ôl eu
 Hewyllys eu hunein; ond etto er hyn-
 ny, nid ŷnt yn Dodwi heb Achos, ond
 cynnifer ag a allant fagu. Er nad oes
 gan Adar Allu i Rifo, etto y mae gan-
 thynt ryw fath o Allu, i wahanjaethu
 rhwng ychydig a llawer, ac i wybod
 pa bryd y bydd digon o Wyeu ganth-
 ynt, ac hefyd Ddodwy mwy neu lai.
 T mae'r Jâr wrth gymmeryd ymmaith
 eu Hweu, yn Dodwi llawer mwy nag
 a Ddodwai hi heb hynny. Cymmer-
 wech ymmaith Wyeu *Brân*, pan ŷ bo hi
 yn dechreu Gori, a hi a Ddodwa dra-
 chefn a thrachefn. Un Gwr wrth gym-
 meryd

meryd Wyeu Gwennol yn waftad, a
 wnaeth iddi Ddodwi 19 cyn codi ei
 Chefn. 4. *Tstyriwn* eu mawr Ofal a'i
 Dyfalwch ynghylch eu rhai bach. *T*
 mae Cynneddf naturiol, a Thueddrw-
 ydd mawr rhai Creaduriaid Ief Adar
 i Ori, neu i Eistedd areu Hwyeu yn
 berth rhyteddol. Oni buasai fod hyn
 wedi ei ofod yn eu nhattur, pa fodd
 y gallasent hwy wybod am y Ffordd
 hon i gynnaleu Rhyw. O mor ddyf-
 al y maent ynghylch y Gwaith hyn;
 ie dros amryw Wythnoseu! O mor
 ddoeth y maent yn troie eu Hwyeu!
 Rhai ni chymmerant Amser i ymofyn
 llaniaeth, rhag iw Hwyeu fynd yn
 ofer. Rhai a borthant eu gilydd; a
 rhai a Eisteddant ac a Orant yn lle eu
 gilydd. *T* mae'r *Frân Fenyw* fo'n ei-
 stedd, yn fynych, yn dewach na'r llall
 o herwydd Gofal a chariad y llall,
 yn ei phorthi hi, ac yn newynu ei
 hunan. Eilwaith â pha Ofal y mae'r
 Creaduriaid di-Resswm yn trin eu rhai
 bach! Ac â pha Ddewder yn eu Ham-
 ddiffvo; ie y rhai mwyaf otnus Amser
 arall! Nhwy beriglant eu Bywyd i ach-
 ub

ub eu Plant. Ie nhwy anturiant fwý dros
 Fywyd eu Plant, na thros eu Bywyd
 eu hunein. 5. Ystyriant eu Ffordd a'i
 Mhedr ryfeddol yn porthi eu Rhai
 bach. Rhai yn rhoi Sugn iddynt, a
 nhwytheu yn dra rhyfeddol yn ym-
 ofyn am y Dêth, cyn gynted ag y de-
 lont i'r Býd. Eraill yn gosod Bwyd
 yn eu Peneu, ac yn cyfrannu yn dra
 chyslon rhwng amryw. Ac eraill yn
 gosod eu Hwyeu, ac ymborth hefyd i
 fynu ynghyd; megis y Gwenyn, ac
 amryw Bryfed eraill. Y mae'r Eleph-
 ant yn sugno ei hun, gan fod ei The-
 theu ym mlaen, ac wedyn yn rhoi'r
 Llaeth iw Rhai bach.

Ad. xi. Casgliad oddiworth y cwbl.

Yn awr wrth ystyried yr holl Be-
 theu hyn, ynghyd â llawerragor ag
 oedd iw ddywedyd, onid yw Gallu,
 Doethineb, a Daioni Duw yn ymdd-
 angos yneu Waith yn Creu, yn Tref-
 nu, ac yn cynnal y fâth Fýd? Ac he-
 fydd oni allwn ni ddywedyd gyda Da-
 fydd, Ps. 14. 1. Fod y Dyn hwnnw
 M 3 yn

yn ffâl o bryffur, a gynnig wedi'r
cwbl, i ddywedyd, neu i feddwl nad
oes un Duw? Onid yw'n amlwg y
dylem ni wafanaethu Duw, gan fod
Duw fel hyn ym mhob Peth yn ein
gwafanaethu ni?

PEN. IX.

*Am amryw Lwytheu Bywiolion yn neill-
duol, ac yn y lle cyntaf am yr Anif-
eiliaid Pedairtroediog.*

WEdi fôn am Fywiolion
yn y cyffredin, mi sonias
ychydig etto am eu ham-
ryw Lwytheu yn neilldu-
ol, er mwyn cael rhagor
o Olwg ar Allu, Doethineb, a Daioni
Duw, yn y Bjd. Ac ymma y mae'n
gofyn i mi lôn am Ddên yn y lle cyn-
taf, gan ei fod ef nid yn unig yn rha-
gor

gori, eithr hefyd wedi cael yr Arglwyddiaeth ar yr holl Greaduriaid eraill, *Gen. 1. 26.* Ond gan fy mod i wedi fôn llawer am Ddŷn o'r blaen, mi âf heibio iddo ef yn awr at yr Anifeiliaid Pedairtroediog, ac a soniaf ychydig am danynt hwytheu, ond yn bennaf am y Petheu hynny ym mharai y maent yn amrywio oddiwrth Ddŷn.

Ad. 1. Am eu Hagwedd Ogwyddol.

Fel y mae Dŷn yn sefyll yn union i fynu, am mai dymma'r Agwedd gymhwysaf, felly yr Anifeiliaid Pedairtroediog sydd â'i Hagwedd yn Ogwyddol, neu o Hŷd gydâ'r Ddaear, am mai dymma'r Agwedd gymhwysaf iddynt hwytheu. Y mae eu Hagwedd yn gymmwys iw Hachos, a'i Cyrph yn gymmwys iw Hagwedd. Ie y mae Cyrph pob Rhyw o honynt, wedi eu cymhwyso'n dra odiaeth iw Hachos a'i Ffordd i fyw.

*Ad. II. Am Benue'r Anifeiliaid
Pedairtroediog.*

Y mae'r Pen mywn Dŷn yn Unffurf, eithr yn yr Anifeiliaid **Pedairtroediog** yn amrafael, ie yn amrywio ym mhob Rhyw o honynt, eithr yn wastadol ym mhob Rhyw yn gyfattebol iw Hachos a'i Ffordd i fyw, Y mae'r Mhennydd yn fawr mywn Dŷn, eithr yn fach yn yr Anifeiliaid mywn cymhariaeth, ond ym mhob un o honynt wedi ei ddiogelu 'n rhyfeddol, a'i drefnu 'n odiaeth.

*Ad. III. Am Yddfeu'r Anifeiliaid
Pedairtroediog.*

Y mae Gwddf Dŷn yn fyr, eithr Gyddfeu'r Anifeiliaid yn hirion. oddieithr rhai o honynt fydd a'i Gyddfeu 'n fyrach ac yn gryfach, ond yn wastad yn gyfattebol iw Hachos a'i Ffordd i i fyw. A hyn fy'n dangos Gallu, Doe-thineb, a Daioni Duw; ac hefyd yn galw arnom ni iw ryfeddu a'i ogoneddu ef.

Ad

*Ad. IV. Am Gyllaedd a'r Anifeiliaid
Pedairtroediog,*

Y mae'r Cylla yn yr Anifeiliaid Ped-
airtroediog, wedi ei gyfaddasu'n gym-
mwys i bob Rhyw o honynt yn ôl eu
Hachos. Y mae un math o Gylla i'r
rhai sy'n bwyta Yd a Llafur, a math
arall i'r rhai sy'n pori Gwellt, a math
arall i rai eraill, nid oes ond un Cylla
gan rai, eithr y mae amryw gan eraill.
Y rhai sy'n cnoi 'n dda, a deubar o
Ddannedd ganthynt, nid oes ganthynt
ond un Cylla; ond y rhai sy'n cnoi
eu Cil, y mae ganthynt ddau neu dri,
a'r rhain wedi eu cymhwyso'n rhyt-
eddol at hyn o waith. Y mae gan y
Camel dri neu bedwar, ac yn yr ail
o honynt, 20 neu 30 o Gelleu, y
rhai sydd fel Cydeu, i gadw Dwfr medd
rhai, gan y gall ef fyw yn yr Anial-
wch fych, heb yfed dim yn hîr Am-
ser. Onid yw Rhagluniaeth Duw yn
ymddangos yn yr holl Bethau hyn,
ac yn gwlw arnom ni i ddala Sulw ar-
nynt, ac iw rhyfeddu?

Ad

Ad. v. Am Galon Anifeiliaid Pedairtroediog

Y mae'r Galon ym mhob Rhyw Greaduriaid Pedairtroediog, wedi ei chymhwyso ai chyfaddasu 'n rhyfedd iw Hachos. Y mae ei Chell bedd mywn rhai yn un, megis y *Broga*; mywn eraill yn ddwy, ac mywn rhai meddant yn dair. Mywn rhai Anifeiliaid sy'n byw mywn Dwfr a Thîr, y mae Lle i'r Gwaed droi trwy'r Galon, heb fynd i'r Ysgyfaint, ac felly nhwy allant fyw heb anadlu, neu wrth ychydig iawn. Fel hyn y mae'r Morko, a phob Creadur yn y Grôth. Y mae'r Galon hefyd yn yr Anifeiliaid Pedairtroediog, wedi ei chyfleu yng-hanol y Corph, eithr mywn Dîn yn nês at y Pen, er mwyn tywallt y Gwaed yn haws i fynu, gan ei fod eidd yn setyll yn union. Y mae Rhagluniaeth Duw yn amlwg yn y Pethau hyn.

Ad.

Dyn a mywn

Y mae

ewyneu

g y fy

mân E

benn

leu, yn

ewyneu

awr y

troedi

ddfu m

aniaeth

th. Y m

angos

Ad. v.

awr v

n, agv

Daion

dairtro

yn ni c

Ad. 10.

*Ped. Ad. VI. Am wabaniaeth rhwng
Dŷn a'r Anifeiliaid Pedairtroediog
mywn rhai Gerwyneu.*

Y mae mwy o Gymmundeib rhwng
Gerwyneu'r Pen a'r Galon mywn Dŷn,
g y fydd yn yr Anifeiliaid. Y mae
mân Ewyneu hynny sy'n perthyn
bennaf at y Ruesswm a'r Serch-
leu, yn eisieu mywn Anifail. Y mae
Ewyneu Mwydyn y Cefn, yn torri
awr yn groes mywn Anifeiliaid Ped-
airtroediog, eithr yn torri allan dan
ddfu mywn Dŷn. Rhyfedd yw Rha-
naniaeth a Threiniad Duw ymmhob
iaid. Y mae Amcan a Bwriad yn ym-
angos yn yr holl Betheu hyn.

Ad. VII. Casgliad oddiwrth y cwbl:

awr wrth ystyried yr holl Betheu
n, agweled y modd Galluog, Doeth
Daionus y mae'r holl Anifeiliaid
dairtroediog wedi eu gwneuthur, yr
yn ni ddywedo gyd âg Elibu, Job.

*Ad. 10. 11. Pa le y mae Duw, yr bun-
a'm*

a'm gwnaeth i? yr hwn sydd yn rhod
achosion i ganu y nŵs . Yr hwn sydd
yn ein dysgu yn fwy nag Aulseiliaid
ddaeear, ac yn ein gwneuthur yn ddoet
ach nag ebediaid y nefoedd. Myfi
a ddywedaf am dano ef gyda'r Sal
ydd, Ps. 49. 20. Cyffelyb yw i anife
iaid a ddifethir.

Ad. VIII. Am Ofn Dŷn ar yr ho
Greuduriaid

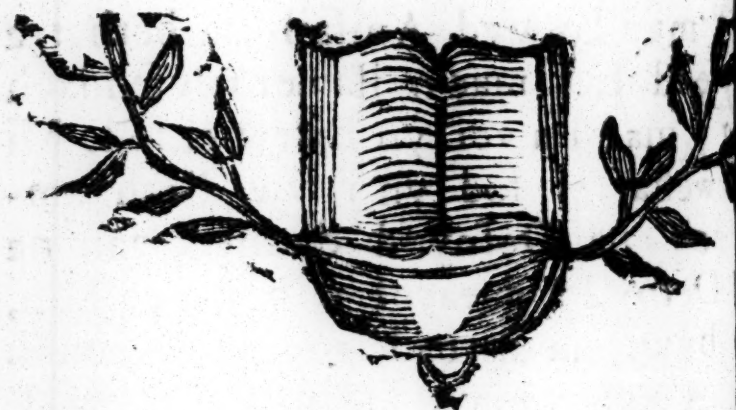
Tstyriwen y lle hynny yn Gen. 9. 1,
Dutw hefyd a fendithiodd Noah a
feibion, ac a ddywedodd wrthynt, Efrw
tbroch a lliosogwch, a llenwch y dda
ar. Eich ofn hefyd, ach arswyd sydd
holl fwystfilod y ddaear, ac ar ho
ebediaid y nefoedd, a'r hyn oll a ymsyn
mudo ar y ddaear, ac ar holl bysgod
môr; yn eich llaw chwi y rhoddwy
bwynt. Yn awr yn gyfattedbol i hy
y mae'r Peth yn bod y Dydd heddyw
Nid oes un Anifail, Aderyn, na Phy
godyn heb ryw faint o Ofn Dŷn arn
Y Llew meddant ni ladd Dd
heb Newyn, neu Berigl, neu Ergy
Gwn yncigymmell, pa todd y bydd

Ddŷn pe na bai'r Creaduriaid yn
 ofni, ac yn ufuddhâu iddo? Pa gyn-
 fer fydd o honynt yn drech na
 ? A pha beth yw'r Achos nad ynt
 cyfodi yn ei erbyn, onid Trefniad,
 orchymmyn, a Bendith Duw? Onid
 Gallu, Doethineb; a Daioni Duw
 agat Ddŷn, yn ymddangos yn hynod
 ana. Ac onid yw hyn yn gosod
 led ar Ddŷn i adnabod, i ryfeddu,
 ofni, i garu, i glodfori, ac i wasanae-
 u Duw? A gairff pob peth ein hofni
 ac oni bydd i ni ofni Duw?

*Ad. IX. Gair neu ddau ynghylch
 Bywyd Anifail.*

Y mae Bywyd Anifail yn beth tra
 yfeddol. Y mae'n llawer rhyfeddach
 g y mae llawer yn bwrw ei fod. Mi
 wedaf ei fod yn rhyw Beth am-
 nach na Defnydd daearol; gan na
 Defnydd daearol o hono ei hun,
 bwrw, na dirnad, nag ymfymnud.
 os nad yw yn Ddefnydd daearol.
 ydyw'n Sylwedd ysbrydol, a ydyw
 anfarwol? ac onid yw hyn eilwaith
 yn

yn anhebygol? Er cymmaint yw C
rwystra a Dyall rhai Anifeiliaid, e
ni ymddangosodd ynthynt erioed, da
tebyg i Wybodaeth o Dduw yn y M
sur lleiaf. Gan hynny onid yw'r D
rad yw'n bwrw am Dduw, yn dra th
byg i Anifail? Nis gall Anifail dd
od i Wybodaeth am Dduw, ond D
a allai pe mynnai; ac am hynny on
Cyfiawn cospi'r Dŷn, am y Peth y b
Anifail yn cael ei ryddhâu? A ydy
Eneidieu, neu Fywydeu Anifeilia
yn dyfod o ryw Elfen ddieithr i
ac yn dychwelyd yno eilwaith, p
fyddont feirw, gan gollu eu Nheill
oldeb?

Bethe
oll yr
Daion
ddala
gadael
i ysty

Ad

Fel
uriaid
yr, ar
felly.

pe

FEN. X. Am Adar.

EDI fôn am yr Anifeil-
iaid Pedairtroediog, mi
soniaf ychydig etto am
Adar, y Llwyth plyfog.

Y mae ymma lawer o
Bethau i fôn am danynt y rhai sydd
oll yn dangos Gallu, Doethineb, a
Daioni Duw, eithr nichaf fi yn awr
ddala fulw ond ar rai o honynt, a
gadael i eraill Achlysur wrth hynny
i ystyried rhagor.

*Ad. I. Am Gyffroad ac Ehediad
Adar.*

Fel y mae'r Llwyth hyn o Gread-
uriaid, yn byw mywn rhan yn yr Aro-
r, ar y Ddaiar, ac yn y Dyfroedd;
felly, y mae ganthynt Gyrrh wedi eu
cym

cymhwyso a'i cyfaddasu i'r holl Ffyrde
 hyn o Fywyd. 1. *T* mae Dull, a llun
 a Gwneuthuriad eu Cyrph yn gymm-
 wys; ac yn addas iddynt, ac iw Hach-
 os. Nid ydynt yn drymion ac yn bal-
 fog, ond yn ysgafn ac yn brydferth
 hedfan, a nosio, 2. *Y* mae gosodiad
 eu Plyf yn gymmwys, yn addas ac yn
 y modd goreu gogyfer a hed an
 nosio, a chynhesu. 3. *Y* mae
 ganthynt Gŵd Olew i iro, a Medr
 ryfeddol i drin eu Plyf. 4. *T* mae
 ganthynt Adenydd cywraint i hedfan
 a hwynt. 5. *T* mae eu Plyf yn rhyf-
 eddol o ran eu Nattur, ei Wychdra
 a'i Wêad; ac hefyd o ran ei ysgafndra
 a'i Gynhesrwydd. 6. *T* mae eu Cyn-
 ffoneu yn gwasanaethu'n rhyfedd i hed-
 fan yn sefydlog, ac hefyd i esgyn ac
 i ddesgyn, ac i droi yn yr Awyr. 7.
T mae gnathynt Draed i gerdded, i
 ddringo, i nosio, i ddala, ac i ddwyn
 eu Hyfglyfaeth. *Tn* awr onid yw Rha-
 gluniaeth Duw iw weled, ac iw rhyf-
 feddu yn yr holl Bethau hyn?

Aa

Y

hyd a

ar, w

yn rh

Pen

'r A

brydf

wneu

Llyga

iw H

gwasa

fod yn

aduria

Tafod

rhyfe

mha

gorna

mân B

yneu

o Ada

eithr

Hymn

mae l

yn rh

Ceffyl

Ad. II. Am y Pen, y Cylla, a Rhaneu eraill o Adar.

Y mae'r Aelodau oll oddiallan yrg-
hŷd â'r Rhaneu eraill oddifewn i Ad-
ar, wedi eu gwneuthur a'i cyfaddasu
yn rhyfedd i gŷd iw Hachos. Y mae'r
Pen yn tâch, i wneuthur Ffordd trwy
r Awyr yn haws. Y mae'r Big yn
brydferth i gasglu'r ymborth, ac i
wneuthur Petheu eraill. Ac y mae'r
Llygad a'r Clust hefyd yn gymmwys
iw Hachos; ie y mae'r Mhennydd yn
gwasanaethu iddynt yn rhagorol, er ei
fod yn amrywio oddiwrth yr holl Gre-
aduriaid eraill, onid Pysgod. Y mae'r
Tafod mywn rhai o honynt yn dra
rhyfedd, megis Tyllwr y Coed, ym-
mha un y mae ei flaen yn llym ac yn
gornaidd, a mâth o Lûd arno i dynnu
mân Bryfed allan o bren. Y mae Gew-
yneu yn rhedeg i'r big ym mhob mâth
o Adar, gogyfer a Dirnad yr ymborth;
eithr yn y rhai hynny fy'n hela eu
Hymborth mywn Llaidd dros Olwg, y
mae llawer yn rhagor, a'r rhai hynny
yn rhedeg hyd flaen y big, megis y
Ceffylog, y Giach, yr Wydd, a'r Ilwyad,

a llawer eraill. Mywn Adar eilwaith y mae amryw Gyllâu, sef mae un Cylla idochi, a'r llall i dreulio i'r ymborth. O ran nad oes gan adar Ddannedd i gnoi; y mae cynnedd yn y Lasog i falu; ac i'r Diben hynny y mae samryw o honynt yn llyngu Cerrig bychain geirwon, y rhai pan lysnhant a fwriant allan. Fe geir clywed y Cylla neu'r Lasog yn malu mywn Eryrod a rhai Adar eraill, wrth ofod y Clust attynt pan fyddont yn weigion. Peth rhyfedd eilwaith mywn Adar, yw bod y *Diaphragma*, neu'r Canolfur yn eisieu; eithr yn lle hynny y mae ganthynt amryw bledrenni, nid yn unig fel y tybir, i gadw'r Coluddion ynghyd, ond hefyd i gadw Awyr ynthynt, i wneuthur yr Adern yn ysgafnach pan fynno, yn gyffelyb i Nofiadudd y Pysgodyn; ac i'r Diben hynny y mae'r Tylleu yn Nail yr Ysgyfaint i ollwng yr Awyr i mywn. Y mae rhai yn tebyg, gan nad yw Adar yn Pisto, a chan fod y *Diaphragma* yn eisieu ynthynt, fod Ffordd i'r Dwfr mywn Creaduriaid eraill, i fynd

6'r C
phrag
r Gw
ei di
yr A
ion e
hirion
ion e
enrh
mhob
a'i F
rhago
yn a
fydd
lunia
Duw

Ad

Y m
ymac
Wlad
ac i
edd
dywe
Cicon
au, y
nol, a

6'r Coluddion i'r Areneu trwy'r *Diaphragma*, heb fynd trwy'r Galon gyda
 i'r Gwaed: ond nid ydys etto yn gallu
 ei dirnad, na'i chael allan. Eilwaith
 yr Adar hirion eu Coesau, fydd hir-
 ion eu Gyddfeu; eithr nid yw'r Adar
 hirion eu Gyddfeu, bob amser yn hir-
 ion eu Coesau, gan nad oes yr un Ang-
 enrheidrwydd. Y mae pob Peth ym
 mhob Aderyn, yn gyfattedbol iw Achos
 a'i Ffordd i fyw. Llawer o Bethu'n
 rhagor y fydd iw hyftryied, eithr hyn
 yn awr a gaiff wafanaethu. A hyn
 fydd ddigon i ddangos i ni, fod Rhag-
 luniaeth, Gallu Doethineb, a Daioni
 Duw yn amlwg yn y Petheu hyn.

Ad. III: Am Symmudiad ac Tm-
adawriad rhai Adar.

Y mae rhai Adar yn symmud, ac yn
 ymadel erbyn rhyw Dymhoreu, o un
 Wlad i'r llall, neu ynteu i orphwys
 ac i gyfgu; ac y maent yn dra rhyt-
 edd yn adnabod eu Tymmor, fel y
 dywed yr Ysgrýthur; *Jer. 8. 7.* *T*
Ciconia yn yr awyr a edwyn ei dymbor-
 au, y durtur besyd, a'r aran, a'r wen-
 nol, a gadwant amser eu dyfodiad; eithr

mhobl i ni wyddant farn yr Arglwydd.
 Un Peth rhyfeddol ymma, yw eu bod
 yn adnabod eu Tymhoreu, sef pa brŷd
 i fyned, a pha brŷd i ddyfod. Peth
 rhyfedd arall, yw eu bod yn gwybod
 pa Le i fyned, a'r Ffordd i fyned; ca-
 nys y mae rhai o honynt yn myned
 tros Wledydd maith a Moroedd. Y
 mae rhai Adar yn dyfod attom ni y
 Gauaf, ac yn mynd ymmaith yr Hâf;
 ac eraill gyda ni yr Hâf, ac yn mynd
 ymmaith y Gauaf. Y mae'r Ceffylog
 yn dyfod attom ni y Gauaf, o Wled-
 ydd y Gogledd; a'r Sofsjair yn mynd
 oddiwrthym ni, o dautu'r un Amfer
 tua Gwledydd y Deheu, sef tuag Aff-
 rica dros y Canolfor. Y mae rhai
 Adar eraill yn gorphwys, ac yn cysgu
 gyda ni y Gauaf mywn Gogofeu, ac
 mywn Dyfroedd, ie tan Ddyfroedd,
 ynenwedigol tua Gwledydd y Gogledd,
 megis y Gwenholiaid: eithr y mae
 rhai yn tybied, eu bod gan mwyaf
 yn mynd y Gauaf tua'r Aipht ac Ethi-
 opia. Y mae'r Tuedd' angenrheidiol
 naturiol hynag sydd mywn Adar, yn
 dangos Gallu, Doethineb, a Daioni Duw
 yn

yn cy
 y Sal
 Harg
 ai dd

Ad
 neu

Y m
 hyfsty
 fydd
 Raglu
 natur
 2. I
 jo a'i
 yn D
 wi N
 fo dig
 5. Os
 a Dde
 Nhwy
 phob
 ydrw
 Nhwy
 jawn
 Plisg,
 ddyfo

yn cynnal, ac yn trefnu'r Bŷd: Medd
y Salmydd, Ps. 147. 5. *Mawr yw ein
Harglwydd, a mawr ei nerth; aneirif yw
ei ddyall.*

*Ad. IV. Am Waith Adar yn Gori,
neu'n Eistedd ar eu Hwyeu.*

Y mae amryw Bethau rhyfeddol iw
hystyried yn y Gwaith hyn, y rhai
sydd oll yn dangos yn amlwg ddoeth
Ragluniaeth Duw, 1. Y mae Tuedd
naturiol mywn Adar i gynnal eu Rhyw.
2. I'r Diben hyn y maent yn ymgyd-
jo â'i gilydd. 3. Ar ôl hyn y maent
yn Dodwi Wyeu. 4. Y maent yn Dod-
wi Nifer gymhefur, sef cymmaint ag a
fo digon, ac nid rhy fach na gormod.
5. Os dygir eu Hwyeu ymnaith, nhwy
a Ddodwant drachefn a thrachefn. 6.
Nhwy a eisteddant ar eu Hwyeu gyda
phob bodlonrwydd, Dyfalwch, a Diw-
ydrwydd dros yr amser nodedig. 7.
Nhwy a droant eu Hwyeu yn ofalus
iawn wrth Ori. 8. Nhwy a dorrant y
Plisg, pan ddelo'r amser iw Cywion
ddyfod allan. 9. Nhwy a Fagant eu
cywion

Cywion yn dra ferchog a threfnus, ac hefyd yn rhyfeddol ofalus, a hyanyd hyd oni ddelont i allu gwneuthur trostynt eu hunain, ac nid yn hwy. 10. Gogyfer a gwneuthur yr holl Waith hyn, nhwy a wnânt Nŷth brydferth iddynt eu hunain. *Yn* awr onid yw Rhagluniaeth, Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn ymddangos, yn ei waith yn gosod y fath Duedd naturiol mywn Creaduriaid direfwm, i wneuthur yr holl betheu hyn? *Y* mae Doethineb a Medr *Adar* i Fagu eu Cywion yn dyfod oddiwrth Dduw; ac *y* mae'r Estryys hebddynt, o eisieu eu caelgantho, fel *y* dywedir yn Job 39. 17. *Oblegid naroddes Duw iddi Ddoethineb; ac na chyfrannodd iddi ddyall.* *Y* mae'r Cyw yn yr Wy, yn cael ei ffurfio a'i faethu ar y cyntaf â'r Gwyn; ac *y* mae'r Melyn yn gwasanaethu i'w faethu ef wedi iddo gynhyddu, ac mywn rhan wedi y bo iddo ddyfod allan. *Y* mae rhan dda o'r Melyn yn mynd i Fola'r Cyw, ac yn ei faethu ef ar y cyntaf, dros ryw amser wedi dyfod i'r Bŷd, megis Llaeth Creaduriaid eraill.

Yr mae *Aristotl* yn dywedyd, fod yr
 wyau Penfeinion hirion yn dwyn jair,
 yr rhai Penllydein yn dwyn Ceiliog-
 od, Y mae'r Llygad gwyn ag fydd yn
 yr wy, ag oedd gynt yn cael ei gyfrif
 yn Rhith y Ceiliog, yn gwasanacihu i
 gadw yr amryw Raneu ynghyd yn eu
 Lle, ac hefyd yr un wyneb
 i'r Melyn i fynu, gan ag pa
 Ffordd agos y bo'r wy yn gorwedd.
 Y mae rhai Adar bychain yn Dodwi
 wyau mawrion, Y mae math o Estrys
 yn America, yr hon sy'n gosod pedwar
 o'i Hwyeu ar nailldu, sef ym mhedwar
 Congl ei Nhŷth, ac yno i fagu Pryfed
 i fod yn Ymborth iw Chywion. Yr
 ydys yn dywedyd am y Soff-jair eu
 bod yn Dodwi 16 o Wyeu, ac yn magu
 bedair gwaith yn y Flwyddyn, sef dwy
 waith ymma, a dwy waith wedi mynd
 oddiymma i'r Hydrefi Wledydd eraill;
 a bod eu Llin cyntaf yn magu cyn
 mynd oddiymma: am hynny dywedir
 fod yr hwn a laddo un o honynt yn
 y Gwannwyn pan ddelont ymma, yn
 lladd Cant. *Wilson's Dict.*

Ad. v. Casgliad oddiwrth y cwbl.

Yn awr wrth ystyried yr holl Bethau hyn mýwn Adar, ynghyd a llawer yn rhagor o Bethau eraill ag fydd yn rhyfedd ynthynt, megis eu hamryw Dueddiadeu naturiol, eu rhyfeddol Gywreinrwydd yn Nythu, eu mawr Gyfrwystra yn ennill eu Hymborth, eu Ffordd ryfedd o Hunan-Ymddiffyniad, Amltra y rhai gwasanaethgar oddiwrth y rhai ysglyfaethus, Buanrwydd y rhai fydd a'i Hymborth ym mhell, a Hwyrni y rhai fydd a'i Hymborth ger llaw, ynghyd a Chymhwyfder a chyfaddafrwydd pob un i w Ffordd, heb gymaint a Chymmal na Phlyfyn yn anghyfleus, am ba rai y soniais ryw faint o'r blaen; yn awr wrth ystyried yr holl Bethau hyn meddaf, a allwn ni lai na chantod Rhagluiuiaeth Duw, a rhyfeddu a chlodfori ei Allu, ei Ddoethineb, ai Ddaioni ef? Pa gynifer o Bethau fydd mewn Aderyn bach, wedi eu cymhwyso ai cyfaddasu i gyflawni

lawni
dded,
lu? Y
bod y
fod y
ettach
er mw
a'i Bl
gaid,
aidd.
fod N
Aden
fwy n
yn be
Adar
nad y
Math.
yn cyr
Dŷn, a
edyd,
Eiddo
gofalu
Holl f
anifei
boll A
iliaia

lawni ei amryw Achosion; megis Cer-
 dded, Hedfan, Ymborhi, a Chenhed-
 lu? *Y mae ei Esgyrn yn gauon, er mwyn*
 bod yn ysgafn; ond rhag iddynt felly
 fod yn rhy weinïon, y maent yn gal-
 ettach nag Esgyrn eraill. *Yr un modd*
 er mwyn ei achos, y mae ei *Adenydd*
 a'i Blýf yn ysgafn, ac eilwaith yn bly-
 gaidd, ac hefyd yn fyth ac yn spring-
 aidd. *Y mae Boreli ddê yn dangos,*
 fod Nerth y Gewyneu sy'n cyffro'r
 Adenydd, yn 10 Mil o weithieu yn
 fwy na Phwys yr Aderyn. *Y mae hyn*
 yn beth rhyfedd hefyd, fod yr holl
 Adar bob Amser yn cael ei porthi, er
 nad ydynt, fel y dywed ein Jachawdr,
Math. 6. 26. Yn hau nac yn medi, nac
yn cyrwain i ysguborieu: ie er nas gall
 Dŷn, â'i holl Ddyall feddwl, na dyw-
 edyd, na dangos yn jaw'n pa Ffordd.
 Eiddo Duw ydynt, ac y mae Duw yn
 gofalu am ei eiddo. *Pf. 50. 10, 11.*
Holl fwystfilod y coed ydynt eiddofi; a'r
anifeiliaid ar fil o fynyddoedd: Adwaen
holl Adar y mynyddoedd: a gwyllt anif-
iliaid y maes ydynt eiddofi.

PEN. XI. Am Bryfed a Phlŷf.

EDI ſôn am yr Anifeiliaid
penaf, mi ddeuaf etto i
ſôn ychydig am rai ydyo
yn gyfrif yn waelach,
ſef Pryfed a Phlŷf; y rhai
er ein bod ni yn edrych yn wael arnynt
ſydd etto â Gallu, Doethineb, a Dai-
oni Duw yn ymddangos ynthynt, mor
rhyfedd ag mywn Creaduriaid eraill.

Ad. 1. Am Bryfed yn gyffredinol.

Y mae Creaduriaid y Bŷd yn cael
eu dosbarthu gan rai i dri Mâth, ſef
Creaduriaid Difwyd, Creaduriaid
byw Direſſwm, a Chreaduriaid Rhes,
ymol. Yn awr y mae Pryfed o'r ail
Fâth, ag am hynny y dywedodd St.

Arwst

Awstin, fod y *Gwybedynyn* odidoeach
 Creadur na'r Haul. Y mae Rhaglun-
 jaeth Duw yn ymddangos yn rhyfedd
 iawn ynthynt, os ystyriwn eu Hang-
 enrheidrwydd yn y Bŷd, eu Ffordd
 i fyw, a'i Cymhwysder iddi, eu Lliof-
 ogrwydd, e'i dull a'i gwêdd. eu cyffrodd
 ai Symmudiad, eu Tueddiadeu naturiol,
 eu Cenhedliad a'i Heppiliad, ac hefyd
 eu Gwychdra a'i Gogoniant o ran eu
 Lliw, ie eu hamryw Liwieu, yn en-
 wedigol rhai o honynt, ac yn olaf by-
 chandra annirnadwy llawer o honynt
 ynghŷd âg amryw Betheu eraill.

*Ad- II. Am Ddull gweuthuriad
 Pryfed.*

Y mae eu Dull a'i Llun yn gymmwys,
 ac yn gwbl yn gyfattedbol iw Hachos
 a'i Ffordd i fyw. Y maent ym mhob
 Peth yn y Môdd goreu. Nid oes nac
 Esgyrn, na Chnawd, na Chroen gan-
 thynt, fel y mae gan y rhan fwyaf o
 Greaduriaid eraill; eithr y mae ganth-
 ynt Betheu priodol iddynt eu hunein,
 ac y maent wedi eu gwisgo gan mwy-
 af, â Mâth o Harnais, yr hyn sy'n
 gwaf

gwafnaethu yn lle Cig, a Chroen, ac
Esgyrn iddynt. Gan mor fâch yw lla-
wer o honynt, rhaid i Raneu a Phib-
elleu eu Cyrph, fod yn fân rhyfeddol.

Ad. III. Am Llygaid Pryfed a Phlyf.

Y mae'r Llygaid yn rhyfedd ym mhob
Creaduriaid, eithr mywn Pryfed, a
Phlyt dybygwn, yn rhyfeddach etto.
Y mae Rhagluniaeth yr Arglwydd yn
rhyfeddol iwgweled yn y Petheu gwae-
laf. Rhyfedd jawn yn wir yw'r Llyg-
ad yn y Creaduriaid hyn. Ystyriwn
1. Ei fod yn fâch. 2. Ei fod yn Ddar-
neu megis Rhwyd. 3. Fod 8 Mil o
honynt yn fynych yn yr un Llygad.
4. Fod yn rhaid bod pob Darn yn
loyw ac yn ddisglair. 5. Fod yn rhaid
bod pob Darn yn grwn, neu'n gryth-
og, i gafglu neu i Refracto'r Goleuni
ynghyd, er mwyn gweled yn berffaith.
6. Fod yn rhaid bod Pibelleu yn dwyn
Sudd o'r Mhennydd iddynt, cyn y ga-
llont weled oll. 7. Fod y Llygad fel
Twyn crwn yn sefyll allan, a'r holl
Ddarneu yn ei amgylchu, fel y gallo
r

8. Fod y cwbl fel hyn, o ran nas gall
 Creadur droi ei Lygad fel y myn-
 no, fel Creadur arall. 9. Ei fod hefyd
 yn galed ac yn Ddi-deimlad, am nad
 oes dim Clorieu iw guddio na'i ddiog-
 elu. *Yn awr oes dim Cywreinrwydd*
yn ymddangos yn yr holl Bethau hyn?
 A oes dim Gallu, Doethineb na Da-
 oni yn ymddangos ymma?

*Ad. iv. Am Antennæ neu Deiml-
 weyr Pryfed a Pblŷf.*

Y mae'r Antennæ neu'r Teimlwyr yn
gwafanaethu at lanhâu'r Llygaid, ac
hefyd i Deimled o'r blaen, gan na
welant, fel y mae'n debygol yn agos
awn, am na allant bellhâu a neshâu
r Llygad at y Gwraidd, fel y gall
gywiolion eraill, gogyfer a gweld ym
hellach neu yn nês. Yn mhob Rhyw
Bryfed agos, y mae'r Gwryw yn
lai na'r Fenyw. Y mae'r Antennæ
aywn rhai, megis y Gwybed, yn dan-
os eu Rhyw. Antennæ hwy a mwy gan
Vryw, arhai byrach a llai gan Fenyw.

Ad

Ad. v. Am Raneu, a Chyffroad Pryfed a Phlyf.

Y mae pob mâth o Bryfed wedi eu cymhwyso 'n rhyfedd iw Ffordd i fyw. Y mae rhai o honynt wedi eu cymhwyso i Gerdded; eraill i Gerdded ac i Nofio; eraill i Neidio; eraill i Hedfan; eraill i Gloddio; eraill i faethu allan eu Gweoedd, ac wedyn i tarchogaeth arnynt, fel y mae **Mâth** o Gorrnod yn gwneuthur, a hynny weithieu mywn uchder mawr yn yr Awyr; eraill o bosibl yn ysgafhach na'r Awyr, neu ynteu â Ffordd ganthynt i wneuthur eu hunein felly. Y mae rhai **Plýf** â phedwar Adein ganthynt, iw helpu i Hedfan yn ddiysgog; a'r rhai sydd wrth ddwy, y mae ganthynt fâth o Bwyfeu, iw cydbwyso yn yr Awyr. Y mae **Bychandra** rhai Pryfed yn rhyfeddiawn, ac etto y mae pob Rhan ynthynt ag sydd yn rheidiol i Fywiolion, megis Pen, Ymhennydd, Llygaid, Geneu, Cylla, Coluddion, Calon, Traed, Adeinydd, Gwynneu, Llestri Gwaed, neu ryw fâth

o Sudd yn ei le, ynghyd a phetheu
eraill lawer yn ôl eu Nhatura'i Rhyw.
T mae Cant o Bryfed weithieu mywn
Diferyn cymmaint a chloppa Pin, o'r
Hyfen gwyrddlas fydd ar wyneb Ddwfr
brwnt marw yr Haf; a llawer ragor
mywn cymmaint a hynny o Ddwfr
Pybyr, gan fod y rhain yn llawer ma-
nach na'r rhai o'r blaen.

*Ad. vi. Am Ddoethineb a Chyfrwystr
Pryfed i ddiogelu eu hunein erbyn
Gauaf.*

T mae Pryfed wedi eu Dodwi yn mynd
yn gyntaf yn Fegeiod, yna erbyn Gau-
af, y maent yn tynnu i ryw Lê cynnes,
ac yno yn gwneuthur mât h o Wê neu
wisg iddynt eu hunein, iw cadw dros
y Gauaf, ac wedyn yr ail *Flwyddyn*,
y maent yn torri allan yn Blŷf. T
mae eraill hefyd yn mynd i gyfsgu 'r
Gauaf, ac heb Achos iddynt wrth
ymborth: ond hyn fy'n rhyfedd jawn
ynthynt, eu bod yn mynd yn eu Tym-
nor o honynt eu hunein, ac hefyd
yn medru gosod eu hunein yn y Lle
pedd cymhwysaf. Pryfed eraill ag fydd
fydd raid iddynt wrth ymborth y Gau-

af, y maent trwy Gynneddf naturiol
 ryfeddol, yn medru darparu iddynt
 eu hunein mywn Pryd, erbyn y cyf-
 ryw Amser; megis y Gwenyn a'r Mor-
 grug. A rhyfedd jawn pa mor ddiw-
 yd yw pob un o honynt dros y Tym-
 mor. Y mae *Agur* yn eu galw yn Bobl
 ddoeth jawn, am eu bod yn darparu
 eu Lluniaeth yr Hâf. *Diar. 30. 24,*
25. Ac am hynny y mae *Solomon* yn
 danfon y diog attynt, i ddyfgu Doeth-
 ineb, Rhagolwg. Gofal, a Diwydrwydd.
Diar. 6. 6, 7, 8. *Cerdda at y morgrug-*
un, tydi ddiogyn; edrych ar ei ffyrdd
ef, a bydd ddoeth: Nid oes ganddo neb
i'w arwain, i'w lywodraethu, nac i'w fei-
strolï, ac er hynny y mae efe yn paratoi
ei freyd, ac yn casglu ei luniaeth y cyn-
bauaf. Y mae'r Gwenyn a'r Morgrug
 yn byw yn ddoeth, yn drefnus, yn
 gariadus, yn llafurus ac yn esamplaidd.
 Y mae gan y Gwenyn Frenhines ar-
 nynt, a rhyfeddol yw'r Cariad a'r
 Ffyddlondeb fydd iddi. Nhwy gollant
 eu Bywyd yn ei Phlaid; ac os bydd
 marw, nhwy adawant eu Llestr, ac ni
 weithant byth mwyach, eithr bydd-
 ant

ant feirw ar ei hôl. Y mae'r Mor-
 grug yn dwyn eu Hwyeu oddiamgylch,
 rhag ofn iddynt gael niweid, ac yn eu
 cadw ynghyd, ac yn gorwedd yn aml
 arnynt, i'w Gori, fel y mae'n debyg-
 ol. Y maent y boreu amser, haf yn dwyn
 eu Hwyeu tua Phen y Crŷg, ac yno
 y byddant hyd Brydnawn, ac ond od-
 id yr Ochr at yr Haul: ond erbyn
 Nôs os bydd yn Oer, neu'n debyg i
 Law, gellir cloddio dwy Droedfedd
 yn y Ddaear cyn nymed attynt. Nid
 Dyall a Rheilwm y Creaduriaid o
 honynt eu hunain yw'r Petheu hyn,
 ond Cynneddf neu Dueddrwydd nat-
 uriol wedi ei gosod gan Dduw ynthynt.
 Ac ymna gan hynny y mae ei Allu,
 ei Ddoethineb, a'i Ddaioni ef yn ym-
 ddangos yn amlwg.

*Ad. VII. Am Ofal Pryfed ynghylch
 eu Rhai bach.*

Y mae Gofal Pryfed a Phlŷf fel
 Bywiolion eraill ynghylch eu Rhai
 bach, yn fawr ac yn rhyfeddol iawn.
 Un Peth rhyfeddol iawn mywn Pry-
 fed

fed a Phlŷf, yw eu Gwaith yn gof-
alu ac yn gwneuthur, neu ynteu yn
ymofyn am Lleoedd cymmŵys i'w
Hâd a'i Hwyeu, fel y gallont gael pob
Mantais o Orad digonol, ac hesyd o
Faeth a Meithriniad, hyd nes delont
i allu gwneuthur trostynt eu hunein.
Y mae pob mâth o Bryfed yn medru
golod eu Hâd, neu eu Hwyeu yn y
Lleoedd mwyaf cymmŵys a phriodol;
nid i gyd yn yr unrhyw Lleoedd, eithr
pob un yn y Lle mwyaf cyfaddas.
Y rhai sydd i gael eu Mhaeth o'r Dwfr,
yn y Dwfr; y rhai sydd i gael eu Mhaeth
o Gnawd, mywn Cnawd; y rhai sydd
i gael eu Mhaeth o Goed, neu Ffrwy-
theu, neu Ddail, neu Lysieu, yn y
cyfryw Lleoedd. Y mae Pryfed eraill
yn perthyn i Greaduriaid byw. Rhai
o honynt yn magu ym Mhlŷf Adar.
Nidoes nemmawr o Adar heb eu Ham-
ryw Lau. Eraill ym Mlew Anifeiliaid.
Eraill mywn Pysgod. Eraill yn Ffro-
neu, yng Ngholuddion, ie yng Ngh-
nawd. a Rhaneu eraill o Gorph Dŷn
ac Anifail. Y mae Pryfed yn gyffred-
in i'w gweled yn Ffroeneu Defaid, ac
yng

yng Nghesneu Gwartheg, ac hefyd yn
 ôl mywn Ceffyleu; y rhai sydd oll
 yn dyfod oddiwrth fâth o Blýf sy'n
 bwrw eu Hwyeu neu eu Hâd i mywn.
 Ym Mherfia y mae mâtth o Bryfed hir-
 ion meinion, yn magu yng Nghoeseu,
 a Rhaneu eraill o Gyrph Dynion, y
 rhai sy'n 6 neu 7 Llâth o hŷd. Y
 mae Pryfed weithieu yn cael eu tynnu
 o Lygaid, o Ffroeneu, o Glustieu, a
 Rhaneu eraill o Ddynion. Y mae'n dra
 hysbys, fod Pryfed yn magu ym mol
 Dŷn ac Anifail, megis Llyngyr. A'r
 rhai hyn oll sy'n dyfod trwy Genhed-
 liad, canys nid oes un Creadur byw
 yn dyfod mywn un Ffordd arall. Y
 mae gennym amryw Hanesion, am rai
 a gawsant wared, o amryw fâth o Gre-
 aduriaid rhyfedd allan o'i Cyrph. Mi
 adroddaf un o lawer. Yr oedd Gŵr yn
 trafaelu yn y Gwannerwyrn, ac wrth ei Sych-
 ed, efe a ysodd o ryw Ddraig marw oedd
 yn sefyll yn Ochr y Ffordd, ac ym mben
 ychydig Amser, yr oedd Gwyrw a Phoen-
 creulon yn eu Gylla ef, yr hyn oedd yn
 mynd waeth-waeth, heb fawr Obaidth.
 am dano ef, eithr o'r diwedd efe a
 wrth

wrthwynebodd, ac a gafodd i fynu dri
 Llyffaint byw, ac a jachaodd yn ebrw-
 ydd. Gallwn wybod amcan am yr Achos
 o'r Peth hyn. Llyngodd Hâd tri o hon-
 ynt gyda'r Dwfr. Y mac Pryfed eraill
 yn magu mywn Daear, mywn Coed,
 neu mywn Dail, neu Gwybr o'i
 gwaith eu hunein: a rhyfedd yw eu
 Gofal yn gosod i fynu, ac yn paratoi
 gogyfer ag ennill, a maethu eu Hep-
 pil. Peth rhyfedd arall mywn Pryfed,
 yw eu Cywreinrwydd yn gosod, ac
 yn trefnu eu Hwyeu, gan ag pa un ai
 mywn Dwfr, ai mywn Daear. Y mae
 'r Gwybedyn yn gosod ei Wyeu ar
 wyneb y Dwfr yn Rheseu, ac â math
 o Eri gwyddn, yn eu cydio wrth ryw
 Flewyn, neu Wreiddyn, ac hefyd wrth
 eu gilydd. Y mae ei Lwyth ef yn
 fawr jawn, wrth ystyried ei faint. Y
 mae ei Wyeu ef gan wrês yr Haul a'r
 Tymmor, yn myndyn fâth o Figeiod
 bâch, ac wedyn y maent yn mynd iw
 Cyflwr Difaeth, mywn mâth o Gyd-
 eu, ac ym mhen Amser y maent yn
 dyfod allan yn Wybed. Ac fel hyn y
 mae llawer eraill. Peth rhyfedd arall

mywn

mywn Pryfed yw eu Mhedr i Nythau, yn enwedigol: rhai o honynt, megis y Gwenyn; ac eraill ag fy'n gwêu Gweoedd, megis y Corrynod, a Phryfed y Sidan. Rhyfedd fod y fâth beth gwyddn yn eu Cyrph, a rhyfedd mor fain y y tynnant ef allan, a rhyfedd hefyd gymmaint. *Fe ddirwynodd Gwraig Fonbeddig unwaith, 300 Llât o Edefyn oddiwtb un o Blÿf Sidan, ac etto'r cwbl beb bwyso uwch dau Ronyn a banner.* Y mae rhai Pryfed neu Blÿf yn medru brathu Dail Iseingc, a bwrw un neura-gor o'i Hwyaui i mywn, gyda rhyw fâth o Eri ag a fo megis yn wenwyn i'r Dail, yr hyn fydd yn magu math o Gwd, neu Afal, neu Gnauen i fagu'r Pryfyn neu 'r Pryfed ynthynt, y rhai mywn Amser fydd yn torri allan yn Blÿf. Y mae hyn yn amlwg mywn mâtth o Gnau a elwir *Galls*. Y mae Afaleu 'r Deri, ac amryw o Goed eraill o'r Natur hyn: Y mae Afal y Dderwen yn cwympto yn yr Hydref, a'r Pryfyn yn cael ei ddiogelu yntho dros y Gauaf, ond yr ail Flwyddyn y mae'n torri allan yn Blyfyn.

Ad. VIII. Casgliad oddiwrth y Cwbl.

Yn awr wrth ystyried yr holl Bethu
hyn, onid yw Rhagluniaeth Duw, tuag
at Gynhaliaeth y Creaduriaid gwaelaf
yn amlwg? Onid yw ei Allu, ei Ddoe-
thineb, a'i Ddaioni ef yn ymddangos
yn eglur ymma? Ac oni byddwn ni
yn anefgufodol, os esgeuluswn ofni,
caru, a gwafanaethu, Duw mor Fawr,
a Duw mor Ddoeth, a Duw mor Dda?

Y m
gwbl
eithr
rhai
ebrw
rhyf
eu cy

PEN. XII. Am YMLUSGIAID.

Y Mae etto Ryw o Fywion, y rhai a ellir eu galw, *Ymlusgiaid*, ym mha rai y mae Gallu, Doethineb a Daioni Duw yn ymddangos fel o'r blaen.

Ad. 1. Am eu Cyffroad neu eu Symmudiad.

Y mae rhai o honynt yn ymlusgo yn gwbl gyfan, eraill megis yn ymlusgo, eithr âg amryw Draed ganthynt, y rhai y maent yn eu fymmud, yn dra ebrwydd, yn dra threfnus, ac yn dra rhyfeddol. *T* maent yn rhyfedd wedi eu cymhwyso i'w ffordd i fyw.

Ad. II. Am eu Gwenwyn.

T mae rhai o honynt yn fawr eu Gwenwyn, yr hyn sydd wrth bob tebygoliaeth er mawr ac amryw Ddefnydd a gwasanaeth iddynt hwy. A gall eu gwaith nhwy yn sugno ac yn tynnu Gwenwyn o'r Ddaear, fod er llefhâd i'r Ddaear a'i Thrigolion. *T* mae rhai o honynt â Cholyn yn brathu, a rhai â Dannedd yn cnoi, y mae eu Gwenwyn yn rhedeg trwy eu Dannedd, y rhai sy'n Bibelleu, nes delo allan ger llaw'r blaen i Dwillneu Agen. *T* mae rhai Meddygon ermwyn dangos eu Celtyddydd a'i Mhedr, yn gosod math o Does yn y Tylleu neu'r Ageneu hyn, ac wedyn yn gadael i'r Bwystfil eu Cnoi yngwydd Llu o Bobl.

Ad. III. Casgliad oddiwrth y cwbl.

Llawer o Betheu'n rhagor y syddi'w llefaru ynghylch *Tmlusgiaid*, na chaf fi fôn amdanynt yn awr. Ystyriwn, gwelwn, a rhyfeddwn fel y mae'r Creaduriaid

uriaid
cymb
a'i F
Gallu
yn ga
fori,
Clodf
enze:
y bobl
ymdd
Pf. 10
ei bo
o'i ly
Argl

Rh
Rh
Rh
A

uriaid hyn ym mhob Peth, wedi eu
 cymhwyso a'i cyfaddasu i'w Hachos
 a'i Ffordd i fyw; yr hyn sy'n dangos
 Gallu, Doethineb, a Daioni Duw; ac
 yn galw arnom ni i'w ofni, i'w glod-
 fori, a'i wafanaethu ef. Ps. 105. 1, 2.
Clodforwch yr Arglwydd; gelwch ar ei
enw: mynegwch ei weithredoedd ym mys
y bobloedd. Cenwch iddo, canmolwch ef
ymddiddennwch am ei holl ryfeddodau ef.
 Ps. 103. 22. *Bendithiwch yr Arglwydd,*
ei holl weithredoedd ef, ym mhob man
o'i lywodraeth. Fy enaid bendithia 'r
Arglwydd.

Rhyfedd yw Gallu Duw bob Amser,
Rhyfedd rhyfedd yw ei Ddoethder,
Rhyfedd ei Ddaioni helaeth,
At bob Rhan o'i Greadigaeth.

PEN

PEN. XIII.

Am BRESWTLWTR y Dyfroeddd.

FEL y mae'r Ddaear wedi ei llwytho â phob mât h o Fywiolion, felly hefyd y mae'r Dyfroeddd, fel nad oes un Lle yn wâg. Nid yw Duw'r Nefoedd a'r Ddaear ddim cynddrwg Arglwydd, fel nas gall Deil-jaid iddo ef fyw ym mhob Lle, fel na bo un Lle yn segur.

Ad. 1. Am amryw Greaduriaid y Dyfroeddd.

Y mae Canoeedd o Rywieu o Greaduriaid byw yn y Moroedd a'r Dyfroedd a'r rhain i gyd wedi eu cyfaddasu i'w Helfen a'i Hachos. Y mae rhai o ho

nt yn rhyfddol fawr, ac eraill yn
 yfeddol fach. Y Morfil yw'r mwy-
 o honynt, yr hwn sy'n llawer Llâth
 yd, ie ei Safn Pan fo'n agored yn
 Llâth o Léd. Y mae'n cael ei of-
 allan yn rhyfedd yn *Job. 41.* Y
 rhai o Bretwylwyr y Dyfroedd
 ymlusgo, ac eraill â Thraed ganth-
 t, ac eraill meddant yn hedfan
 th, ac eraill yn nosio. Ac fel hyn
 mae'r holl Fywiolion sydd yn y
 froedd, yn gallu ymlynnuad.

wedi
 nâth o
 fyd y
 l nad
 Nid
 ddim
 Deil-
 fel na

aid y
 read-
 roedd
 u i'w
 o ho
 nynt

*Ad. II. Am Anadliad a Nofiadydd
 Pysgod.*

Y mae rhyw fâth o Anadliad gan
 sgod, neu ryw beth cyffelyb iddo,
 yn gwasanaethu yn ei Le. Un Peth
 yfeddol jawn mywn Pysgod yw'r
 ofiadydd, neu'r Bledren wynt, wrth
 wi, neu laesu pa un, y gwnânt eu
 neir yn drymmach neu'n ysgafnach,
 felly a esgynant i'r wyneb, neu a
 esgynant i'r Gwaelod. Y mae'r holl
 readuriaid hyn yn Cenhedlu eu Rhyw,
 yn fawr eu Dyfais i ennill eu Byw-
 Pe bai Pysgodyn o'r un Bwys yn
 wast

wastadol yn ôl ei Faint, nis galla
 nosio mywn Dwfr hallt a chroyw
 canys os safai yngwaelod y Dwfr croyw
 nis gallai lai na dyfod i wyneb Dwfr
 hallt, megis Wy yn Suddo mywn
 Dwfr, eithr yn nosio mywn Heli cry

Ad. III. Am waith Pysgod yn Nosio

Y mae'r Pysgodyn yn nosio yn
 blaen, trwy Nerth ei Gynffon; eithr
 yn wastad ac yn ddiysgog, heb ym
 aflu o'r naill Ochr i'r llall, trwy Rir
 wedd ei Esgyll. Hefyd y mae ei Esg
 yll yn ei nerthu i ymattal, wrth
 eu taro yn groes allan; ac eilwaith
 droi, wrth daro un allan a'r llall
 mywn; yn gynunwys fel Rhwyf ne
 Lyw, yn troi Bâd neu Long.

Ad. IV. Am Hiliad Pysgod.

Y mae Pysgod yn hillio yn dra rhy
 eddol, yn ôl y Gair yn Gen. i. 2
Heigied y Dyfroedd o ymlusgiaid by
 Y mae Llaeth y Gwryw, a phys
 Fenyw, yn gludo wrth eu gilydd yn
 dw

galla wfr, fel y mae Pysgodyn i ddyfod
 chroyw addiwrth bob un o'r Pys hyn. Ond
 r croyw to y mae rhai Creadurlaid yn y
 b Dwf lloedd, yn Bwrw eu Rhai bâch yn
 myw w, fel Anifeiliaid y Ddaear. O ba
 leli crywth Gynnydd a fyddai ar Bysgod, fel
 Betheu eraill, oni bai Melldith Duw
 yn Nofon y Dechreuad o herwydd Pechod
 yn! Nid oes mor Cynnydd arnynt
 io yn wy, na dim arall, ag alla fai fod wrth
 eith Creadigaeth, pe bai Hiliad un Pysg-
 b ymdyn yn byw, ac yn hilio dros io
 wy Rinyllynedd, nhwy lanwent holl Foroedd
 ei Efycc Afonydd y Bÿd. Hyn ynghyd a
 wrth Miloedd o Betheu eraill ag fydd iw
 waith ystyried ynthynt, pe mynnwn i tetyll
 llall arnynt, sy'n dangos Rhagluniaeth, Ga-
 yf ne lu, Doethineb, a Daioni Duw ym mhob
 lle, ac ym mhob rhyw Greadurlaid.

Ad. v. Casgliad oddiwrth y Cwbl.

rhy styriwn yr holl Betheu hyn, a rhy-
 i. 2 seddwn a Chlodforwn yr Arglwydd.
 d byn Ps. 136. 1, 25. Clodforwch yr Arglwydd,
 hys anys da yw: o herwydd ei drugaredd
 d yn fydd yn dragywydd. Yr hwn sy'n rho-
 dw ddi

ddi ymborth i bob Cnawd: canys ei d-
garedd sydd yn dragywydd. Ps. 10
23, 24. Trhai a ddesgynant mywn Ll-
geu i'r Môr, gan wneuthur eu gorche-
mywn dyfroedd mawrion. Hwyl a wel-
weithredoedd yr Arglwydd, a'i ryfed-
odau yn y Dyfnder. Myfi a ddywed-
gyda Job. wrth bob Darllenydd
Gwrandawydd; Job, 12. 7, 8, 9, 10,
11. Gofyn yn awr i'r Anifeiliaid, a h-
a'th ddysgant, ac i chediaid yr Ar-
broy a fynegant i ti. Neu dywed wr-
y Ddaear, a hi a'th Ddysg; a Phyl-
od Môr a bysbysant it. Pwy ni wyl y-
rhai hyn oll, mai llaw'r Arglwydd
renaethbyn? Yr hwn y mae einoes i-
peth byw yn ei law; ac anadl pob ma-
r Ddyn. Onid y Clust a farna ymad-
ddion? a'r geneu a archwaetha ei froy-

R ma
er C
eraill
iniaet
wch,
pwyd
wyd

PEN. XIV.

Am GOED a LLYSIEU:

YMA etto y mae Gallu
Doethineb, a daioni Duw
yn ymddangos. Pa Am-
rywiaeth fydd o honynf
ac i ba gynnifer o Ddef-

nyddieu a Gwasanaeth y maent!

*Al. i. Am amryw Ddefnyddieu a
Gwasanaeth Goed a Llysieu.*

T mae rhai er Adeiliadaeth, ac eraill
er Cynhaliath Dŷn ac Anifail, ac
eraill er Phfygywriaeth a Meddyg-
iniaeth, ac eraill er Pleffer a Hyfryd-
wch, ac eraill er Tân a Gwresfog-
rwydd, ac eraill er Cylgod a Chynhes-
rwydd.

*Ad. 11. Am wneuthuriad Coed
Llyfieu.*

O mor rhyfedd ac mor hynod yw
Dull a'i Gwneuthuriad, a'r modd
mae'r Sudd a'r Awyr, yn cael eu dwyn
oddiangylch ynthynt, er maeth a By
wyd! Y mae eu Gwychdra, eu ham
ryw Liwieu, a'i Perarogleu i'w rhyf
eddu. Y mae'r Hedyn eilwaith i
ryfeddu, ym mha un y mae'r Llyfieu
yn neu'r Pren yn gyfan i'w weled, e
y bydd yr Hedyn weithieu mor fach
nas gellir ei weled heb Wydr-ddrych
ac hefyd nid y Pren neu'r Llyfieu
mwyaf, sydd] a'r Hedyn inwyaf bo
Amser. Y mae Hâd ar y Rhedyn, on
cael Gwydr-ddrych i'w gweled, ga
eu bod mor fân. Y mae llawer o Ly
jeu yn dra rhyfedd yn caud eu Blo
deu, erbyn y Nôs ac erbyn Gauaf, e
mwyn diogelu'r Hâd Y mae Coed
rhai Llyfieu yn sefyll i tynu'r Gauaf
gan eu bod yn abl i ddwyn ac i ddi
oddef yr Oerfel; eithr eraill y rha
nis gallant hyn, sy'n cael eu diogel
tan y Ddaear yn eu Gwraidd. Y mae
Hâd

Hâd pob
Addfe
i hau
hai yn
yर्थ eu
sgafn,
an y Gw
nynt Fa
mgylch
negis
Wydd.
nydd ga
negis D
mae
hai hyn
gor yn
ddiamg
wydd gv
Hâd fyn
Coed, a
mae Cna
ael ei
adar, a
naent y
ierwy
u Cyle
do, ac

Hâd pob math o Llysieu pan ddelont
 Addfedrwydd, yn cael eu gwaſgaru
 i hau yn dra rhyfeddol. Y mae Hâd
 hai yn mynd yn union i'r Ddaear
 wrth eu Pwys. Y mae Hâd eraill yn
 ſgafn, ac yn cael eu dwyn ymnaith
 an y Gwynt, ac am hynny y mae gan-
 thynt Facheu, i daro am Bethu oddi-
 amgylch, rhag mynd yn rhy bell;
 megis *Avens Agrimony*, a Llysieu'r
 Wydd. Y mae Hâd eraill â math o ad-
 nydd ganthynt i hedfan oddiamgylch;
 megis Dant y Llew; ac eraill o'r Fâth.
 Y mae Hâd eraill mywn Coden, â'r
 hai hyn â math o Spring ynthynt, yn
 gor yn ddisymmwth, i daflu'r Hâd
 oddiamgylch, a hynny yn unig ar Dy-
 wydd gwlyb, yr Aifer cymhwysaf i'r
 Hâd fynd i'r Ddaear; megis Surion y
 Goed, a Thafod yr Hydd ac eraill, Y
 mae Cnau'r India, neu'r Nutmeg, yn
 cael ei llyngcu meddant gan fath o
 Adar, ac wedi bod ynthynt dro, y
 naent yn eu bwrw allan, ac wedynt
 ierwydd hynny, a'r Llŷs fydd yn
 u Cylch, y maent yn egino, yn gwrei-
 do, ac yn tyfu yn Goed, yr hyn ni
 P wnaent

wnaent wrth eu plannu. Y mae Rhagluniaeth â Daioni Dew yn amlwg yn hyn, set fod yr *Id*, yr hwn yw'r Llysfieuyn rheittiaf at wasanaeth Dŷn, yn tyfu yn hawdd ac ym mhob Lle.

Ad. III. Am Rhinweddau Coed a Llysfieu.

Y mae Pŵen neu ragor yn yr Indid meddant, yn gwasanaethu holl Achosion Dŷn; megis i adeiliadu, i ddilladu i borthi, i ddiodi, ac amryw Betheraill. Rhyfeddol yw'r Rhinwedd sydd mywn Coed a Llysfieu, gogyfer a jachau Clefydon mywn Dŷn ac Anifail! Y mae Rhinwedd enwedigol Ynghoed Llysfieu pob Gwlad, i jachau Clefydon y Wlad honno. Y mae rhai Llysfieu yn jachau Clefydon tebyg iddynt o ran *Lliw*, ac eraill o ran *Llun*. Y mae rhai Coed mywn rhyw Fancu yn gwasanaethu yn tynych rhyfedd yn Ffynhoneu Dyfroedd. Ac y mae hyn yn Rhagddarbodaeth, ac yn Rhagluniaeth fawr mywn Gwledydd fychion. Ni raid ond torri Cangen o honyn ac fe ffrydia allan beth rhyfeddol

e Rha Ddwfr. Y mae rhai Coed yn cadw
 wgw y llawer o Ddwfr yn eu Dail, i ddiodi
 r Lly Dŷn ac Anifail.

Ad. iv. *Am Dyfiant Coed a Llyfieu.*

Coed a mae Coed a Llyfieu yn tyfu yn rhy-
 feddol. Y mae Coed a Llyfieu, fel y
 Indidlywsoch, yn dyfod o Hedyn, ym mha
 Achor y byddant yn eu llun a'i Ffrwyth
 illadyw gweled trwy *Ficroscope*; ie yr oedd
 Bethed cwbl yn yr Hedyn cyntaf ag oedd
 d fydd ddyfod oddiwrtho ef byth; sef un
 achâ Hedyn yn y llall. Y mae Tŵll neu
 ail! Agoriad yn yr Hedyn i'r Eginyn ddy-
 oed fod allan, er na bydd bob Amser yn
 fyddo gweledig i'r Llygad noeth. Y mae un
 Llyfieu Gangen o'r Hedyn, yn taro i wared
 ynt o fod yn Wreiddyn; ac y mae Maeth
 un. Yr Hedyn yn myned iddo, hyd oni
 eu yn o'n abl i sugno Maeth o'r Ddaear;
 yn llw yna y mae'r Maeth yn rhedeg ar
 e hyd yr un Ffordd i fynu, ac yn mynd
 glun i faethu'r Gangen arall o'r Hedyn,
 chion i'r Eginyn, yr hwn sy'n mynd yn
 nynt i'r Pren neu'r Llyfieuyn. Un
 dol oeth rhyfeddol jawn yw hyn, fod un
 dwfr

Gangen o'r Hedyn yntroi i lawr, a'r
 llall i fynu yn wastad, gan ag pa fodd
 y bo'r Hedyn yn gorwedd. Y mae'r
 Achos naturiol o'r Peth hyn, y tu
 hwnt i Ddyall y Doethion. Nid oes
 un Peth mywn Pren na Llyfieuyn, ie
 gymmaint a Dalen, na bo'n ddefnydd
 iol ac yn angenrheidiol, er na bôrn
 bob Amser yn adnabod ei Ddefnydd.
 Os ystyriwn y Peth yn jaw'n, y mae
 'n dra rhyfedd, fod y Coed na allant
 sefyll eu huncin, wedi eu cymhwyso
 i graffu ar Bethau eraill. Rhyfedd bod
 pob Hedyn yn dwyn eu Bren ei hun.
 Rhyfedd fod y Ffrwyth ar rai Coed,
 yn addfedu oddifry ac ar eraill oddiob-
 ry y Dail uchaf ar rai Coed,
 a'r Dail isaf ar Goed neu Llyfieu er-
 aill yn crino gyntaf! Y Ffrwyth ar
 rai Coed, yn y man y bo'r Blodeu; ond
 ar Goed eraill yn y gwrthwyneb! Blo-
 deu rhai Coed, ie'r rhan fwyaf o Goed
 a Llyfieu, fydd osfaen y Ffrwyth; ond
 y mae Blodeu rhai ar ôl; megis *Mel-
 ons, Cucumbers*; a rhai heb Flodeu
 oll. Ffrwyth a Dail rhai Coed fydd
 ynghyd, ond rhai eraill ar nailldu, me-
 gis y Winwydden, yr hon fydd â'i

Dail
 Ochr
 glunia
 fod y
 goreus
 Arglw

Ad.

Oni
 yn y
 Dyn,
 ffrwy
 odd
 Drain
 Ach
 4. I
 chw
 ham
 ac yf
 yn e
 eu a
 dyfa
 eu c
 i dd
 y m
 dwy
 pob

Dail y naill Ochr, a'r Ffrwyth
 Ochr arall yn bennaf. Onid oes Rha-
 gluniaeth yn yr holl Bethau hyn, gan
 fod y cwbl yn dyfod i ben yn y môdd
 goreu? Rhyfedd yw Rhagluniaeth yr
 Arglwydd ym mhob Peth!

Ad. v. Am Felldith y Ddaear.

Oni bai Melldith Duw ar y Ddaear
 yn y Dechreuad, o herwydd Pechod
 Ddŷn, byddai Coed a Llysiu yn Gan-
 ffrwythlonach nag y maent. Dywed-
 odd Duw wrth Adda, Gen. 3. 18.
Drain hefyd ac ysgall a ddwg hi i ti.
 Ac hefyd dywedodd wrth Gain. Gen.
 4. 12. *Pan lasuriech y Ddaear; ni*
chwanega hi roddi ei ffrwyth it. Pa-
 ham y mae'r Ddaear yn dwyn Drain
 ac ysgall o honi ei hun heb flino; eithr
 yn ebrwydd yn methu i ddwyn Peth-
 eu angenrheidiol i Ddŷn, heb sawr a
 dyfal Driniaeth? Y mae Coed wedi
 eu cymhwyso o ran eu Gwneuthuriad,
 i ddwyn llawer mwy o Ffrwyth nag
 y maent. 1. Y mae pob Cangen yn
 dwyn llawer o Noppeu, 2. Y mae
 pob Noppyn i fynd yn Gangen. 3.

3. Y mae pob Cangen eilwaith i fynd megis yn Bren; ac felly yn y blaen i ddwyn Miloedd o-Gangheneu, Nopeu, a Ffrwytheu. Y mae gwaith Dynion yn Impio ac yn graffto yn profi hyn. Rhyfedd iawn fod y Noppyn arefftir yn mynd yn Bren, ac yn dwyn Ffrwyth yr ôl ei Nattur ei hun, er ei fod yn cael ei Faeth oddiwrth Wreiddyn arall! Ym mhen 12 Mlynedd y gallai fwy na Biliwn o Noppeu, a chynnifer neu fwy o Ffrwytheu ddyfod oddiwrth yr un Grefftyn, oni bai fod rhyw beth dirgel yn attal; a hyn a fyddai llawer mwy nag y fydd yn dyfod oddiwrth Filoedd yn awr. Eilwaith pa ham na bai Can Messur o Wenith, neu Lafur arall, yn dyfod oddiwrth bob un; gan fod llawer Corfen oddiwrth yr un Hedyn, a llawer o Rawn ar yr un Gorsen, oni bai fod Melldith Duw ar y Ddaear?

Ad. vi. Rhai Petheu'n rhagor ynghylch Coed a Llysieu.

Yr ydys yn cyfrif 1600 o Rywieu o
Lysieu

Lysieu
eu Ac
yw eu
huneir
Llysieu
yn, a
Hadeu
anwel
eu bo
Bene
etto
sieuy
Y m
thlon
dyfu
dros
eilw

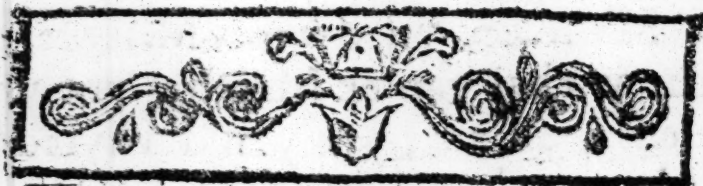
Yn
a r
jon
igae
gan
fo
gw

Lysieu yn tyfu yn y Wlad hon. Gor-
 eu Achles meddant i Goed a Lysieu,
 yw eu Hachles a'i Llygredigâeth eu
 hunein. Yr ydys yn tebyg fod rhai
 Llysieu, megis Tafod yr Hÿdd, Rhed-
 yn, a Mwllwm yn dwyn Miliwn o
 Hadeu, y rhai gan eu Mândra ynt yn
 anweledig, ac am hynny nid rhyfedd
 eu bod yn cael eu dwyn gan y Gwynt i
 Beneu Tai, a'r cyfryw Leoedd. Ac
 etto er maned ynt, y mae Llun y Lly-
 sieuyn canlynol ym mhob un o honynt.
 Y mae rhai Hadeu yn cadw eu Ffrwy-
 thlondeb yn y Ddaear, er na chânt
 dyfu o herwydd rhyw Ddamweinieu,
 dros 20 neu 30 o Flynyddeu; ac yna
 eilwaith yn tyfu.

*Ad. VII. Casgliad odddiwrth y
 cwbl.*

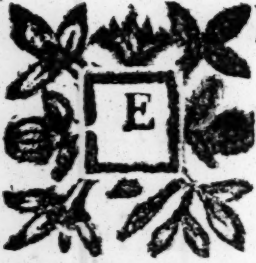
In awr ystyriwn yr holl Bethu hyn;
 a rhyfeddwn Allu, Doethineb, a Da-
 joni Duw; a gwelwn ein Rhwymed-
 igaeth i'w wasanaethu ef yn Ffyddlon,
 gan ei fod ef fel hyn, wedi cymhwy-
 fo pob Peth yn y modd goreu, i'n
 gwasanaethu ni. Medd y Salmydd, *Pf.*

104. 14. *T mae yn peri i'r gwellt
dysu i'r Anifeiliaid, a llysieu i wasa-
naeth Dyn: fel y dycco fara allan o'r
ddaeear.*

PEN. XV.

*Am y Pedwar Defnydd yn fwy neillduol
sef Awyr, a Dŵfr, Daeear, a Thân:
ac yn gyntaf am yr Awyr.*

 *R fy mod wedi fôn am yr
Awyr o'r blaen yn y cy-
ffredin, etto mi gaf fôn
am deni yn awr yn fwy
neillduol, gan fod Gallu,
Doethineb, a Daioni Duw, yn ymddan-
gos yn dra rhyfeddol ynthi.*

Ad. 1. Am Nattur yr Awyr.

*T mae'r Awyr megis môr o dautu
Ddaear*

Ddaear, ac yn dra angenrheidiol, gan
 na ddichon na Dŷn nac Anifail na
 Phyfgodyn, na Llysiuyn fyw heb-
 ddo. Y mae Miloedd o Bethau yn
 cydgyfarfod ynthi, ac etto y mae Duw
 yn ei chynnal yn iachus. Y mae lla-
 wer o Anadliad Dynion yn dyrchafu
 i fynu iddi, llawer o Anadlau Anif-
 eiliaid o bob Mâth, llawer o Anad-
 leu ymlusgiaid, a llawer honynt yn
 dra gwenwynllyd. Llawer o DARTH
 yn codi i fynu o Fôr a Daeear, ac yn
 fynych o Lleoedd marwol, eithr yn
 wastad o lawer o Lleoedd aflan ac afi-
 ach. Llawer o Arogl pêr a drewllyd
 yn dyrchafu i fynu oddiwrth bob Peth,
 ac yn cydgyfarfod. Llawer o DÂN oddi
 wrth amryw bethau, megis yr Haul, ar
 Ddaear a'r Sêr. Ac fel hyn y mae'n Fôr
 Filoedd o bethau, ac yn amgylchu
 Ddaear, ac yn ei ffrwythloni. Y mae
 Oes ddiweddas, wedi cael allan
 dau beth mawr mywn perthynas i'r
 awyr, na wybuwyd mo honynt erioed
 blaen, sef ei Phŵys, a'i gwaith yn
 o Nattur Spring, yn cymmeryd
 gwasgu, ac am ymdannu, fel y gwe-
 lin

lir wrth wasgu Pledren.

Ad. II. Am Bwys a Gwasg yr Awyr.

Y mae ar bob Troedfedd o Ddŷn, neu Dŷ, neu Ddaear, neu unrhyw beth arall, o Bwys Awyr, Bwys 32 Troedfedd o Ddŵfr, yn Golofn Droedfedd Scwâr; ond nid ydym ni yn teimled nac yn dirnad hyn, mwynag y teimlem Bwys Dŵfr yngwaelod Llyn, gan fod yr Awyr yn pwyso ym mhob Ffordd, ac felly yn cydbwyso ei hur; ac hefyd y gronyn lleiaf o honi, yn ddigon i atal, ac i gynnal llawer mwy, ie'r cwbl.

Ad. III. Am Bwys rhyfeddol yr Awyr ar Ddŷn.

Cyfrifwn Ddŷn yn 6 Troedfedd ym mlaen ac yn ôl: cyfrifwn o Bwys Awyr ar bob Troedfedd o hono, yn unig Bwys 30 Troedfedd o Ddŵfr, cyfrifwn pob Troedfedd o Ddŵfr: ym 63 Pwys: yna y mae'n amlwg y bydd ar Droedfedd o Ddŷn, o Bwys Awyr, 1890 Pwys: ac yn ganlynol ar 6 Troedfedd, neu'r naill Ochr i Ddŷn, 11340 Pwys: ac ar y ddau Ochr, fef y Ddŷn

oll, 22680 Pwys. Ond er mwyn cyf-
rif cyfan, ni a gytrifwn y cwbl, yn
unig yn 20 Mil o Bwyseu, yr hyn yn
ficer nid yw'n ormod.

*Ad. iv. Casgliad oddiwrth y Bethieu
hyn.*

Yn awr onid yw'n rhyfedd fod Gwasg
o 20 Mil o Bwyseu ar Ddŷn, pan nad
yw'n gwybod oddiwrth ddim? Pa beth
nas gall ein Duw ni ei wneuthur? Pa
fodd y dyallwn Bethieu pell, gan nad
ym yn gwybod dim am Bethieu mor
agos? Onid yw hyn yn rhyfeddol, ac
eilwaith yn rhyfeddol, fod Dŷn yn
cael ei waredu tan y fâth Amgylch-
jad? Oni byddai 10 Mil o Bwyseu yn
taro ar y naill Ochr, neu Du iddo, yn
ddigon i'w wneuthur ef yn Chwilfriw,
oni bai fod 10 Mil ar y Tu arall yn
eu cydbwysu? Onid yw'n wych, fod
y gronyn Awyr fydd ynom ni yn gallu
cydbwysu, attal, a chynnal yr un fydd
oddiallan? Onid yw Gallu, Doethin-
eb a Daioni Duw yn yr holl Bethieu
hyn, yn ymddangos yn eglur ac yn
amlwg? Y mae'n rhaid i ni wrth y
fath

fâth Awyr a hyn, ac etto byddai'r
fâth ein llethu ni mywn Moment, oni
bai Trefniad doeth yr Arglwydd. Yn
awr oes dim Ofn, Parch, Cariad, Clôd,
Addoliad Gwafanaeth, a Gogoniant
yn ddyledus ymma?

Ad. v. Profiad am Wafg yr Awyr:

Er rhyfedded ac anhebycced y gall y
Petheu hyn ymddangos i rai, etto y
maent yn Wirionedd fier, ac yn dra
hysbys i'r rhai sy'n gydnabyddus â'r
Offeryneu, sy'n sugno Awyr allan o
Bethu, ief Air-Pumps. Pe byddai i
chwi ofod Gwydr teneu ar wyneb
Llestr, ai glaio felly fel nad elai dim
Awyr i mywn ond a fyddai o'r blaen,
chwi geich weled y byddai'r Gwydr
yn digyffro, fel pe byddai heb ddim
Pwys arno; ond pe byddai i chwi eil-
waith, beri sugno'r Awyr allan o'r
Llestr, byddai i'r Gwydr fynd yn
Ddrefion ac yn Friwstion mywn Mo-
ment, a hynny gyda Sŵn fel Ergyd
Drŷll. Y mae hyn yn dangos Pwys
a Gwafg yr Awyr, ac nid yn unig
hynny

hyn
fod
attal
mae
Awyr
Clor
ai
bwy
Awyr
y T

A

Oni
yn cy
bydd
yll.
Scwâ
fedd,
Scwâ
bob
1800
18000
aint,
Awyr
gwafg
Yn aw

hynny, ond hefyd ei Chydbwyfiad, gan fod yr ychydig Awyr fo mywn, yn attal ac yn cynnal yr un oddiallan. Y mae amryw Ffordd i brofi Pwys yr Awyr. Gellir pwyfo Llestr mywn Clorian, ac wedyn sugno 'r Awyr allan a'i bwyfo drachefn, ac yna'r gwân bwys fydd Pwys yr Awyr. Pwys yr Awyr a welir yn amlwg yng Wydr y Tywydd neu'r Hîn.

Ad. vi. Am Bwys Awyr ar Dŷ.

Oni bai fod ychydig Awyr yn attal, yn cynnal, ac yn cydbwyfo mŵy, ni byddai na Thŷ na Thwlc yn abl sefyll. Bwriwn fod Stafell yn bedwar Scwâr, a phob Scwâr yn 10 Troedfedd, a'r pen yr unfaint; ym mhob Scwâr i gyd 100 Troedfedd; ac ar bob Troedfedd, o bwys Awyr, dros 1800 Pwys; ac ar bob Scwâr o ddautu 180000, ac ar y cwbl y pum cymmaint, sef 9 Can Mil o bwysau, gan fod Awyr fel Dwfr, yn pwyfo ac yn gwasgu ym mhob Ffordd fel eu gilydd. Yn awr ni bydd y Tŷ neu'r Stafell
 hon

hon, yn cynnwys uwch Mil o Droedfeddeu Scwâr; ac nid oes mywn Mil o Droedfeddeu o Awyr, uwch pwys un Droedfedd o Ddwfr, neu 63 Pwys, gan nad yw pwys Awyr i Ddwfr, ond fel Un i Fil: yn awr beth fydd yn cadw'r Tŷ neu'r Stafell hon, rhag mynd ynghyd yn Friwllon, yn enwedigol y Ffenestri Gwydr, ond yr ychydig Awyr hyn fo mywn yn cydbwysu ac yn attal y llall. Gwelwn gan hynny pa fâth Alluoedd fydd yn ein hamgylchu bob Moment, ac yn barod i'n Llyngau bob Amser, ie pan tîm yn eistedd yn csmwyth mywn Tŷ neu Stafell, heb feddwl am Ddim Periglon, oni bai Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn Nhrefniad ei Greaduriaid. Pa beth a dybiaf am y rhai a gablant ac a ddibrisiant Dduw mor fawr a Duw mor dda, pan y maent fel hyn yn ei Law et, heb neb arall yn abl i'w gwaredu! Yn sicr y mae'r Dynion hynny, heb ystyried na gweled ym mha Gyflwr y maent.

Ad

Pa b
afeu
megi
iyn
ange
phw
na B
Pa n
wedi
Dŷn
Byd,
Awyr
Awyr
Awyr
na
Rony
ifyn
yn fl
un A
llai'r
eithr
goreu
y gw
Heb
mor
y By

Ad. vii. Am Gymwynaseu a Defnyddieu'r Awyr.

Pa beth a ddywedaf am Gymmwynaseu a Defnyddieu'r Awyr! Y maent megis yn aneirif. Pa fâth Fôr o Awyr i'n aingylchu'r Ddaear, ag fydd mor angenrheidiol! Pa mor fuddiol yw ei phwys a'i Spring, gan nas galleu ni, na *Bywiolion* eraill, heb hyn anadlu! Pa mor gymmwys y mae'r Ysgyfaint wedi ei chyfaddasu i'r Awyr, mywn Dŷn ac Anifail, a hynny cyn dyfod i'r *Bjd*, a chyn bod yn rhaid wrthi! Heb Awyr ni byddai un Greadur byw. Heb Awyr nis gallau un Greadur sugno. Heb Awyr ni byddai na Gwynt na Glaw, na Tharth, na Gwlith, nac unrhyw Ronyneu, nac Arogleu yn dyrchafu ifynu. Heb Awyr ni byddai'r Ddaear yn ffrwythlon. Heb *Awyr* nis gallai un *Aderyn* hedfan. Heb *Awyr* nis gallai'r Pysgod fyw na nosio yn y Dwfr, eithr byddai iddynt er eu gwaethaf a'i goreu gael eu dwyn i fynu i'r wyneb, fel y gwelir yn amlwg yn yr *Air-Pumps*. Heb *Awyr* heb Dân, yr hwn fydd mor fuddiol, ac angenrheidiol i ni yn y *Bjd*, i'n goleuo yn y Tywyll i'n

gwresflogi yn yr Oerfel, ac i wneuthur ein Gorchwylion. Heb y Pwys fydd yn yr Awyr, ni byddai i Fwga Tharth afiach amryw Betheu, y rhai a'n tagent neu'n gwenwynent, ddyrchafu i fynu fel Olew mywn Dwfr, i gael eu gwasgaru gan y Gwynt. Heb Awyr ni byddai na Sŵn na Llais, nac Ymadrodd. Heb Awyr nis gellid byth godi, sugno Dwfr i fynu mywn Pibelleu. Heb Bwys yr Awyr ni byddai i Ddiod, nac amryw Betheu eraill sefyll yn eu Llestri, eithr byddai iddynt weithio, a berranu i fynu ac allan yn dra rhyfeddol, fel y gwelir mywn *Air-Pumps*. Ac hefyd heb Bwys yr Awyr, ni allai un Wreigdda wrth dwymo ei Dwfr, gael gantho aros yn y Crochan. Hyn a brofir wrth ofod Cwppaneid o Ddwfr twyni mywn *Air-Pump*; canys cyn gynted ag y sugnir yr Awyr allan, ac y cymmerir yminaith ei Phwys a'i Gwalg, fe fydd i'r Dwfr dasgu i fynu, ac ymdannu agos, fel Powdr ar Dân. Heb Awyr ni byddai Gwawr i'r Dydd, Foreu na Hwyr, eithr byddai iddi fynd yn ddydd

Ddyd
Hyn
ddia
Awy
canfo
uwch
Dda
à llav
thur
naf tr
a'i Sp
hyd
ddyn
fod tr
dywy
onid y
Duw
eu hy
i'w of
onedd

Ad.

Y m
Fôr y
mha u

Ddýdd ac yn Nôs yn ddisymmwyth. Hyn fydd, sef y Wawr, trwy Ogwyddiad neu *Reffraction* y Goleuni yn yr Awyr; trwy'r hyn hefyd yr ydym yn canfod yr Haul, cyn ydelo hi'ngwbl uwch Daeor, ac wedi'r elo hi tan Ddaeor. Yr holl Bethau hyn, ynghyd â llawer yn rhagor, sy'n cael eu gwneuthur gan yr Awyr, a hynny yn benaf trwy Rinweddeir Phwys, ei Gwasg, a'i Spring, yr hynni wybuwyd erioed hyd yn awr yn hwyr, sef er y Flwyddyn 1643, y prýd y dechreuwyd dyfod trwy Ragluniaeth Duw, i olygu'n dywyll rai o'r Petheu hyn. Yn awr onid yw Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn ymddangos yn yr holl Bethau hyn? Ac onid yw efei'w ryfeddu, i'w otni, i'w garu i'w glodfori i'w ogoneddu, a'i wafanaethu?

Ad. VIII. Am Ymddangosiadau, a Meteors yn yr Awyr.

Y mae'r Awyr fel y clywfoch, yn Fôr y sy'n amgylchu'r Ddaeor, ym mha un y mae Miloedd o Bethau mân

Q

anweledig

anweledig yn ymgyltarfod, wrth waith
 pa rai yn cydio ac yn ymgymmysgu
 â'i gilydd, y mae amryw fâth o Ym-
 ddangosiadeu yn cael eu trefnu megis
 Tân, a Phetheu tanllyd o amryw fâth,
 Cymhyleu, Gwynt, Glaw, yr Enfys,
 Mellt a Tharaneu, Awyr jach ac af-
 jach, Ymae'r fâth DARTH bras anwel-
 edig, yn dyrchafu o rai fydeweu, a
 a ennyn wrth ddala Canwyll uwch
 eu Penceu, yr hyn hefyd a wna'r
 Gwynt sy'n dyfod trwy Ddŷn, yr hyn
 sy'n dangos y modd y mae llawer o
 Bethu yn cael eu hennyn yn yr Aw-
 yr. Y mae amryw Bethu yn ymgaf-
 glu yaghyd yn yr Awyr, ac yn ennyn
 yno amryw Brydieu, ac yn ymddan-
 gos mywn amryw Ffyrdd. Y mae
 Petheu yn fynych yn ennyn yn yr
 Awyr, yn gyffelyb i'r Ddamp mywn
 rhai Pylleu Glô. Y mae rhai Petheu
 jach di-Wenwyn, wrth ymgyltarfod ac
 ymgymmysgu yn yr Awyr, yn troi ac
 yn dyfod i fod yn dra Gwenwynllyd;
 megis *Halen* a *Mercury* yn gwneuthur
Sublimate, cynddrwg Gwenwynu a'r
 gwaethaf, ond eilwaith trwy Gelfydd-

yd,
 ydys
 peth
 llaw
 redi
 'r P
 odi.
 'r A
 Aipb
 Lifo
 o'r k
 na b
 yn y
 eri h
 bacco
 ie me
 Gan
 mât h
 fy'n
 oedd,
 iddi,
 gallu
 ddai
 y by
 cynni
 myne
 thieu

yd, oddiwrth hwn a *Sal Tartar*, yr
 ydys yn gwneuthur *Mercurius dulcis*,
 peth iachus a da jawn mywn
 llawer o Achosion. Oddiwrth Weith-
 radiadeu cyffelyb i'r rhai hyn, y mae
 'r Plâ, a Thwymynon heintus yn cyf-
 odi. A rhyw Beth cyffelyb i hyn yw
 'r Achos, fod y Plâ yn darfod yn yr
Aipht, y Dydd y dechreuo 'r Afon
 Lifo, er y bydd 500 yn marw y Dydd
 o'r blaen. Ac yr ydys yn dywedyd,
 na bu farw fawr o'r Plâ yn Llundain
 yn y Flwyddyn 1665, gerllaw'r Sel-
 eri hynny, lle'r oedd llawer o Ddy-
 bacco, a'i Wynt yn gryf yn yr Awyr,
 ie meddant lle'r oedd llawer o'i Fwng.
 Gan fod yr Awyr yn llawn o bob
 mâth o Bethu budr a Glân, y rhai
 fy'n dyrchafu i fynu ym mhob Lle-
 oedd, oddiwrth bob mâth o Bethu
 iddi, onid yw'n dda nad ydym ni yn
 gallu ei gweled, na'i blasu, gan y by-
 ddai hynny yn llawer o Onid i ni, pan
 y byddem yn gweled ac yn dirnad,
 cynniter o Bethu afiach ac aflan yn
 myned i'n Cyrph? Y mae'r Awyr wei-
 thieu yn dromach, weithieu yn ysgaf

nach; a phan bo hi yn dewaf ac yn
dromaf, dyna'r Prŷd y bydd Petheu
ysgafn yn dyrchafu uchaf, yr un modd
a Phetheu ysgafn yn dyrchafu i wyn-
eb y Dwfr. Nid yw'r Cymhyleu gwy-
nion uchel, ond Niwl a Tharth wedi
dyrchafu i fynu. Nid yw'r Glaw ond
Tarth yn cydio ynghyd yn fwy neu'n
llai, ac felly yn trymhâu ac yn disgyn.
Nid yw'r Eira a'r Cenllysg, ond y
cyffelyb Beth yn rhewi. Nid yw'r
Enfys ond Disglairdeb yr Haul mywn
amryw fodd, ar amryw fâth o Gym-
hyleu. Croged un Frethyn dŷ i fynu
yn yr Haul, a safed rhwng yr Haul a'r
Brethyn, a bydded i Ddwfr gael ei
ollwng i lawr yn Ddiferion, rhyngtho
et â'r brethyn eilwaith, ac fe gaiff
weled Llun Enfys. Nid yw'r Gwynt
fel y clywsoch o'r blaen, ond Ffrwd
yr Awyr, trwy ba un y mae'n cael ei
chadw yn bur, a phob rhyw DARTH ei
wasgaru; canys y mae'r tARTH niwyafaf-
jach, o'i hir wasgaru yn yr Awyr, yn
mynd yn ddiniweidiol, megis gronyn o
Wenwyn a deflir am ben Afon. Heb
Wynt byddai'r Awyr yn ebrwydd yn
llygred

llygre
ni by
ond
Ddaea
trengu
yn ter
er Gw
Wynt
Farfia
amry
gar, h
mhest
pethe
hynny
wadal
y mae
drefn
Gwyn
eraill
o bob
twyaf
osion.
Byd
trefnu
thu y
Gwyn
Lluny

llygredig, ac yn afiach. Heb Wynt
 ni byddai fawr o Law dros y Wlad,
 ond byddai'r *Afonydd* yn fychu, ar
 Ddaear yn methu, a'r *Anifeiliaid* yn
 trengu, a *Dynion* yn ymboeni, a'r *Bjd*
 yn terfynu. Heb Wynt byddai llaw-
 er Gwaith angenrheidiol yn ôl. Heb
 Wynt ni byddai fawr o Forio, ac o
 Farfianda rhwng Gwledydd. Y mae
 amryw fath o Wyntoedd gwafanaeth-
 gar, heb sôn am Gorwyntoedd a Thy-
 mhestloedd. Y mae'r Gwynt yn un o'r
 petheu anwadaf yn y *Bjd*, ac am
 hynny dywedir yn fynych, mor an-
 wadal a'r Gwynt. Etto er hyn igyd,
 y mae yn y modd goreu, ac wedi ei
 drefnu yn y wêdd ddoethaf. Y mae
 Gwyntoedd ein Gwlad ni, a Lleoedd
 eraill yn dra syn nudol, yn chwythu
 o bob Cwr i'r Netcedd, a hynny sy'n
 twyaf cymmwys ac addas i'n Hach-
 osion. Ond pan i'r elir tua chanol y
Bjd y mae yno ddau fâth o Wynt
 trefnus. Y mae un mâth yn chwy-
 thu yn wastad agos yr un Ffordd.
 Gwynt o'r fath hyn sydd ger llaw
 Llinyn Cyhydedd, yn chwythu tua

Gorllewin; a Gwynt arall cyffelyb iddo
 hwnt yn Deheu, yn chwythu yn wast-
 ad tua'r Dwyrein: ac oni bai'r gwynto-
 edd hyn byddai megis yn ammhofibl na
 mynd na dyfod o'r India. Y mae Rhyw
 arall o Wynt, yn chwythu un hanner
 Blwyddyn y naill Ffordd, a'r hanner
 arall yn y gwrthwyncb. Y mae Sŵn
 yn mynd cyn gynted agos yn erbyn
 Gwynt a chydag ef, er nad yw'n
 mynd cyn belled. Y mae Gwynt mawr
 yn rhedeg yn glori iawn, ond etto nid
 yw Cyflymdra'r Gwynt mwyaf ag a
 fo'n diwreiddio ac yn dinoethi Coed
 a Thai, at Gyflymdra Sŵn, ond fel un
 i 33. O mor fuddiol, mor rhyfedd,
 mor gyflym, mor nerthol, ac etto mor
 anweledig yw'r Gwynt.

*Pedwar dirgel ni welir,
 Y maent bwy ymma'n y Tîr;
 Tyrfeu ac Angeu tersyn,
 A Gwynt oer ac Enaid Dyn.*

Y mae *Talieffyn* yn y 6ed Oes, yn
 dywedyd yn rhyfedd, ac yn canu fel
 hyn am y Gwynt.

*Creadur cadarn, heb Gíg heb Aſgwrn,
 Heb Wytbyen heb waed, heb Een heb
 Ac ef ni aned, ac ef ni weled. I rdaed
 Ef ar Fôr ef ar Dir, ni weyl ni welir,
 Ac ef yn angbywir, ni ddaw pan ofynir;
 Ef yn anamlwg, canys nis guyl Colwg;
 Ef yn ddrwg ef yn dda, ef bwnt ac ymma:*

Nid yw Gwynt mawr fo'n diwreiddio
 Coed, yn rbedeg fawr gyda Milldir
 mywn tair Munud. Y mae Gwynt yn
 cael ei fagu mywn amryw Ffordd a
 Môdd, rhy faith i'w hadredd ymma
 ac hetyd mi soniais ychydig am hyn-
 ny o'r blaen.

*Ad. ix Casgliad addierib y Petkeu
 byn.*

Yn awr ystyriwn, gwelwn, rhyfedd-
 wn, clodforwn, a gogoneddwn Allu,
 Deethineb, a Daioni Duw, yn creu
 Elfen mor anweledig, ac mor rhyfe-
 ddol a'r Awyr, ac hetyd yn ei chym-
 hwyso, ac yn ei chysaddasu at gynnif-
 er o Ddefnyddieu ac Achosion. Yn
 awr yr hwn ni welo Ragluniaeth Duw,
 yn Nhrefniad yr Awyr, fydd wedi

troi o Ddŷn yn Anifail neu yn hyt-
trach fel Anifail, canys llawer gwell
yw bod yn Anifail, na bod fel Anif-
ail. O mor rhyfeddol yw Gallu, Doe-
thineb, a Daioni Duw! Ac o mor rhyf-
eddol yw Gwaeledd, Ffolneb, a Dryg-
ioni Dŷn!

Nid yw Dynion drwg annuwiol,
Ond rhyw Fochach anystyriol,
Ynerlyd Mês y Ddaear bwdr,
Heb feddwlunwaith am y Rhoddwr.

PEN. XVI. Am y DWFR.

WEDI sôn ychydig am
un Elfen, sef yr Awyr,
mi sonias ychydig etto
am Elfen arall, sef y
Dwfr, a hynny er mwyn
gosod allan Allu, Doethineb, a Daioni
Duw yn ei Geaduriaid.

Ad

Ad. I. Am Angenrheidrwydd Dwefr.

Y mae Dwfr yn Elfen angenrheidiol
jawn. Heb Ddwfr nis gallai Ddŷn, na
nemmawr o Greadur fyw; na chwaith
Goed a Llysieu, fyw na thyfu. Heb
Ddwfr ni byddai na Diod, na dim iw
yfed, na Bwyd iw fwyta, na chwaith
fawr o Lendid. Ac o mor llawn yw'r
Bŷd o'r Elten angenrheidiol hon, yn
enwedigol ein Gwledydd ni! Y mae'r
Dwfr fel Goleuni, fel y gall pawb
ei gael ym mhob man, yn rhodd ac yn
rhâd, ac yn ddi-brinder.

*Rhoes Dŵr hael i Drafaelter,
Yn rhydd Oleu'r Dydd ar Dâr.*

*Ad. II. Nad yw rhai Coed, a llawer
o Lysieu nemmawr ond Dwefr.*

Cymmerodd Un 200 Pwys o Bridd,
ac a'i fychodd mywn Ffwrn, ac a'i
gosododd mywn Llestr, yna fe dyw-
alltodd Law a Dwfr arno, ac a blan-
nodd yntho Helygen fach o 5 Pwys;
ym mhen 5 Mlynedd hi bwysodd 196
Pwys

Pwys, heb sôn am y Dail a syrthiodd mywn pedwar Hydref; ac wedi iddo fychu'r Pridd drachefn a'i bwyso, nid oedd uwch dwy Wns yn llai; ac ni ddodasai ddim arno yn y cyfamber, ond ychydig Law a Dwfr. Llawer o Brofiadeu o'r fâth hyn tydd gan Mr. Boyle ac eraill. Y mae llawer o Goed yn tyfu mywn Creigydd, ac ar Gerrig, lle nad oes dim yn jawn ond Dwfr ac Awyr iw mhaethu. Fe ellir troi Dwfr mywn rhyw Fessur yn Bridd, ac am hynny y mae'n debygol fod amryw fâth o *Bridd* neu Sylwedd yn-
tho, gan fod amryw Goed a Llysiu, o amryw Rinweddeu, a Naturiaetheu, yn cael eu gwneuthur a'i mhaethu o hono.

Ad. III. Fod nid yn unig Goed a Llysiu, eithr hefyd Fâyn, a Cherrig, a Chreaduriaid byw mywn cryn Fessur yn dyfod o Ddwfr.

Y mae'r Creaduriaid byw yn llawn Gwlybwr, ac hefyd yn cael eu mhaethu â Phetheu nad ydynt nemmawr ond Dwfr. Y mae Dacar neu Bridd

niodd y clywsoch o'r blaen, yn dyfod o
 iddo Ddwfr. Ac fe dyn y *Magnet* meddant,
 o, nid Haiarn o Ludw Llyfieu, y rhai nad
 ac ni dynt fawr ond Dwfr ! O gan hynny
 , ond mor rhyfeddol yw'r Dwfr ! Pwy a all
 Broddweyd ei fod yn ei adnabod yn jawne.

*Ad. iv. Fod y Dwfr yn dyrchafu i'r
 Atgyr mywn môdd rhyfeddol.*

Y mae'r Dwfr yn drymach na'r Awyr,
 ac etto pe na bai'r Dwfr yn cael ei
 godi i fynu, byddai i bob Peth dren-
 gu; ac am hynny y mae'r Creawdwr
 wedi cymhwylo Ffordd iddo gael ei
 ddwyn i fynu yn dra rhyfeddol. Y
 mae'r Deddfeu hyn i'r Dwfr. 1. Y
 Peth fo'n drymach, na chymmaint âg
 ef o Ddwfr, a ddisgyn ac a sawdd. 2.
 Y Peth fo'n ysgafnach na chymmaint
 ag ef o Ddwfr, a esgyn ac a nosia. 3. Y
 Peth fo'n Gydbwys â chymmaint âg
 ef o Ddwfr, a saif mywn Dwfr, ac a
 nosia yn y man lle dodir ef. Tn awr
 y mae'r Dwfr yn dyrchafu i'r Awyr
 yn ôl y Deddfeu hyn. T mae'r Dwfr
 gan wrês yn cael ei droi yn DARTH,
 ac

ac yn Bledrenni bâch ysgafnach na'r
 Awyr, ac telly yn dyrchafu i fynu, nes
 delont yn Gydbwys â'r Awyr, canys
 y mae'r Awyr yn ysgafnach i fynu
 nag i wared, ac weithieu yn ysgafn-
 ach na Phrydieu eraill. Y mae Natur
 y Tân hefyd ynglynu wrth y Dwfr, a
 chydag ef yn ei ddwyn i fynu, fel Corc
 yn dwyn Haiarn i wyneb y Dwfr. Dym-
 ma rai o'r Ffyrdd y mae Dwfr yn
 dyrchafu i'r Awyr. Dodwch Arian
 byw a Dwfr mywn Llestr Gwydr,
 ac fe â'r Arian byw yn issaf a'r Dwfr
 yn uchaf: yna bwriwch Ddêrnyn o
 Haiarn i mywn, a chwi a gewch weled
 y sudda ef yn y Dwfr, ac y saif ar
 wyneb yr Arian byw. O herwydd
 Achosion cyffelyb i'r rhai hyn, y mae
 bod y Cymhyleu yn nosio yn yr Awyr.

*Ad. v. Am y Dwfr yn Dartb yn yr
 Awyr.*

Y mae'r Dwfr fel y clywch yn dyr-
 chafu yn Dartb i'r Awyr, ac y mae
 r Mynyddoedd yn casglu llawer o
 Dartb ynghyd, ar ba rai y mae Farth
 synychaf Ddydd a Nôs; ac yr ydys

ya

yn tybied, mai TARTH yn disgyn yn
 Wlith ar Fynyddoedd, yw'r Achos
 pennaf o Ffynhoneu ac Afonydd. A
 hyn etto sy'n dra hynod, fod y TARTH
 sy'n dyrchafu yn bennaf o'r Moroedd
 yn cael ei godi i fynu yn Dwfr pur,
 heb ei Halen, er mwyn Daioni 'r Dda
 ar a'i Thrigolion; a'r Halen eilchwaith
 yn cael sefyll yn ôl er Defnyddieu
 ac Achosion eraill. Hynod etto, gan
 fod cynnifer Rhyw o Halen yn ysgaf-
 nach na'r Dwfr, fod Halen y Môr yn
 drymnoch. Y mae Ffordd i dynnu Ha-
 len o Lysieu, ac amryw Bertheu eraill.
 Y mae amryw Achosion, fod y TARTH
 yn dyrchafu ac yn tynnu at y Myn-
 yddoedd, megis Gwynt, Cysgod yr
 Haul, ac Oerfel. Tr ydym yn Darllen
 am Gwem ar Fynydd mawr ym Mohemia
 ag sydd yn cadw Eira weithieu dros 16
 Mlynedd ynghyd, yr bôn Eira yn wastad
 yn ymddangos yn felynach na'r newydd.
 Y mae'r TARTH sydd yn yr Awyr, yn
 ddigon a thros ben i borthi'r Afon
 ydd, canys y mae rhagor o Ddwfr yn
 wastad yn yr Awyr, nag y sydd yn
 dyfod

dyfod i lawr yn Law.

Ad. vi. Am Ddwfr Glaw.

Y mae ganthynt Fferdd i wybod, pa faint y mae'n lawio mywn Blwyddyn tef trwy ofod Llestr i'w dderbyn, o hyn a hyn o Léd; a Lle eilwairh iddo redeg i Llestr arall, lle na chaffo dreulio a fychu, trwy godi i fynu yn Darth ac wedyn y maent yn ei fessur. Ac wedi dyfod i wybod pa faint sy'n disgyn ar Lathaid, gallant yn hawdd wybod pa faint sy'n disgyn ar Filidir. Yny Môd hyny cymharant hwy Law un Wlad â'r llall, ac hefyd un Flwyddyn â'r llall. Yr ydys yn meddwl fod Glaw un Flwyddyn gyda'r llall; o'n Gwledydd ni, yn dyfod i 20 Modfedd o Ddyfnder, pe bai'n sefyll ar Wyneb y Ddaear; yr hyn sy'n ddigon tros ben dyfrhau'r Ddaear a'i Thrigolion, i gynnal yr Afonydd mywn Maint cymheffur. Y mae Mr. Keil yn dywedyd, fod yr holl Afonydd yn ddigon i lenwi'r Moroedd, pe baent fych, mywn 812 Mlynedd.

Ad

Ad. VII. Am waith y Dwfr yn treulio ac yn sycku, trwy godi i synu yn DARTH.

Y mae'r Dwfr weithieu ar Dywydd gwresfog sych, yn treulio ac yn gostwng Modfedd y Dydd, a rhagor; ond os bydd i ni gytrif ond hanner Modfedd, un Dydd ac un Tymmor gyda'r llall, yr hyn nid yw'n ormod, a bod hynny yn disgyn yn Law, ac yn sefyll ar wyneb y Ddaear, fe fydd mywn Blwyddlyn yn 182 Modfedd o Ddyfneder. Yn awr Profiad sy'n dweyd, nad yw Glaw Blwyddyn ond 20 Modfedd, ac a'n hynny y mae'n amlwg, fod y Tarth yn llawer mwy na'r Glaw, a'i fod yn mynd at ryw Achosion a Defnyddieu eraill. Y mae Mr. *de la Hire* yn dweyd ac yn profi, fod Coed a Llyfieu'r Ddaear, yn gotyn mwy o Ddwfr na'r holl Law.

Al. VIII. Casgliad oddiwrtb y Pethau hyn.

Yn awr pa beth a ddywedwn am yr holl Bethau hyn? Onid yw Gallu Ddeithineb

thineb, a Daioni Duw yn ymddangos
 ynthynt? Cymmaint o Ddyfroedd yn
 cael eu codi i fynu, o'r Ddaear, a'r
 Afonydd, a'r Moroedd yn Darth i'r
 Awyr; ac wedyn yno yn cael eu dwyn
 oddiamgylch mywn Cymhyleu; ac eil-
 waith yn dyfod i lawr yn wlith, yn
 Law yn Eira, ac yn Gellair, i ffrwy-
 thloni ac i leshâu'r Ddaear a'i Thrig-
 olion; ac hetyd i wneuthur Ffynhon-
 eu, Ffrydieu, ac Afonydd, i fod er
 cynnifer Rhyw o Ddefnyddieu agwaf-
 anaeth i Ddŷn ac Anifail; ac ar ôl
 hynny i ddychwelyd i'r Moroedd, fel
 y bo iddynt diachefn gael eu codi i
 fynu oddiyno yn Darth i'r Awyr; ac
 fel hyuny troi oddiamgylch yn wafta-
 dol dros gynnifer o Oesoedd, er Gwaf-
 anaeth a Daioni yr holl Ffŷd. Ps. 107.
 31. *O na foliannent yr Arglwydd am
 ei ddaioni, a'i ryfeddodeu i feibion dynion.*

Ad. ix. Am Halen yr Awyr.

Er fod Dwfr y Môr, wrth godi i fynu
 yn Darth i'r Awyr, yn gadel ei Halen
 yn ôl, gan y byddai iddo wneuthur y
 Dwfr

dangos Dwfr yn niweidiol, i'r rhan fwyaf o
 edd yn Ffrwytheu'r Ddaear, ac hefyd yn af-
 ear, a'r efiol ac yn anghymmawys i ddifychedu
 rth i'r Bywiolion; etto y mae llawer o ryw
 dwyn fath o Halen yn yr Awyr, yn yngym-
 ac eil- mylgu â'r Dwfr, megis Nitr, neu Salt
 h, yn Petre, neu ryw Beth cyffelyb; yr hyn
 ffrwy- y'n fawr yn ffrwythloni'r Ddaear, ac
 Thrig- yn rhyfedd ei Rinwedd i ddifychedu
 nhon- Bywiolion.

Ad. x. Am Nilus, Afon yr Aipht.

Y mae Gwlad yr Aipht yn Wlad wast-
 ad, fych, heb fawr o Law, ac am hyn-
 odi i nycha fyddai yn Wlad ddiffrwyth, oni
 r; ac bai fod yr Afon Nilus, yn llifo dros
 ystis a rhagor bob Blwyddyn yn yr
 Gwaf- llaf, ac yn dyfrhau'r holl Wlad. Y
 107. mae hi o dautu 40 Niwrnod yn llifo,
 d am a chyhychyd a hynny yn traio. Os llifia
 mon. ac os cōd hi ry fâch neu ormod, bydd
 yn Argoel o Flwyddyn ddrwg. Y mae
 ei Chodiad yn gymhedrol, os bydd
 rhwng 12 a 18 Cufydd. Y mae'r Tai
 yn sefyll ar ychydig o Godiad Tir,
 fel y byddant ar amser y Lliferiant,
 yn ymddangos fel cynnifer o Nyscedd.

T mae'r Dwfr yn gadel Llaidd brâs
 ar ei ôl, ag sy'n ffrwythloni'r Tir yn
 rhyteddol, fel y gallant gael dau Gyn-
 hauaf neu ragor yn y Flwyddyn, gan
 fod y Wlâd hetyd mor wreflog. Y
 mae eu Defaid yn Bwrw Wyn ddwy
 waith yn y Flwyddyn, a'r Gwagedd
 medd rhai Awdwyr, yn fynych yn dwyn
 Gyfeilliaid, o'r hyn lleiaf yn tynych-
 ach na chyda ni. Y mae'r Afon yn
 dyfod oddiwrth Fynyddoedd uchel
 yn Affrica, a elwir Mynyddoedd y
 Lleuad, ac yn llifio o herwydd Glaw,
 ac Eira, yn toddi gyda Gwres y Flwy-
 ddyn, ac yn rhedeg rhai Miloedd o
 Fillediroedd. **T** mae Dwfr yr Afon hon
 yn cynnwys llawer jawn o *Salt Petre*,
 yr hyn sy'n gwneuthur y Tir mor
 ffrwythlon. **I**n awr a oes dim Rhag-
 luniaeth yn ymddangos ymma, lle mae
 cynnifer o Bethen yn cydgyfarfod, i
 wneuthur Gwlâd ag oedd yn debyg a
 bod yn ddiffwrwyth, yn un o'r rhai
 ffrwythlonaf yn y Bêd? **I**styriwn gyn-
 nifer Peth sy'n cydgyfarfod. 1. **T** mae
 'n rhaid cael Dwfr, a hwnnw o bell.
 2. O herwydd hynny y mae'n rhaid

i'r Wlad hon fod yn is na Gwledydd
 eraill. 3. Rhaid i rai manneu yn y
 Wlad fod yn uchel, i achub Trigol-
 ion yn Amser Llyfeiriant. 4. Rhaid
 bod cymmaint o Ddwfr a Llif ag a
 foddio, ac a guddio'r Wlad. 5. Rhaid
 i'r Dwfr sefyll cŷd ar wyneb y Tîr,
 ag y gadawo ei Laid a'i Ffrwyth yn
 ôl. 6. Fel y paro'r Dwfr y fâth Ffrwy-
 thlondeb rhyfeddol, rhaid bod yn tho
 ddigon ac nid gormod o *Salt Petre*.
 7. Rhaid i'r Llyfeiriant eilwaith ddar-
 fod, ar Tîr sychu fel y gallo fod yn
 ffrwythlon. Hyn a llawer yn rhagor
 o Bethau sy'n cydgyfarfod ymma trwy
 Ragluniaeth Duw. Y mae rhai Afon-
 ydd eraill fel hyn hefyd, neu yngryn
 gyffelyb, megis *Indus, Ganges, Niger*,
 a rhai Gwledydd hefyd, megis *Peria*
 ac eraill, heb Fawr o Law. Y mae'r
 Ysgrythur yn fôn nad oes Glaw yn
 yr Aipht. *Deut. 11. 10, 11: Zech. 14.*
 18.

*Ad. xi. Casgliad oddiwrth y Pe-
 theu byn, a'r byn aeth o'r blaen.*

Yn awr onid yw Gallu, Doethineb a

Daioni Duw yn ymddangos yn yr holl
 Bethu hyn? Pa gynnifer o Bethu
 fydd wedi eu trefnu i gydgyfarfod, go-
 gyfer a Dyfrhâu 'r Ddaear, er Daioni
 a Gwasanaeth ei Thrigolion? Moroedd,
 Mynyddoedd, Awyr, Târth, Gwynt
 a Haul. Pe na bai'r Moroedd yn ddi-
 gon llydein; a'r Mynyddoedd yn ddi-
 gon uchel, a'r Awyr yn dewach ac
 yn dromaeh i wared nag i fynu o
 herwydd ei Spring, a'r Târth yn ddig-
 on ysgafn, a'r Gwynt yn ddigon crêf
 i'w ddwyn oddiamgylch yn yr Awyr,
 na'r Haul yn ddigon crêf, ac hetyd
 heb fod yn rhy bêll nac yn rhy agos;
 ni byddai i'r Ddaear gael eu Dyfrhâu.
 na'i Thrigolion eu cynnal.

*Ad. XII. Am Gyflead a Halltrwydd
 y Moroedd.*

Gan fod cynnifer o Afonydd mawr yn
 y Bêd, a'r rhain yn rhedeg er ys cyn-
 nifer o Oesoedd, y mae'n gosyn hôd
 Dyfnderoedd mawr i'w derbyn, fel
 na bo iddyna orlenwi; ac i'r Diben
 hynny y mae'r Moroedd wedi eu cyf-
 leu yn drefnus i'w derbyn, dros wy-
 neb

r holl yr holl Ddaear. Ac eilwaith, fel
 na bo i'r Moroedd lygru, a mynd yn
 gynifer o Lynoedd drewllyd, i wen-
 wyno 'r Bŷd a'i Tawch afiach, y mae
 Dwfr y Moroedd yn llawn o Halen,
 yr hyn hefyd sydd mywn Messur mawr;
 yn eu cadw rhag rhewi, fel y gallo'r
 Llongeu nosio arnynt yn wastadol.
 Nid oes un Rhestrwm yn jaw'n i'w roi,
 ond Rhagluniaeth yr Arglwydd, pa
 ham y mae cymmaint o Halen yn
 Nyfroedd y Môr, ac nid mywn Dyf-
 roedd craill, gan fod Gwythieueu
 mawr o Halen yn y Ddaear mywn
 amryw Wledydd.

Ad. XIII.

*Am Ddefnyddieu a Gwasanaeth y
Moroedd.*

Y mae'r Môr yn Fawrer Gwasanaeth
 y Bŷd. Pwy all gyfrif ei Gymmwyn-
 seu? Y mae'n amgylchu 'r Ddaear,
 yn myn ei dyfrhau; ac yn llawn Por-
 hladdoedd, i dderbyn yr Afonydd. Y
 mae'n rhyfeddol yn gwasanaethu i
 dwyn Llestri, Dynion a Marfandaeth.
 Mae'n hynod yn gwasanaethu i fagu
 i gynnal Miloedd a Myrddiynau

o Fywiolion, y rhai fydd er Gwafanaeth y Bŷd. Y Cymmwynafeu hyn ynghyd â Miloedd o Gymmwynafeu eraill, na foniaf yn awr am danynt gan i mi fôn am lawer o honynt o' blaen, y mae'r Môr yn eu gwneuthur

Ad. xiv. Am Dywod yn derfyn i Môr.

Onid yw e'n Beth rhyfeddol, fôd y Tywod mân, yr hwn a ellir ei chwythu, a'i ddwyn ymmaith gan Wyn a Dwfr, yu gallu attal ymchwydd Rhwad y Môr, ie pan y bo ei Donet yn yngynddeiriogi gan Wyntoedd a Thymheftloedd? Hefyd nid yw'r Tywod ond Peth a wneir gan y Môr, a felly y mae'r Môr yn troi i fôd yn Ffrwyn iddo ei hun. Eilwaith y mae Tywod eranhebycced, yn dwyn mât o Hefz i fod yn Furydd iddo. Ymae Peth mor rhyfedd, fel y mae Duw e hun yn fôn am dano, i argyhoeddi, a ddeffroi Dynion o'i Dallineb, eu Han nyallgarwch, a'i Hanystyriaeth. Jer 5. 21, 22. Gwranddo hyn yn awr, t hobl ynfyd, ac heb ddysall, y rhai yma llygai

Gwafa- id iddynt, ac ni welant a chluffieu iddynt
 u hyn ac ni chlywant. onid ofnwech chwi fi, medd
 ynafeu Arglwydd? oni chrynwech rhag fy
 lanynt rran, yr bwn a ofodais y tywod yn der-
 ynt o' fyn i'r môr trwy ddeddf dragywyddol,
 euthur fel nad elo dros bwnnw; er i'r toneu
 mgyrcku, etto ni thyeccia iddynt; er idd-
 ynt derfysgu, etto ni ddeuant dros bwn-
 nw?

*Ad. xv. Am waith y môr yn
 Llenwi a Thraio.*

Wyn r mae Gwaith y môr yn Llenwi a
 ydd Thraio, yn beth tra rhyfeddol, ac yn
 Donet beth tra buddiol. Y mae'n Hebrwng
 edd y Llongeu i Dir, ie yn fynych i ganol
 r Ty Gwlâd, ac yn dytod i'w Hôl a'i dwyn
 ôr, ac allan drachefn. Y mae'n dilyn Trô'r
 d yn Lleuad yn bennaf, er bod gan yr Haul
 r mae'r Lleuad Effaith fawr arno, o her-
 mât wydd eu Sugn, Y mae'n codi i fynu
 mae yn ddau Fynydd mawr, tan a chyfer-
 w e yn a'r Lleuad, ac felly gyda hi yn
 li, a troi oddia ngylch yn wastadol. Pan
 Han fo'r Lleuad uwch ben, y mae yn ei
 Fer sugno ynghyd, ac yn ei chwyddo, ac
 r, t yn ei dynnu i fynu; ond fel y bo hi

ymadel, bydd y Sugn yn darfod, a'r Dyfroedd yn ymdannu. Pan y bo Sugn yr Haul a'r Lleuad yr un Ffordd, bydd y Llanw yn fawr; ond pan y bônt yn groes i'w gilydd, bydd y Llanw yn fach.

Ad. XVI. Am Ddyfroedd ac Afonydd rhyfedd.

Y mae Dyfroedd rhyfedd o amryw Fâth yn y Btd; megis rhai a droant Goed yn Gerrig, a rhai a loddant Anifeiliaid, a rhai tra meddyginiaethol. Y mae Ffynhoneu yn Llenwi ac yn Traio fel y Môr. Y mae Dyfroedd mor dwym ag y gellir berwi ynthynt. *Ym Mberia y mae Ffynon o Olerw du, yr hwn sy'n gwasanaethu 'r koll Wlad i ennyn yn eu Tai, ac yn cael ei ddwyn oddiamgylch ar Affynod, 3 neu 4 Cant yn fynyck yngbŷd. Nid yw hyn ddim rhyfeddach na Ffynon yr Halen yn Sir Gaerangon: nac yn agos mor rhyfedd a Nattur ein Calch ni, yr hwn sy'n mynd yn Dân gwyllt wrth fferw Dwfr arno: ond nid rhyfedd dim cynefin. Ger llaw Babilony mae Dyffryn; ym mba un y mae amryw Ffynhoneu yn berwi i fyrru yn*
wastad

wastadol, gyda mawr Sŵn a glywir
 dros Ffilldir o Ffordd, beth tebyg i Byg
 a Tbar, yr hyn sydd i'r Trigolion er
 amryw Ddefnyddieu a Gwasanaeth. Gei-
 lw rhai y Lle Geneu Uffern. Tebyg
 i'r rhain yw Môr Sodom, yr hwn a
 elwir belyd, y Môr Marw; yr hwn sydd
 mor afiach, nad all un Pysgodyn fyw
 yntbo, nac Aderynyn jawen bedfan dro-
 sio, er bod Afon y Fforddoren yn rhedeg
 iddo yn wastadol. T mae Dwfr Caer-
 taddon, yn ein Gwlad ein huncin, yn
 tarddu allan o'r Ddaear yn dra Thwym.
 Yr Achos o hynfel y tybir yw, o her-
 wydd ei fod yn rhedeg ac yn dyfod
 trwy Fwyn Haiarn a Brwmstan, y rhai
 sydd â Rhinwedd ynthynt ynghyd i
 boethi'r Dwfr.

Ad. xvii. Casgliad oddiwrth y cwbl
 ynghylch y Dwfr.

Yn awr pa beth a ddywedwn, onid
 yw Gallu, Doethineb, a Daioni Duw,
 yn ymddangos yn yr holl Bethau hyn?

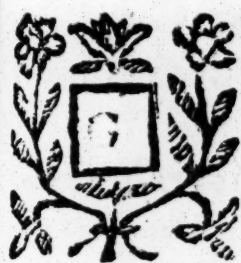
Pa

Pa mor angenrheidiol yw'r Dwfr; ac etto pa mor llawn; mor wastadol, ac mor barhaus ydyw? Onid yw'n rhyfedd fod y Dwfr sy'n cael ei droi a'i dalu gan gynnifer o Bethau, gynnifer o Ffyrdd, dros gynnifer Miloedd o Flynyddoedd, etto heb ddarfod, heb dreulio, heb fethu, heb sychu? Onid yw'n rhyfedd fod cynnifer Rhyw o Ddyfroedd, at gynnifer Rhyw o Ddefnyddieu, yn magu cynnifer Rhyw o Greaduriaid, er cynnifer Rhyw wafanaeth, i gynnifer o Ddynion anniolchgar, dros gynnifer o Oesoedd? A all y Pctheu hyn igyd oll fod o Siawns? Onid ynt yn hyttrach yndangos Rhagluniaeth, Trefn, a Llywodraeth yr Arglwydd, a'n Dyled ninneu.

PEN. XVII.

Am y DDAEAR a'r Pridd.

WEDI fôn ychydig am yr
Awyr a'r Dwfr, mi sonias
ychydig etto am y Dryd-
edd Elfen, sef y Ddaear
a'r Pridd, gan fod Gallu
Doethineb, a Daioni Duw yn ym-
ddangos ymma fel o'r blaen.

*Ad. 1. Fod y Ddaear er Cynbat-
iaeth Dŷn nac Anifail.*

Y mae'n amlwg nas gall y Ddaear,
fel y mae'n Bridd, na phorthi na chyn-
al Dŷn nac Anifail; ac etto y mae
pob un o honynt trwy Ragluniaeth
a Daioni Duw, yn cael eu cynnal
ganthi

ganthi. Y mae'r Ddaear yn dwyn Yd
a'r Yd yn gwneuthur Bara, a'r Bara
yn cynnal Bywyd Dŷn. Y mae'r Ddaear
ar eilwaith yn dwyn Gwellt, a'r Gwellt
yn porthi'r Anifail, a'r Anifail yn
porthi Dŷn. Nid yw'r Anifeiliaid ond
megis cynnifer o Gegineu, lle mae
Gwellt y Ddaear yn cael ei drŷn a'i
wneuthur yn Fwyd i Ddŷn. Nid yw
Dillad gwyhion, ym mha rai ymfalchia
rhaf Dynion, megis Llieinieau tēg a
Gwlan a Sidan, ond naill ai Gwellt y
Ddaear, neu hēn Ddillad Creaduriaid
eraill.

*Ad. II. Casgliad oddiwrrb y Pe-
tneu hyn.*

Yn awronid yw Rhagluniaeth Duw yn
ymddangos ymma, gan na all un Dŷn
beri i gymaint ag Ydyn na Blewyn
dyfu? na dywedyd yn jawnpa fodd y
maent yn tyfu? Ac hefyd beth yw'r
Achos, fod y Gwellt yn porthi'r Anif-
ail, ac na phortha Ddŷn, nes caffo 'n
gyntaf ei droi 'n Llaeth, neu 'n Gnawd
yn yr Anifail? Onid oes Petneu ym-
ma wedi eu cyfaddasu 'n rhyfedd i'w
gilydd? A all neb ddywedyd fod y
peth

Pethe
Allwa
a'i cy
un H
yn dŷ
man o
trwy
Hau,
o Ym
Gair
19. T
na? A
y gall
medr

Ad.

l

Onid
yn ein
Rhyw
wellt a
Cynni
nifer
Rhyw
Rinwe
wrthw

Petheu hyn o Siawns, mwy na bod yr
 Allwedd a'r Clô, wedi eu cymhwyso
 a'i cyfaddasu i'w gilydd o Siawns o'r
 un Haiarn? Pa todd y mae'r Ddaear
 yn dwyn Gwellt i'r Anifail, ym mhob
 man o honi ei hun, eithr Yd i Ddŷn
 trwy lawer o Lafurio, ac Aredig, a
 Hau, a Llyfnu, a Chwynnu, a llawer
 o Ymboeni? Onid yw hyn o herwydd
 Gair Duw yn y Dechreuad, Gen. 3.
 19. *Trwy Chwys dy wyneb y bwytdi fa-*
na? Ac hefyd o herwydd y Medr, ac
 y gall Dŷn drîn y Ddaear, ond nas
 medr ac nas gall yr Anifail?

*Ad. III. Fod yr un Pridd yn dwyn
 llawer o Bethu.*

Onid yw'n rhyfedd fod yr un Pridd
 yn ein Golwg ni, yn dwyn cynnifer
 Rhyw o Bethu? Cynnifer Rhyw o
 wellt a Gwair? Cynnifer Rhyw o Yd?
 Cynnifer Rhyw o Goed, yn dwyn cyn-
 nifer Rhyw o Ffrwytheu? Cynnifer
 Rhyw o Lysieu, o gynnifer Rhyw o
 Rinweddeu, a chynnifer o honynt yn
 wrthwyneb i'w gilydd? Cynnifer rhyw

o Flodeu, o gynnifer *Rhyw* o Liwieu,
 a Chynnifer o Arogleu? Cynnifer *Rhyw*
 o Greaduriaid, yn gofyn cynnifer
Rhyw o Betheu; megis un yn gofyn
 Gwenwyn, a'r llall yn gofyn Mël, a'r
 llall yn gofyn Sidan, ac eraill yn gofyn
 yn Petheu eraill? Cynnifer *Rhyw* o
 Wytinieneu, o gynnifer *Rhyw* o Rin-
 weddeu a Defnyddieu? Yn awr onid
 yw Gallu, Doethineb, a Daioni Duw
 yn ymddangos yn yr holl Betheu hyn?
 Onid gogoneddus yw'r hwn sy'n dwyn
 cynnifer *Rhyw* o Betheu o Dwmpath
 o Brîdd, y fydd mor anhebyg i ddwyn
 uno honynt? Onid anhebyg o Dwmpath
 o Brîdd, yw cael Rhossyn Tulip,
 a Lili; a'r rhain o gynnifer o Liwieu,
 a chynnifer o Arogleu, a chynnifer o
 Rinweddeu? Oni allwn ni lefain gyda
 'r Seraphiaid yn Esay 6. 3. a dywed-
 yd, Sanct, Sanct, Sanct, yw Arglwydd
 y Lluoedd; yr holl ddaear sydd
 lawen o'i ogoniant ef?

Ad
*Ad.**me**Er cy**ar y**cynni**cynn**ifeilia**nifer**Oeso**thu,**'n an**lunia**ydd y**yn fy**frana**yn a**cryn**er na**pa un**trwy**neu**Beth**nis g**rhyfe**yngh*

Ad. IV. Nad yw'r Ddaear yn gwbl yn methu ac yn anffrwythlon.

Er cymmaint o Betheu y mae'r Ddaear yn eu dwyn gogyfer a chynnal cynnifer *Rbyw* o Greaduriaid; megis cynnifer o Ddynion, cynnifer o Anifeiliaid, cynnifer o Ehediaid, a chynnifer o Ymlusgiaid, dros gynnifer o Oesoedd; etto nid yw'n gwbl yn methu, ac yn anffrwythloni ond y mae'n amlwg fod hyn trwy ddoeth Ragluniaeth Duw, gan fod Tîr yn ebrwydd yn methu i ddwyn Yd, a hauir yn fynych. Y mae Tir methedig o'i franaru, a throï wyneb a Chefn i fod yn agored i'r Awyr, yn ddfod mywn cryn Fessur, i fod yn fwy ffrwythlon, er na chaffo ddim Achles arall; ond pa un ai bod hyn yn bennaf yn bod trwy Rinwedd y Gwlith a'r Glnw, neu Nitr a Halenyr Awyr, neu ryw Beth arall, neu ynteu'r cwbl ynghyd, nis gwyddys yn dda. Y mae'n beth rhyfedd, fod Tom a budreddi'r *Byd*, ynghyd â llygredigaeth pob Pêth yn troi

i fod yn Achles i'r Ddaear. ac fell
gynnal ei Ffrwythlondeb.

*Ad. v. Casgliad oddiwrtb y Pethau
byn.*

Yn awr y mae Rhagluniaeth Duw yn
ymddangos ymma yn amlwg; 1. Can
fod yr Awyr, a'r Glaw, a Rhinwedd
ynthynt i ffrwythloni'r Ddaear. 2.
Gan fod hyn yn caelei wneuthur heb
Gyngor na Help Dyn. 3. Gan fod
Lleoedd anghyfannedd y Ddaear, trwy
hyn yn cael eu ffrwythloni, er Cyn-
haliaeth yr Anifeiliaid gwylltion. Etto
gwelwn, mai Rhagluniaeth Duw yw'r
Ddaear yn troi 'n Dommen. Ystyriwn,
1. Nad yw Coed a Llyfieu, ie Dyn-
ion ac Anifeiliaid o ran eu Cyrphond
Ddaear, ac yn cael eu porthi â'r Ddaear
a Phetheu daearol. 2. Nad yw
pob Peth daearol ond marwol a llyg-
redig. Pob Peth wedi iddo wafanae-
thu Diben ei Greadigaeth, fydd yn
cael ei droi yn Llygredigaeth. 3. Fod
Ymborth pob Creadur byw, yn cael
ei droi yn Dom yntho, ac felly ei-
waith ei arllwys allan. 4. Pe buafai'r
cwbl

cwbl
chreu
ac y
wedd
amme
an. 5
yneu
bod y
ei Ff
dros
yn a
ffrwy
a'r lla
iamgy
Achle
un Pe
Peth
ineb,
ymma

Ad

Y mae
ar, ac
Y mae
fawr,

wbl ag a drôwyd yn Dom er y De-
 chreuad, gan Ddynion ac Anifeiliaid,
 ac ym mhob Ffordd arall, yn gor-
 wedd byth ar wyneb y Ddaear, di-
 ammeu y buafei'n Dommen iudr afl-
 an. 5. Gan fod cynnifer o Fyrddi-
 yneu o Ddynion ac Anifeiliaid wedi
 bod yn y Bŷd, a'r Ddaear wedi rhoi
 ei Ffrwyth mywn cynnifer o Ffyrdd,
 dros gynnifer o Oesoedd, gallasai fod
 yn awr wedi methu, a mynd yn ddi-
 ffrwyth. Ond, 6. I ragflaenu'r naill
 a'r llall, y mae pob Peth yn troi odd-
 iamgylch. Y mae'r Dom yn troi yn
 Achles ac yn Ddaear, a Llygredigaeth
 un Peth, yn troi i fod yn Fywioliaeth
 Peth arall. Onid yw Gallu, Doeth-
 ineb, a Dajoni Duw yn ymddangos
 ymma, fel yr Haul ganol Dŷdd?

*Ad. vi. Fod y Ddaear yn dweyn pob
 Peth angenrheidiol.*

Y mae amryw fâth o Bridd neu Ddae-
 ar, ac amryw fâth o Bethu yn thi.
 Y mae amryw fâth o Gerrig gwerth.
 fawr, Perleu, a Gemmeu, y rhai fydd

amryw Rinweddeu a Defnyddieu. Y mae Pridd ffrwythlon ac anffrwythlon. Y mae'r Ddaear mywn llawer Ffordd yn cael ei ffrwythloni. Y mae'r Ddaear wrth gael ei hachlefu, yn dwyn allan Ymborth i Ddŷn ac Anifail. Y mae yn y Ddaear lawer o Bethau ag ty'n angenrheidiol at Fywyd, at Jechyd, at Farsiandaeth, ac at Lafuriaeth. Y mae yn thi amryw fâth o Fwyn, ac amryw fâth o Gerrig, ac amryw fâth o Bridd, ac amryw fâth o Goed a Llysiu, ac amryw fâth o Ddwfr; ond ar ôl ac o flaen y cwbl, y mae yn thi amryw fâth o Danwydd, heb yr hyn ni byddai'r lleill ond anfuddiol.

*Ad. vii. Fod y Ddaear yn gron,
a Pwys pob Peth tua'i Chanol.*

Pwy a debygai wrthedrych ar y Ddaear, ei bod hi yn gron? Pwy debygai fod Trigolion yr wyneb arall iddi, a'i Traed attom ni? Oni thebygai un y byddai pob Peth yr wyneb arall iddi, yn cwympo tua'r Awyr? A phe bai Dŵll yn thi, y byddai i Garreg fyrth-

u. Y
 yth-
 awer
 mae
 , yn
 Anif-
 Be-
 wyd,
 t La-
 th o
 , ac
 fâth
 th o
 ybl, y
 vydd,
 l an-
 gron,
 .
 Ddae-
 bygai
 di, a'i
 un y
 iddi,
 e bai
 syrth-
 jo

jo trwyddi i lawr, ac i'r wyneb arall
 allan? Ond nid felly y byddai, eithr
 byddai i'r Garreg ddyfod i fynu i'r
 Canol; canys y mae pob Peth, o dau-
 tu'r Ddaear ym mhob Lle, yn pwyso
 tua'r Canol. Cafodd un Gŵr gynt
 ei Ysgymmunno yn Eglwys Rhutain am
 haeru'r Peth, yr hyn fydd yn awr yn
 hyfbyys i bawb. Och fi, pa fodd y cam-
 gymmerodd y Pab, ac Eglwys Rhuf.
 ain felly! Yr ydys yn awr yn trafae-
 lu o dautu'r Ddaear, yr hon fydd o
 dautu 24 Mil o Filldiroedd, 24 Mil-
 iwn o Bafis, ac 48 Miliwn o Gameu.
 Byd neu Gorph mawr, ac etto ond
 bach at Gyrph neu Fydoedd eraill
 y fydd. Y mae bod Pwys pob Peth
 tua chanol y Ddaear, fel y clywch.
 yn ei chadw ynghyd; ac etto nid yw
 Canol y Ddaear ddim fel y dywed
 Job. 26. 7. *Y mae efe yn grogi y ddae-*
ar ar ddiddym. Pa fath Beth rhyfedd-
 ol gan hynny, ac etto pa fath Bêth
 angenrheidiol, yw'r Pwys a'r Sugn
 fydd yn y Ddaear? Nid oes neb yn dyall
 ei Achos naturiol, ond ei fod yn Ddeddf
 a osodwyd gan Dduw ym mhob Def-
 nydd

S 2

nydd yn y Dechreuall; neu yn hyt-
 trach, ei fod ef yn Bêth a wnair gan
 Dluw, neu Ysbryd dano ef yn wastad-
 ol. Ni phwyseu un peth ddim ynghan-
 ol y Ddaear, canys y mac'r Sagn yn
 gymmaint ym mhob Ffordd. Y mac pob
 Peth â'i Bwys yn fawr ar Wyneb y
 Ddaear, ond fel yr elir i fynu, y mac
 'r Pwys yn darfod. Y pêth mwyaf e
 Ddesnydd yn wastad, yw'r pêth mwy-
 af ei Bwys, ac nid y pêth mwyaf e
 Faint, os bydd yr un bellder oddiwrth
 Ganol y Ddaear. Tynnell ar wyneb
 y Ddaear, os codir 4 Mil o Ffilldir-
 oedd, ni bydd ond Cwarter; os codir
 8 Mil, ni bydd ond y nawfed Ran; a
 os codir 12 Mil, ni bydd ond Cwar-
 ter Cwarter.

*Ad. viii. Am Osgo neu Oblignit
 y Ddaear.*

Y mac'n Beth tra rhyfeddol, ac hefyd
 yn beth doeth jaw'n ac angenrheidiol
 fod y Ddaear yn wastadol yn cadw
 un *Osgo*, set ei daubegwn yr un *Efordd*
 heb fynd oll allan o'i lle, gan fod cyn-
 nifer Peth ag a allai ei hanghymhwys

megis Rhwad a Therfysg y moroedd;
 ac hefyd eu gwaith yn cilio mywn Am-
 ser o un man i'r llall, ac felly yn pe-
 rri'r Ddaear golli ei Chydbwyfiad: ac
 hefyd yr ydys yn tybied, fod Cyfun-
 deb rhwng Mynyddoedd tanllyd â'i
 gilydd; trwy fod ffrydieu a Heolydd
 tanllyd, yn rhedeg oddiwrth y naill
 at y llall, trwy ganol y Ddaear, yr
 hyn fy'n fynych yn gwneuthur Dae-
 ar-grynfaâu, ac felly'r Ddaear yn fy-
 nych yn cael ei gwaghâu mywn Ma-
 neu, ac felly yn colli ei Chydbwyfiad,
 yr hyn a allei beri iddi anghymmwy-
 so. Y mae petheu eraill hefyd, a allai
 beri iddi anghymmwyso, ond yn enw-
 edigol ei Throion. Pe bai yn anghym-
 mwyso o herwydd un rhyw beth, ni
 byddai dim ond dinistr i'w ddisgwyl.
 Pe byddai i'r Gwledydd Oerion fynd
 tan yr Haul, ac i'r Gwledydd Twym-
 on fynd tan y Gogledd a'r Deheu, dar-
 fyddai am ffrwyth y Ddaear a'i Thri-
 golion. Y mae'n beth tra doeth fod
 Osgo gan y Ddaear, sef nad yw ei
 Phegyneu yr un Ffordd a Phegyneu
 ei Chylch o dautu'r Haul, yr hyn yw

'r Achos o Hâf a Gauaf. Onid yw Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn ymddangos yn yr holl betheu hyn?

Ad. ix. Am fod y Tir yn uwch na'r Dwfr.

'r mae'n Bêth rhyfedd fod y Tir yn uwch na'r Dwfr, gan fod Pridd yn drymach na Dwfr, ac i fynd wrth hynny yn isaf. Pa Todd na bai'r Moroedd yn chwalu wyneb y Ddaear yn Dywod, ac wedyn y Tywod wrth Bwys yn mynd yn isaf, ac felly'r Moroedd, i orchuddio 'r Ddaear? Hyn a fyddai, oni bai Rhagluniaeth fawr y Arglwydd. *Job. 38. 11. Hyd ymma y deui, ac nid ym mbellach; ac ymma 'r attelir ymchwydd dy donau di.*

Ad. x. Am Ranu'r Ddaear. Zonas

'r mae'r Ddaear o ran ei Hwyrneb, a hefyd o ran Goleuni a Gwrês yr Haul yn cael ei dosbarthu yn bum Rhan; sef un Rhan Boeth, tan yr Haul; dwy Ran Dymherus; a dwy Ran rewlyd. tan y Gogledd, a'r Deheu. 'r rhai fydd byv

byw tan Linyn y Cyhydedd, fydd â'r
 Dydd a'r Nôs yn cael eu cyfrif bob
 Amser yr un Hyd o Haul i Haul. R'
 mae eu Cyfgodeu un Amser tua'r Gog-
 ledd Amser arall tua'r Deheu, ac Am-
 ser arall y maent heb un. Nid oes
 neb yn byw tan y Gogledd a'r Deheu
 nac yn gallu mynd yn agos attynt. R'
 mae ynô hanner Blwyddyn o Ddydd,
 a hanner Blwyddyn o Nôs.

*Mae dau Le ryfedd bynod,
 Ar wyneb y Ddaear ifod,
 Lle nad oes mywn Blwyddyn faith
 Ond Nofwaith a Diwarnod.*

R' mae Mr Kircher yn dywedyd, fod y
 Môr yn rhedeg fel ffrwd gref tua Phe-
 gwn y Gogledd, yn gymmaint a darf-
 od i raiag a aeth yn rhy bell, gael eu
 dwyn ymmaith, Llongeu a Llestri,
 Dynion a chwbl, fel na welwyd mo
 honynt byth mwyach. Ac eilwaith yn
 y gwrthwyneb, fod y Môr yn dyfod
 yn ein herbyn oddiwrth Begwn y De-
 heu, a hynny gyda'r fâth Ffrwd a
 Nerth, fel nas gellir na Morio na Rhwy-

fo yn ei erbyn. Gan ag pa un ai bod hyn yn bod neu beidio, y mae llawer o Bethau eraill, yn torri ymmaith bob Gobaith o fynd byth at ddau Begwn Bŷd; megis Mynyddoedd mawr o Jā, y rhai sydd yno wrth bob tebygoliaeth er Dechreuad Bŷd; ac hefyd Oerfel nerthol, rhyfeddol ac annioddefol, oddieithr ychydig Amser ganol Hâf; y Moroedd eilwaith yn fynych yn rhe-wi yn ddisymmwth; a'r cyffelyb Beth-cu.

Ad. XI. Casgliad oddiwrth y Peth-cu hyn ynghylch y Ddaear.

Onid yw Gallu, Doethineb, a Daioni Daw yn awr yn ymddangos Yngwneuthuriad a Threfniad y Ddaear? Pa gynnifer o Bethau sy'n Cydgyfarfod?

1. Y mae'r Ddaear yn Lle cymmwys i Dŷn ac Anifail fyw.
2. Y mae'n dwyn pob Peth angenrheidiol at Fwyd a Chynhaliath.
3. Y mae'n fawr ac yn faith. yn cynnwys Lle i lawer Rhyw o Greaduriaid.
4. Y mae'n cynnwys Tŷr a Dwfr, a Moroedd er llawer Rhyw o Ddefnyddieu.
5. Y mae'n

Gron

bod
 lawer
 h bob
 Begwn
 o Jâ,
 liaeth
 Derfel
 lefol,
 Hâf;
 n rhe.
 Beth-
 Peth-
 aioni
 yneu-
 Pa
 fod?
 mwys
 ae 'n
 t Fy-
 fawr
 awer
 cyn-
 law-
 ae'n
 Gron

Gron, am mai dyna'r Llun goreu iddi
 er lawer cyfrif. 6. Y mae gwedi ei
 chymhwyso at yr Haul yn y Môdd
 goreu. 7. Y mae'n troi o dautu yn wa-
 ftad, yn ôl Tŷb y Dylgedion yn awr,
 er mwyn gwneuthur Dydd a Nôs Hâf
 a Gauaf. 8. Y mae'n cadw'n wastad yn
 ei Llê, er mwyn Daioni pob Peth. Oni
 bai ei Nherth yn troi o dautu'r Haul
 yn wastad trwy Drefniad Duw; byddai
 i'r Haul ei sugno, a'i thynnu etti yn
 ebrwydd. 9. Y mae'r Tîr er ei fod yn
 drymach, etto yn sefyll yn uwch na'r
 Dwfr, ac felly nid yw'r Dyfroedd yn
 cael gorchguddio'r Ddaear. 10. Y mae'r
 Ddaear yn cael ei chadw ynghyd, trwy
 ei Sogn, neu fod Pwys pob Peth tuag
 at ei Chanol. 11. Y mae Rhagluniaeth
 Duw yn ymddiffyn ei Eglwys, ar y
 Ddaear, sef Dyrnaid o Wyn ynghanol
 Bŷd o Fleiddiaid yn Beth tra rhyfedd.
 Nid yw'r rhais yn dwyn Enw Crist-
 nogion, ond llai na 5 Rhan o 25 yn
 y Bŷd. Y mae llawer o'r rhain yn
 Elynion i'w gilydd. Nid rhyfedd bod
 y Bleiddiaid yn lladd yr Wyn, ond rhy-
 fedd jawn bod yr Wyn yn lladd eu
 gilydd

gilydd. 12. Y mae'r Petheu hyn, yng-
hŷd â mîloedd o Bethau eraill yn dan-
gos i ni fod Duw, a pha fâth Dduw
yw ei et, sef Duw Galluog, Doeth, a
Daionus.

Pf. 145. 21:

Fy Enaid, traethed fendith rwydd,
A mawl yr Arglwydd nefol:
A phob cnawd rhoed i'w enw, y Sant,
Ogoniant yn dragwyddol.

PEN. XVIII. Am y TAN.

Eithian yr wyf yn dyfod
at y pedwerydd Defnydd,
sef y Tân. Fr mai ped-
war Defnydd cyntaf ydys
yn gyffredin yn gytrif,
sef Awyr a Dwfr, Dacar a Thân, etto
gall fod rhagor.

Ad. 1. Am Angenrheidrwydd y Tân.

Bydded i ni ystyried y Ddaear hon heb
 Dân, ac ni a welwn yn ebrwydd, pa
 fath **Le** aethlyd a fyddai hi i fyw arni.
 Beth a fyddai'r Gwahaniaeth rhyng-
 om ni a Dynion deillion, pe byddem
 ni y Nôs heb Oleu a Tân? Pa fodd
 y triniem ni y rhanfwyaf o Ffrwytheu
 'r Ddaear, i fod yn Ymborth i ni heb
 Dân? Pa fodd y mwynhaem ni'r An-
 ifeiliaid, ac y byddent yn ymborth i
 ni? Pa fodd na Rewem, ac na Sythem
 gan Oerfely Gauaf, oni bai ei fod yn
 yn cael ei gymmedroli gan wressog-
 rwydd y Tân? Pa fodd y Toddem ac
 y triniem ni bob mâth o Fwyn, er am-
 ryw Ddefnyddieu angenrheidiol, pe
 byddem heb Dân? Nis gallem ni wneu-
 thur y Petheu hyn, na milocdd o Be-
 theu eraill angenrheidiol jaw'n, heb yr
 Elfen neu'r Defnydd hyn, sef y Tân.
 Y mae'r Tân a'r Goleuni yn un rhyw-
 beth, neu ynteu yn cŷd-gerdded.

*Ad**Ad*

*Ad. II. Casgliad oddiwrtb y Petheu
byn.*

Yn awr bydded i Ddŷn Didduw yst-
yried, ym mha fâth Gyflwr y byddat
efa phawb eraill yn y Bŷd hwn heb
Dân; sef heb Oleuni mywn Tywyll-
wch, heb Wrês mywn Oerfel, heb
Fodd i drin Bwyd, ac heb Allu i wei-
thio un math o Fwyn, i un rhyw wa-
fanaeth, ac ni all ef lai na chytaddeſ
Gallu, Doethineb, a Daioni Duw, yn
darparu y fath Elfen angenrheidiol.

*Ad. III. Fod Nattur y Tân yn Beth
anbysbys.*

Er cymmaint yr ymofynwyd am Nat-
tur y Tân, etto y mae efe yn Beth an-
bysbys, fel y dywedodd Mr. *De Stair*,
nad oes dim yn amlyccach na'r Tân,
ac etto dim yn anhawfach ei ddyall
nagef. Fe fyn rhai nad yw Tân ddim
ond unrhyw fath o Ddefnydd, wedi
cael digon o Gyffroad, neu wedi ei
wneuthur yn ddigon mân. Ond eraill
a haerant gyda mwy o Reſwm, fod Tân
fel Awyr neu Ddwfr, yn Ddefnydd
Llifog

Llifog neillduol. Y mae Tân heb wrës
na Goleu, fel Dwfr heb Wlybrwydd,
ym mhob Peth agos. Myn rhai nad
yw'r Awyr, ond casgliad o bob math
o Ronyneu mân: ond nid yw eu Tŷb
am yr Awyr, fel am y Tân ond afres-
ymol.

*Ad. iv. Casgliad oddiwrtb y Peth-
theubyn.*

Yn awr gan ag beth yw Nattur y Tân,
ni all neb debyg ag a fo yn ei Gôf,
fod y fath Beth godidog ac angenrhei-
diol wedi dyfod o Siawns; ie'r fath
beth na thâl y Bŷd yn jaw'n ddîm he-
bdo. A phe bai o Siawns, ni allem
lai na bod yn wastad mywn dychryn,
gan na wyddem pa bryd y gallai efe
eilwaith o'r un Siawns fynd i'w golli.
Nage y mae'n amlwg yn dangos Gallu,
Doethineb, a Daioni Duw, yr hwn a'i
gwnaeth ac a'i trefnodd, a'n Dyled
ninneu i'w glodfori a'i wasanaethu ef.

*Ad. v. Am y Cyfoeth o Dîn syddyn
y Bŷd.*

Gan nad oes Greadur yn jaw'n a all
fyw hebdo yn y Bŷd, fel y dangos-
wyd

wyd o'r blaen, ystyriwn a rhyfeddwn
y Cyfoeth sydd o hono ym mhob Lle,
ac ym mhob Peth, ac hetyd yn ddig-
on hawdd iw gael bob Amser. Y mae
'n llawn ym mhob Coed, ym mhob
Llysiu, ym mhob Daear, ac ym mhob
Cerrig, ie ym mhob Anifeiliaid, canys
yr Esgyrn a'r Gwaed a losgant ond eu
fychu. T mae'r Awyr hefyd yn llawn
rhyteddol o Dân, oddiwrth Haul a Ser
a Phetheu eraill. Pwy debygai wrth
edrych ar Grŷg mawr o Bowdr Gwn,
heb glywed am dano erioed o'r blaen,
y byddai'r fath Dân gwyllt yntho iw
ennyn ag un wreichionen, ac mor an-
hawdd ei ddiffodd?

*Ad. vi. Am Ragluniaeth sy'n rheo-
li, ac yn attal Nertb yr holl Dân
byn.*

Gan fod cymmaint o Dân ym mhob
Lle, ac ym mhob Peth uwch Daear
ac is Daear, ac yn yr Awyr oddiwrth
Haul a Ser, a phetheu eraill; ie digon
nid yn unig i wafanaethu, ond hefyd
i losgi'r Byd a'r cwbl sydd yntho, a
hynny mywn byr Amser; onid yw Rha-
glun

gluniaeth, Gallu, Doethineb a Daioni
 Duw iwrhyfeddu, a'i Ogoneddu, trwy
 ba rai y mae'r holl Dân hyn yn cael
 ei lywodraethu, ei attal, a'i gadw me-
 is yn farw ym mhob Peth, er gwyll-
 ted a flyrnicced yw ei Anian, ond fel
 y bo'n rhaid i'r Bŷd wrtho? Y mae
 hyn yn amlyccach etto, os ystyriwn
 y Môdd y mae'r Tarth sy'n codi o
 Bydeweu, a Ffynhoneu mywn amryw
 faneu; yn fynych o Siawns yn cael ei
 ennŷn â Chanwyll, ac yn difa Tai a
 Dynion yn druenus. Fel hyn y bydd-
 ai hi gyda'r Bŷd i gyd, oni bai Rhag-
 luniaeth yr Arglwydd. Pa gynnifer
 o Fynyddoedd tanllyd fydd yn y Bŷd?
 Ac a pha Nerth y mae'r Tân yn dy-
 fod allan o honynt? Y mae Mynydd
 Aetna weithieu, yn taflu Cerrig o 300
 Pwys amryw Filldiroedd, ac yn difa
 pob Peth o fywn 15 Milldir. Y mae
 hwn meddant o'i Godiad cyntaf, yn
 300 Milldir o Gwmpas. Pa fath Dân
 dychrynlyd sy'n torri allan yn yr
 Awyr yn fynych? Gellir dweyd ein
 bod ni yn byw yn y Tân, a'r Tan
 ynom ninneu, ac etto trwy Drugaredd
 yn

yn cael ein gwaredu. Y mae Duw yn gadel i'r Tân ddifa rhai weithieu, i ddangos beth allai fod, oni bai ei Ragluniaeth ef, er Rhybudd i eraill. Nid yw'n Rhyfedd os ystyriwn yr holl Bethau hyn, y caiff y *Byd* ei losgi yn y Diwedd, fel y tyftia'r *Ysgvythur*, 2. *Pedr* 3. 7, 10, 12. Ond y mae'n Rhytedd yn hyttrach ei fod efcyd yn cael ei gadw heb ei losgi. Onid yw'n Rhyfedd fod Tân yn llawn mywn Ol-ew, Pŷg, Brwmstan, a Phowdr, a'r cyfryw betheu, ac etto yn gorwedd yn tarw? *Pa* ham na bai ef o hono ei hunan yn torri allan o honynt? Rhwb-jo un *Pren* wrth y llall, neu guto Cerrig wrth eu gilydd a'i gwnâ. Onid yw'n rhyfedd fod cymmaint o *Dân* yn dyfod oddiwrth yr Haul, i.e. gymmaint ag alysgun rhyw bêth, pan y cefglir ond ychydig o hono ynghyd mewn *Llosgwydr*, ac etto'r *Byd* heb ei Losgi? Onid yw'n rhyfedd fod Goleuni a Than yr Haul, yn wastad yn ymdan-
nu, ac felly yn gwanhau fel yr elont oddiwrthi? A chefyd fod y Ddaear wedi eu Chyflêu yn gymmwys yn y
Man

man ll
ei llosg
Petheu
ni chy
haedda

Ad. v
yn da

Dywed
edd foc
yntho
ddiffod
cyfryw
yn ddig
law hyr
Bethau
Bwriw
chwi ge
iwch D
a nhwy
fel nas g
hyn y g
Bethau
stan, a
erwch D
Orieu e

man lle caffo hi ei gwressfogi, ac nid ei losgi? I heb ni welo Dduw yn y Pethau hyn, ni wêl ef ddim; a'r hwn ni chydabyddo ei Ragluniacth, ni haedda Gadwedigaeth.

Ad. VII. Nad yw holl Ddwfr y Bŷd yn ddigon i ddiffodd y Tân hyn.

Dywed rhyw Un, nad yw mor rhyfedd fod y Bŷd heb ei losgi, gan fod yntho ddigon o Ddwfr i attal ac i ddiffodd ei Dân ef. Gwybydded y cyfryw Un, nad yw holl Ddwfr y Bŷd yn ddigon i ddiffodd ei Dân ef. Ac heb law hynny; y mae'r *Tân* mywn amryw Bethau yn cael ei ennyn gan Ddwfr. Bwriwch Ddwfr ar Galch brŵd, a chwi gewch weled beth y wnâ. Bwriwch Ddwfr Oer am ben Oil Vitriol, a nhwy boethant y Bottel lle bônt, fel nas galloch y naſſyd ynthi. Ac fel hyn y gwna *Sal Armoniack*, ac amryw Bethau eraill. Gwnewch Does o Frwmstan, a Haiarn yn Flawd Durlif, a diwrwch Ddwfr Oer arno, ac ym mhen Orieu etc a dwyma, ac o'r diwedd a

ennyn. Dwfr yn dyfod trwŷ 'r fath
 Wythiencu a hyn, ac yn ymgymmysgu,
 yw'r Ffynhoneu Twymion fel y mae
 'n debygol. Yn ddiweddat, y mae etto
 amryw betheu ag a losgant mywn Dwfr
 a than Ddwfr. Y mae *Tân* weithieu
 yn torri allan Yngwaelod y Moroedd,
 a thrwy'r Moroedd i'r Awyr, fel y
 mae gennym Esampl ddiweddar ryf-
 edd, am Ynys fach danllyd a gododd
 i fynu o Waelod y Môr, yn y Fl. 1707,
 ger llaw Ynys Sanctorini.

Ad. viii. Am y Phosphorus.

Mâth o Dàn rhyfedd iawn yw hwn,
 a Ddyfasiwyd yn ddiweddar, ac yn
 cael ei dynnu a'i wneuthur o Leifw,
 a fo gwedi sefyll yn hîr yn yr Awyr.
 Nid yw ef ond megis *Tân* yr Awyr,
 wedi ei gasglu ynghyd, ac megis yn
 yn perthyn i'r Melit. Y mae ef megis
 yn Dàn sylweddol, ac etto yn Oer,
 hyd oni chaffo ei ennyn. Gellir eiga-
 dw mywn Dwfr. Fe lysg mywn
 Awyr, ac heb Awyr, ac mywn
 wrthy Gwrês lleiaf. Rhwbiwch
 ef

ef ar
 lysg m
Bensil
 y Lly
 Tywy
 Gefne
 ac etto
 ymwo
 ac y
 profi
 Gorp
 y gall
 eraill
 yn f
 Haul
 un P

Ad.

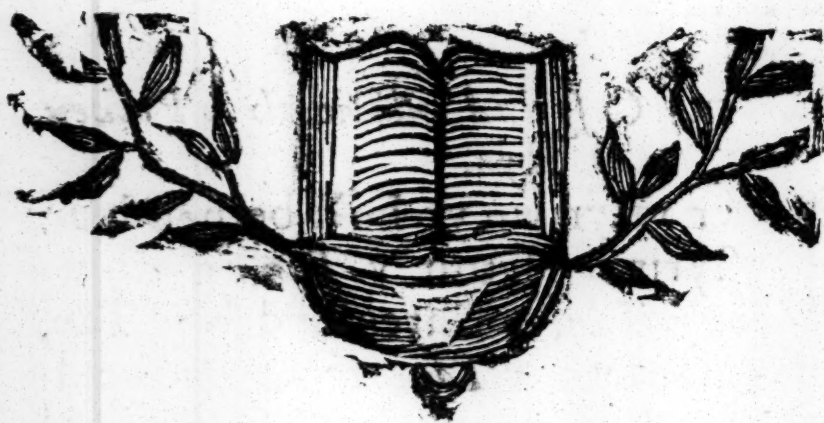
Yn a
 sef y
 wedd
 a Gw
 rwyd
 o ho
 môd
 Terf

ef ar Bappur, a thwymwch ef, ac fe
lysg megis yn Fflam. Os gwnewch
Bensil o hono, ac ýsgrifennu a hi, bydd
y Llythyreneu megis yn Dán yn y
Tywyllwch. Irwch beth o hono at
Gefneich Llaw, a bydd megis yn Fflam
ac etto' heb fod yn llosgi; ond ostw-
ymwch ef yn galed, fe lysg yn hagr
ac yn anniffoddadwy. Y mae ef yn
profi fod y Goleuni neu'r Tân yn
Gorph, ac yn sylwedd neillduol, ac
y gall ef lynu a gludo wrth Bethau
eraill. Y mae gwaith *Antimony* yn mynd
yn fwy pwyfig, wrth ei ddala yn yr
Haul mywn Llosgwydr, yn profi yr
un Peth hefyd.

*Ad. ix Casgliad oddiwrth y Pethau
hyn.*

Yn awr ystyriwn yr holl betheu hyn;
sef ystyriwn Nattur y Tân, a Rhin-
weddau'r Tân, a Chreulondeb y Tân,
a Gwasanaeth y Tân, ac Angenrheid-
rwydd y Tân, ac etto'r Cyfoeth fydd
o hono trwy'r holl Fýd, ac hefyd y
môdd y mae'n cael ei gadw o fywn
Terfynau, ac ni allwn lai na Chydna-

bod a Gogoneddu Gallu, Doethineb, a
 Daioni Duw. Ps. 104. 31, 33, 34, 35.
 Gogoniant yr Arglwydd fydd yn dragvwy-
 ydd: yr Arglwydd a lawenycha yn ei
 weithredoedd. Canaf i'r Arglwydd tra
 fyddiwyf fyw: Canaf i'm Duw tra
 fyddiwyf. bydd melys fy mysfyrdod am
 dano: mi a lawenychaf yn yr Arglwydd.
 Darfydded y Pechaduriaid o'r Tîr, na
 bydded yr annuwiolion mwy. Fy enaid,
 bendithia di'r Arglwydd. Moloch yr
 Arglwydd.

Am E
 yng

o Dd
 eu go
 hyn
 gan e
 y ma

Ad

Rhyf
 ei, ran

PEN. XIX.

*Am Fandra Gronyneu pob Defnydd,
ynghyd ag amryw Ddeddfeu natur-
iol.*

MAE pob Cyrph naturiol
wedi eu gwneuthur i fynu
o Rifedi anrhaethadwy o
Ronyneu mân, y rhai sy'n
dyfod ynghyd, trwy fath
o Ddeddfeu naturiol, ag fydd wedi
eu gosod gan y Creawdr iddynt; yr
hyn sy'n dangos ei Ragluniaeth ef,
gan eu bod yngwbl anhyfbyys o'r hyn
y maent yn ei wneuthur.

Ad. 1. Am Fandra Gronyneu'r Dwfr.

Rhyfeddol mor fân y cymmer Dwfr
ei rannu! Mywn Diferyn o Ddwfr, na
T 3 be

bo ond y Pum-Caned Ran o Fodfedd, nid oes dim llai na 26 Miliwn o Ronyneu Dwfr. Gall 13 Mîl o Ronyneu Dwfr, sefyll ar flaen y Nodwydd wnio. Modfedd o Ddwfr o'i dwymo, a'i godi i fynu yn Anwedd neu yn Darth, a all gael ei rannu yn 13 mîl o Filiyneu o Ronyneu. Y mae Gronyneu, Tarth, neu Anwedd Dwfr yn fan jawh fel yr *â* llawer o honynt i wneuthur Diferyn o hono. Y mae *Mr. Leuwenboek* yn dywedyd, iddo ganfod mywn Dwfr Pybyr, *Hâd* Anifeiliaid, a phe-thau eraill, dri math o *fân* Greaduriaid byw; a bod 1000 miliwn o'r rhai lleiaf, yn gwneuthur cymmaint a Thywodyn, acetto yn weledig trwy Ficroscope. Yn awrfe ellir dangos a phrofi, yr *â* Biliwn neu ddau o'r rhai hyn, i wneuthur Diferyn o Ddwfr, na bo ond y Pum-Caned ran o Fodfedd. Ac etto gan fod y rhai hyn yn Greaduriaid byw; pa beth a ddywedwn am fandra'r Gronyneu sy'n gwneuthur eu Haelodeu, a'i Pibellau, a holl Raneu eu Cyrph, ac hefyd y Gwaed neu'r Sudd y sydd ynthynt?

Ad-

Gwelv
môdd
bod y
af, cy
nynt.
Difery
hâu.
Heb
Awyr
heb
yw D
ddu

Ad

Pa m
gan e
enddi
anfe
â ef
eraill
Dwfr
fanac

*Ad. II. Casgliad oddiwrtb y Petheu
byn.*

Gwelwn, ystyriwn, a rhyfeddwn y môdd y mae'r Arglwydd yn gweled bod yn dda, i fanhâu Petheu yn gyntaf, cyn gwneuthur Cyrph mwy o honnynt. O y môdd rhyfeddol y mae'r Diferyn Dwfr yn cael ei rannu a'i fanhâu, wrth ei godi i fynu i'r Awyr! Heb ei fanhau, byddai heb godi i'r Awyr; heb godi i'r Awyr, heb Law, heb Law, heb Fywyd y Bŷd. Onid yw Duw i'w weled ymma, i'w ryfaddu a'i wasanaethu?

Ad. III. Am Ronynau'r Awyr a'r Tân, a'r Goleuni.

Pa mor *fân* yw Gronynau'r Awyr gan eu bod yn anweledig trwy'r Spinddrych goreu! Ac etto pa mor *fân* anfeidrol yw Gronynau'r Tân, gan yr *â* ef trwy'r Gwydr, a phob Cyrph eraill, trwy ba rai nid *â* nac Awyr na Dwfr! Ac etto ym mhellach, pa mor fanach na'r cwbl yw Gronynau'r Goleuni

euni ! Fe ellir dangos, fod mwy na 40 Septiliwn o Ronyneu Goleuni, yn dyfod bob Moment, o'r 14 ran o un Grain o Wêr, mywn Canwyll 6 yn y Pwys yn llosgi: Fe lyfg hon i gyd mywn 5 Awr, ac felly'r 14 ran o Rain bob Moment. Ac od oes Swm o 44 Ffigren o Ronyneu Goleuni, yn dyfod allan bob moment, pa beth a ddaw allan mywn 5 Awr ? Swm y Tywod a wna Gryg cymmaint a'r Ddaear, sy'n 32 ffigren, a'r gyntaf yn 3: eithr Swm Gronyneu'r Goleuni, sy'n dyfod allan o'r fath Ganwyll bob moment, sy'n 44 ffigren, a'r gyntaf yn 4. gan hynny nid yw Swm y Tywod ymna i'r Goleuni, ond fel Un i 10 Biliwn.

Ad iv. Am Fandra Gronyneu Gopr, Pres, a'r cyfryw Bethau celyd.

Y mae Mr. Boyle yn dangos, y rhydd ychydig Gopr, ie un Grain wedi ei doddi, neu ei ddattod mywn Spirit Sal Armoniack, Liw Gwyrddlas i 28 mil cymmaint a hynny o Ddwfr. Yn awr os ystyriwn, fod un Gronyn o Gopr

Gopr, ym mhob Gronyn gweledig o
 Ddwfr, bydd y Grain Copr wedi ei
 rannu yn 100 Miliwn o Ronyneu. Y
 mae mae Mr. *Leuwenhoek* yn dywed-
 yd, yr âi 1000 Biliwn, o'r mân Fyw-
 iolion lleiaf ar a allai ef eu Dirnad
 trwy *Ficroscope*, mywn Modfedd Scwâr.
 Inawr os bydd Gronyneu un rhyw
 Gyrph mor tân, fel na bônt yn weled-
 g trwy *Ficroscope*, y mae'n sicr y bydd
 mwy na 1000 Biliwn o honynt, ym
 mhob Modfedd o'r lleiaf o hono. A
 yn a ellir ei ddywedyd am bob math
 o Gyrph, a phob mât o Ddefnyddieu.
 Nid yw hyn ddim yn ormod, canys y
 mae gan yr holl fân Fywiolion, Aelo-
 neu, a Gwythienu, a Phetheu eraill
 yn perthyn at Fywyd. Ac hefyd ym
 mhob Cwrph y mae llawer o Dân, yr
 wna sydd a'i Ronyneu yn tân anfeid-
 ol. Nid yw llawer o Gyrph yn waf-
 naethgar, nes bo iddynt gael eu gw-
 euthur yn Ronyneu mân. Ni wnai'r
 dwfr fawr o wafanaeth yn y Bôd, pe-
 na yn wastad yn Jâ. A pha wafan-
 aeth a wnai'r Tân, pe na bai'r Cwrph
 byddai yn cael ei dattod, ac yn-
 tes

tes ei dynnu allan? Pa beth a wnaï'r
Powdr Gwn, tra fo'r Tân yn gorwedd
yn farw yntho? Ond pan y caffo ei
dynnu allan a'i darno, pa mor fân fydd
ei Ronyneu, ac etto pa mor nerthol
gyd fyddant?

*Ad. v. Fod pob mân Ronyneu, yn cadw
eu Rhinweddeu, a'i Priodoliaetheu
Pennodol.*

Glas Antimony o'i osod i sefyll mywn
Gwin, a wna wrthwyneb neu Vomit,
lawer jawn o Ddynion, heb neb yn
gallu dirnad, ei fod ef ddim yn llai ei
Bwys. Un Wns o hono fydd yn ddig-
on i Ddinas fawr o Ddynion; yr hyn
sy'n dangos, nid yn unig fandra ei
Ronyneu, eithr hefyd eu bod yn cadw
eu Rhinweddeu, a'i Priodoliaetheu
pennodol. Aur, *Arian, Mercury*, a *Phe-*
theu eraill hefyd, o'i datted mywn math
o Ddyfroedd, a'i casglu eilwaith yng-
hŷd, trwy beri iddynt waelodi, a fydd-
ant byth yn cadw eu Nhatturiaetheu
priodol. Pa beth a ddywedwn am
Ronyneu'r *Magnet* y rhai sy'n mynd
trwy'r Gwydr, a phob Peth arall

gyffro

gyffro'r Haiarn? Y mae hyn yn dan-
 gos, nid yn unig mandra ei Gronyneu,
 eithr hefyd eu Rhinweddeu a'i Priod-
 oliaetheu pennodol. Pa beth a ddyw-
 edwn am fandra Gronyneu] pob Ar-
 ogleu. pêr a drewllyd; a Gwynt a
 Sawr ôl Anifeiliaid, a Phetheu eraill?

Ad. vi. Casgliad oddiwrth y Petheu hyn.

Yn awr ystyriwn, fel y mae'r Bŷd i
 gyd wedi ei wneuthur i fynu o fân
 Gronyneu; ac ystyriwn eilwaith, pa Ri-
 theu anrhaethadwy fydd o honynt,
 mywn *Aweyr*, *Daeor*, a *Dyfroedd*, a holl
Dân y Bŷd; ac hefyd y modd y maent
 i gyd yn dilyn eu Deddfeu naturiol, ac
 yn cadw eu Rhinweddeu a'i Priodol-
 oetheu pennodol. Ystyriwn hyn i gyd
 ac nis gallwn lai na rhyfeddu Perffei-
 aeth y Duw yr hwn a'i gwnaeth, a'r
 hwn a wŷr oddiwrth bob un o honynt.
 Yr hwn fydd hefyd yn eu trefnu. Nid
 rhyfedd gan hynny oedd i Jesu Crist
 ddywedyd, *Matth. 10. 30.* Fod holl
 wallt ein Peneu wedi eu cyfrif. Yn awr
 ystyriwn fod holl Ddynion y Bŷd yn

yn 13385 Miliwn, yr hyn yw *Ty*
Mr. Leuwenboek, a bod Gwallt pob u
 yn Ddeg cymmaint, sef 200000 Mi
 iwn, yr hyn fydd lawer lawer yn o
 mod, etto ni bydd Gwallt Dynion
 Bŷd wrth hyn ond 40000 Triliwn, y
 hyn nid yw ond ychydig at Rif Grony
 eu 'r Goleuni, sy'n dyfod bob Momen
 oddiwrth Ganwyll yn llosgi; ie ni
 yw ond 23 Ffigren at 44. Yn aw
 beth yw hyn i gyd at Rif Gronyneu
 Bŷd, y mae'r Arglwydd yn gwybo
 am danynt, yn gofalu ac yn edryc
 attynt, yn eutrefnu ac yn eu llywod
 raethu bob un o honynt? Ystyriwn etto
 pa fath Fŷd o fywoliaon y fydd i'
 weled trwy'r Spien-Ddrycheu, ag fydd
 yn anweledig hebddynt. Y mae'r Gwy
 ddonyn ag fydd mywn Caws yn Gre
 adur byw perffaith; y mae gantho Ael
 odeu i ymgyffro; a Blew i'w guddio
 ac Wyeu i'w dedwi, a Rhai bach i'w
 mhagu. Y mae Llyswenod i'w gweled
 mywn finegr, y rhai nid ŷnt yn dod
 wi; ond yn bwrw eu Rhaibach yn fyw,
 y rhai sy'n ddigon amlwg trwy'r Spien
 Ddrycheu. Ac fel hyn y mae miloedd

Greadu
 aglunia
 ofalu an
 dybiwr
 Ddyn
 holl C
 ddywe
 Maxw
 nerth:
 Dymma
 yw, ni j
 postol,
 dur anan
 b fydd
 ef, an
 gan gan
 yfeddw
 glunia
 Raglu

vii.

Yn awr
 fel y
 fath o R
 yn wel
 tho, on

Ty Greaduriaid eraill. Yn awr pa fath
 bu agluniaeth ryfeddol yw honno, sy'n
 Mi gofalu am yr holl Greaduriaid hyn?
 n o dybiwn ni nad yw Duw yn gofalu
 on Ddynion, pan y mae'n gofalu am
 n, y holl Greaduriaid hyn? Oni allwn
 ony ddywedyd gyda'r Salmydd, Ps. 147.

Merwr yw ein Harglwydd; a merwr
 ni nerth: aneirif yw ei ddyall? Ps. 139.
 aw Dymma wybodaeth ry ryfedd i ni: uch-
 neu yw, ni fedraf oddi wrthi. Medd yr
 ybo postol, Heb. 4. 13. Ac nid oes gre-
 ryc dur anamlwg yn ei olwg ef: eithr pob
 wod sb sydd yn noeth ac yn agored i'w lyg-
 n ett ef, am yr hwn yr ydym yn son. Wei-
 l i' gan gan hynny ystyriwn Ragluniaeth,
 fydd ryfeddwn Ragluniaeth clodforwn
 Gwy agluniaeth, gwasanaethwn a hyderwn
 Gre Ragluniaeth Duw.

ddio VII. Am Ddeddfen a Galluoedd
 h i' Gludiad Cohesion.

veled Yn awr os ystyriwn yr holl Fyd ym
 dod fel y mae yntho ei hun, yn Fyd
 fyw, fath o Ronynau annirnadwy, ni a
 pien yn weled na buasei Greadur byth
 oedd tho, oni buasei bod Gronynau o

amryw fath yn gludo wrth eu gilydd
 trwy fath o Ddeddfeu naturiol weddys my
 eu gosod gan Dduw iddynt. Ystyriw
 hefyd pa mor nerthol, ac mor grym
 mywn llawer o bethen yw'r Gludiad
 ymma; megis mywn Haiarn, Cerrig
 a'r cyffelyb Betheu; a pha Nerth
 maent yn ofyn yn fynych i'w nheill
 duo. Ystyriwn etto amrywiaeth Glud
 iad, eithr yn wastad yn y môdd go
 reu. Nid yw'r Tafod mor galed a'r
 Dannedd, na'r Dannedd mor dyner a'r
 Tafod. Nid yw'r Yd fel yr Haiarn
 na'r Haiarn fel yr Yd, fel y mae'r
 eda nad yw. Er bod rhai Cyrph
 herwydd eu Gludiad, yn llawer dew
 ach eu Defnydd na'i gilydd, etto y
 ydys yn tybied nad oes un Corph y
 y Btd, nad yw ei Wagter yn anfeid
 rol mwy na'i Ddefnydd; gan fod yw hyn
 Goleuni vn mynd trwy rai Cyrph fe
 trwy'r Awyr; ac hefyd Gronyneu
 Magnet. Nid yw Defnydd Gwydr i'w
 wagter, fel y tybir, ond fel Un Ty
 wodyn i Gorph y Ddaear; ac nid yw
 Aur ond 8 Tewach ei ddefnydd na
 Gwydr. F'allai medd Mr. Keil, y gall hynny

Ad.

oedd

Pe na b

ddai'r I

y mae y

eraill, y

ba rai y

eu nhe

Gwafana

y w hyn

nywn T

dd, mor

wrth e

waith y

tto heb

ac he

hynny

ydd i Ddefnydd yr holl Fydw gael ei gynn-
 weddys mywn Troedfedd o Le. Rhyf-
 fedd! Rhyfedd! Rhyfedd! Yn awr on-
 gridd yw Gallu, Doethineb, a Daioni Duw
 yn ymddangos ymma? Ac oni all yr
 errig hwn a haero fod y Petheu hyn o Siawns
 th haeru fod ei Wely Pren yn galed, a'i
 neill Wely Plŷf yn dyner o Siawns hefyd?

Glud
 d go
 d a
 er a
 iarn
 ae
 ph
 dew
 to y
 ph y
 feid
 od y
 h fe
 neu
 r i
 Ty
 d y
 d na
 gall

*Ad. VIII. Am Ddeddfeu a Gallu-
 oedd Neillduad. Separation.*

e na bai yn y Bŷd ond Gludiad, by-
 ddai'r Bŷd yn druenus; eithr yn awr
 y mae yntho Ddeddfeu a Galluoedd
 eraill, yn perthyn at Neillduad trwy.
 a rai y mae Petheu eilwaith yn cael
 eu nheillduo, a hynny er Daioni a
 Gwasanaeth y Bŷd. A rhyfedd jaww
 hyn, gan fod y mân Ronyneu
 nywn Tân ac Awyr, Daeor a Dytro-
 edd, mor fynych yn curo ac yn gludo
 wrth eu gilydd, ac mor fynych eil-
 waith yn cael eu Nheillduo, eu bod
 tto heb fethu, heb bylu, heb dreul-
 d na ac hefyd heb golli eu Rhinweddeu,
 hynny dros gynnaifer o Flynnyddoedd
 ac

ac Oesoedd. Onid yw Llaw Dduw eil
waith yn ymddangos ynni?

*Ad. IX. Am ddwy Ddeddf naturiol
eraill, sef Gwtbiad a Thynnad. Per-
cussion, Attraction.*

Dynna ddwy o brif Ddeddfeu Nat-
tur, Os ystyriwn fel y mae Grony-
neu'r Awyr, a'r Tân, a'r Goleuni, a'r
Dwfr, a Phetheu eraill hefyd, mywn
Cyffroad gwaftadol; fel y maent yn
curo ac yn gwthio eu gilydd, Filoedd
a Miloedd o weithieu bob Moment;
ni allwn lai na chydabed, y byddai
'r Bŷd a chwbl o'i fywn, yn yr an-
rhefn a'r Annibendod mwyaf, oni bai
fod yr holl Ronyneu hyn yn cael eu
tywys ai trefnu gan fath o Ddeddfeu
naturiol, rhyfeddol, ac anghyfnewidiol.
Y mae'r *Rhan* fwyaf o'r Ddeddfeu hyn
o bosibl yn anhyfbyys, eithr y mae'n
amlwg fod y ddwy hyn yn cael lle
yn eu mysg, sef Gwthiad a Thyn-
nad. Y mae'n sic wrth Broniad, fod
rhai Cŷrph yn gwthio ac yn gwrthod
eu gilydd, ac eraill yn sugno ac yn tyn-
un

au eu
tua ch
yn dra
Y mae
ym my
oddiwi
non er
hon y
stad tu
a red
hwn sy
etto y
hyn y
Gwthi
nydd.
Tynna
Bethu
Tynna
ym m

Ad. x.
ei l

Ysty
Llony
byth
canly

au eu gilydd. Y mae Pwys pob peth
tua chanol y Ddaear, yn dra amlwg,
yn dra rheidiol, ac yn dra rhyfeddol.
Y mae'r Sugn hyn hefyd i'w ddirnad
ym mysg y Cyrph Nefol, er pelled fnt
oddiwrth eu gilydd. Y mae Bwlet Ca-
non er cyflymed yw yn dilyn y Ddeddf
hon yn dra chywir, gan dynnu'n wa-
stiad tua'r Ddaear, dros bob Modfedd
a redo hi. Ie y mae'r Goleuni, yr
hwn sy'n gyflymach na diu yn y Byd,
etto yn cadw ac yn dilyn y Deddfeu
hyn yn dra rhyfeddol, sef y Sugn a'r
Gwthiad naturiol sydd ym mhob Def-
nydd. Rhaid gwahaniaethu, rhwng y
Tynnad neillduol sydd mywn rhyw
Bethu, tan ryw Angylchiadeu, a'r
Tynnad neu'r Sugn cyffredin sydd
ym mhob Defnydd?

*Ad. x. Fod y Cyffroad cyntaf, ac hefyd
ei Barkâd, yn dangos ac yn profi fod
Dut.*

Ystyriwn i. Y gall Corph fod yn
Llonydd, neu mywn Cyffroad, ac etto
byth fod yr un Corph. 2. Y mae'n
canlyn, nad yw Cyffroad yn hantodol

i Gorph. 3. Pa fwyaf to'r Corph, neu
 pa fwyaf o Ddefnydd fo ynghyd, mwy-
 af diog fydd i gyffro, neu i gymmeryd
 ei attal. 4. Oddiwrth y cwbl y mae'n
 canlyn yn amlwg, nad yw'r Cyffroad
 cyntaf oddiwrth Gorph, eithr bod
 Hanfod ysbrydol, yr hwn sy'n rhoi ac
 yn cynnal Cyffroad i bob Peth. Corph
 yn llonydd, ni chyffra byth oni chy-
 ffrir. Corph mywn Cyffroad, ni laif
 byth oni attelir. Y Corph lleiaf mywn
 Cyffroad, a rydd Gyffroad i'r Corph
 neu'r Cyrph mwyaf. Y mae Duw yn
 Alluog, gan ei fod ef yn rhoi Cyffroad
 i gynnifer o Gyrph mawrion yn y
 Byd. Y mae Duw'n Ddoeth, gan ei fod
 ef yn trefnu Cyffroad cynnifer o Gyrph
 mawr a mân, i gynnifer o Ddibenion.
 Ac y mae Duw'n ddaionus, gan fod y
 cwbl yngwafanaethu er cymaint o
 Ddaioni i'w Greaduriaid. Onid yw
 Perffeithrwydd Duw, mor amlwg yn
 ei Weithredoedd, ag yw Cywreinrwydd
 Gŵr, mywn Llyfr dysgedig celtydd-
 ol, na bo yntho ddim ond l'apur ac
 Inge i'w gweled?

Ad

Dym

Ad. xi. Am Bethu Llifog. Fluids.

Y mae yn y Bŷd lawer o Bethu Llifog megis Dwfr, Awyr, Tân a Goleuni; ac y mae gan y rhai hyn eu hamryw Ddeddfeu naturiol yn ôl pa rai y maent yn gweithio yn wastadol yn dra rhyfeddol. Y mae Petheu Llifog yngwasgu ym mhob Ffordd y run môdd. Y Peth fo yn ysgafnach na chymaint ag ef o Ddefnydd Llifog, a nosia yntho; eithr y Peth fo yn drymach, a sodda. Dodwch Ddwfr mywn Llestr Gwydr, yna dodwch Arian byw, ac fe â'r Arian byw yn haf yn ebrwydd; yna dodwch Haiarn, ac ynteu a sodda yn y Dwfr, eithr a nosia ar wyneb yr Arian byw; yna dodwch Oil, ac fe nosia hwn ar wyneb y Dwfr. Ond bai fod yr Awyr yn Ddefnydd Llifog ac yn gwasgu, ac yn rhedeg ym mhob Ffordd fel y Dwfr, nis gallai Ddŷn na Chreadur arall fyw mywn un Tŷ na Thŵll, gan na chai'r Awyr ddyfod yn union i lawr; a phe gallent fyw, etto nis gallent Glywed nac Aroglis. Dynma Ddeddf ryfeddol sy'n perthyn

i'r Dwfr, fel y mae yn Ddefnydd Lli-
flog. Pe dodid Pibell hîr i fynu yn
union mywn Llestr llydan cauedig o
Ddwfr, pan y llenwid y Bibell, bydd.
ai'r Gwasg yngymmaint ar bob Mod-
fedd o'r Llestr, â phe bai'n gyflawn
o Dwfr i tynu i uchder y Bibell.
Rhyfeddwn a chlodforwn Allu, Doe-
thineb, a Daioni Duw.

*Ad. XII. Am Bethau Surion a Chro-
yw. Acids and Alcales.*

Y mae Deddfeu naturiol rhyfeddol yn
perthyn i *Acids* ac *Alcalies*. Y rhai
hyn o'i cymmysgu ynghyd, a weith-
jant ac a ferwant yn anferthol dros dro,
ae yna a lynant wrth eu gilydd; eithr
gellir eu nheillduo eilwaith mywn
môdd rhyfeddol. Haiarn yn Flawd-
Durlif ac *Aquafortis*, a ymgynhyrfant
yn rhyfeddol gyda mawr Wrês, ac
wedyn a ânt yn un Dwfr. *Spirit Sal
Armoniack* a *Sal Tartar* mywn Dwfr,
o'i cymmysgu â *Sal Petre*, neu *Vitriol*, a
wnânt yr un môdd. Y mae un *Acid*
yn gryfach na'r llall; ac felly yr un
modd

môdd,
Y m
Alcali
eithr
mywn
ei afa
Dodw
fe â'r
ac fe
od;
r C
Calan
yn
mywn
a'r C
ddw
oero
cale
ac y
â'r
wad
gwn
Acia
Byd
Cor
r m
yng

môdd, un *Alcali* yn gryfach na'r lla-
 Y mae un *Acid* megis yn ymaflyd âg
Alcali, ac yn mynd megis yn un Dwfr;
 eitha pan y delo un *Acid* cryfach i
 mywn, y mae'r cyntaf megis yn collu
 ei afael, ac yn syrthio i'r Gwaelod.
 Dodwch Arian mywn *Acqua fortis* ac
 fe â'n Ddwfr. Dodwch Gopr ar ei ôl,
 ac fe â'r Arian yn Waddod i'r Gwael-
 od; Dodwch Haiarn i mywn, ac fe â
 'r Copr i'r Gwaelod; Dodwch *Lapis*
Calaminaris i mywn, ac fe â'r Haiarn
 yn Waddod; Dodwch *Sal Tartar* i
 mywn, ac fe â hwn yn un a'r Dwfr.
 a'r Garreg yn waddod i'r Gwaelod. To-
 ddwch Aur ac Arian ynghyd, a phan
 oeront ânt yn un Fettel, neu Delpyn
 caled; yna bwriwch ef i *Acqua fortis*,
 ac yn ebrwydd fe â'r Arian yn un
 â'r Dwfr, a'r Aur fel mân Lwch neu
 waddod i'r Gwaelod. Ac fel hyn y
 gwna amryw Bethau eraill. Y mae
Acids ac *Alcalies* megis yn llawn yn y
 Bŷd; a gormod o un neu'r llall yn y
 Corph, yw'r achos o lawer o Glefyd.
 Y mae'r Llaeth a Halltrwydd ygwaed,
 ynghyd â llawer jawn o Bri'r Corph
 yn

yn *Acid*. Eilwaith y mae *Acid* mywn
Sulphur, *Copras*, *Alem*, *Sal Petre*,
Halen cyffredin. Y mae hefyd lawer o
Acid mywn *Llyfieu*, yn enwedigol
mywn *Ffrwythydd* a *Diodydd* furion.
Y mae'r *Alcalies* hefyd iw cael ym
mhob *Rhan* o *Fywiolion*; yn enwed-
igol *Llygaid* y *Crangcod*, *Plisg* wyeu,
Cregin *Wstrws* ac eraill wedi eu llosgi,
Corn *Carw* ac *Esgyrn*. Felly hefyd
Coral o bob math, *Aur*, *Arian*, *Copr*,
Haiarn, *Plwm*, *Arian* byw, *Antimony*,
Sialc, a *Phetheu* eraill. Y mae gan yr
holl *Acids* *Alcalies* eu *Deddfeu* natur-
iol, ac y maent yn rhyfeddol yn eu
dilyn, yr hyn sy'n dangos *Gallu*, *Doe-*
 a *Daioni* *Duw* y *Creawdr* mawr.

Ad. III. Casgliad oddiwrtb y Cwbl.

Yn awr ystyriwn pa fâth Fyd syddo'n
blaen ni. Pa gynnifer Rhyw o *Betheu*
sydd yntho. O ba gynnifer Rhyw o
Ronyneu mân y mae pob *Corph* wedi
ei wneuthur. Pa fâth Fôr o *Betheu*
cymmysg yw'r *Awyr*. Pa fath *Ddedd-*
feu naturiol rhyfeddol y mae'r holl

fân

fân Ro
Awyr
Ronyne
un Co
mae'r
yr Af
glynu
Grony
y Pet
arall
feu n
wedi
Pa mo
aeth!
gyfod
yn a
Cyrp
Neu
o hol
Mag
ym n
Rhini
fel n
yw'n
Gog
gilyc
Dda

fân Ronynneu yn eu dilyn. Er bod yr
 Awyr yn llawn o bôb mât h o fân
 Ronynneu, etto nid oes yn glynu wrth
 un Corph ond ei Ronynneu priodol. *P*
 mae'r Gronynneu pêr yn glynu wrth
 yr Afal pêr a'r Gronynneu drewllyd yn
 glynu wrth y Llyfieu drewllyd, a'r
 Gronynneu gwenwynig yn glynu wrth
 y Peth gwenwynig. Ac felly bob Peth
 arall ag a fo yn tyfu. Pa fath Ddedd-
 feu naturiol, a rheoleur rhyfeddol fydd
 wedi eu gosod i'r holl Greaduriaid;
 Pa mor rhyfedd yw gwaith y Creadig-
 aeth! Pa ham y tebyg rhai fod yr Ad-
 gyfodiad oddiwrth y meirw, megis
 yn ammhossibl? *A* ydyw Adgyfodi
 Cyrph, yn anhawfach na chreu Cyrph?
 Neu wneuthur Cyrph yn feunyddiol
 o holl Ronynneu'r Bŷd? Oni sugna 'r
 Magnet y Dur etti; pe bai yny Llŵch
 ym mysg Mil o Bethu? Onid yw eu
 Rhinwedd yn rhedeg trwy bob Peth,
 fel nad oes dim a all ei attal? Onid
 yw'n troi yn dra rhyfeddol at Sereny
 Gogledd, er pelled ynt oddiwrth eu
 gilydd? Onid oes Sugn rhyfeddol yn y
 Ddaear i'r Cyrph nefol; ac yn cyr
 racdd

aedd i bellder antessurol? Onid yw'n
hawdd i Dduw ddyfoda Chyrph yng-
hyd trwy rai o'r Ffyrdd hyn, heblaw
miloedd o Ffyrdd eraill anhysbys i ni?
Tebyg rhai mai Stamen cyntaf pob
rhyw Ddŷn, fydd ei Hunan-Gorph ei,
neu'r unrhyw Gorph, a hwn wedyn
yn cael ei wisgo â Chnawd o'r new-
ydd; neu ynteu mai'r Stamen ei hun
fydd y Corph yn yr Adgyfodiad. Yst-
yriwn yn jawn yr holl Bethu hyn,
ynghyd a'r hyn a lefarwyd am y Ddae-
ar a'i Thrigolion, ac nis gallwn lai
na Chydnabod Gallu, Doethineb a Dai-
oni Duw. Nis gallwn lai na Chyd-
nabod ei Hanfod a'i Bersfleithrwydd;
ac yna oni chauwn ein Llygaid yn
erbyn y Goleuni, ac ymroi i ddibrisio
Duw a phob Daioni, nis gallwn lai
o flaen pob Peth nag ofni, rhyfeddu,
caru, clodfori, a gwasanaethu Duw.
Gochelwn fod o Nifer y Dynion sy'n
adduneddu llawer yn eu Hadsyd, eithr
yn anghofio'r cwbl yn eu Hawddfyd,
yn ôl Esampl y Diafol yn y Story.

The

The
The
The
The

Y D
Y D
Y D
Diav

CAS
yr C

puche

(313)

*The Devil was Sick,
The Devil a Monk would be;
The Devil was well,
The Devil a Monk was he.*

Y Diawl yn glâf,
Y Diawl âi'n Sant heb Blê;
Y Diawl yn jach,
Diawl Sant nis byddai fe:

PEN. XX.

*CASGLIADEU bucheddol oddiwrth
yr Olgwg hon ar y Bjd.*

R ôl rhoi Golwg fel hyn
ar y Bêl Ddŵfr-ddacarol
a'i Thrigolion, y mae'n
gofyn etto i mi wneuth-
ur ychydig Casgliadeu
buceddol oddiwrth y cwbl.

Ad.

*Ad. 1. Fod Gweithredoedd Duw yn
fawr, ac yn rhyfeddol a rhagorol.*

Y Casgliad cyntaf a fydd Geirieu'r
Salmydd, Ps. 111. 2. *Mawr yw gweith-
redoedd yr Arglwydd. Am hynny ni
ddylai neb ddibrisio 'r un lleiaf o ho-
nynt, canys y mae Gallu Doethineb, a
Daioni Duw yn ymddangos | Yngwneu-
thuriad y Creadur distadlaf. Tebyg
rhai a ddywedant hefyd, mai ofer yw
myfyrio ar y cyfryw Bethu; ond nid
ofer yw, eithr buddiol, hyfryd a rhei-
diol. Medd y Salmydd, Ps: 77. 12.
Myfyriaf hefyd ar dy holl waith; ac am
dy weithredoedd y chwedleuaf.*

*Ad. Fod Gweithredoedd Duw i'w
chwilio allan, a bod y cyfryw Tmof-
ynian yn ganmoladwy.*

Ein Dyled yw chwilio allan weithre-
doedd Duw, canys ni ofododd Duw y
cyfryw Bethu mawrion o'n blaen ni,
ac er ein Daioni, i ni i'w dibrisio, ond
i'w hadnabod, ac i ryfeddu ei Allu,
ei Ddoethineb a'i Ddaioni ef ynthynt.
Y mae ceisio adnabod Gweithredoedd
Duw

Duw gyda hoffder, yn ganmoladwy
 i'n; canys medd y Salmydd, *Matôr*
gweithredoedd yr Arglwydd, wedi
ceisio gan barwb a'i hoffant. Ac medd
lihu, Job 36. 24. 25. Cofia farw-
tu ei waith ef, ar yr bwn yr edrych
nion. Pob dyn a'i gwel, a dyn a'i cen-
dd o bell.

Id. III. Fod Gweithredoedd Duw yn
amlwg i barwb, ac am hynny fod An-
grediniaeth yn afressymol.

mae Gweithredoedd Duw yn amlwg
 i barwb, gan hynny pa mor afressymol
 yw'r Angrhedadyn i'r Didduw? Pa
 nor ffôl yw'r Dyn a dybio fod y cwbl
 i ddamwain a Siawns? Pa mor ddall
 yw'r Dyn na wêl y Peth a wêl pawb
 o bell? O fel y mae Plessereu pechad-
 rus yn dallu Dynion! Y mae'r Dyn
 i dduw yn Rhebel ynerbyn ei Restwm,
 yn gyfal ag yn erbyn ei Dduw. Y
 Dyn a dybio nad oes un Duw, ni wn
 pa ham y tebyg ef fod un Dyn.

*Ad. iv. Y dylai Gweithredoedd Duw
ein cymmell ni i ofni a gogoneddu
Duw.*

Gan fod Gweithredoedd Duw yn fawr
a'i Allu, a'i Ddoethineb, a'i Ddaioni
ef yn ymddangos ynthynt yn dra rhy-
feddol, nyni a ddylem gymmeryd ein
cymmell ganthynt, i'w ryfeddu i'w
ofni, i'w garu, i'w glodfori, ac i'w
wafanaethu a'i ogoneddu ef. Medd y
Salmydd, Ps. 29. 1. *Moeswch i'r Ar-
glwydd chwî feibion cedyrn; moeswch
i'r Arglwydd ogoniant a nerth.*

*Ad. v. Y dylai Gweithredoedd Duw
ein cymmell ni i Ddiolchgarwch.*

Fel y dylai Gallu a Doethineb anfeid-
drol Duw, yn ymddangos yn ei hol
Waith, ein cymmell ni i Ofn ac Uf-
udd-dod; felly dylai ei Ddaioni anfeid-
drol ef hefyd, ein cymmell ni i Fawr
a Diolchgarwch. Pa Ddaioni rhyfedd-
ol a ddangosodd Duw i'w Greaduriaid
yn rhoddi iddynt Fôd, a Bywyd, a
phob peth arall? Eu ffurfio yn y mod
prydferthaf, eu cyfleu yn y Lle cym-
hwyf

wyfaf, a'i cynnysgaeddu yn modd an-
 ylaf. Y mae Mawl a Diolchgarweh,
 yn Ddyled rhessymol ar bob Creadur
 y Greawdwr, ac am hynny y mae'r
 almydd yn galw ar yr holl Greadur-
 id i foli Duw, Ps. 148. Molwch yr
 arglwydd. Molwch ef ei holl Angelion:
 molwch ef ei holl Luoedd. Haul a Lleu-
 d, a holl Sér goleuni. Y Ddreigieu a'r
 holl Ddyfnderau. Tân, a chenllysg. Eira,
 Tharth, Gwyn y stormus yn gwneuth-
 ei Air ef. Y mynyddoedd a'r Bryniau
 ll, y Coed ffrwythlawn a'r Gedrwydd.
 Bwystfilod, a phob Anifail; yr Ymlus-
 iad, ac Adar asgellog. Brenhinoedd
 Ddaear, a'r holl Bobloedd; Tywysogion,
 a holl Farwyr y Byd. Gwyr jeuainc, a
 Gwryfon besyd, Henafgwyr, a Llang-
 e Molant Enw'r Arglwydd, o herwydd
 i Enw ef yn unig sydd ddyrchafadwy
 i Ardderchawgrwydd ef sydd iwech law;
 Ddaear a Nefoedd.

Ad. VI. Y Dylem ni roi gwîr Wasan-
 aeth ac Addoliad i Dduw, yn enwed-
 igol ar ei Ddydd.

Ein Dyled ni yw ystyried Daioni
 Duw

Duw tuag attom, ac yna ymroi i'w
 oneddu ef drachefn, a hynny bo
 Amser, yn enwedigol ar ei Ddydd.
 mae'r Arglwydd wedi gosod un Dydd
 o faith heibio at ei Wafanaeth ei hun
 ac nid yw hynny ond bychan jaw'n,
 thra rhesymol, ac hefyd er ein Daion
 ni yn bennaf, gan hynny ymrown y
 wastad i ogoneddu Duw ar y Dydd
 hwn, trwy fyfyrion ar waith Creadur
 aeth, Prynedigaeth, Rhagluniaeth,
 Gogoniant tragywyddol, ac nid yn unig
 ig myfyrion ar y Petheu hyn, eithr hefyd
 addoli Duw, gan gyd-ymroi
 weithio allan ein jechydwriaeth. A
 gormed yw un Dydd o faith, i glo
 fori Duw mor fawr, a Duw mor dd
 ac hefyd i ennill Hawddfyd gwybodaeth,
 hyn dros fyth, i ni ein hunein? Y mae
 Duw yn ddaionus i bawb, gan hynny
 bydded i bawb ddyfod ynghyd i wa
 anaethu Duw ar ei Ddydd. Trueni y
 bod cynnifer o Leoedd i wafanaethu
 Duw yn y Wlâd, a chyn lleied o r
 yn dyfod i wafanaethu Duw ynthyng
 Nid oes fawr yn dyfod ynghyd wrt

yr hy
 sy'n
 Rhan
 thu D
 nein.
 usalem
 medd
 tebyg
 wyr.
 ddyw
 Ps. 5
 di, yn
 olaf t
 di.

yr hyn a ddylai ddyfod; ac o'r rhai
 sy'n dyfod, y mae'n enbyd fod y
 Rhan fwwaf yn dyfod, nid i wafanae-
 thu *Duw*, ond i'w gwafanaethu eu hu-
 nein. Yr oedd 460 o Synagogau yn Jer-
 usalem, yn Amser ein Jachawdwr,
 medd *Dr. Ligh-foot*, ac etto wrth bob
 tebygoliaeth, heb fawr o wîr Addol-
 wyr. Bydded i bob un o honom ni
 ddywedyd a gwneuthur fel y Salmydd,
Pf. 5. 7. A minneu a ddeuaf i'th Dy
di, yn amllder dy drugaredd; ac a add-
olaf tua'th Deml Sancteidd yn dy ofn
di.

PEN. XXI.

Am Dair System; neu dri drŷch y Byd.

***** WEDI sôn cymmaint am
LG y Ddaear a'i Thrigolion, mi
 soniaf ychydig etto am y
 ***** Nefoedd, ar Ffurfasen a'i
 Lluoedd, gan fod Perffeithrwydd Duw
 yn ymddangos ynthynt fel o'r blaen
 ac yn y lle cýntaf am y tair System
 sef System Ptolomy, a System Copernicus
 ar System newydd.

Ad. 1. Am System Ptolomy.

Yn y System hon, y mae'r Ddaear yn
 cael ei chyfrif ynganol y Byd; yna' El
 ten yr awyr; ac yna Elfen y Tân; yna
 Cylch y Lleuad; ac yna Cylch Merch

ur, Gw
 wrn y
 Grisia
 yna'n
 Syften
 fol, yn
 rein i'
 eilwai
 o'r Go
 rafaeh
 sefydl
 Mil o
 cyntaf
 ewin
 gydag
 Ad.
 Yn
 gynt,
 r Fl.
 r Hau
 a'r Dd
 oddiam
 fereu
 Gwene
 yna M
 uad, ac

ur, Gwener 'r Haul a Mawrth, Jou, a Sadwrn yna'r Sêr fefydlog; yna'r cylchoedd Grisialleidd; yna'r Cyffrowr cyntaf, ac yna'n olaf, Nefoedd y Gogoniant. Yn y System hon, y mae'r holl Gyrph nefol, yn troi o dautu'r Ddaear, o'r Dwyrein i'r Gorllewin mywn 24. Awr. Ac eilwaith y maent yn troi o dautu'iddi, o'r Gorllewin i'r Dwyrein, mywn amrafael Amfereu priod. Y mae'r Sêr fefydlog yn rhoi'r Trô hyn mywn 26 Mil o Flynyddeu; eithr y Cyffrowr cyntaf sy'n troi o'r Dwyrein i'r Gorllewin mywn 2 Awr, a'r Sêr a'r cwblgydag et.

Ad. II. Am System Copernicus.

Yn y System hon, ag oedd gan rai gynt, ond darfed i *Copernicus* o dautu'r Fl. 1474. ei hadnewyddu, y mae'r Haul yn cael ei chyfrif yn y Canol, a'r Ddaear a'r Planedeu eraill, yn troi oddiamgylch iddi mywn Amrafael Amfereu. Yn gyntaf y mae Mercur, yna Gwener, yna'r Ddaear a'i Lleuad, yna yna Mawrth, yna Jou â'i bedair Lleuad, ac yna Sadwrn âi phump neu sa-

gor. Ar ôl hyn y mae'r Ffurfafen 'a'r
 Sêr sefydlog, y rhai a fwrir eu bod o'r
 un bellder oddiwrth eu Canolbwynt,
 sef yr Haul, ac yn wastad yn ddiysgog.
 Y mae Trô'r Ddaear ar ei Phegyneu ei
 hun bob 24 Awr, yn peri i ni debyg
 fod holl Sêr y Furfafen yn troi. Y mae
 System *Tycho Brane* yn cyttuno â
 hon, ond am Drô'r Ddaear. Y mae
 'r System hon yn cael ei dewis gan y
 Dysgedigion yn awr, o flaen y llall, gan
 ei bod yn fwy naturiol, yn fwy Per-
 ffeith, ac yn fwy tebygol. Ac am yr
 Tsgrythurau a'r Rhefflymeu y fydd yn
 ei herbyn, y maent yn cael eu hatteb
 yn rhagorol gan Mr. *Derham* ac er-
 aill. Nid gwaith yr *Tsgrythur* yw dys-
 gu i ni Bethau naturiol, ond Petheu
 crefyddol. Ac am hynny y mae'r *Ts-*
grythur yn fynych vn fôn am Bethau
 naturiol, yn ôl eu Hymddangosiad, ac
 yn ôl Tyb a Chyfrifiad Dynion, ac nid
 yn gymmwys yn ôl eu Nhatturiaeth-
 eu. Nid yw'r *Tsgrythur* yn fynych i'w
 dyall mywn ystyr lythyrenol, eitho
 mywn ystyr gyffelybiaethol. Ie rhaid
 ei ddyall felly yn y lleoedd a honni
 yn erbyn Trô'r Ddaear, a sefydlad y

Haul

Haul
 Haul
 Lle i
 eilwa
 yn
 y Ge
 a ha
 con,
 bod y
 Josua
 am y
 erbyn
 ag un
 sef tr
 ar y
 Cwyr
 phob
 môdd
 bydd
 rwyd
 ei han

Ad

Nid
 a'r ll
 a'r P
 bwrw

Haul, ac onid êni a haerwn fod gan yr Haul Fywyd, Cyffroad, Serchiadeu, Tŷ Lle i orphwys, a'r cyfryw Bethew. Ac eilwaith am waith yr Haul yn sefyll yn Amser *Jofuab*, os cymmerwn y Geirieu mywn ystyr lythyrenol, ni a haerwn iddi sefyll yn unig yn *Gibeon*, a'r Lleuad yn Nyffryn *Ajalon*. Ie bod yr Haul a'r Lleuad yn clywed, a *Jofuab* yn gweddio arnynt. Ac etto am y Rheffymeu fy'n cael ei rhoi yn erbyn Trô'r Ddaear, y mae *Galilae* ag un Rheffwm yn eu hatteb hwynt oll; sef trwy ystyried un mywn *Cabin Llong* ar y Môr, lle caiff ef weled y bydd Cwypmp carreg, Hedfaniad Aderyn, a phob Peth arall yn digwydd yr un môdd ag mywn Stafell ar y Tir, er y bydd y Llong yn rhedeg yn dra ebrwydd. Y mae'r Ddaear, a'r Awyr fy'n ei hamgylchu, yn cŷd droi yn wastadol.

Ad: III. Am y System newydd.

Nid yw'r System hon ond yr un Peth a'r llall o ran yr Haul, a'r Ddaear, a'r Planedeu. Ond lle mae'r llall yn bwrw fod y Sêr o'r un Bellder oddi-

wrth y Canol, fef yr Haul, ond bod
 rhai'n fwy a rhai'n llai; y mae'r Syst-
 em newydd yn bwrw fod pob un o'r
 Sêr fefydlog yn Haul, a bod Bydoedd
 o Blanedeu yn troi oddiamgylch iddynt,
 ac hefyd y gallant fod mor belled oddi-
 wrth eu gilydd, ac ŷnt oddiwrthym ni,
 o herwydd pa ham hefyd y gall llaw-
 er o honynt fod yn ymddangos yn fwy
 neu'n llai. Y mae'r System hon yn
 cael ei derbyn gan lawer o'r Dyfgedig-
 ion a'r Doethion yn mhob Gwlad yn
 awr, o flaen y ddwy arall, am ei bod
 yn fwyaf ardderchawg, ac yn fwyaf
 teilwng o Greawdr anfeidrol, ac hefyd
 am ei bod yn wiraf wrth bob tebygol-
 iazeth.

*Ad. iv. Casgliad oddiwrth y Petheu
 kyn.*

Yn awr pa beth a ddywedwn am y
 Byd? Onid yw'r Nefoedd yn dadgan Go-
 goniant Duw, a'r Ffurfafen yn mynegi
 gwaith ei Ddwyllaw ef? A oes cynnif-
 er o Fydoedd ag fydd o Sêr? A ydyw
 'r holl Fydoedd hyn yn cael eu trig-
 fannu? Onid ydynt oll wrth bob teb-
 ygoliaeth

ygolia
 jaid cy
 Duw
 Dduw

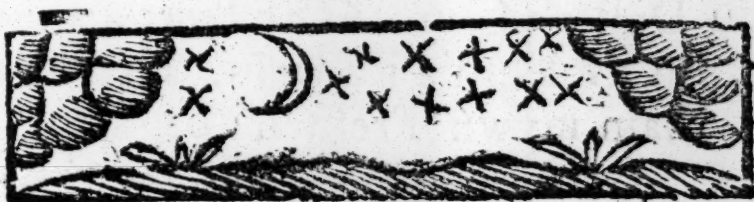

Am

rych a
 Llnoed
 hynod
 oni D
 yn awr
 y Peth
 er a d
 yfeddu
 af dda

bod ysgoliaeth, wedi eu llenwi â Chreadura
 gaid cymmwys iddynt, gan na wnaeth
 Duw ddim yn ofer? Onid yw'r fâth
 Dduw i'w ryfeddu a'i walaethu?

P E N. XXII.

Am Faintiolaeth y Nefoedd.

R holl Genhedloedd gynt
 ac etto ym mhob Lle, ym
 mhob Gwlad, a phob Am-
 ser, oeddynt ac ydynt yn
 cydnabod Duw, wrth ed-
 rych ar y Nefoedd, a'r Ffurfaen, a'i
 Lluoedd; canys mor amlwg ac mor
 gynod y mae Gallu, Doethineb, a Da-
 oni Duw yn ymddangos ynddynt. Ac
 yn awr er mwyn dywedyd ychydig am
 y Petheu hyn yn fwy trefnus, gogyf-
 er a dyfod a chwi i gydnabod, ac i
 ryfeddu Duw a'i Berffaithrwydd, mi
 af ddala, fulw ar y faith Peth hyn;
 fef,

sef, 1. Maintiolaeth y Nefoedd. 2. Rhifedi mawr y Cyrph nefol. 3. Eu Cyflead a'i Pellder oddiwrth eu gilydd. 4. Eu Cyffroad a'i Rhediad. 5. Eu Dull a'i Llun. 6. Eu *Pwys* a'i Sugn. 7. Eu Goleuni a'i Gwrês. Yn awr am y rhain mywn Trefn o'i bron.

Ad. 1. Cymbariaeth yr bôn gyfrifa'r newydd.

Cyn dyfaisio Spien-ddrycheu mawrion, yr oedd Dynion yn tebyg fod y Sêr yn y Ffurfasen, fel Hoelion mywn Rhôd, yr un bellder oddiwrth y Canolbwynt, sef y Ddaear. Eithr yn awr yr ydys yn gweled eu bod, nid yn unig yn amlach, yn fwy, ym mhellach eithr hefyd yn cyrraedd i Bellderan-fessurol ac annirnadwy. Rhyfeddol yw Gweithredoedd yr Arglwydd!

Ad. 11; Am Faintioli'r Cyrph nefol

Y Cyrph nefol sy'n cael eu Mheffurwrth cymharu â'r Ddaear, Maint p'un sy'n awr yn hysbys. Ei Thrwch yw 8 Mil o Filldiroedd agos; a'i chwm

pas.

pas fydd dros 24 Mil. Ac etto er
 cymmaint Corph yw, y mae'n llai na'r
 Cyrph nefol sy'n ymddangos i ni oddi-
 eithr ychydig o honynt, fef dwy neu
 dair o'r Planedeu. Nid yw Trŵch
 Mawrth ond llai na 5 Mil o Filldir-
 oedd; gan hynny y mae 6 gwaith yn
 llai na'r Ddaear. Trŵch y Lleuad yw
 2170 o Filldiroedd, ac am hynny y
 mae 40 waith yn llai na'r Ddaear.
 Trŵch Merchur yw 4240 o Filldir-
 oedd, ac telly y mae ym mron 7 waith
 yn llai na'r Ddaear. Er bod y Byd-
 oedd hyn yn llai na'r Ddaear, etto y
 maent yn Gyrph mawrion ynthynt eu
 hunein. Ond am y Planedeu eraill, nid
 yw'r Ddaear ond bach jawn attynt,
 oddieithr Gwener yr hon fydd yn o
 gymmaint. Y mae Trŵch Jou yn 10
 Trŵch y Ddaear, ac am hynny y mae
 'n Fil o weithieu yn fwy na'r Ddae-
 ar. Y mae'n fwy na dau Can Mil o
 Filldiroedd o Gwnpas. Byddai Ddŷn
 30 Mlynedd yn rhoi Trô o Gwnpas
 iddo, a thrafaelu 20 Milldir hob Dydd.
 Ymae Trŵch Sadwrn yn 7. Trŵch y
 Ddaear, ac felly mae yn 6 Cant o
 weithieu

weithieu yn fwy na'r Ddaear. Y mae gan Jou 4 Lleuad, a Sadwrn 5 yn troi oddiamgylch yn wastadol; ac nid oes ammeu, nad yw rhai o'r rhain, o'r hyn lleiaf, yn fwy na'r Ddaear hon. Ond etto beth yw'r rhain i gyd at yr Haul, yr hon sy'n Fydoedd i'r Ddaear ac yn Ffynnon o Wres, a Goleuni, i'r holl Fydoedd hyn sydd, o'i hamgylch. Trwch yr Haul gan yr hên Bobl; oedd 5 Trwch y Ddaear, ac felly hitheu yn 138 cymmaint ar Ddaear. Wedi hynny hi aeth yn 31 Trwch y Ddaear, ac felly ei Chorph yn 31000 cymmaint a'r Ddaear. Ariol hyn hi aeth yn 96 Trwch y Ddaear, a'i Chorph yn 9 Can Milo weithieu yn fwy na'r Ddaear. Yr oedd y Gwahaniaeth hyn rhwng yr hên Bobl, a'r rhai diweddar, a'r Gwyr presenol, oherwydd bod Gwell Offeryneu, a gwell Ffordd gan y Gwyr diweddar i brofi'r Peth. Y mae rhai yn tybied ei bod hi yn llawer mwy na hyn etto, ie yn 4 Mil iwn o weithieu yn fwy na'r Ddaear. Er cymmaint yw'r Haul, a'r Bydoedd hyn sydd yn perthyn iddi, etto beth ydynt

ydyn
Y mae
yr Ha
yn de
Tybir
a bod
gylch
Haul
af. Yr
yr ho
Onid y
der y
Gwna

Ad.

Gan f
joli, a
fath E
fath
hynny
oll?
a'r C
o'i gyn
gom n
Chlop
yriwn

dynt i gyd at holl Sêr y Ffurfafen?
 Y mae'r Ser i gyd yn fwy na Bydoedd
 yr Haul, a rhai o honynt fel y mae
 yn debygol, yn fwy na'r Haul ei hun.
 Tybir fod pob un o honynt yn Haul,
 a bod Nifero Fydoedd yn troi oddiam-
 gylch iddynt. Ac o bosibl, nid ein
 Haul a'n Bydoedd ni yw'r rhai mwy-
 af. Yn awr pa beth a ddywedwn am
 yr holl Gyrph hyn, a'i Mhaintioli?
 Onid ydynt yn amlwg yn dangos Maith-
 der y Nefoedd, a Mawredd yr hwn a'i
 Gwnaeth ac a'i Creawdd?

*Ad. III. Am Faithder anfeffurol y
 Nefoedd.*

Gan fod y Cyrph nefol o'r fâth Faint-
 joli, ac o'r fâth Nifer, ac hefyd o'r
 fâth Bellder oddiwrth eu gilydd; o ba
 fâth Faithder y mae'n rhaid i'r Lle
 hynny fôd, ym mha un y maent i gyd
 oll? Pe bai'r Haul, a'r holl Blanedeu,
 a'r Cometeu, yn un Corph; ni byddai
 o'i gymharu â'r Maithder, y sydd rhyn-
 gom ni a Sêr y Ffurfafen, ond llai na
 Chloppa Pin bach i Filldir Scwâr. Yst-
 yriwn i. Fod gan lawer o'r Cyrph hyn
 X Gylchoedd

Gylchoedd a Throion, os nad oes ganthynt i gyd oll. 2. Eu bod o'r fath Bellder oddiwrth eu gilydd, fel nad ynt yn croesi, yn rhwyfro, nac yn tywyllu eu gilydd, oddieithr yr Ail Blanedeu, neu'r Lleuadeu weithieu. 3. Eu bod yn erwedigol y rhan fwyaf ohonynt, mor bell oddiwrthym ni, fel nad ynt ond prin yn weledig, er eu bod yn Gyrph rhyfeddol fawr a disglair. Yn awr gan hynny y mae'n rhaid eu bod mywn Ehangder mawr, cyn y gallont fod fel hyn. Y Lleuad yw'r nefafattom ni, ac etto y mae ei Throgylch hi yn cynnwys 480 Mil o Filldiroedd o Léd, yr hyn y mae'n amgylchu bob Mis. Y mae Trô'r Ddaear o dautu yr Haul, yn cynnwys 162 Miliwn o filldiroedd o Léd. Er Cymmaint yw'r Amgylchoedd hyn, etto nid ydynt yn dyfod yn agos at un o'r Planedeu eraill, ie cyn agosed ag i daf-lu Cyfgod ar un o honynt, ac etto y mae Cyfgod y Ddaear yn cyrraedd lawer ym mhellach na'r *Lleuad*. Pa faithder gan hynny yn awr, fydd raidei fod gan y Planedeu uchaf? Y mae Tro-gylch

gylch
diro
yn 8
Thro
oedd
ur y
ac an
llai.
Mili
yw
ddyw
mait
ddyw
mhai
wedi
gilyd
dig y
hyn
oddi
chyl
Bwr
Sir
bod
hi er
o w
hyn
ach

gylch Mawrth yn 246 Miliwn o fill-
 diroedd o Lêd. Jou fydd a'i Drogylch
 yn 848 Miliwn o lêd. Sadwrn fydd â'i
 Throgylch yn 1554 Miliwn o filldir-
 oedd o Lêd. Y mae Gwener a Merch-
 ur yn sefyll yn nês na ni at yr Haul
 ac am hynny y mae eu Cylchoedd yn
 llai. Llêd Trogylch Gwener yw 124
 Miliwn. A Llêd Trogylch Merchar
 yw 66 Miliwn. Yn awr pa beth a
 ddywedwn ni am yr holl Ehangder a'r
 maithder hyn? Ac etto pa beth a
 ddywedwn ni am yr holl Sêr uchafa'i
 mhaithder, os ydynt i gyd fel hyn,
 wedi eu cyfleu ym mhell oddiwrth eu
 gilydd? Os yw pob un o'r Sêr gwele-
 dig yn Haul, ac amryw Fydoedd fel
 hyn mywn mawr Ehangder, yn troi
 oddiamgylch iddynt, a allwn ni lai na
 chyhoeddi'r Nefoedd yn anffurfiol?
 Bwriwn gyda rhai Gwyr Dyfgedig fod
Sirius yn un o'r Sêr agosaf, gan eu
 bod yn ymddangos yn fwyaf. Y mae
 hi er hynny yn ymddangos, yn 27 Mil
 o weithieu yn llai na'r Haul, ac am
 hynny gynnifer o weithieu ym mhell-
 ach na'r Haul. Pa beth etto a ddyw-

edwn am Bellder y Sêr bychain iawn,
a'r miloedd o Sêr anweledig, ond trwy
r Spien Ddrycheu, a mwy fwy yn
waistad trwy y rhai hynny yn ôl eu Da-
joni?

*Ad. iv. Ffordd arall i ystyried Maith-
der y Nefoedd.*

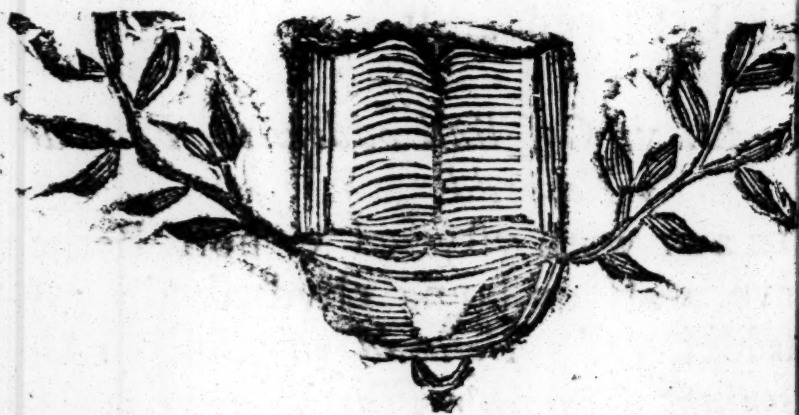
Nyni a allwn fwrw Amean am Faith-
der y Nefoedd etto, wrth ystyried yr
Amser y byddai'r Petheu cyflymaf yn
mynd i fynu. Y mae Bwlet Canon yn
chwimmwth iawn, ac etto byddai 25
mlynedd yn cyrraedd yr *Haul*. Bydd-
ai Aderyn yn hedfan can milldir y
Dydd dros 2 *Filo* Flynyddeu yn mynd
yno. A Dŷn yn trafaelu 20 milldir y
Dydd, dros 10 *mîl* o Flynyddeu yn
mynd yno. Y mae Jou etto yn 4 pell-
ach na'r *Haul*, ac am hynny nid âi
Ddŷn atto ef, dan 40 *mîl* o Flynydd-
eu. Ond nid yw'r Lleuad ond 240 o
filoedd o Fillediroedd oddiwrthym ni, ac
am hynny gallai Ddŷn fynd atti hi
mywn 30 mlynedd. Ond etto beth yw
hyn i gŵd at Bellder y Sêr sefydlog,
gan fod rhai Gwŷr dysgedig yn bwrw
fod

fod y rhai nefaf yn 27 *Mil* o weith-
 ieu ym mhellach na'r *Haul*? Byddai
 Bwlet Canon ym mron 7 Can Mil o
 Flynyddeu, yn mynd at y rhai nefaf
 o'r rhain. Ac Aderyn 15 miliwn o
 Flynyddau. A Dŷn 60 miliwn o Fly-
 nyddeu. Ond os nad yw'r Sêr sefyd-
 log, ond 7 Can miliwn o Filldiroedd
 oddiwrthym ni, yn ôl Tyb Dr. *Hook*
 a Mr. *Flamsteed*, yna ni byddai Bwlet
 ond 5 Mil o Flynyddeu yn mynd
 attynt. Yn awr ystyriwn, i ba fâth
 Faithder rhyfeddol ac anffurorol, y mae
 r Goleuni yn rhedeg ac yn ymdannu
 yn y Ffurfasen, gan ei fod yn dyfod
 hyd attom ni oddiwrth y Sêr, ac yn
 rhedeg cymmaint a hynny eilwaith ym
 mhob Ffordd arall.

*Ad. v. Casgliad oddiwrth Faithder
 y Nefoedd*

Yn awr wrth ystyried yr holl Bethu-
 hyn, a all un lai na chydabod a chy-
 faddef, fod y Nefoedd yn dadgan Go-
 goniant Duw, a'r Ffurfasen yn mynegi
 Gwaith ei Ddwyllaw ef? Yr ydym yn
 arfer rhyfeddu maint y Ddacar hon
 lle

lle'r ydym ni, fel y gallwn ac y dyl-
 em yn wir; ond o'i chymharu a'r Ne-
 foedd, ac â rhai o'r Cyrph nefol, gwe-
 lwn fel y mae'n mynd yn ddim. Gan
 hynny nac ymfalchiwn am ein bod
 yn meddiannu rhyw Gyfran o honi,
 eithr ymddiddyfnwn oddiwrthi a Phe-
 theu ifod, a rhoddwn ein Serch at
 Bethu uchod. Ystyriwn Weithred-
 oedd Duw yn y Nefoedd, a rhyfedd-
 wn ei Berffeithrwydd, a gwasanaeth-
 wn ei Fawrhydi. Da y gallai Jesu
 Grist ddywedyd, *Joan 14. 2. Yn Nhy*
fy Nhâd y mae llawer o Drigfaneu.

aill y
 Daion
 Ad

Gan
 y dau
 yn rh
 ond y
 hefyd
 wn?
 llawer

P E N. XXIII.

Am Rifedi 'r Cyrph nefol.

WEDI ystyried Maintiol-
aeth y Nefoedd, ar cyrph
nefol yn y Bennod o'r
blaen, mi gaf ymma etto
ystyried eu Rhifedi, gan
fod hynny fel Petheu er-

aill yn gosod allan Allu, Doethineb a
Daioni Duw.

*Ad. I. Golwg gyffredin ar Rifedi
'r Cyrph nefol.*

Gan fod y Sêr yn Gyrph mor fawr a
y dangoswyd eu bod, buasai'n fawr a
yn rhyfeddol fod ond rhai o'r cyfryw
ond yn awr gan eu bod mor fawr, ac
hefyd yn Aneirif, pa beth a ddywed-
wn? Yr oeddent yn ymddangos yn
llawer jawn gynt, ond yn awr, er pan
Ddyfeisiwyd

Ddyfeifiwyd y Spien-ddrycheu mawr-
 ion, y mae llawer i'w gweled am bob
 un o'r blaen. Yn y Twr a elwir Orion
 yn unig, y mae dau cymmaint medd
 rhai o Sêr, i'w gweled a'r Spien-Ddrych
 ag oedd o'r blaen yn amlwg yn yr
 holl Ffurfasen. Yr ydys yn canfod yn
 awr, nad yw'r Llain wen a elwir y
 Llwybr-Llaethog ond Sêr mân yndra
 thewon, ac megis yn cyffwrdd â'i gi-
 lydd. Y mae llawer jaw'n o Sêr hefyd
 o dautu Begwn y Deheu, y rhai fy'n
 anweledig i ni. Yr oedd yr Henaf-
 jaid yn cyfrif y Sêr yn 1026, a He-
 velius eilwalth ar eu hol, yn 1888; ond
 yn awr trwy'r Spien-Ddrycheu, y
 maent yn ymddangos yn Aneirif. Y
 mae llawer jaw'n nad-ynt ond prin yn
 weledig trwy'r Spien-Ddrycheu; ac
 etto fel yr ydys yn gwneuthur Spien-
 Ddrycheu gwell, yr ydys yn canfod
 mwy fwy; ac am hynny pwy a wya
 ydys yn canfod y Degwm, ie'r Gantef
 ie'r filfed ran o honynt? *onid mawr jaw'n*
gan hynny yw'r bwn a'i gwnaeth, ac a'i
geilw bwynt oll wrth eu Henweu?

Ad. 1
 a B
 amig

Er bod
 gon i
 etto y
 Ddoet
 hon,
 yn gon
 llawer
 rhagor
 ydlog
 Fydoe
 mgyle
 Y mae
 log yn
 Gyrph
 eithr
 wydd
 Llew
 ain, ac
 wrth y
 edau e
 ydlog
 maent

*Ad. 11. Fod y Sêr sefydlog yn Hauleu
a Bydoedd o Blanedau yn troi oddi-
amgylch iddynt.*

Er bod Nifer y Sêr gweledig yn ddi-
gon i ddangos mawredd y Creawdwr,
etto y mae'r hyn a dybir gan lawer o
Ddoethion, a Dysgedigion yn yr Oes
hon, ac fydd hefyd yn dra thebygol,
yn gosod allan ei Berffeithrwydd yn
llawer gwell, ac yn fwy godidawg a
rhagorol; sef fod pob un o'r Sêr sef-
ydlog yn Haul, a bod System, neu
Fydoedd o Blanedeu yn troi oddia-
mgylch iddynt, ie pob un o honynt.
Y mae cryn Reswm fod y Sêr sefyd-
log yn Hauleu: 1. Gan eu bod yn
Gyrph disglair cymmaint â'r Haul,
eithr yn yinddangos yn fach o her-
wydd eu Pellder. 2. Gan eu bod yn
Llewyrchu trwy eu Goleuni eu hun-
ain, ac nid trwy Oleuni Benthig oddi-
wrth yr Haul, fel y Lleuad a'r Plan-
edau eraill. Yn awr od yw'r Sêr sef-
ydlog yn gynnifer Haul, yn sicr y
maent er Defnyddieu a Gwasanaeth

Y

mawr

mawr yn y Byd, ie llawer mwy na'r
hyn ydys yn gyffredin yn gyfrif idd-
ynt. Tebygol yw eu bod yn gwneuthur
ur Gwasanaeth cynnifer Haul. Ystyr-
iwn, i. Fod eu gwaith yn gwneuthur
Gwasanaeth cynnifer Haul yn llawer
tebycach; na'i bod yn unig i ni i edrych
arnynt y Nôs. Bualei un Haul neu
Leuad, neu ddwy yn nêst atom, yn rhoi
i ni fwy o oleuni'r Nôs, na'r holl Sêr
yn awr. Nid yw'n debygol gan hynny
fod yr Arglwydd wedi gwneuthur
cynnifer o Gyrph mawrion, i fod er
llai o wasanaeth nag y gallasai un fod.
2. *Y mae'r Cyffondeb rkyfeddol y sydd*
yn holl weithredoedd Duw, yn rhoi i ni
Achos i debyg fod pob un o'r Sêr sefyd-
log yn Haul; canys yn sicr y mae'r Haul
yn Seren i'r Sêr, fel y maent brey iddi
hi. Pe byddem ni yn sefyll ar un o'r Sêr
sefydlog, byddai'r Haul yn ymddangos i
ni yn Seren sefydlog, fel un o'r Sêr eraill,
heb sôn am un o'r Planedau, neu'r Byd
oedd byn y sydd yn eu hamgylchu. In
awr gan ein bod ni yn sefyll mor agos at
un o'r Sêr, sef yr Haul, fel y gallwn
ganfod 6 o Fydoedd, neu Brif-Planedau

na'r troi oddi amgylch i ddi, pa ham nas gal
 on dehyg yn rhesymol, fod Nifert yn troi
 addi amgylch i bob un o honynt hwytheu,
 ff y Sêr eraill? 3. Y mae'r Hanes hon
 to'n cymmell ein derbyniad ni, am
 i bod yn twy Addas a Fneilwng o
 Greawdwr anfeidrol, na'r hên Dŷb
 a Gynhwysdra a Bychandra'r Bŷd.
 ac ym na hefyd nid ydys yn cyfrif yn
 Sêr yr hên Arter, fod pob Peth yn y
 ynni, ie yn yr holl Grealigaeth wedi
 hur a Creu er mwyn Dŷn. Ymma yryd-
 od er m yn cael Golwg ardderchawg ar
 fod. Weithredoedd Duw, ar y Bŷd mawr, ac
 sydd y Creadigaeth. A hyn sydd yn dan-
 i i ni os Gallu, Doethineb, a Daioni Duw y
 ffyd. Greawdwr.

Haul Ad. III. Am Sêr newydd.

leblaw'r Haul a'r Planedau, a'r Rhi-
 di rhyfeddol o Sêr sefydlog y fydd,
 i mae eraill a elwir Sêr newydd, y
 ni fydd weithieu yn ymdangos, ac
 eithieu yn mynd ar goll, a hynny
 ywn amryw Fabeu o'r Ffurfasen. Y
 ae'r Peth yn dra rhyfeddol, ac yn
 elei ryfeddu gan y Doethion, eithr
 mae'n dangos fod Gweithredoedd

Duw yn Anchwiliadwy. Yr ydys wedi dala fulw ar amryw Bethau hynod mywn perthynas iddynt, 1. Eu bod megis yn newid eu Lle, ac yn ymddangos weithieu yn nês, weithieu ym mhellach oddiwrth Sêr eraill. 2. Eu bod yn mwynhau ac yn lleihau, o ran eu Goleuni a'i Mhaintiolaeth. 3. Eu bod megis yn cadw Troion amserol, fel y mae un, yr hon sy'n rhoi Trô mywn 404 Diwrnod. Nid ydys etto ond dechrau dyfodi ychydig o wybodaeth am y Sêr hyn.

Ad. iv. Casgliad oddiwrth y Pethau hyn.

Yn awr ystyriwn pa fath waith rhyfieddol yw'r Creadigaeth. Pa mor fawr yw'r Bÿd. Pa gynnifer o Gyrph mawrion y sydd yntho. Pa gynnifer sydd o Sêr sefydlog; a pha gynnifer all fod o Fydoedd yn troi oddiangylch pob un o honynt. Pa gynnifer Rhyw o Greaduriaid a all fod ym mhob Bÿd. Ac yna pa fath Ragluniaeth a raid i honno fod, sy'n gofalu am y cwbl, Ac yn eilwaith, pa fath ffôl cyndyn anystyngol

iol, a
naby
cwbl
dforo
Ddoe

Am

eu gily

Ad. i.

Bella

Er cy

cymn.a

helaeth

i gyd o

sol, a raid i'r Dŷn'hwinnw fod, na chyd-
 nabyddo Berffeithrwydd Duw wedi'r
 cwbl: Ac hefyd nas ofno, nas clodfo-
 dforo, ac nas gwafanaetho ei Allu, ei
 Ddoethineb, a'i Ddaioni.

PEN. XXIV.

Am Gyflead y Cyrph nefol.

WEDI sôn am Ritedi yr
 Cyrph nefol, mi sonias y-
 chydig etto am eu Cyfl-
 ead, a'i Pellder oddiwrth
 eu gilydd.

*Ad. 1. Am jareu, yn gystal a marw
 Bellder y Cyrph nefol oddiwrth eu gil-
 ydd.*

Er cynnifer fydd o Gyrph nefol, er
 cymnaint yw pob un o honynt, ac er
 helaethed yw eu Troad, etto y maent
 i gyd oll, wedi eu trefnu a'i cyfleu fe-

lly, fel nad oes un yn taro wrth y llall
 nac yn dyfod gymaint ac yn rhy agos
 i'w gilydd; ac etto nid ydynt yn rhy
 bell chwaith, fel na bô iddynt fod
 mywn Golwg, nac yn ddefnyddiol i'w
 gilydd. Y mae hyn yn an-lwg yn yr
 Haul a'i Phlanedau, ac nid oes Achos
 i amateu, nad yw'r un Drefn yn bod
 ym mysg y Sêr uchaf. Ac yn awr on
 id yw Trefn a Chyflwad o'r fâth hyn
 yn dangos Gallu, Doethineb, a Daion
 'r Trefnw'r?

*Ad. 11. Am jaw'n Gyflwad yr Haul a'
 Phlanedau yn enwedigol.*

Y mae'r Haul a'i Phlanedau wedi eu
 cyfleu yn dra Addas i'w gilydd, fel
 fod yn rhy bell, nac yn rhy agos. O
 cyfrifw'n fod y Ddaear oddiwrth y
 Haul yn 10, bydd Mercur yn 4
 Gwener yn 7, a Mawrth yn 15, a Jou
 yn 51, a Sadwrn yn 95. Yr ydys y
 cyfrif fod 10 Mil Tivch y Ddaear
 rhyngom ni a'r Haul, 4 rhwng Mer
 cur, 7 rhwng Gwener, 15 rhwng
 Mawrth, 51 rhwng Jou, a 95 m
 rhwng Sadwrn a'r Haul. Nid oes or

30
 Llew
 y D
 Gyn
 wrth
 ei 7
 et a
 ynd
 ond
 thio.
 Sad
 Main

Ad.

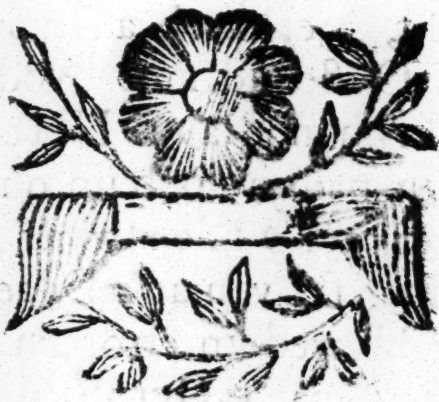
Ynaw
 Beth
 eddu
 yr h
 nifer
 os i
 nefol
 Chyr
 Pa b
 rhvfe
 cael
 rhyfe

30 Trŵch y Ddaear rhyngom ni a'r Lleuad. Y mae Trŵch Jou yn 10 Trŵch y Ddaear, ac er hynny y mae ei Leuad Gyntaf ym mron ei 3 Thrŵch et oddiwrtho; yr Ail ym mron 5; y Drydedd ei 7 Trŵch; a'r Bedwaredd ei 12 Trŵch et a rhagor. Ac etto nid ydynt yn ymddangos i ni trwy'r Spien-Ddrŷch, ond megis gronyn bach jawn oddiwrtho. Actel hyn y mae gyda 5 Lleuad Sadwrn; ac am hynny pa beth yw Maithder yr holl Ffurfafen?

*Ad. III. Casgliad oddiwrth y Petbau
byn.*

Ynawr pa beth a ddywedwn am yr holl Betheu hyn? A allwn ni lai na rhyfeddu Gallu, Doethineb, a Daioni Duw, yr hwn a Gyfleodd mor Addas gynifer o Gyrph mor fawr? Nid oes Achos i ammeu nad yw pob un o'r Cyrph nefol, wedi cael y Lle mwyaf Addas a Chymheffur, fel y mae'r Ddaear hon. Pa beth a ddywedwn etto, am y modd rhyfeddol y mae'r Cyrph nefol yn cael eu cadw yn eu Cylchoedd? O mor rhyfeddol y mae eu Cyflymdra wedi

ei gyfaddasu i'w Pwys au Sugn! Pe bai
 eu Pwys lawer yn fwy; byddai iddynt
 syrthio i mywn, a phe bai eu Cyflym-
 dra lawer yn fwy, a'i Pwys yn llai,
 byddai iddynt wibio ymmaith. Rhyf-
 eddol yw Gwaith yr Arglwydd! Medd
Job. 9. 4. Y mae efe yn ddoeth o gal-
on, ac yn alluog o nerth: pwy a ymgal-
edodd yn ei erbyn ef, ac a lwyddodd?
Doeth. 13. 1. Ofer yn ddiau yr dyn-
ion oll sydd heb adnabod Duw, heb fed-
ru adnabod yr hwn sydd, wrth y peth-
eu da a welir: ac ni adnabuant y gwei-
thydd wrth ystyried y gwaith.

to a

Ad.

da

Y m

led

sef

ac h

I

mau

stac

fâth

uog

P E N. XXV.

Am Gyffroad y Cyrph nefol.

N ôl sôn am Faithder a Maintiolaeth y Nefoedd a'r Cyrph nefol, ac hefyd eu Rhifedi a'i Cyflead, mi soniaf ychydig etto am eu Gyffroad a'i Rhediad.

Ad. 1. Fod Gyffroad y Cyrph nefol, yn dangos ac yn profi fod Duw.

Y mae Llaw Dduw yn amlwg i'w weld ymma; os ystyriwn ond dau Beth; sef fod cyffroad gan y Cyrph nefol, ac hefyd ei fod mor gywir a chyssn.

1. Y mae bod cynnifer o Gyrph mawrion, yn troi oddiamgylch yn wastadol, yn dangos eu bod wedi cael y fath Gyffroad oddiwrth ryw Un galluog ar y cyntaf, canys nis gallasent

hwy bŷth roi Cyffroad iddynt eu hunain. 2 Y mae Cywir drefn a Chyffiondeb eu Troad, yn dangos fod rhywun doeth wedi rhoi Cyffroad iddynt ar y cyntaf, fel y dangosaf yn rhagor yn yr Adnod nesaf.

Ad. 11. Am Gywir Droad yr holl Gyrph nefol.

Fel y mae Cyffroad y Cyrph nefol yn unig, ie 'r fâth Gyrph mawrion trym, jon ditywyd ac ydynt hwy yn dangos ei fod ef yn Waith Duw; felly yn enwedigol y mae Trefn a Chywirdeb eu Troad, yn dangos yr un rhyw i bob Dŷn ystyriol rheffymol. Rhyfeddol yw eu bod yn troi oddiamgylch, a hynny yn y modd gorau i'r holl Greaduriaid, ie yn wastadol, heb fyned oll allan o'i Lle, ac hefyd heb groesi nac attal eu gilydd; ie rhyfedd fod pob un yn troi mwy nac un ffordd; eithr yn wastad yn gyfattedbol i Achosion y Bŷd mawr a'i Drigolion! onid yw'r fâth waith yn dangos Gallu, Doethineb a Daioni Duw yr hwn a'i Creawdd, yn gyftal ac y mae Cloc cywraint, yn dangos Celfyddyd a Medr yr hwn a'i Gwnaeth?

Ad

*Ad. III. Am Drô Diwrnodol y Cyrph
nefol.*

Y mae'n dra thebygol fod y Ddaear,
a'r Cyrph nefol eraill, yn troi oddi-
amgylch yn wastadol ar eu Pegynau
eu hunein, eithr nid igyd oll yn yr un
Amser. A'r Trô hwn sy'n gwneuthur
Diwrnod ym mhob un o'r Bydoedd
ymma. Y mae'r Trô ymma yn amlwg
mywn amryw o'r Cyrph nefol, fef y
Bydoedd eraill, a thebygol jaw'n yw
ei fod yn ein Bôd ninneu. Y mae'r Haul
yn rhoi Trô ar ei Pbegyneu eu bun mywn
25 Diwrnod a pheth ragor. Y mae'r
Trô hwn yn amlwg oddiwrth Faneu
bynod o amryw fâth, sy'n ymddangos o
byd yn thi wrth droi, eithr yn wastad
yr un rha'i ym mben bynni o Amser. Di-
ammeu fod y Trô kyn mor angenrheidiol,
ac mor ddefnyddiol i ryw Ran neu rag-
or o'r Creadigaeth, ag yw Trô'r Ddae-
ar i ninneu. Er bod yr Haulgŷd Amser
yn dyfod a'i Thro i ben o herwydd ei
Mbaint, etto y mae'n troi yn dra chw-
mwrth, ie yn llawer cynt na Bwlet Can-
on. Y mae'r Haul o dant 2 Filixen a

han

*hanner o Fillediroedd o Gwmpas, ac yn
 rhoi Trô mywn 25 Diwrnod a 6 Awr,
 ac am hynny mae'n troi 4262 o Filled-
 diroedd bob Awr, yr hyn sy'n fwy na phe-
 dwar cynt na'r Ddaear. Ac nid yr Haul
 yn unig sy'n rhoi'r Trô hyn, eithr yr holl
 Planedau wrth bob tebygolïaeth. Y mae
 Sadwrn yn wir mor bell oddiwrthym,
 fel nad ym yn gallu dirnad, a ydyw'n
 troi fel hyn neu beidio; ond nid oes
 fawr o Achos i amneu'r Peth, gan fod
 y Trô hyn mor angenrheidiol yn Sa-
 dwrn ag un arall. Y mae'r Trô hyn
 yn amlwg yn Jou bob 9 Awr ac 56
 Munud. Dymma Drô Diwrnodol Jou,
 ac y mae'n rhaid ei fod yn troi yndra
 chwimmwth, gan ei fod yn llawer mwy
 na'r Ddaear, ac etto yn troi oddiam-
 gylch ar ei Begyneu ei hun; mywnllai
 o Anfer. Y mae'n troi yn llawer cynt
 na Bwlet Canon. Y mae Jou yn 10
 Trwch y Ddaear, ac am hynny o dau-
 tu 250 Mil o Fillediroedd o Gwmpas,
 a chan ei fod yn rhoi Trô mywn llai
 na 10 Awr, y mae'n troi o dau tu 25
 Mil o Fillediroedd bob Awr, ac felly
 ym mron hanner mil o Fillediroedd
 bob*

bob
 yn troi
 Y ma
 30 cy
 yn lla
 hon n
 myw
 nud.
 myw
 ys yn
 fer y
 Ae
 ei bo
 ynte
 Amf
 adav
 Mr.
 oeda
 ar y
 Diu
 llony
 yn t
 Hu
 dire
 ud,
 Mu
 oed

bob Munud. Ond nid yw'n Daeear ni
 yn troi ond Mil o Fillediroedd bob Awr.
 Y mae Jou gan hynny yn troi ym mron
 30 cynt na ni, ac yr ydym ni yn troi
 yn llawer cynt na Bwlet Canon, yr
 hon ni red uwch 300 o Fillediroedd
 mywn Awr, neu 5 milldir mywn mu-
 nud. Y mae Mawrth yn rhoi Trô
 mywn 24 Awr a 40 Munud. Nid yd-
 ys yn dyall etto mywn pa faint o Am-
 fer y mae Gwener a Merchur yn troi.
 Ae etto am y Ddaear, y mae'n amlwg
 ei bod yn rhoi Trô bob 24 Awr, neu
 ynteu yr holl Gyrph nefol yn yr un
 Amfer; a pha un fy'n debyccaf, mi a
 adawaf ar ystyriaeth pob Dŷn. Y mae
 Mr. Whiston yn tebyg, mai Blwydden,
 oedd Diwrnodeu'r Creadigaeth, ac mai
 ar y Cwmp, y cafodd y Ddaear ei Thrô
 Diwrnodol. Os yw'r Ddaear yn sefyll yn
 llonydd, ar Haul ar Planedau, a'r Sêr
 yn troi oddiamgylch bob Dydd, yna mae'r
 Haul yn rhedeg mwy nac 20 miliwn o Fill-
 diroedd bob Awr, neu 300 mil bob mun-
 ud, a Sêr y Ffurfafen lawer miliwn bob
 Munud. Ie pe bai Un yn trafaelu mil-
 oedd o Fillediroedd bob Dydd, ni thra-
 faelai

faelai mywn mil o Flynyddoedd, yr hyn y mae'r Sêr yn drafaelu mywn Munud, yn enwedigol rai o honynt. Y maent yn rhedeg llawer cynmaint a mil o Droion o dautu'r Dlaear mywn Munud. Yn awr y mae'r Rhediad hyn yn fwy nag y gall Dŷn ei ddychymmig na'i ddarnad; gan hyany y mae'n debyceaf, fod y Dlaear yn rhoi Trô ar ei Phegyneu ei hun bob Dydd, i arbed y Troion annirnadwy hyn, a bod yr Haul a'r Sêr yn sefyll yn llonydd. Ond gan ag p'un fydd, y mae Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn ymddangos yn amlwg.

Ad. iv. Casgliad oddiwrtb y Petheu hyn.

Yn awr ystyriwn pa mor rhyfeddol y mae'r Cyrph nefol yn troi; pa fath Nerth sy'n gofyn bod i droi Cyrph o'r fâth Faint mor ebrwydd; ac hefyd idroi cynnifer o honynt; ac hefyd ystyriwn pa mor suddiol ac angenrheidiol yw'r Trô hyn ynthynt. Pe na bai yr Tro hyn, ni byddai Dydd a Nos yn dilyn eu gilydd. Byddai'r naill wyneb i bob un o'r Bydoedd ymma,

sef

sef y P
dros h
gi gan
all yn
aethus
fer: ei
wedi c
wrnod
ni a T
Amfe
lyn e
onid
Duw
ddyla
ei ry
wafar

Ad
ne

Heb
fol a
gant
anig
thur
yr T
Nos
myw

fel y Planedeu, yn wastad yn Ddydd
 dros hir Amser, ac felly yn cael ei los-
 gi gan yr Haul; a byddai'r wyneb ar-
 all yn Fterdod ac yn Dywyllwch
 aethus gwasdadol dros yr unrhyw Am-
 ser: eithr yn awr y mae'r naill ar llall,
 wedi cael eu rhagflaenu gan y Tro Di-
 wrnodol. Y mae Dydd a Nos, Goleu-
 ni a Thywyllwch, Gwrês ac Oerfel,
 Amser i weithio ac i orphwys yn can-
 lyn eu gilydd yn wastadol. Yn awr
 onid yw Gallu, Doethineb, a Daioni
 Duw yn ymddangos ymma? Ac oni
 ddylai ei holl Greaduriaid rhesymol ef
 ei ryfeddu, ei glodfori, ei addoli; a'i
 wasanaethu?

*Ad. v. Am Drô Blynnyddol y Cyrph
 nefol neu'r Planedeu:*

Heb law Trô Diwrnodol y Cyrph ne-
 fol ar eu Pegyneu eu hunain, y mae
 ganthynt hefyd Dro Blynnyddol oddi-
 anigylch yr Haul, yr hyn sy'n gwneu-
 thur Hâf a Gauaf ynthynt, fel y mae
 yr Tro arall yn gwneuthur Dydd a
 Nos. Y mae Merchur yn rhoi Tro
 mywn Cwarter Blwyddyn. Gwener
 mywn

mywn 7 Mis a hanner. Y Ddaear a'i
 Lleuad mywn blwyddyn. Mawrth
 mywn llain a 2 Flynedd. Joumywn 12.
 A Sadwrn mywn 30 agos. Yn awr
 ystyriwn pa mor angenrheidiol yw Hâf
 a Gauaf, ac am hynny pa mor Ddoeth
 yw'r Tro hyn? Nid eingwaith ni yn
 bod yn nês at yr Haul yn unig, sy'n
 gwneuthur ei Gwrês yn fwy; canys y
 mae'r Ddaear yn'llawer nês at yr Haul y
 Gauaf na'r, Haffel y mae'n troi yn gynt
 gan fod ei chwmpas yn llai; ie y
 mae hanner blwyddyn yr Hâf, yn fwy
 na hanner blwyddyn y Gauaf, o gym-
 maint a; 8 neu 9 Diwrnod; eithr hefyd
 y mae Gwres yr Haul yn mwyn-
 hau, fel y bôn ni yn sefyll yn gym-
 mws yn ei chyfer, neu gyferbyn a hi.
 O rhyfeddwn, clodforwn, a gogonedd-
 wn Allu, Doethineb, a Daioni Duw.

*Al. vi. Am Drô Blynnyddol yr Ail
 Blanedeu, neu'r Lleuadeu.*

Wedi son ychydig am Droion y Prif
 Blanedeu, mi soniaf ychydig etto am
 Droion yr Ail-blanedau, neu'r Lleu-
 adeu

adeu.
 Jou,
 r Lle
 Prif-
 yn rh
 af ein
 eu hu
 dau;
 tu'r
 ol: y
 eu P
 gwne
 Lleua
 mae'r
 Trô
 llall
 mywn
 redd
 nod.
 Lleua

Ad.

neu

Ha

Y ma
 dautu
 bod

adeu. Y mae un gan y Ddaear, a 4 gan
Jou, a 5 neu ragor gan Sadwrn. Y mae
r Lleuadeu hyn yn troi o dautu eu
Prif-Blannedeu yn wastadol. Y maent
yn rhoi tri mâtth o Drô; o'r hyn llei.
af ein Lleuad ni. Un ar eu Pegyneu
eu hunein; un o dautu eu Prif-Blane-
dau; ac un gyda'i Prif Blannedeu o dau-
tu'r Haul. Ond wrth eu Trô blynydd-
ol: yr wyf yn dyall eu Trô o dautu
eu Prif blannedeu, yr hyn hefyd fy'n
gwneuthur eu Dyddieu. Y mae ein
Lleuad ni yn rhoi Trô mywn Mis. Y
mae'r Gyntaf o Leuadeu Jou, yn rhoi
Trô mywn llai na ddau Ddiwrnod. Y
llall mywn tri a hanner. R Drydedd
mywn mwy nag wythnos. A'r Bedwa-
redd mywn ychydig lai na 17 Diwr-
nod. Yn gyffelyb i hyn y mae gyda
Lleuadeu Sadwrn.

*Ad. VII. Am Gyflymdra'r Cyrph nefol,
neu'r Planedeu yn eu Trô o dautu'r
Haul.*

Y mae pob un o honynt yn eu Trô o
dautu'r Haul yn dra chyflym, er eu
bod eidd yn dyfod â'r Trô i ben o her-
wydd

wydd ei Faithder. Y mae Gwener yn
troi 2 Cant o weithieu yn gynt na Bw-
let. Y mae'r Ddaear o da tu'r Haul
yn troi 933 Mildir mywn Munud, a
56000 mywn Awr. Y mae Bwlet yn
rnedeg yn dia buan, ac etto byddai ym
mron 4 Diwrnod yn rhoi Tîô o dautu
r Ddaear. Y mae Jou er ei fod 12 nly-
nedd yn rhoi tîô o dautu'r Haul, etto
yn rhedeg ym mron Cant o weithieu
yn gynt na bwlet. Yn awr gan fod Jou
yn Fil o weithieu yn fwy na'r Ddaear,
pa rath Nerth fy'n rhaid fod i'w dafu
ef yn gynted? Mae'n rhaid bod y nerth
fy'n troi Jou fel hyn, yn Filoedd o
weithieu yn fwy na'r Nerth a allai
dafu'r Ddaear hon cyn gynted a bwl-
er Canon. Yn gyffelyb i hyn y mae
gyda'r Planedau neu'r *Bidoedd* eraill.
Gellir bwrw Cyflymdra yr holl Cyrph
nefol; wrth ystyried eu Hamfer a'iewm-
pas. Fityriwn, rhyfeddwn a gwafanae-
thwn yr Argwydd.

Ad. vi. Am Gyffondeb Troion y Cyrph
nefol.

Y mae gwaith y Ddaear a'r Cyrph nefol

ol yn troi i gyd oll, yn enwedigol eu
 gwaith yn troi mor gysson ac mor dref-
 nus, yn dangos eu bod yn waith Daw.
 Ac hefyd y mae'n rhaid bod yr un
 Llaw yn eu cadw, ac yn eu cynnal dros
 gynnifer o Oesoedd, yn yr un Cyffroad
 Cyssondeb, a Threfn. Pa waith erioed
 o eiddo Dŷn er cywreinied, a safai ac
 a barhau heb fyned oll allan o'i Le?

*Ad. ix. Am y Cometeu, neu'r Sêr Cyn-
 ffonog.*

Y mae etto fâth o Sêr a elwir Comet-
 eu, neu Sêr cynffonog. y rhai sy'n troi
 o dautu'r Haul fel y Planedeu, ond eu
 bod yn troi mywn mâtth o Gylchoedd
 hirteinion, ac am hynny weithieu yn
 gos iawn at yr Haul, fel y maent yn
 cael eu berwiganthi, yr hyn sy'n gwne-
 hur y Gynffon i'n Golwg ni; a Phryd-
 eu eraill ym mhell iawn oddiwrthi,
 ac allan o'n Golwg ni yn gŵbl. Tybia
 rhai fod y Ser hyn er rhyw Faeth i'r
 haul. Tybia eraill eu bod yn Lleoedd
 Gofbedigaeth, gan eu bod un trô yn
 cael eu llosgi gan Wrês, a thrô arall
 yn cael eu rhewigan Oerfel. Yr ydy

wedi cael trotair o'r Cometeu allan, sef
 yr un yn y Flwyddyn 1682, yr hon sy'n
 rhoi tro mywn 75 o Flynyddeu. Eilwaith
 yr un yn y Fl. 1661, yr hon sy'n
 rhoi tro mywn 129 o Flynyddeu. Ac
 eilwaith yr un yn y Fl. 1680, yr hon
 sy'n rhoi tro mywn 575 o Flynyddeu.
 Ym mhen yr Amseroedd hyn yr ydys
 yn tebyg yr ymddangosant drachefn, os
 pery'r byd. Rhagluniaeth yr Arglwydd
 yw, nad yw'r Bydoedd hyn yn taro wrth
 rai o'r lleill ryw bryd, wrth neshau neu
 bellhau oddiwrth yr Haul, gan eu bod
 megis yn mynd heibio i amryw o hon-
 ynt, ac yn rhoi trô o fywn i'w terfynau.
 Y Serengynffonog fawr yn y Flwyddyn;
 1680, oedd 166 o weithieu yn nes at
 yr Haul na'n Dae'r ni, ac am hynny yr
 oedd ei Gwrês yn 28 mil o weithieu yn
 fwy na Gwrês Hâf. Pe buasai bêl o
 Haiarn cymmaint a'r Ddaear, yn cael
 ei thwymo felly, ni buasai hi ddim yn
 oeri dan 50000 mil o Flynyddeu. Gellir
 tebyg gan hynny am y cyfryw Lleoedd
 os ydynt oll i'w trigfannu, a'i cyfaneddu,
 eu bod wedi eu gosod a'i hamcanu gan
 yr Arglwydd, i fod yn Lleoedd o Gofp.

yn
 hon
 Mr.
 ar yr
 yn A
 ser yr
 a fyd
 Mr.
 yn da
 Uffern
 bi foad
 ficer yr
 o fyw
 byg fe
 eu Su
 at eu
 bydd
 gi gan
 Byd b
 mae h
 Dechr

Ad.

Weithi
 beth a
 hyn?

yn hyttrach na dim arall. Y Comet
 hon yn ei Defgyniadat yr Haul, medd
 Mr. *Whitston*, a ddaeth heibio'r Ddae-
 ar yn agos yn amser y Diluw, ac a fu
 yn Achos o hono: a hon etto ryw Am-
 ser yn ei Hefgyniad oddiwrth yr Haul
 a fydd yn Achos o'i llosgi. Y mae un
 Mr. *Swinden* wedi gosod Llyfr allan
 yn ddiweddar, ynghylch Lle a Nattur
 Uffern, ym mba un y mae'n dangos y gall
 bi fod yn yr Haul, gan fod yr Haul yn
 ffer yn Fyð dirfawr o Dân, a'r Lle ifaf
 o fywn ein System ni. Yr ydys yn te-
 byg fod yr Haul a'i Phlanedau trwy
 eu Sugn, yn tynnu ac yn neshau peth
 at eu gilydd yn wastadol, ac os telly,
 bydd iddynt yn y Diwedd gael eu llof-
 gi ganhi, bob un o honynt, os caiff y
 Býd barhau cýd gan yr Arglwydd. Y
 mae hyn yn dangos fod y Býd wedi cael
 Dechreuad, ac hefyd i gael diweddiad.

*Ad. x. Casgliad oddiwrth y Petheu
 hyn:*

Weithian pa beth a feddyliwn, a pha
 beth a ddywedwn am yr holl Bethau
 hyn? Onid rhyfeddol yw Gweithred-
 oedd

oedd yr Arglwydd? Onid mawr yw ei Allu; ei Ddoethineb, a'i Ddaioni? Onid yw'r cyfryw un i'w ofni i'w garu, a'i wafanaethu? Oni allwn ni ddywedyd gyda'r Salmydd, 145. 9-13. *Daionus yw'r Arglwydd i barwb: a'i drugaredd sydd ar eu holl weithredaedd. Dy holl weithredoedd a'th glodforant, o Arglwydd; a'th Saint a'th fendithiant. Dywedant am ogoniant dy frenhiniaeth; a thraethant dy gaderndid. I beri i feibion dynion adnabod ei gaderndid ef, a gogoniaut ardderchawgrwydd ei frenhiniaeth. Dy frenhiniaeth di sydd frenhiniaeth dragywyddol: a'th lywodraeth a bery yn oes oesoedd? A chyda'r Eglwys Galar. 3. 22. 23. Trugareddau'r Arglwydd yw na ddarfu am danom ni. O herwydd ni phalla ei dosturiaethau ef. Bob boreu y deuant o netwydd: mawr yw dy ffyddlondeb?*

and the other things which are written of him.

and the other things which are written of him.

PEN. XXVI.

Am Ddull a Llun y Cyrph nefol.

R ôl fôn am Gyffroad y
Cyrph nefol, mi ddeuaf
i fôn ychydig etto am
eu Dull, a'i Llun, gan
fod Gallu, Doethineb a
Daioni Duw yn ymddangos ynni a fel
mywn Petheu eraill.

*Ad. 1. Am Gyffondeb yr holl Gyrph
nefol o ran eu llun.*

Y mae'r holl Gyrph nefol, yn Gyffon
o ran eu Llun, sef yn Grynion hyd y
gallwn ni wybod. Y mae'r Ddaear
yn Gron; a'r Haul yn Gron yn ymdd-
angos i ni, ac telly yr un modd yr
holl Sêr a'r Planedeu. Yn awr y mae
'r Llun a'r Dull hyn yn fwyaf addas
ac ynoreu ar lawer cyfrif, a hynny o
ran eu Troion, ac hefyd o ran eu holl
achosion

Achosion eraill, yr hyn fy'n dangos
Gallu, Doethineb, a Daioni Duw yn y
Peth.

*Ad. 11. Am Fynyddoedd ac Anwaftad-
rwydd y Ddaear a'r Lleuad.*

Y mae'r Ddaear a'r Lleuad yn llawn
Mynyddoedd a Dyffrynnoedd, ac felly
wrth bob Tebygoliaeth y mae'r byd-
oedd eraill, ond nad yw'n Spien-Ddr-
ycheu ni yn gallu cyrraedd Golwg
graff arnynt: etto er hyn igyd, er bod
peth Anwaftadrwydd yn eu Hwyneb-
au, gellir yn hawdd eu cyfrif yn Gr-
ynion, gan nad yw Anwaftadrwydd y
Mynyddoedd a'r Dyffrynnoedd, i faint
y Cyrph nefol, ond fel Llwch ar wy-
neb bwl. Y mae'r Ddaear ym mron 8
Mil o *Filldiroedd* o Drŵch, eithr nid
yw Uchder ei Mhynyddoedd uchaf
ond 3 neu 4 o *Filldiroedd*. Y mae My-
nydd Eryri yn Sir Gaernarfon, yr uch-
af yn yr ynys hon ym mron *Milldir*
o Uchder. Y mae Mynyddoedd yr
Alps, yn Italy ym mron 2 a hanner:
ond y mae mynyddoedd *Peru* a *Chili*
yn America, sef yr *Andes*, yn 3 neu 4
milldir

milldir o **Uchder**; ac fel hyn hefyd o
 bosibl y mae amryw eraill yn y **Bjd.**
 Ond etto beth yw hyn at **Drŵch** y
Ddaear? Felly eilwaith am y **Lleuad**,
 ei **Thrŵch** yw 2170 o **Filldiroedd**; ond
 nid yw'r **Mynyddoedd** uchafsydd yn-
 thi, uwch 3 **Milldir** o **Uchder**. Gellir
 mesur **Uchder Mynyddoedd** y **Lleuad**
 trwy'r **Spïen-Ddrycheu**, wrth hŷd eu
Cysgodeu. Yn awr beth yw 3 **Milldir**
 at 21 **Cant**, ond fel **Carregar** benmyn-
 ydd?

*Ad. 3. Casgliad oddiwrth y Petben
 byn.*

Ystyriwn yn awr y modd y mae **Rha-**
gluniaeth Duw yn ymddangos yn yr holl
Bethu hyn. Dull crwn sy'n oreu i'r
Cyrph nefol ar lawer cyfrif. Dull crwn
 sy'n fwyaf **Cynhwylfawr**; ac hefyd i
Gorph yn troi, y mae'n oreu o ran **Cyd-**
bwyfiad. Dull crwn fydd creu o ran
Dydd a Nôs, a **Gwrês** ac **Oerfel**. Dull
 crwn fydd oreu o ran **Goleuni** a **Thy-**
wyllwch. Dull crwn fydd oreu o ran
Gwynt a Glaw, a **Chymhyleu**, ac am-
 ryw **Achosion** y **Bjd.** Yn awr gwelwn
 gan mai Dull crwn fydd oreu, mai dyn-
 ma **Ddull** a **Llun** yr holl **Cyrph** nefol.

Eilwaith, er bod yn Grynion, ni buafai'r Cyrph nefol yn jawn yn goleuo eu gilydd, oni buafai bod eu Hwylwau ychydig yn arw ac yn anwaftad. Nid yw Pêth Llyfn fel Gwydr, yn taflu Pelydr ond naill Ffordd. Yn awr gan fod y Cyrph nefol yn y modd goreu o ran pob Peth, onid yw hynny yn dangos Gallu, Doethineb, a Daioni Duw eu Creawdwr? A'n Dyled ninneu i'w ryfeddu a'i wafanaethu?

Am

chy
nad
ddin
Peth
Ad.

Fel
Teb
Cyrp
sefyd
mae
cynn

P E N. XXVII.

Am. Bwys a Sugny Cyrph nefol. Gravity.

Wedi fôn am Droion y
Cyrph nefol, ac hefyd eu
Cyffroad, ynghyd a'i Dull
a'i Llun, myfi a soniaf y.
chydig etto am eu Pwys a'i Sugn, gan
nad yw Gallu, Doethineb; a Daioni Duw
ddim yn llai amlwg ymma nag mywn
Petheu craill.

*Ad. 1. Am Angenrheidrwydd Pwys a
Sugn y Bjd.*

Fel y darfu i Bwys a Sugn wrth bob
Tebygoliaeth, ddyfod â'r Ddaear a'r
Cyrph nefol ar y cyntaf ynghyd, a'i
sefydlu yn y llun maent, felly hefyd y
mae Pwys a Sugn yn eu cadw ac yn eu
cynnal byth yn eu Lle.

Ad

*Ad. 11. Pwys a Sugn yn cadw'r holl
Fydoedd rhag Ymddryllio.*

Fel y mae pob Cyrph yn troi ar ei
Begyneu ei hun, yn taflu oddiwrtho ei
hun yn wastadol gyda Nerth mawr,
cyfattedbol i Gyflyndra ei Droad, megis
Rhôd yntaflu'r Dŵfr neu'r Llwch oddi-
wrthi wrth droi; felly y mae Pwys a
Sugn pob un o'r Cyrph nefol, yn tyn-
nu yn wastad atto ei hun, ac yn cadw'r
cŵbl ynghyd. Y mae'r Nerth hyn, sef
y Sugn, yn wastad yn fwy na'r llall
yn yr holl Gyrph nefol. Y mae hyn
yn Rhagddarbod, ac yn Rhagluniaeth
ryfeddol, gogyfer a chynnal yr holl
Cyrph nefol i fynu a'i cadw ynghyd,
fod eu Sugn-nerth yn fwy na'i Gwth-
nerth. Nid yw Gwth-nerth neu Dafl-
iad y Ddaear, er ei bod yn troi Mil o
Filloddedd bob Awr, i'w Sugn-nerth,
ond fel un i ddau cant agos. Eilwaith
nid yw Gwth-nerth neu Dafliad yr Haul
er ei bod yn troi 4 Mil o Fillodd-
edd bob Awr, i'w Sugn-nerth ond fel
un i 47 Mil. Ond beth yw hyn i gyd
at Wth-nerth neu Dafliad Jou, yr hwn
fyn

y'n
ac
fod
9?
fol,
den

Ad.
B

Y m
gwn
y B
eu C
ddo
Plan
Sugr
ei P
Llav
dau
i my
ffroa
mae
ol yr
Gom
angh
uthu

y'n troi 25 Mîl o Fillediroedd yr Awr.
ac etto yn cael ei gadw ynghyd, gan
fod ei Sugn-nerth yn fwy, sef fel un i
9? Yr ydys yn tebyg fod y Cyrphne-
fol, pa bellaf oddiwrth yr Haul, yn
dencuach eu Defnydd.

*Ad. III. Pwys a Sugn yn cadw'r holl
Blanedu yn eu Cylchoedd.*

Y mae Pwys a Sugn pob Defnydd, yn
gwneuthur Gwasanaeth rhyfeddol yn
y Bÿd, trwy gadw'r holl Blanedu yn
eu Cylchoedd. Y mae hyn yn rhyfe-
ddo jawn, sef fod Cyffroad a Nerth pob
Planed, yn gyfattedbol i'w phwys a'i
Sugn neu ei Chwyp at yr Haul, neu
ei Phrif-Blaned. Pe buasai'r naill yn
Llawer mwy na'r llall, buasai'r Plane-
dau yn mynd ymmaith, neu yn syrthio
i mywn. Eithr yn awr gan fod eu Cy-
ffroad a'i Cwyp yn gyfattedbol, y
maent yn cael eu cadw yn dra rhyfe-
ol yn eu hamryw Lleoedd. Ac os yw'r
Gometeu a'i Cyffroad a'i Pwys yn gryn
anghyfattedbol, ac am hynny yn gwne-
uthur Cylchoedd Hîr feinion, etto yn
ddi

ddiammeu y mac hynny er Defnydd-
 ieu a Dibenion angenrheidiol, gan ag-
 p'un ai bod yn Lleoedd o Gofpedig-
 aeth y maent, neu ynteu er maeth a
 Chynhaliaeth i'r Haul fel y tebyg rhai.

*Ad. iv. Casgliad oddiwrth y Petheu
 byn.*

Yn awr onid yw'r fath Greawdwr
 Galluog Doeth Daionus i'w ryfeddu iw-
 garu, a'i wafanaethu? Oni allwn ni
 ddywedyd gydag Elihu, *Job. 37. 23.*
24. Am yr Hollalluog ni allwn ni mō'i
gael ef: ardderchawg yw o nertb, a barn
a belacthrwydd cyfiawnder; ni chystudd-
ja efe. Am hynny yr ofna dynion ef: nid
edrych efe ar neb doeth en calon.

Fel
 Beth
 lly y
 gwne
 dany
 o'r C
 Llew
 ein,
 Ser C
 Haul

wr
iw
ni
23.
no'i
arn
td-
nid

*****† wedi sôn am Faint, a Rhif,
† † G † † a Chyhead, a Chyffroad, a
† † Llan, a Phwys y Cyrrh ne-
†††††††† fol, mi ddeuas etto weithian.
i sôn ychydig am eu Goleuni a'i Gw-
rês

*Ad. 1. Am Oleuni a Gwrês yr Haul
a'r Ser.*

Fel y mae Goleuni a Gwrês yn ddau Beth angenrheidiol iawn yn y Bŷd, felly y mae'r Creawdwr doeth, wedi gwneuthur Rhagddarbed rhyfeddolaidd danynt ym mhob Lle. Y mae pob un o'r Cyrph nefol yn ein Golwg ni yn Llewyrchu, naill â'i Goleuni eu hun-ein, neu oleuni benthycciol. Y mae'r Sêr sefydlog fel y tybir yn gynnifer Haul, ac felly yn gynnifer Ffynnon o Oleuni.

Oleuni a Gwrês; ac y maent yn taflu
 ac yn tywallt peth o'i goleini hyd at-
 tom ni, i bellder anffurol. y Planedeu
 nid ydynt ond Cyrph tywyll o honynt
 ei hunein, eithr y maent yn dra rhyfe-
 ddol yn derbyn goluini 'r Haul, i'w def-
 nydd a'i Gwafanaeth eu hunein yn
 gyntaf, ac yna wedyn yn ei dywallt
 ymmaith attom ni ac eraill. Pa fâth
 Ffynnon ryfeddol o wrês a Goleuni
 yw'r Haul! Pa mor fawr yw! Pa mor
 Ddoeth yw ei Chyflead! A pha mor
 fuddiol yw ei Heffeithieu, a'i Chyn-
 heddfau i'w holl Blannedeu! Y mae ei
 Goleuni y'r Dân, neu ynteu yn dwyn
 llawer o Dân gydag ef, gan y llysg
 cymaint o hono ac a ddesgynno ar 3
 Moddedd o Losg-wydr, amryw Bethu
 'n ebrwydd; eithr cymaint o hono ag
 a ddesgynno ar 3 Troedfedd, a llysg
 yn gryfach na dim Tân daearol. Mi
 welais Losg.wydr enwog Sr. *Isaac*
Newton, yr hwn oedd gymaint a Rhôd
 nyddu, ac a losgai un rhyw Beth yn y
 Bvd mywn ychydig Funudeu. Yn awr
 od oes cymaint a hyn o Dân mywn
 ychydig o'r Awyr, pa faint fydd yn yr
 holl

holl
 Dân
 tywa
 adol

Ad

Gan
 a Go
 oedd
 gwel
 chyfl
 bell
 angh
 neu y
 meu
 yn n
 ni, eu
 addaf
 set y
 mae l
 yn m
 tebol
 Ad.

a'r

ac

Y ma

aflu
 at-
 edeu
 ynt
 yfe-
 def-
 yn
 allt
 fâth
 euni
 mor
 mor
 yn-
 e ei
 wyn
 lyfg
 ar 3
 heu
 o ag
 lyfg
 Mi
 ac
 hôd
 yn y
 awr
 ywn
 n yr
 holl

holl Ffurfasen? Ac eilwaith pa faint o
 Dân sydd yn yr Haul, yr hon sydd yn
 ywallt cymmaint o Dân allan yn wast-
 adol dros gynnifer o Oesoedd?

Ad. II. Am Gyflead yr Haul.

Gan mai'r Haul yw Ffynnon a Gwrês
 a Goleuni'r Ddaear hon, a'r holl Fyd-
 oedd eraill sy'n troi oddiamgyleh iddi;
 gwelwn pa mor Addas y mae wedi ei
 chysleu yn y Canol. Nid yw na rhy
 bell na rhy agos attom ni. Buasai yn
 anghysurus arnom, pe buafem yn nês
 neu ym mhellach oddiwrthi. A diam-
 meu gennyf am y Bydoedd eraill, y sydd
 yn nês neu ym mhellach oddiwrthi na
 ni, eu bod wedi eu cymhwyso a'i cyf-
 addasu yn rhagorol i'r Lleoedd hynny,
 set y Pellder neu'r Agosder hynny. Y
 mae Pwys, Gwrês, a Goleuni yn wastad
 yn mwyhau neu yn lleihau, yn gyfat-
 tebol i Bellder neu Agosder Petheu.

*Ad. III. Am Angenrheidrwydd Goleuni
 a'r modd y mae'r Awyr yn ei dderbyn
 ac yn ei drosglwyddo.*

Y mae Goleuni mor angenrheidiol yn

y Bŷd hyn, ac hefyd wrth bob Tebyg-
oliaeth yn y Bydoedd eraill, fel na
gall Dŷn, nac un Creadur arall fyw yn
jawn hebddo. Y mae'r Awyr yn eiddo
byn y Dydd, ac yn ei ollwng attom
a'r Nôs hefyd y mae'n taflu Pelydr yr
Haul attom, yn enwedigol Hwyr a Bo-
rau. Ac Awyr fel hyn y sydd o dau-
tu'r Lleuad; canys pan fo cwbl Dyw-
yllwchar yr Haul, fel y bu yn y Wlad
hon yn ddiweddar amryw weithieu,
bydd Cylch Rhuddgoch i'w weled o
dautu'r Lleuad yr hyn a wnair gan ei
Hawyr, fel y tybia'r Dyfgedigion,

*Ad. iv. Am wasanaeth y Lleuad i ni
ac hefyd y Bydoedd i'w gilydd.*

Gwedi fôn am Angenrheidrwydd Gol-
euni'r Haul, a Gwasanaeth yr Awyr
mi sonias ychydig etto, am y Pethau
ymae'r Arglwydd wedi eu paratoi, go-
gyfer a chyflawni Diffyg ac Absennol-
deb yr Haul, sef y Lleuad a'r Sêr,
rhai fel y dywed Moses, sy'n Llywodraethu'r
Nôs. Gan ag pa Effeithieu a al-
fod gan y rhain ar Bethau daearol,

Mae'n ddiammeu eu bod er llawer o
 gwafanaeth iddynt, yn enwedigol y Lleu-
 ad. Y mae'r *Lleuad* yn gwneuthur *lla-*
wer o Gymmwynaleu, a Gwafanaeth i
 ni, trwy ei Goleuni, a'i Diffygiadeu,
 a'i Thrô Misol. Ac fel y mae'r *Lleuad*
 yn gwneuthur Gwafanaeth i'r Ddaear
 hon, *felly* yr un modd y mae'r Ddaear
 hon yn gwneuthur Gwafanaeth iddi
 hiitheu, gan fod fel *Lleuad* iddi. *Naill*
 ai Goleuni ei Hawyr, neu ynteu Oleu-
 ni'r Ddaear yn taro erni, yw Goleuni
llwyd, tywyll yr hên *Leuad* Ynghoel y
 Newydd, os nad pob un o'r ddau. Ac
 fel hyn hefyd uywyn messur, y mae'r
 holl Fydoedd yn gwafanaethu eu gil-
 ydd. Pa mor wych y mae Jou a Gwe-
 ner weithieu, yn cyflawni eifieu ac Ab-
 lennoldeb y *Lleuad*? Ie y mae nid yn
 unig y *Lleuad*, a'r Prif-Blannedu, a'r
 Sêr yn gwneuthur Gwafanaeth i ni,
 eithr hefyd yr Ail-Blannedu, megis
Lleuadeu Jou, trwy ba rai y gallwn
 gael *Longitude*, sef gwybod pa mor be-
 lled y byddwn tua'r Dwyrein neu'r
 Gorllewin, wrth Drafaelu neu Forio
 o dautu'r Bŷd. Yn awr onid yw Gallu,

Doethineb, a Daioni Duw yn ymddangos ymma; sef yn ei Waith yn cymhwyso, ac yn cyfaddasu'r holl Fydoedd i fod er Gwafanaeth eu gilydd? Onid yw'r fâth Greawdwr i'w Ryfeddu, i'w ofni, i'w garu, a'i wafanaethu?

Ad. v. Am Lleuadeu 'r Prîf. Blanedeu yn griffredinol

Gwedi ystyried y Paratoad a'r Rhagddarbod y sydd, gogyfer a goleuo a gwressogi'r Ddaear, bydded i ni etto gymmeryd Golwg ar y Bydoedd eraill, ac ystyried a oes y cyfryw Ragddarbod mywn perthynas iddynt hwytheu. Ym, ma etto y mae Gofal a Doethineb y Creawdwr, yn ymddangos fel o'r blaen. Y mae Lleuadeu amryw gan y Planedau uchaf, gan eu bod yn setyll mor bell oddiwrth yr Haul Ffynnon gwrês a Goleuni ei holl Fydoedd. Y mae'n bosibl fod Lleuadeu gan y Planedau eraill, er nad ydym yn gallu eu canfod. Y mae gan Jou 4 Lleuad, a chan Sadwrn 5 neu ragor, fel y clywsoch o'r blaen. Yn awr y mae hyn yn gymmwynafol iawn i'r Bydoedd ymma, a hynny

hynny nid yn uuig o herwydd eu pell-
der oddiwrth yr Haul, eithr hefyd cŷd
yw ei Trô blynyddol, ac hefyd o her.
wydd yr hîr Nôs, a'r Tywyllwch, y
y fydd tuag at eu Hochreu a'i Pegyn-
eu, a hwynteu hefyd yn Fydoedd mor
fawr! O rhyfeddwn, clodforwn, a go-
goneddwn Allu, Doethineb a Daioni
Duw.

*Ad. vi. Am Leuadeu Dyddieu a Thy-
mhoreu Jou.*

Y mae Jou yn 343 Miliwn o Fylldir-
oedd ym mhellach oddiwrth yr Haul
na ni, ac am hynny y mae Gwrês a go-
leuni'r Haul yn 27 waith yn llai yno
na chyda ni: ac hefyd y mae'r Haul
o ran ei Mhaint, yn ymddangos yno 5
waith yn llai na chyda ni. Y mae wy-
neb Jou hefyd yn Gan waith yn fwy
nag wyneb y Ddaear hon. Yn awr oni
bai Rhagluniaeth a Rhagddarboð rhy-
feddol, byddai llawer o Wledydd yma
mywn Tywyllwch gwaftadol; eithr yn
awr y mae'r Peth yn rhagorol wedi
ei ragflaenu, a hynny mywn dwy
Ffordd yn enwedigol; sef yn Gyntaf
Trwy ei fynych Droad at ei Begyneu

ei hun; ac hefyd yn Ail, Trwy Rifed
 ei Leuadeu. *T* mae *Jou* yn wastad yn
 rhoi Trô mywn 10 Awr; ac felly os yw'r
 Goleuni a'r Gwres yn fach, etto y maent
 yn dychwelyd yn fynyck ac yn ebrwydd,
 gan nad yw'r Dydd a'r Nôs ond 5 Awr
 bob un. Ac hefyd y mae Gwylltineb a
 Chyslymdra ei Droad ond odid, yn chwyr-
 negn llawer at ei wressogrwydd. *T* mae
 ei Dymmboreu esyn bwy, sef ei Hâf a'i
 Auaf yn 6 Blynedd bob un. Eithr yr ydys
 yn tebyg, nad oes fawr o Hâf na Gauaf
 yntbo, gan nad yw yn esgoi fawr tua'r
 Debau na'r Gogledd, ond bod ei Drô
 Diwrnodol agos yr un sfordd a'i Drô bly-
 nyddol. Eilwaith y mae gan *Jou* 4 o
 Leuadeu i'w oleuo, er nad oes gennym ni
 sy'n nês at yr Haul ond un *T*ngbylchy. Lle-
 adeu hyn ni a ystyriwn 4 Petb. 1. *Eu*
Mhaint, yn gymmaint o bosibl ar *Oda-*
ear hon. 2. *Eu Goleuni*, yn fawr jawn
 gan eu bod yn weledig i ni. 3. *Eu Pell-*
der oddiwrth *Jou* ac oddiwrth eu gil-
 ydd, yr hyn fydd mywn modd Gelfy-
 ddol jawn. *Pan* y bo un o honynt yn
 goleuo un Man; bydd y llall yn goleuo
 man arall; ac fel y bydd un mynd,
 bydd

bydd y
 Rhan o
 Phresen
 4. *Eu*
 yn ole
 rhai o
 nacera
 ei oleu
 Molwe
 Ad. v
 jeu
 Wedi
 ol y fy
 oddiw
 gymm
 sy'n f
 ym m
 ac ym
 na ni
 5 neu
 y Ll
 jon,
 gan e
 theu
 Am
 urn,
 Fou,
 sael

bydd y llall yn dyfod, fel nad oes un
 Rhan o Jou un Amser. heb Oleuni a
 Phresennoldeb un neu ragor o honynt.
 4. Eu gwaith yn Osgoi, fel y bo idd-
 ynr oleuo Pegyneu ac ochreu Jou, bydd
 rhai o honynt hefyd yn aros yn hwy
 naceraill ac fel hyn ymae *Jou* yn cael
 ei oleuo mywmmodd rhyfeddol jawn.
 Molwch yr Arglwydd.

*Ad. VII. Am Lluadeu Modrwy, Dyda-
 jeu a Thymboreu Sadwrn.*

Wedi gweld y Rhagddarbod rhyfedd-
 ol y sydd yn Jou, yn lle ei fod ymhell
 oddiwrth yr Haul, gadewch i ni etto
 gymmeryd Golwg ar Sadwrn, yr hon
 sy'n fwy na 300 Miliwn o *Filldiroedd*
 yni mhellach oddiwrth yr Haul na Jou;
 ac ym mron 700 Miliwn yni *mbellach*
 na ni. Ac ymma yn y lle cyntaf y mae
 5 neu ragor o Lluadeu. Diammeu fod
 y Lluadeu hyn yn Fydoedd mawr-
 jon, o Boffibl yn fwy na'r Ddaear hon,
 gan eu bod yn weledig i ni, a nhwy-
 theu yn sefyll mor beli oddiwrthym.
*Am Droad y rhai hyn oddiamgylch Sad-
 wrn, y mae'n gyffelyb i Droad Lluadeu*
Jou, fel y mae Sadwrn ym mboob Lle yn
cael ei goleuo yn y modd goreu. Petlo ar-

all ag sy'n perthyn i Sadwrn yn unig, ac nad yw i'w weled mywn un Lle arall, ac hefyd sy'n dra rhyfeddod i'w ei Mbodrwy, neu'r Cylch sydd oddiamgylch iddi. Y mae'r Fodrwy ymma yn fawr iawn, gan nad yw Diameter Sadwrn iddi hi, ond fel 4 i 9. Ac hefyd y mae ei Lled â'i Phellder yn gyfattedbol, set 21 Mil o Fillediroedd, neu ragor. Ei Thrŵch o bosibl sy'n Fil hefyd. Y mae hon yn ddiammeu at gryfhau Goleuni Sadwrn, gan ei bod mor bell oddiwrth yr Haul. Y mae'n debygol ei bod yn Beth disgla'r Llewyrchaid iawn, ac felly mywn modd rhagorol yn casglu Goleuni'r Haul ynghyd, ac yn ei dyw. allt ar Sadwrn. Y mae hon i'w gwel- ed mywn amryw Ffordd, fel y bo Sa- dwrn yn troi o dautu'r Haul. Y mae weithieu i'w gweled yn groes ar Sad- wrn, ac weithieu oddiamgylch iddi yn edrych fel Modrwy. Pob 15 Mlynedd y mae'r un fâth Olwg i'w gael erni. Spien-Ddrych o 10 Troedfedd a rydd Olwg ar hon a Llewadeu Jou. Y mae Sadwrn yn troi ar ei Phegyneu ei hun wrth bob Tebygoliaeth, ac felly yn gwneuthur

thur
oddi
bod e
Eith
bod
30 M
edd o
ein o
Blwy
a rh
fydd
a chy
yll m
meu
llawr
a'i T
fod y
bod
gyda
un P
er. C
Grea
fydd
eithr
goliae
Dy y
Huyge

thur Dydd a Nôs; ond y mae mor bell
 oddiwrthym ni, fel nas gallwn ni wy-
 bod ei Thrô, na hyd ei Dydd a'i Nhôs.
 Eithr am Dymhoreu Sadwrn, gan ei
 bod yn rhoi Trô o dautu'r Haul mywn
 30 Mlynedd, y mae ganthi 15 mlyn-
 edd o Hâf, a 15 mlynedd o Auafwrth
 ein cyfrif ni, er nad yw hynny ond
 Blwyddyn ynthi hi. Yn awr ystyriwn
 a rhyfeddwn, pa fath Ragddarbod y
 fydd ymma, gogyfer a goleuo, gwresogi,
 a chynhesu Sadwrn, gan ei bod yn sef-
 yll mor bell oddiwrth yr Haul. Diam-
 meu gennif fi, fod yr holl Fydoedd yn
 llawn Trigolion cymmwys i'w Nhatur
 a'i Tymmer, fel ein Bŷd nîneu, gan
 fod yr un Ragluniaeth, a'r un Ragddar-
 bod ynthynt yn ymddangos ag fydd
 gyda nîneu; a chan nad oes un Lle, nac
 un Peth wedi ei greu gan Dduw yn of-
 er. Ond pa fath Drigolion, a pha fath
 Greaduriaid, a pha fath Ffrwytheu y
 fydd ynthynt nis gellir gwybod yn fier
 eithr y neb a fynno Dybieu a Theby-
 goliaetheu, a all eu cael mywn modd
 Dy'yr jaw'n, yn Llyfr Mr. *Christian*
Huygens a elwir *Cosmotheoros*. Rhyf-
 eddwn

eddwn a Chlodforwn yr Arglwydd,

Ad. viii. Rhai Petheu rhyfeddol yn rhagor ynghylch Goleuni.

Y mae Goleunî yn un o'r Petheu rhyfeddaf mywn Natturiaeth. Llauer fydd i'w ddywedyd am dano, a llauer fydd byth heb ei ddyall yntho. Ac er fy mod i wedi sôn llauer o'r blaen am dano, etto mi gâf ddala fulw ar rai Petheu rhyfedd yn rhagor mywn perthynas iddo. 1. Y mae'r Goleuni yn dyfod oddiwrth yr Haul attom ni fel y clywsoch, ac yn rhedeg mywn Lline-llau union, a hynny yn dra buan. Cymmaint o Effaith ag fydd gan y Cyrphnefol ar Betheu daearol, y fydd wrth fy Nhŷb i, trwy eu Sugn a'i Goleuni. 2. Y mae'n beth da nad yw'r rheiny gronyneu Goleuni yn gludo wrth eu gilydd, ac yn gwneuthur Talpeu wrth ddesgyn oddiwrth yr Haul, fel y maent yn gludo wrth amryw Betheu ryw brydieu eraill; megis wrth y Gwêr cyn ei losgi; canys pe bai ond cymmaint a Chloppa Pin bach o hono yn gludo ynghyd

bydd
llaw
on o
Bwy
Mun
let o
dir n
3. Y
soch,
gydag
yr Ha
Ac o
dig o
Fŷd?
oni b
Nid y
ei De
ur di
nad,
mwy
oddiw
nad.
Haul.
iddi
ae ym
Yn av
nag a

byddai o herwydd ei Gyflymdra, yn llawer mwy ei Nerth na Bwlet Canon o 12 Pwys. Y mae Bwlet o un Bwys, ag a redo 10 Milldir mywn Munud, yn gymmaint ei Nerth a bwlet o 2 Bwys, ac na redo ond 5 Milldir mywn Munud. Ac felly yn y blaen.

3. Y mae'r Goleuni yn Dân fel y clywfoch, neu ynteu yn dwyn llawer o Dângydages, gan y llysg ychydig o Belydr yr Haul yn ebrwydd mywn Llosg-wydr. Ac od oes llawer o Dân mywn ychydig o Oleuni, pa faint fydd yn yr holl Fyð? Digon i'w losgi et yn ebrwydd, oni bai Rhagluniaeth yr Ar Arglwydd. Nid yw Goleuni'r Lleuad, o herwydd ei Deneudra a'i Wendid, yn gwneuthur dim Gwrês ag a allwn ni ei Ddirnad, yn y Llosg wydr goreu.

4. Y mae mwy o Oleuni yn dyfod yn wastadol oddiwrth yr Haul, nag a allwn ni Ddirnad. Y mae'n amlwg fod Goleuni'r Haul yn llanw'r holl Le oddiamgylch iddi hyd attom ni, ie hyd at Sadwrn, ac ym mhellâch i Bellder anffurrol. Yn awr y mae hyn yn fwy o Faithder nag a allwn ni feddwl yn hawdd. Y
mae

mae 10 mil Trwch y Ddaear rhyngom ni a'r Haul, a hynny oddiamgylch. Y mae Sadwrn 9 gwaith ym mhellach oddiwrth yr Haul na ni. Yn awr y mae hyn yn gymmaint o Le, ac agynhwyfai 12000 Biliwn o'r fath Gyrph ag yw'r Ddaear hon. Eilwaith y mae'r Goleuni mywn 5 Cwarter Awr, yn mynd oddiwrth yr Haul at Sadwrn, ac felly y mae'r holl Faithder ymma, yn cael ei lanw o'r newydd â Goleuni bob 5 Cwarter Awr er y dechreuad. Yn awr ystyriwn os gallwn, pa fath Gyfoeth rhyfeddol o Oleuni sy'n wastadol yn dylifo oddiwrth yr Haul, ac etto heb ddarfod. Er cymmaint o Oleuni sy'n mynd i lanw'r Bŷd, etto y mae'n bosibl, gan faned ei Ronyneu, nad yw'r cwbl yndyfod i gymmaint ag un Tywodyn. Weithian er rhyfedded a hyfryded yw'r Goleuni, y mae'n rhaid ei adel; ond nis gallaf lai na dywedyd, mai mawr yw Tywyllwch y Dŷn hwnnw, na welo Allu, Doethineb, a Daioni Duw yn yr holl Oleuni hyn:

Ad

Ad.

Yn awr
fydd g
fynu,
Bŷd, y
heb ba
yn jaw
medda
gonede
Duw y
wn fe
12. Y
a phob
ient un
sanaet
yn yr
pechae
un Du
obeith
dyfod
law D
mae G
am dan
Dyft i
ed, sef
oni ef,

*Ad. IX. Casgliadeu oddiwrth y Peth-
eu hyn.*

Yn awr wedi gweled y Drefn ryfeddol
 fydd gan y Creawdwr, wedi ei gosod i
 fynu, gogyfer a goleuo a Gwreffogi 'r
 Bŷd, y ddau Beth mawr angenrheidiol,
 heb ba rai nis gallasai un Creadur byw
 yn jawn fod; wedi gweled hyn yn awr
 meddaf, rhyfeddwn, clodforwn, a go-
 goneddwn Allu Doethineb, a Daioni
 Duw y Creawdwr anfeidrol. Na fydd-
 wn fel y Bobl hynny yn *Eſay* 5. 11,
 12. *Yrbaſt a ddilynent y Gwŷn a'r Cwrru
 a phob oferedd ddydd a nôs, ond na fwr-
 ient unwaith am weithredoedd a gwa-
 sanaeth yr Arglwydd.* Y mae Dynion
 yn yr Oes ymma, yn Priodi Pleſſereu
 pechadurus, ac yn dymuned na byddai
 un Duw i'w cospi, ac yna yn dyfod i
 obeithio nad yw, ac yna wedyn yn
 dyfod i haeru nad oes un. Ond heb
 law Dadguddiadeu Duw yn ei Air: y
 mae Gweithredoedd Daw yn dangos
 am dano. Ni adawodd ef ei hun yn ddi
 Dyſt i un Genedl. Y mae Duw i'w wel-
 ed, ſef ei Allu, ei Ddoethineb, a'i Ddai-
 oni ef, a hynny yn amlwg yn y Peth-
 eu

eu a Lefarwyd yn y Llyfr hwn. Medd
Chrysippus, Od oes neb a wna'r Petheu
 nas gwneio Dŷn, yna yn sicr y mae
 hwnnw yn Alluoccach, ac yn Ddoeth-
 ach na Dŷn. Eithr Dŷn nis gall wneu-
 thur y Ffurfafen a'i Lluoedd, gan hyn-
 ny y mae'r hwn a'i gwnaeth yn fwy
 ei Allu, ei Gyngor, ei Gelfyddyd, a'i
 Ddoethineb na Dŷn.

Go

nynt

Ad.

da

tu

Y m

tu'r

Mer

Gwe

Y D

Mav

Jou

Sadv

PEN. XXIX.

Golwg fer ar y Cyrph nefol.

R wyf gwedi fôn llawer
am y Cyrph nefol a'i Per-
thynaseu o'r blaen, er hyn-
ny mi gaf ymma etto yn
awr roi Golwg fer ar-
nynt yngŷd.

*Ad. 1. Am Droion y Prif-Blanedeu o
dautu'r Haul, a'r Ail-Blanedeu o dau-
tu eu Prif-Blanedeu*

Y mae'r Prif Blanedeu yn troi o dau-
tu'r Haul fel hyn

	D	A	M
Merchur mywn	87	23	16
Gwener mywn	224	16	49
Y Ddaear mywn	365	6	9
Mawrth mywn	686	23	27
Jou mywn	4333	12	20
Sadwrn mywn	10759	6	36

T mae Lleuadeu Jou yn troi o dautu iddo ef fel hyn;

	D	A	M
T 1. mywn	1	18	28
T 2. mywn	3	13	14
T 3. mywn	7	3	43
T 4. mywn	16	16	32

T mae Lleuadeu Sadwrn yn troi o dautu iddi hi fel hyn;

	D	A	M
T 1. mywn	1	21	19
T 2. mywn	2	17	41
T 3. mywn	4	13	47
T 4. mywn	15	22	41
T 5. mywn	79	22	4

Y mae'r Lleuad yn troi o dautu'r Ddaear, o unrhyw Fan i'r cyfryw Fan drachefn, mywn

Eithr o Newid i Newid, neu oddiwrth yr Haul at yr Haul drachefn, mywn

D	A.	M.
27	7	43
29	12	44

Ad. i

odd

oddi

Mill

L

A

Y mae

wrth

Me

Gw

Y D

Mav

Jou

Sadv

mae

mae

mae

mae

Y

Tr

Tr

Tr

Tr

mae

mae

Tr

Tr

Tr

Tr

Ad. II. Am Bellder y Prif Blanedeu
 oddiwrth yr Haul, a'r Ail Blanedeu
 oddiwrth eu Prif Blanedeu, mywn
 Milldiroedd Seisnig: pan fânt yn eu
 Pellder canolig.

Y mae'r Prif Blanedeu yn sefyll oddi-
 wrth Ganol yr Haul fel hyn;

Merchur	32,000.000
Gwener	59,000.000
Y Ddaear	81,000.000
Mawrth	123,000.000
Jou	424,000.000
Sadwrn	777,000.000

mae Lleuadeu Jou yn sefyll oddi-
 rth ei Ganol ef fel hyn;

Y 1.	130.000
Yr 2.	368.000
Yr 3.	580.000
Yr 4.	1,000.000

mae Lleuadeu Sadwrn yn sefyll oddi-
 rth ei Chanol hi fel hyn;

Y 1.	146.000
Yr 2.	1870.000

r	3.	263. 00
r	4.	600. 00
r	5.	1,800. 00

Y mae'r Lleuad yn sefyll
oddiwrth Ganol y Ddaear 240. 00
pan na bo hi pellaf na nefaf

*Ad. III. Am Gyflymdra canolig y Prif
Blanedeu bob Ater yn ei Troion o da
tu'r Haul, a'r Ail-Blanedeu o da
eu Prif Blanedeu.*

Y mae'r Prif Blanedeu yn rhedeg f
hyn;

Merchur	100.000	Milldir
Gwener	70.000	
Y Ddaear	56.000	
Mawrth	45.000	
Jou	24.000	
Sadwrn	18.000	

Y mae Lleuadau Jou yn rhedeg f
hyn.

r	1	32.700	Milldir
r	2	25.700	
r	3	20.000	
r	4	15.000	

Y^m mae Lleuadeu Sadwrn yn rhedeg fel hyn;

Y	1	19. 400	Milldir-
Yr	2	18. 500	
Y	3	14. 300	
Y	4	9. 400	
Y	5	5. 6000	

Y mae'n Lleuad ni yn rhedeg 2. 200

Y mae'r Goleuni yn rhedeg 650 Miliwn mywn Awr; dros 10 Miliwn mywn Munud; ac ymron 200 Mil o Fillydd oedd mywn Moment.

Ad. iv. Am Drach yr Haul a'i Pblanedeu.

Eu Trwch mywn Milldircedd Seisnig fydd fel hyn; neu o dautu,

Yr Haul	763.000
Sadwrn	61.000
Jou	81.000
Mawrth	4.440
Y Ddaear	7.970
Y Lleuad	2.170
Gwener	7.900
Merchur	4.240

Nid yw Trwch yr Ail-Blanedeu er-
aill etto yn ddigon hysbys, ond tebyg-
ol iawn yw, eu bod yn gymmaint, neu
'n fwy na'n Lleuad ni.

*Ad. v. Am amrafael Bwys Petheu ar
wyneb yr Haul a'r Planedeu*

Yr hyn a bwysf un Pwond ar wyneb
un, all bwysf mwy neu lai ar wyneb
un arall; megis

Ar y Ddaear	1 Bwys
Ar yr Haul	24 Pwys.
Ar Iou	2 Bwys. 1
Ar y Lleuad	3 chwarter Pwys
Ar Sadwrn	5 chwarter Pwys.

*Ad. vi. Am Dro Dimrnadol y Cyrph
nefol ar eu Pegynen eu hunein*

Yr ydych chi yn gwybod yn ficer am rai o'r
Cyrph nefol, eu bod yn troi ar eu Peg-
ynen eu hunein fel hyn;

		D	A	M
Yr Haul	mywn	25	6	0
Iou	mywn	00	9	56
Mawrth	mywn	1	0	40
Yr Ddaear	mywn	0	23	56
			Gwener	

Gwener	mywn	0	23	00
Y Lleuad	mywn	27	7	43

*Ad. VII. Am Gyflyndra Canol-gylch
y Cyrb nefol hyn bob Awr yn eu Tro
diwrnodol.*

Y mae Canol-gylch pob un yn troi llawer o Filldiroedd bob Awr fel hyn.

Yr Haul	4.000
Jou	25.000
Mawrth	500
Y Ddaear	1.030
Gwener	1.600
Y Lleuad	10

*Ad. VIII. Am y Messur o Oleuni a
Gwrês y sydd ar wyneb yr Haul a'i
Phlanedeu.*

Y mae'r Goleuni a'r Gwrês yn bennaf ac yn gyntaf ar wyneb yr Haul, ac yna ar wyneb pob un o'r lleill yn ôl eu hagofder, fel hyn;

Ar wyneb yr Haul	45000
Ar wyneb Merchur	6
Ar wyneb Gwener	2
Ar wyneb y Ddaer neu'r Lleuad	1
Ar wyneb Mawrth llai na'r hanner.	

(390)

Ar wyneb Jou

27 Rhan.

Ar wyneb Sadwrn

90 Rhan.

*Ad. ix. Yr Amser y byddai'r Prif-
Elanedeu yn syrthio i'r Haul, a'r Ail-
Blanedeu i'w Prif-Elanedeu, pe baent
yn cael syrthio wrth eu Pwys, gan eu
Cylchdroad.*

Byddai i'r Prif Blanedeu syrthio i'r
Haul mywn byr Amser, fel hyn;

	D.	A.
Merchur mywn	15	13
Gwener mywn	39	17
Y Ddaear neu'r Lleuad mywn	64	10
Mawrth mywn	121	00
Jou mywn	767	00
Sadwrn mywn	1190	00

Byddai i Leuadeu Jou syrthio iddo ef
fel hyn;

	D.	A.
Y 1. mywn	0	7
Yr 2. mywn	0	15
Y 3. mywn	1	6
Y 4. mywn	2	23

lleuade

Lleuadeu Sadwrn fel hyn;

			D	A
T	1.	mywn	0	8
T _r	2.	mywn	0	12
T	3.	mywn	0	19
T	4.	mywn	2	20
Y	5.	mywn	14	1

Y Lleuad a syrthiai i'r Ddae- D A
ar mywn, 4 20

Carreg a syrthiai i ganol y M Moun
Ddaear, pe bai dwll iddi mywn 21 9

*Ad. x. Casgliaden oddiwrtb y Petheu
hyn.*

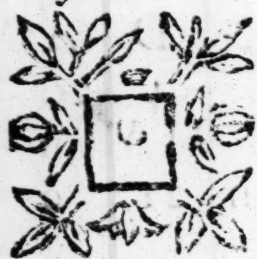
Onid yw'r Petheu hyn yn rhyteddol,
ac yn dangos Gallu, Doethineb, a Dai-
oni Duw eu Creawdwr a'i cynhâliwr?
ac yn galw arnom ninneu i, w ogoneddu
a'i wafanaethu ef?

PEN

PEN. XXX.

*Casgliadeu bucheddol oddiwrth yr Olwg
hyn ar y Bvd, yn enwedig o ly Ffurfa-
fen.*

WEDI cymmeryd Golwg
tel hyn ar y Bvd a'i Dri-
golion, a'r Ffurfafen a'i
Lluocdd, a gwled ymodd
rhyfaddol ardderehog y mae pob peth
wedi eu gwneuthur, ac wedi eu cym-
hwyso a'i cyfaddasu i'w gilydd, ni a
gawn weithian gymbwyso'r Peth attom
ein hunein, a gwneuthur ychydig o Gas-
gliadeu bucheddol oddiwrth y cwbl.

Ad. 1. Fod Duw i'w weled ynei waitb.

Oddiwrth yr Olwg hyn ar y Bvd, ni a
galglwn, Fod Duw i'w weled ynei holl
weithredoedd. Nid yw'r Pethau hyn
yn bodd o Angenrheidrwydd, ac am hyn-
ny rhaid oedd iddynt gael Dechreuad,
a chyw un i roi Dechreuad iddynt, a
oedd

oedd
ac an
mae
chreu
rol yn
pob u

Y
Yn
Yn
Yn

Ad. 1.

re

Fel

dango

idowg

rwydd

Allu,

y mae

fyddys

Duw

Yn

Yn

A N

Duw

oedd o hono ei hun, heb Ddechreuad,
ac ain hynny o Angenrheidrwydd. Y
mae Amser a Lle, neu Spâs, heb Dde-
chreu ac heb Ddiwedd, a Duw anfeid-
rol ym mhob Perffeithrwydd yn llenwi
pob un o'r ddau.

Y mae Duw i'w weld yn eglur
Yn y Ddaer a phob Creadur,
Yn y Moroedd yn yr wybren,
Yn y Nefoedd a phob Seren.

*Ad. 11. Fod Perffeithrwydd Duw i'w
weled yn ei waith.*

Fel y mae Gweithredoedd Duw yn
dangos ei Hanfod, felly y mae ei God-
idowgrwydd yn dangos ei Berffeith-
rwydd a'i Ogoniant; yn enwedigol ei
Allu, ei Ddoethineb, a'i Ddaioni. Fel
y mae Gwaith Gŵr yn dangos ei Gel-
fyddyd, felly y mae Gweithredoedd
Duw yn dangos ei Berffeithrwydd.

Y mae Medr pawb i'w weled,
Yn dra amlwg yn eu Gweithred,
A Nerth a Doethder a Daioni,
Duw'n y Byd sy'n amlwg inni.

Ad

*Ad. III Perthynas Duw i ni, a'n
Dyled ninneu.*

Gan fod Duw yn Greawdwr rhyfeddol
i ni, ac am hynny yn Gynhaliwr, yn
Arglwydd, ac yn Llywodraethwr Ga-
lluog, Doeth, a Daionus; ein Dyled
ninneu yw ei Adnabod, ei Ryfeddu, ei
Otni, ei Anrhydeddu; ei Glodfori, ei
Addoli, ei Garu, a'i wasanaerhu yn
ffyddlon.

Duwa'ngwnaeth, a Duw yw'n Perchen
Duw yw'n Harglwydd, Duw yw'n diben
Ac am hynny Duw'n Tâd nefol;
Ddylem foddio yn wastadol.

Ad. IV. Ffolineb Gau-Ddurwiaeth.

Yn awr ni a welwn, pa mor ffôl yw'r
Dynion hynny, sy'n addoli'r Creadur
yn lle'r Creawdwr. Rhai yn addoli'r
Tân, rhai yn addoli'r Dwfr, rhai yn
addoli Anifeiliaid, rhai yn addoli coed
a Llyfieu, rhai yn addoli'r Haul, neu
Uffern fel y tebyg rhai, rhai yn add-
oli'r Sêr a'r Planedau, a rhai yn addo-

li
c

li Dyn

Ffôl

Gan

A ff

Yw

Ad. v

gu

D

Yn awr

hon i g

cymhar

igaeth.

cyn gyr

a'r Dda

dynol g

ond odi

ydd, ac

yw'n gw

gilydd,

vn ymla

Twmpa

'n Duw

dragyw

Morgru

ydig An

li Dynion, ac eraill yn addoli'r Diawl.

Ffôl yw ceisio help a chyingor
Gan Ddelw wych a Llun y Doctor,
A ffolineb mawr heb amgen,
Yw ofni'r Ffôn yn fwyna'i Pherchen.

*Ad. v. Yr Olwg byn ar y Bŷd, i ddys-
gu i ni ddibrisio Lleinieubach o'r
Ddaear.*

Yn awr ni a welwn nad yw'r Ddaear
hon i gyd oll, ond Rhan fach mywn
cymhariaeth â'r Bŷd mawr a'r Cread-
igaeth. Ac hefyd nis gwyddom ni pa
cyn gynted y gorfydd arnom ni ymadel
â'r Ddaear hon a chwbl. Pe bai dyall
dynol gan y Morgrug, byddai iddynt
ond odid rannu eu Twmpath yn Wled-
ydd, ac yn Deyrnasoedd. A pha beth
yw'n gwaith ni yn rhyfela yn erbyn eu
gilydd, ond megis cynnifer o Forgrug
vn ymladd a'i gilydd ar hyd ystlyeu'r
Twmpath? Yn awr a fydd i ni ddigio
'n Duw, a dibrisio'n jechydwriaeth
dragywyddol, er mwyn y Twmpath
Morgrug, er mwyn y Ddaear dros ych-
ydig Amser, ie er mwyn Teyrnas, ie

er Tyddyn, ie er mwyn dim? O! medd
Jesu Grist, Math. 16. 26. Pa lesôad i
Ddyn, os ennill efe yr holl fydd a cholli ei
Eneid ei hun? Neu pa beth a rydd dyn
yn gyfnewid am ei eneid?

Nid yw'r Ddaear mywn cynhariaeth,
Ond Twmpath Gwadd i'r Creadigaeth
Ber ei Hamfer bach ei Phleffer,
O dibrisiwn beth mor ofer.

*Ad. VI. Rhodawn ein Serch ar Bethau
nefol.*

Ystyriwn pa fath Bethau nefol y sydd
mywn Golwg i ni; ac od oes y fath
Bethau y tu faes i'r Llen, pa beth sydd
y tu fywn? Yr ydym yn fawr am Be-
thau newydd, a Phetheu dieithr? â pha
fath Fodlonrwydd gan hynny a Hyfry-
dwch, y bydd yr Eneid duwiol yn gol-
ygu Petheu'r Byd arall, y rhai fel y
tystia'r Ysgrythur. Esay 64. 4. 1 Cor.
2. 9. Ni welodd Llygad, ni chliriodd
Clust, ac ni ddaetb i galon dyn i feddwl
am danynt, neu eu cyffelyb? Dilynw'n
Sancteiddrwydd, ac nia ddeuwn i Hap-
pusrwydd

pusru
Heb.
chais
bwyt
nid y
golyg
o ran
tho y
yw'n
mwyr
yr H
mywr
Gan h
am of
i fod
cnawd
yrfa a
caifom
weision
bynga
y gall
un y m
Ddebe
Drigv
Rho
A C

pusrwydd, canys medd yr Apostol,
 Heb. 12. 14. *Heb sancteiddrwydd nŷ*
chaisff neb weled yr Arglwydd. Er bod
 bwytta Bwyd at gynnal bywyd, etto
 nid yw Dŷn yn wastad wrth fwyta yn
 golygu hynny, ond fe fydd yn bwyta
 o ran ei Elys, a'r Hyfrydwch fydd gan-
 tho yn y Gwaith. Felly'r Duwiol, nid
 yw'n byw yn sancteidd yn unig er
 mwyn ennill y Nefoedd, ond er mwyn
 yr Hyfrydwch hefyd fydd gantho
 mywn Sancteiddrwydd a bodloni Duw.
 Gan hynny weithian cymmerwn ofal
 am ofod ein serch ar Bethen uchod, ac
 i fod o feddwl ysbrydol, ac nid o feddwl
 cnawdol daearol; ac felly i redeg yr
 yrfa a ofododd Crist o'n blaen, fel y
 caffom fynd i'r Lle a baratodd ef i'w
 weision ffyddlon, ac y caffom ein der-
 byngantho atto ei hun, fel lle y bo ef
 y gallwn ninneu fod hefyd. *Gerbron pa*
un y mae digonolrwydd llawenydd ac ar
Ddebeulau ba un y mae digrifwch yn
Drwgrydd. Salm 16. 11.

Rhown ein Serch ar Bethen uchod
 A Christ yn cynnig i ni'n barod;
 pam

Pam na serchwn Bethu nefol
Gan eu bod nhwy yn dragwyddol

Ad. VII. Y CLOAD.

Yn awr ni a welwn pa fath waith rhy-
feddol yw'r Creadigaeth, a'r modd y
mae Gallu, Doethineb, a Daioni Duw
yn ymddangos ym mhob Rhan o hono;
gan hynny weithian, bydded i ni geisio
meddwl yn wastadol am Dduw, ei ofni
ei garu, a'i wasanaethu yn ffyddlon
hyd y

DIWEDD.

ol

hy-
d y
uw
no;
isio
ofni
on